

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

20
22

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
20
22

Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2022 συνέβαλε το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη.

Συντακτική ομάδα, συντονισμός,
γενική επιμέλεια:

Κείμενα:

Αγγελική Μποσογιάννη, Μαγδαληνή Νικολακοπούλου

**Βασιλική Βασιλαντωνοπούλου, Θεοδώρα Βούλγαρη,
Κωνσταντίνος Δαραμάρας, Ηλέκτρα Δεμοίρου, Ελένη Διάφα,
Ελένη Κουτρούμπα, Θεώνη Κουφονικολάκου, Όλγα Λυσανδροπούλου,
Αδριήνη Μαριδάκη, Ευαγγελία Μαρκάκη, Μαρία Μαυρογένη,
Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου, Δήμητρα Μυτιληναίου,
Αντωνίνα Παπαθανάσογλου, Θεοδώρα Πετούση, Μαρία Ραμματά,
Ελένη Σταμπουλή, Σαμάνθα Στρατιδάκη, Αγγελική Σώρα,
Μιχάλης Τσαπόγας, Χρύσα Χατζή, Σαπφώ Χατζηράλλη**

Επεξεργασία στατιστικών στοιχείων:

**Δημήτρης Βράζος, Ελένη Γκλοβάνου, Χριστίνα Κούγια,
Γιάννης Μόσχος, Δήμητρα Μυτιληναίου, Αθανάσιος Νικολέντζος,
Ιωάννα Παχωπού, Γιάννης Πέτσας, Αναστασία Πίτσου,
Γρηγορία Πολύδερα, Βασιλική Τριάντη, Μαρία Τσάγκαρη,
Χρύσα Χατζή, Δημήτρης Χορμοβίτης**

Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων:

Γιάννης Μόσχος

Συντονισμός έκδοσης:

Ελένη Αδαμαντίδου, Βασιλική Δελέγκου

Επίσης συνεργάστηκαν:

**Πολυξένη Ευαγγέλου, Μαρία Καφετζοπούλου,
Γεώργιος Κωστογιάννης, Αλεξάνδρα Πολιτοστάθη**

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση:

Δάφνη Μπέν bei.daphne@gmail.com

Επιμέλεια κειμένων:

Χρυσάνθη Γαλάτη chrysanthigalati@yahoo.com

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο της έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκδοση παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2022 τυπώθηκε σε 500 αντίτυπα από το Εθνικό Τυπογραφείο, τον Μάρτιο του 2023, και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής: www.synigoros.gr

© Συνήγορος του Πολίτη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
Ο Συνήγορος του Πολίτη για το 2022	15
Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ	19
1. Οι δράσεις του Συνηγούρου του Πολίτη και οι συνεργασίες	21
2. Η στατιστική αποτύπωση	28
2.1. Πλήθος αναφορών	28
2.2. Η έκβαση της διερεύνησης	30
2.3. Οι κύριες μορφές κακοδιοίκησης	30
2.4. Οι φορείς κακοδιοίκησης	32
2.5. Η πρόσβαση στο Συνήγορο του Πολίτη	35
2.6. Αντί συμπερασμάτων.....	40
ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	41
1. Εμβολιασμός κατά του Covid – 19 και επιβολή προστίμων	45
2. Διεθνής Προστασία Αλλοδαπών	48
2.1. Διαδικασία Ασύλου	48
2.1.1. Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου και σε δικαιώματα.....	48
2.1.2. Προβλήματα στην εξέταση μεταγενέστερων αιτήσεων διεθνούς προστασίας	49
2.1.3. Καθυστερήσεις στην ανανέωση αδειών διαμονής δικαιούχων διεθνούς προστασίας.....	50
2.2. Διοικητική κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία	50
2.3. Υποδοχή – Πρόγραμμα «ΕΣΤΙΑ 2022».....	50

2.3.1. Συνθήκες υποδοχής προσώπων με ψυχικές διαταραχές.....	50
2.3.2. Πρόγραμμα «ΕΣΤΙΑ 2022».....	51
3. Δικαιώματα και προστασία ανηλίκων	51
3.1. Παιδική Προστασία, Ψυχική Υγεία και Προνοιακές Παροχές.....	52
3.1.1. Καταγγελίες κακοποίησης και παραβιάσεων δικαιωμάτων ανηλίκων σε δομές φιλοξενίας.....	52
3.1.2. Λειτουργία ξενώνων για εφήβους με ψυχοκοινωνικά προβλήματα	53
3.1.3. Κατασκηνώσεις, Δομές προσχολικής αγωγής, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης.....	54
3.1.4. Επίδομα παιδιού.....	55
3.2. Προστασία ιδιωτικότητας, Προσωπικότητας και Προσωπικών Δεδομένων Ανηλίκων	56
3.3. Δικαιώματα του παιδιού στην εκπαίδευση	58
3.3.1. Εκπαίδευση στην πανδημία.....	58
3.3.2. Ανισότητες και αποκλεισμοί στο εκπαιδευτικό σύστημα	58
3.3.3. Αξιολόγηση μαθητών Μουσικών Γυμνασίων.....	60
4. Δικαιώματα και ίση μεταχείριση στην εργασία	61
4.1. Σεβασμός και συμπερίληψη της διαφορετικότητας: οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος για τα διεμφυλικά άτομα	62
4.1.1. Διεμφυλικά άτομα και σωφρονιστικό σύστημα.....	63
4.1.2. Αποκλεισμός των διεμφυλικών ατόμων από την εισαγωγή τους στις Αστυνομικές Σχολές.....	64
4.2. Πολιτικές ουδετερότητας και θρησκευτικά σύμβολα στην εργασία	65
5. Υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης.....	68
5.1. Λειτουργία του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	69
5.2. Πρόσβαση και εξυπηρέτηση σε Κέντρα Υγείας	70

5.3. Υγειονομική περίθαλψη ασθενών τρίτης ηλικίας, με κινητικά προβλήματα που νόσπασαν με COVID – 19	70
5.4. Χορήγηση της εισοδηματικής ενίσχυσης του «Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος»	71
6. Κοινωνική Ασφάλιση	72
6.1. Βελτίωση ηλεκτρονικών υπηρεσιών ενημέρωσης μη μισθωτών ασφαλισμένων	72
6.2. Διαγραφή από το Μητρώο Μη Μισθωτών του e – Ε.Φ.Κ.Α. Υπαλλήλων Μηχανικών του Δημοσίου	74
6.3. Μη καταβολή έκτακτων οικονομικών ενισχύσεων έτους 2021 και Πάσχα 2022 σε συνταξιούχους	75
6.4. Επέκταση της ρύθμισης του άρθρου 144 του Ν. 3655/2008 και στους διαζευγμένους πατέρες ανήλικων τέκνων, όταν η μητέρα έχει αποβιώσει	76
6.5. Μη απόδοση εγκεκριμένης δαπάνης εξόδων κηδείας λόγω υπεξαίρεσης παγίας προκαταβολής από τον υπόλογο διαχειριστή	77
7. Ψηφιακή διοίκηση – επικοινωνία μεταξύ πολιτών και δημοσίων υπηρεσιών	78
8. Εργασία και απασχόληση	80
8.1. Ενίσχυση της απασχολησιμότητας των ανέργων	81
9. Ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών	83
9.1. Ακαδημαϊκή αναγνώριση	83
9.1.1. Εξελίξεις στο πεδίο της ακαδημαϊκής αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων σπουδών (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.)	83
9.2. Επαγγελματική αναγνώριση – επαγγελματικά δικαιώματα	84
9.2.1. Συμμετοχή σε εξετάσεις κατόχων αλλοδαπών τίτλων σπουδών	84
9.2.2. Ζητήματα Πανελληνίου Συλλόγου Φυσικοθεραπευτών (Π.Σ.Φ.)	85
10. Αστική κατάσταση	86
10.1. Δημοτολόγια	86
10.1.1. Πιστοποιητικά εγγυτέρων συγγενών	86

10.1.2. Ανενεργές οικογενειακές μερίδες.....	87
10.2. Ληξιαρχεία	87
10.2.1. Διόρθωση προφανών σφαλμάτων χωρίς δικαστική απόφαση.....	87
10.2.2. Μεταφορά αρμοδιότητας καταχώρισης ληξιαρχικών γεγονότων Ελλήνων εξωτερικού στα προξενεία.....	88
10.3. Διαβατήρια	88
10.3.1. Υποχρέωση αντικατάστασης αστυνομικής ταυτότητας	88
10.3.2. Χρέωση παραβόλου για επανέκδοση διαβατηρίου λόγω σφάλματος	89
11. Τουρισμός και περιβάλλον	89
11.1. Χωροθέτηση δραστηριοτήτων και Φέρουσα Ικανότητα	90
11.2. Ανάπτυξη Τουριστικών Δραστηριοτήτων	92
11.2.1. Ευαίσθητες και Προστατευόμενες Περιοχές.....	92
11.2.2. Κατασκευή και λειτουργία τουριστικών εγκαταστάσεων	94
11.2.3. Οικιστικό Περιβάλλον	95
11.3. Υποδομές και Τουρισμός	96
12. Προστασία Ζώων Συντροφιάς.....	98
12.1. Η Ευζωία των Ζώων συντροφιάς στο νέο νομοθετικό πλαίσιο	98
12.2. Μη ολοκληρωμένη διαχείριση των αδέσποτων από τους Δήμους	100
12.3. Ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης ζώων συντροφιάς.....	102
ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ	104
1. Ο Συνήγορος ως Πλαίσιο για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες	107
1.1. Θεσμικό πλαίσιο	107
1.2. Προσβασιμότητα.....	107
1.3. Υποχρεωτικότητα εμβολιασμών και άτομα με αναπηρία	108

1.4. Παιδί και αναπηρία.....	108
1.5. Απασχόληση και αναπηρία	109
2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας για την Ίση Μεταχείριση.....	110
3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προαγωγής των Δικαιωμάτων του Παιδιού...112	112
4. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών.....	115
4.1. Αριθμητικά στοιχεία.....	116
4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών	116
4.3. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο.....	117
5. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας	118
6. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως «Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης Βασανιστηρίων» ...122	122
6.1. Εισαγωγή	122
6.2. Νομοθετικές εξελίξεις	122
6.2.1. Αναμόρφωση Σωφρονιστικού Κώδικα.....	122
6.2.2. Μεταφορά ψυχικά ασθενών.....	122
6.3. Έρευνα για τις υπηρεσίες υγείας.....	123
6.4. Αυτοψίες	123
6.4.1. Σωφρονιστικά Καταστήματα	123
6.4.2. Κρατητήρια αρμοδιότητας Ελληνικής Αστυνομίας και Λιμενικού Σώματος	124
6.4.3. Διοικητική κράτηση αλλοδαπών	124
6.4.4. Ψυχιατρικός εγκλεισμός	125
6.5. Συνεργασία με διεθνείς φορείς και δίκτυα.....	125

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ – ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ	127
1. Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις	129
1.1. Υπουργείο Οικονομικών.....	129
1.2. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας	130
1.3. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.....	131
1.4. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων	133
1.5. Υπουργείο Υγείας.....	136
1.6. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη	137
1.7. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού	138
1.8. Υπουργείο Δικαιοσύνης.....	138
1.9. Υπουργείο Εσωτερικών.....	138
1.10. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.....	140
1.11. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	141
1.12. Υπουργείο Τουρισμού.....	141
2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί Σχεδίων Νόμου	142
2.1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη «Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός Σωφρονιστικού Κώδικα – Τροποποιήσεις στον Ν. 2776/1999 και άλλες διατάξεις» (Ν. 4985/2022).....	142
2.2. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου «Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας και Πλαίσιο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων» (Ν. 4960/2022).....	144
2.3. Παρατηρήσεις στο σχέδιο Κ.Υ.Α. των Υφυπουργών Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Περιβάλλοντος και Ενέργειας «Προϋποθέσεις Ίδρυσης και Λειτουργίας Μονάδων Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας (ΜοΠΠ) από Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα» (Υ.Α. 40494/03.05.2022, Φ.Ε.Κ. Β' 2302/11.05.2022)	145

2.4. Παρατηρήσεις για τη διάταξη του άρθρου 14 στο σχέδιο Νόμου «Ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/884 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2019 για την τροποποίηση της απόφασης – πλαισίου 2009/315/ΔΕΥ του Συμβουλίου, όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με υπηκόους τρίτων χωρών και όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου (ECRIS), και για την αντικατάσταση της απόφασης 2009/316/ΔΕΥ του Συμβουλίου (L 151) και λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης» (Ν. 4995/2022)	147
2.5. Παρατηρήσεις στο σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Εξορθολογισμός Ασφαλιστικής και Συνταξιοδοτικής Νομοθεσίας, Ενίσχυση Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων και άλλες διατάξεις» (Ν. 4997/2022).....	148
2.6. Παρατηρήσεις στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027.....	151
3. Ειδική Έκθεση: «Ενεργειακή Κρίση: Αίτια – Επιπτώσεις – Προτάσεις»	153
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Ε.Ο.Χ. – ΑΣΥΛΟ	159
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	163
ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟ 2022	169
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	175
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	183

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Συνήγορος του Πολίτη για το 2022

Το 2022, σύνθετες εξωγενείς εξελίξεις καθόρισαν τις κύριες προκλήσεις για την ελληνική κοινωνία, την εθνική οικονομία, τη δημόσια διοίκηση της χώρας.

Μετά από δύο έτη πανδημίας, ο COVID – 19 εξελίχθηκε σε νόσο με ενδημικό χαρακτήρα, παρουσιάζοντας συνεχώς νέες μεταλλάξεις και εξακολουθώντας να ασκεί ισχυρές πιέσεις στο δημόσιο σύστημα υγείας.

Η ραγδαία και ακραία αύξηση των τιμών της ενέργειας, ήδη αισθητή από τα τέλη του καλοκαιριού του προηγούμενου χρόνου, προκάλεσε σημαντική άνοδο του πληθωρισμού, επέφερε ανατίμηση όλων, σχεδόν, των αγαθών και υπηρεσιών, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα τη ραγδαία συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος, την υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών, αλλά και σοβαρές δυσλειτουργίες στην επιχειρηματική δραστηριότητα, τη βιομηχανία, την πρωτογενή παραγωγή.

Παράλληλα, το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία και οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν από την Ε.Ε. στη Ρωσία, επέτειναν τις πληθωριστικές πιέσεις οριζόντια στην οικονομία, ιδιαίτερα, δε, στον τομέα της ενέργειας. Ταυτόχρονα, ανέδειξαν λύσεις, αλλά και προκλήσεις, και ενεργοποίησαν υφιστάμενες θεσμικές επιλογές για την αποτελεσματική διαχείριση του κύματος προσφύγων από τις εμπόλεμες περιοχές. Έτσι, με τη θέση σε εφαρμογή του πλέγματος προστασίας που προβλέπει η Οδηγία της Ε.Ε. για προσωρινή προστασία για τους εκτοπισθέντες, για πρώτη φορά από τη νομοθέτησή της στις αρχές του αιώνα, πέντε εκατομμύρια (5.000.000) Ουκρανοί πρόσφυγες κατέφυγαν στις χώρες της Ε.Ε. νόμιμα, χωρίς να επαπειλούνται με πολύμηνη κράτηση, αναξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης και ελλειμματικές προοπτικές και πολιτικές ενσωμάτωσης, όπως οι μετακινούμενοι προς την Ευρώπη πληθυσμοί τα προηγούμενα χρόνια. Οι κίνδυνοι, βεβαίως, παραμονεύουν, τόσο για το επίπεδο προστασίας ευάλωτων ομάδων προσφύγων από την Ουκρανία, εξαιτίας της ελλιπούς διαδικασίας καταγραφής, ταυτοποίησης και, συνακόλουθα, διαλογής, όσο για τη διαφαινόμενη επανεστίαση των προτεραιοτήτων της Ένωσης στη διαχείριση του φαινομένου, από πολιτικές βελτιστοποίησης των διαδικασιών υποδοχής και ενσωμάτωσης σε, δυνητικά επικίνδυνες για τη προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, νομοθετικές προτάσεις για την αντιμετώπιση της «εργαλειοποίησης» των μετακινούμενων πληθυσμών.

Στο διαρκώς μεταβαλλόμενο αυτό περιβάλλον, όπου ο κοινωνικός ιστός δοκιμάζεται και νέα στρώματα οδηγούνται σε κατάσταση επαπειλούμενης φτώχειας, ο Συνήγορος αναζητά

θεσμικά λύσεις και ρεαλιστικές εναλλακτικές προτάσεις για την άρση στρεβλώσεων και αγκυλώσεων στη λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού, στην κοινωνική ασφάλιση και πρόνοια, την υγεία, την εκπαίδευση, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, τη φορολογική διοίκηση, τις μεταφορές, την πρωτογενή παραγωγή, στην προστασία των ευάλωτων ομάδων της κοινωνίας, στην εμπέδωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Ενδεικτικό της οξύτητας των προκλήσεων στη κοινωνία, στην οικονομία, αλλά και στην ανταπόκριση της διοίκησης στην αλματώδη αύξηση του κόστους κατανάλωσης των διαφόρων μορφών ενέργειας και την άνοδο του πληθωρισμού σε επίπεδα περασμένων δεκαετιών, και ιδίως του προηγούμενου αιώνα, αποτελεί και το γεγονός ότι, την πρώτη θέση σε αριθμό αναφορών που δέχθηκε η Αρχή κατά το 2022 καταλαμβάνουν θέματα που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών και αγαθών κοινής ωφελείας, το οικιστικό περιβάλλον και τη λειτουργία των επιχειρήσεων.

Ανταποκρινόμενη στη νέα αυτή καθημερινότητα, η Ανεξάρτητη Αρχή δημοσιοποίησε εντός του 2022 ειδική έκθεση για την ενεργειακή κρίση. Στην έκθεση αυτή, ο Συνήγορος του Πολίτη ανέλαβε να καταγράψει τις ευρωπαϊκές πολιτικές για την ενοποίηση της αγοράς ενέργειας και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, καθώς επίσης και τις πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο για την εναρμόνιση με τις πολιτικές της Ε.Ε. Στόχος της έκθεσης, η ανάδειξη των αιτίων της κρίσης, των παραγόντων δημιουργίας και επίτασης του φαινομένου της ενεργειακής ένδειας, καθώς και η κατάθεση υλοποιήσιμων προτάσεων για τον περιορισμό των συνεπειών και της έντασής της.

Βασικό οικονομικό εργαλείο ανάπτυξης και τόνωσης της εθνικής οικονομίας αποτελεί ο τουρισμός, καθώς ο κλάδος συμμετέχει σε σημαντικό ποσοστό στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και ενισχύει πληθώρα υποστηρικτικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων. Δημιουργεί θέσεις εργασίας, επιχειρηματικές ευκαιρίες και δύναται να τονώσει οικονομικά τις τοπικές κοινότητες. Παράλληλα, ωστόσο, ασκεί πιέσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, καθώς συνδυάζεται, μεταξύ άλλων, με οικιστική ανάπτυξη, ανάπτυξη υποδομών, κατανάλωση νερού και ενέργειας, παραγωγή υγρών και στερεών αποβλήτων. Οι αρνητικές επιπτώσεις εμφανίζονται όταν ο τουρισμός ξεπερνά τη φέρουσα ικανότητα των συστημάτων, όταν δηλαδή η τουριστική ανάπτυξη ξεπερνάει τα όρια αντοχής του χώρου. Ο τουρισμός απαιτεί μακροπρόθεσμο, συμμετοχικό σχεδιασμό, βασισμένο στην αειφορία, με σεβασμό στη χωρητικότητα, το χαρακτήρα και το ρυθμό της τοπικής ανάπτυξης των κοινοτήτων. Ο Συνήγορος του Πολίτη καταγράφει ελλείμματα στο πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού, στο πλαίσιο προστασίας των προστατευόμενων περιοχών και του τοπίου, υπερβάσεις των ορίων της φέρουσας ικανότητας και παραβάσεις των όρων της αδειοδότησης των δραστηριοτήτων. Η σπουδαιότητα του τουριστικού προϊόντος στην οικονομία και την κοινωνία της χώρας επιτάσσει τη λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων, τόσο στο στάδιο του σχεδιασμού, όσο και αυτό του ελέγχου, για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς του.

Οι διαδοχικές, παράλληλες και επάλληλες, προκλήσεις των τελευταίων ετών, δημοσιονομικές, ανθρωπιστικές, υγειονομικές, κλιματικές, ενεργειακές, έχουν αφήσει έντονο, ανεξίτηλο το αποτύπωμά τους στην οικονομία και την κοινωνική συνοχή της χώρας. Ο διοικητικός κρατικός μηχανισμός, τόσο σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης, όσο και τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης, καλείται να ανταποκριθεί αποτελεσματικά, προκειμένου να αμβλύνει τις δυσμενείς επιπτώσεις των προκλήσεων αυτών, με ιδιαίτερη εστίαση στη προστασία των πλέον ευάλωτων, οικονομικά και κοινωνικά, ομάδων. Ο διαρκής μετασχηματισμός, ωστόσο, του κράτους, η συρρίκνωση της παροχικής διοίκησης και η μετατόπιση του βάρους παροχής υπηρεσιών και αγαθών κοινωνικού χαρακτήρα στην ιδιωτική πρωτοβουλία ή στην κοινωνία των πολιτών, θα πρέπει να συνοδεύεται, παράλληλα, από την ενδυνάμωση των ελεγκτικών μηχανισμών και διαδικασιών, προκειμένου να διασφαλίζεται η νομιμότητα, να προστατεύονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και να υπηρετείται το δημόσιο συμφέρον.

Αξιοποιώντας τις δικές του ελεγκτικές αρμοδιότητες και εξουσίες, ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά και εποπτεύει τον έλεγχο περιστατικών αυθαιρεσίας των σωμάτων ασφαλείας, επιθεωρεί και καταγράφει τις συνθήκες σε χώρους στέρσης της ελευθερίας, αλλά και προστασίας της ψυχικής υγείας, της παιδικής και τρίτης ηλικίας. Επιπλέον, αποκαλύπτει ή/και αναδεικνύει φαινόμενα κακοποίησης, αλλά και ανησυχητικά ελλείμματα στις παρεχόμενες υπηρεσίες, στο θεσμικό πλαίσιο και στον τρόπο και βαθμό εφαρμογής του.

Διάγοντας, πλέον, το 25ο έτος λειτουργίας του, ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να τελεί σε δυναμική κατάσταση, έτοιμος να προσαρμόσει τις δράσεις του στις απαιτήσεις της εποχής. Με ανανεωμένη ιστοσελίδα, φιλική προς τις σύγχρονες επικρατούσες τεχνολογίες πρόσβασης, εναρμονισμένη προς τις απαιτήσεις προσβασιμότητας, με ενίσχυση της εξωστρέφειας και της επιχειρησιακής του δράσης, αξιοποιώντας την αναγνώριση και υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, με σταθερή προσήλωση στη διαμεσολάβηση για την άρση των στρεβλώσεων, αγκυλώσεων και αδικιών, με έμφαση σε θεσμικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση συστημικών προβλημάτων της διοίκησης, αλλά και τη θωράκιση του πλαισίου προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ο Συνήγορος του Πολίτη διεκδικεί και νέα θεσμικά εργαλεία, ισχυρότερη νομιμοποίηση, λειτουργική πληρότητα και εγγυήσεις ανεξαρτησίας, με σημείο αναφοράς τις «αρχές της Βενετίας», αρχές κοινές για το θεσμό που επεξεργάστηκε και ενέκρινε το Συμβούλιο της Ευρώπης για τα κράτη – μέλη του.

Προκειμένου να εξακολουθήσει να υπηρετεί πιστά και αποτελεσματικά την αποστολή του, ως θεσμικός, συνταγματικός πυλώνας ενός δημοκρατικού κράτους.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

1. Οι δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και οι συνεργασίες

Το 2022 ήταν μια χρονιά προκλήσεων, λόγω της συσσωρευμένης πίεσης δύο ετών από την πανδημία του COVID – 19, την ενεργειακή κρίση και τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, σε συνδυασμό με τις επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία. Με τον κορωνοϊό να έχει αποκτήσει σχεδόν ενδημικό χαρακτήρα, παρουσιάζοντας συνεχώς νέες μεταλλάξεις που διατηρούν υψηλά το επίπεδο διασποράς και νόσησης στην κοινότητα, το δημόσιο σύστημα υγείας συνεχίζει να δέχεται πίεση. Ταυτόχρονα, η δραματική αύξηση των τιμών της ενέργειας, ήδη αισθητή από τα τέλη του καλοκαιριού του προηγούμενου χρόνου, προκάλεσε σημαντική άνοδο του πληθωρισμού, τόσο διεθνώς, όσο και στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα τη ραγδαία συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος, την υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών, αλλά και σοβαρές δυσλειτουργίες στην επιχειρηματική δραστηριότητα, τη βιομηχανία, την πρωτογενή παραγωγή.

Στο διαρκώς μεταβαλλόμενο αυτό περιβάλλον, επηρεάζεται σημαντικά ο κοινωνικός ιστός, καθώς και νέα στρώματα οδηγούνται σε κατάσταση επαπειλούμενης φτώχειας, γεγονός που εκφράζεται με ακραίες θέσεις αμφισβήτησης. Ο Συνήγορος βρίσκεται κοντά στους πολίτες και αναζητά θεσμικά λύσεις και ρεαλιστικές εναλλακτικές προτάσεις για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Κατά το χειρισμό αναφορών, ο ΣτΠ εντόπισε δυσλειτουργίες και ελλείψεις σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης, και με προτάσεις και υποδείξεις του συνέβαλε στην καταπολέμηση της κακοδιοίκησης στο δημόσιο τομέα. Οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, κοινωνικής ασφάλισης και αλληλεγγύης, οι προνοιακές δομές και πολιτικές, βρέθηκαν για άλλη μια χρονιά στην πρώτη γραμμή του ενδιαφέροντός του, ενώ ειδικότερα ασχολήθηκε με θέματα που αφορούν στον υποχρεωτικό εμβολιασμό ορισμένης ηλικιακής ομάδας πολιτών, ζητήματα προστασίας των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων, την προάσπιση δικαιωμάτων του παιδιού, την ταυτότητα φύλου, την προστασία της θρησκευτικής συνείδησης, την απασχόληση, την ψηφιοποίηση διοικητικών διαδικασιών και την ηλεκτρονική διάδραση του πολίτη με υπηρεσίες του κράτους, την ανάπτυξη του τουρισμού με σεβασμό στην προστασία του περιβάλλοντος και την προστασία των ζώων συντροφιάς. Ανέδειξε με το έργο του ότι λειτουργεί ως σύμμαχος του πολίτη αλλά και του κράτους, αποδεικνύοντας ότι τα συμφέροντα των δυο πλευρών δεν συγκρούονται, αλλά αλληλοσυμπληρώνονται, διότι ο σεβασμός και η διασφάλιση των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων συνιστούν δείκτη χρηστής διοίκησης.

Ταυτόχρονα, στράφηκε στην αναγνώριση και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

συμβάλλοντας ουσιαστικά στην προστασία των δικαιωμάτων των ανηλίκων, τη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος, τα προβλήματα των μεταναστών, τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, τον έλεγχο της σκληρής, απάνθρωπης ή/και ταπεινωτικής μεταχείρισης, τη διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας του ένστολου προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας, την αποτύπωση των συνθηκών των καταστημάτων κράτησης, αλλά και των κρατουμένων, και την παρακολούθηση, ως αρμόδιος φορέας, της προώθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην ελληνική έννομη τάξη.

Στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου, διαπιστώνοντας τη σημαντική αύξηση στον αριθμό των αναφορών πολιτών και επιχειρήσεων, σχετιζόμενων με την έκρηξη των τιμών της ενέργειας, ο Συνήγορος συνέταξε και δημοσιοποίησε την ειδική έκθεση «*Ενεργειακή κρίση. Αίτια, Επιπτώσεις, Προτάσεις*». Στόχος αυτής ήταν η ανάδειξη των αιτίων της κρίσης, των παραγόντων δημιουργίας και επίτασης του φαινομένου της ενεργειακής ένδειας, καθώς και η κατάθεση υλοποιήσιμων προτάσεων για τον περιορισμό των συνεπειών και της έντασής της.

Υπέβαλε νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις, καθώς και επισημάνσεις και παρατηρήσεις επί έξι (6) σχεδίων νόμων, παρεμβαίνοντας στο δημόσιο διάλογο. Πολλές από αυτές έγιναν αποδεκτές σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις, επιλύοντας έτσι χρόνια, αλλά και επίκαιρα και επείγοντα ζητήματα.

Για την ενίσχυση της διαφάνειας της δράσης του, ο Συνήγορος ανήτησε στην επίσημη ιστοσελίδα του τετραμηνιαία δελτία υποθέσεων, τα οποία περιλαμβάνουν τις πιο σημαντικές και χαρακτηριστικές παρεμβάσεις της Αρχής, οι οποίες αναδεικνύουν δυσλειτουργίες και διαδικαστικά προβλήματα των υπηρεσιών της κεντρικής κυβέρνησης, αλλά και της αυτοδιοίκησης, δημοτικής και περιφερειακής, για την υπέρβαση των οποίων επιστρατεύθηκαν οι υπηρεσίες του.

Το 2022 ξεκίνησε να υλοποιεί δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του στελεχειακού δυναμικού όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην υποδοχή, ταυτοποίηση, φιλοξενία και εν γένει μεταχείριση μεταναστών και αιτούντων διεθνή προστασία, με χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου.

Παράλληλα με την εγχώρια δράση της, η Αρχή, για μια ακόμη χρονιά, εξακολουθεί να επιδεικνύει ενεργή διεθνή παρουσία και συμμετοχή σε δίκτυα ομόλογων θεσμών, διεθνών μηχανισμών προάσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε συνεδριάσεις διεθνών φορέων.

Από το σημαντικό έργο του Συνηγόρου του Πολίτη, για το οποίο πλήρη ενημέρωση προσφέρει η επίσημη ιστοσελίδα της Αρχής www.synigoros.gr, ενδεικτικά αναφέρονται, με χρονολογική σειρά, οι ακόλουθες δράσεις και εκδηλώσεις:

ΜΑΡΤΙΟΣ

16 – 18 Μαρτίου: Επίσημη επίσκεψη του Συνηγόρου στην Ουγγαρία, στο πλαίσιο της ιδιότητάς του ως Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη και Προέδρος του Ευρωπαϊκού Τμήματος του Δικτύου Συνηγόρων του Πολίτη (IOI – Europe). Κατά την διάρκεια της επίσκεψης πραγματοποίησε αυτοψία στα σύνορα της Ουγγαρίας – Ουκρανίας, κατόπιν σχετικής πρόσκλησης που δέχθηκε από τον Ούγγρο ομόλογό του, καθώς και λοιπές συναντήσεις με τον ομόλογο της Σλοβενίας.

29 Μαρτίου: Συμμετοχή στο webinar “Leveraging the Venice Principles and UN Resolution on the Role of Ombudsman to promote and protect Ombudsman organizations”. Εκδήλωση του Συνηγόρου του Οντάριο και Προέδρου του IOI Β. Αμερικής, κ. Paul Dubé.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

27 – 28 Απριλίου: Ομιλητής σε συνέδριο από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Συνηγόρων (ENO) στο Στρασβούργο. Ειδικότερα, το συνέδριο εστίασε στις επιπτώσεις του ηλεκτρονικού τρόπου λειτουργίας της Διοίκησης στους πολίτες και στους τρόπους εξακρίβωσης της δυνατότητας πρόσβασης στις ψηφιακές υπηρεσίες του Δημοσίου όλων των πολιτών (ηλικιωμένων, ατόμων με ειδικές ανάγκες).

ΜΑΪΟΣ

9 – 12 Μαΐου: Ετήσια συνάντηση του Διοικητικού Συμβουλίου Συνηγόρων του Πολίτη (IOI) στην Ν. Υόρκη και συνάντηση του Ευρωπαϊκού Τμήματος Συνηγόρων του Πολίτη (IOI – Europe), υπό την Προεδρία του κ. Ποττάκη.

ΙΟΥΝΙΟΣ

17 Ιουνίου: Συμμετοχή του ΣτΠ ως ομιλητή στη Στρογγυλή Τράπεζα που διοργανώθηκε από την Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών και τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC) με θέμα: «Η χρήση του μέτρου της διοικητικής κράτησης πολιτών τρίτων χωρών και εναλλακτικές προσεγγίσεις».

26 – 27 Ιουνίου: Συνάντηση στα Γραφεία του πρώην Προέδρου του Ευρωπαϊκού τμήματος του Διεθνούς Δικτύου Συνηγόρων του Πολίτη (IOI – Europe) και Καταλανού Συνηγόρου, κ. Rafael Ribo, στην Βαρκελώνη.

29 Ιουνίου: Διαδικτυακή συνάντηση με το Consultative Forum της Frontex.

ΙΟΥΛΙΟΣ

9 – 13 Ιουλίου: Συνάντηση στα Γραφεία του Σλοβένου Συνηγόρου, κ. Peter Svetina, στην Σλοβενία.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 27 Σεπτεμβρίου: Συμμετοχή στο Διεθνές Συνέδριο “The Rights of Older Persons and Role of Ombudsman and Mediator Institutions” στην Τιφλίδα της Γεωργίας. Το συνέδριο συνδιοργανώθηκε από τον Συνήγορο της Γεωργίας και την Ένωση Συνηγόρων της Μεσογείου (ΑΟΜ). Ο ΣτΠ απηύθυνε και-ρετισμό ως Πρόεδρος της ΑΟΜ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 3 Οκτωβρίου: Ομιλητής σε εκδήλωση στον Βόλο για τη θρησκευτική ελευθερία, υπό τη συνδιοργάνωση του Δικηγορικού Συλλόγου και της Ιεράς Μητροπόλεως.

13 Οκτωβρίου: Webinar “Ombudsday 2022” με τίτλο: «Απόφαση των Ηνωμένων Εθνών για τον Συνήγορο και τους Διαμεσολαβητές. Αρχές της Βενετίας και Διακήρυξη OR Tambo για τις Ελάχιστες Απαιτήσεις».

18 Οκτωβρίου: Συνάντηση με κλιμάκιο του ΠΑ.ΣΟ.Κ. – ΚΙΝ.ΑΛ., αποτελούμενο από τον επικεφαλής της Κ.Ο. του ΠΑ.ΣΟ.Κ., Μ. Κατρίνη, τις κκ. Ν. Γιαννακοπούλου, Έφη Μπέκου και τον κ. Γ. Μουλκιώτη για την εθνική στρατηγική για την παιδική προστασία.

20 – 21 Οκτωβρίου: Ο ΣτΠ προέδρευσε της Επιτροπής Αξιολόγησης (peer review committee) του Συνηγόρου του Ηνωμένου Βασιλείου, υπό την ιδιότητά του ως Έλληνας Συνήγορος και Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Τμήματος της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη (IOI – Europe). Η εν λόγω αξιολόγηση “Peer Review 2022” στο Μάντσεστερ τελούσε υπό την αιγίδα του Κοινοβουλευτικού Συνηγόρου και των Υπηρεσιών Υγείας του Ηνωμένου Βασιλείου. Η Επιτροπή Αξιολόγησης απαρτιζόταν από τους ακόλουθους: Matanyahu Englman, Ισραηλινός Συνήγορος, Andrea Keenoy, Housing Ombudsman, Ην. Β., και από τον Καθηγητή Robert Thomas, Καθηγητή Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ.

27 Οκτωβρίου: Υπεγράφη, μεταξύ του Συνηγόρου του Πολίτη, Ανδρέα Ποττάκη και του Διευθύνοντος Συμβούλου της Δ.Ε.Θ. – Helixro, Κυριάκου Ποζρικίδη, σύμβαση παραχώρησης κτιρίου για τη λειτουργία γραφείου της Ανεξάρτητης Αρχής στη Θεσσαλονίκη, εντός του Διεθνούς Εκθεσιακού Κέντρου Θεσσαλονίκης. Η έναρξη λειτουργίας του γραφείου του Συνηγόρου στην Θεσσαλονίκη αναμένεται στις αρχές του 2023. Η λειτουργία του γραφείου συγχρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Χ.Μ. – Ε.Ο.Χ. 2014 – 2021 και αποτελεί μία από τις ενέργειες της πράξης «Δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης, της λογοδοσίας και καταπολέμησης της κακοδιοίκησης στον δημόσιο τομέα». Οι επιχορηγήσεις του Χ.Μ.

– Ε.Ο.Χ. (EEA Grants) αντιπροσωπεύουν τη συμβολή της Ισλανδίας, του Λιχτενστάιν και της Νορβηγίας σε μια πράσινη, ανταγωνιστική Ευρώπη, χωρίς αποκλεισμούς.

31 Οκτωβρίου: Συνάντηση με το Βασιλιά και τη Βασίλισσα της Ολλανδίας και τον Ολλανδό Συνήγορο στο Ολλανδικό Ινστιτούτο Αθηνών.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

1 Νοεμβρίου: Συνάντηση στα γραφεία του ΣτΠ με τον Ολλανδό Συνήγορο και αντιπροσωπεία του.

3 Νοεμβρίου: Επίσκεψη – αυτοψία από τον Συνήγορο Α. Ποττάκη και κλιμάκιο της Αρχής, σε Ανατολική Μακεδονία και Θράκη.

4 Νοεμβρίου: Συνάντηση στα γραφεία του ΣτΠ με κλιμάκιο της υπηρεσίας εκτέλεσης αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. για τις συνθήκες κράτησης στις φυλακές.

15 Νοεμβρίου: Συνάντηση του κ. Ποττάκη στα γραφεία του Συνηγόρου με αντιπροσωπεία της πρεσβείας της Σουηδίας, ενόψει της ανάληψης της προεδρίας της Ε.Ε. από το Βασίλειο της Σουηδίας, για τις θέσεις της Αρχής επί της πρότασης οδηγίας της Ε.Ε. για δεσμευτικά πρότυπα για εθνικούς φορείς ίσης μεταχείρισης.

29 Νοεμβρίου: Συνάντηση του Συνηγόρου με αντιπροσωπεία του γραφείου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRO) της FRONTEx.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1 – 2 Δεκεμβρίου: Συμμετοχή στο συνέδριο για τον εορτασμό των 30+ χρόνων λειτουργίας του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη στην Κύπρο. Το συνέδριο συνδιοργανώθηκε από την Ένωση Συνηγόρων της Μεσογείου (ΑΟΜ). Ο ΣτΠ απύθηνε την εναρκτήρια ομιλία ως Πρόεδρος της ΑΟΜ. Στο περιθώριο του συνεδρίου, την Πέμπτη, 1 Δεκεμβρίου, πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ένωσης των Συνηγόρων της Μεσογείου υπό την προεδρία του.

5 Δεκεμβρίου: Εγκαίνια εικαστικής έκθεσης στα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη, με θέμα την προστασία του περιβάλλοντος, στο πλαίσιο του συμφώνου κοινής δράσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και του Συνηγόρου του Πολίτη.

Συνάντηση του Συνηγόρου με την Αναπληρώτρια Γενική Διευθύντρια Μετάναστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων και Επικεφαλής της Task Force, κ. Beate Gminder.

9 Δεκεμβρίου: Επίσκεψη εργασίας στην Σουηδία, κατόπιν πρόσκλησης που απηύθυνε ο Σουηδός Συνήγορος Erik Nymansson. Ο ΣτΠ, κ. Α. Ποττάκης, πραγματοποίησε ομιλία ως Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Τμήματος της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη (IOI), σε εκδήλωση που φιλοξενήθηκε στο Σουηδικό Κοινοβούλιο.

Στο πλαίσιο των **διεθνών δραστηριοτήτων και των συνεργασιών του**, ο Συνήγορος συμμετέχει σε **διεθνή δίκτυα και προγράμματα**, παρευρίσκεται τακτικά στις συναντήσεις, παίρνει μέρος στις εκπαιδεύσεις, ανταλλάσσει πληροφορίες και καλές πρακτικές με:

- τη Διεθνή Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη (IOI), έχοντας την Προεδρία του Ευρωπαϊκού Τμήματος του IOI (IOI Europe)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών (ENO)
- την Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη των χωρών της Μεσογείου (AOM), έχοντας την Προεδρία
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC), διατηρώντας τη Προεδρία έως τον Σεπτέμβριο 2022
- το Δίκτυο Συνηγόρων για το Παιδί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (CRONSEE)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (EQUINET), μετέχοντας στο Διοικητικό Συμβούλιο
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (NPM)
- το Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (SEE NPM) της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, αναλαμβάνοντας την Προεδρία για το 2023
- το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων Αναγκαστικής Επιστροφής Αλλοδαπών (FReM III)
- το Δίκτυο Ανεξάρτητων Θεσμών για καταγγελίες κατά των Σωμάτων Ασφαλείας (IPCAN), μετέχοντας στη Διοικούσα Επιτροπή
- την Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη και Διαμεσολαβητών της Γαλλοφωνίας (AOMF)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (IMPEL) και
- Το Δίκτυο Εθνικών Συνηγόρων για την ενέργεια (NEON).

Επίσης συνεργάζεται με **ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμούς**, όπως:

- τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.)
- την UNICEF
- την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες
- την Υποεπιτροπή του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (SPT)
- την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)
- τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)
- το Συμβούλιο της Ευρώπης
- την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)
- το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT)
- τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) και
- τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).

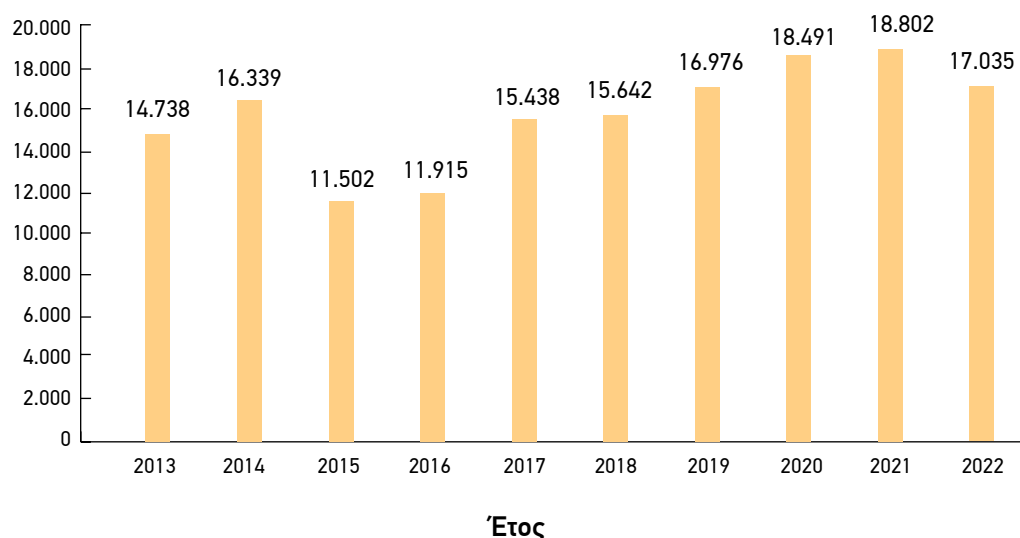
2. Η στατιστική αποτύπωση

Η εικόνα των προβλημάτων στις σχέσεις δημόσιας διοίκησης πολιτών, μέσα από τις αναφορές που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη το 2022.

2.1. Πλήθος αναφορών

Κατά το έτος 2022 υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη 17.035 αναφορές, αριθμός ελαφρώς μειωμένος σε σχέση με τα δύο προηγούμενα έτη, γεγονός το οποίο οφείλεται στην αποκλιμάκωση της πανδημίας του Covid – 19. Τούτου δοθέντος, ο αριθμός των αναφορών για το έτος 2022 είναι υψηλότερος από τα προηγούμενα από την πανδημία έτη, και αυτό επιβεβαιώνει την εμπιστοσύνη που δείχνουν οι πολίτες στον Συνήγορο του Πολίτη για την διευθέτηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν με τη Διοίκηση (Γράφημα 1).

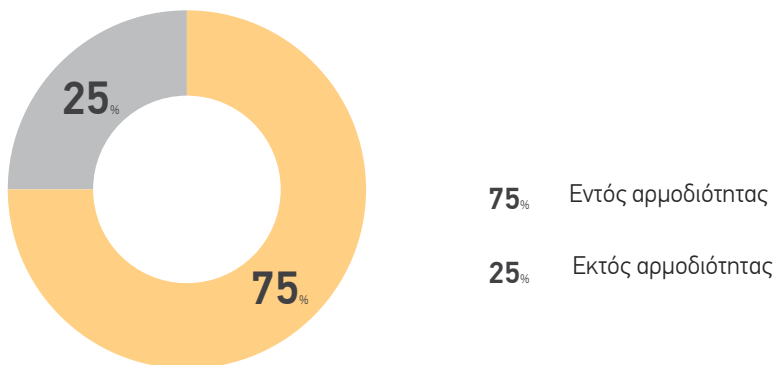
ΓΡΑΦΗΜΑ 1
Αριθμός αναφορών κατά τα έτη 2013 -2022

Οι αναφορές που κατατίθενται κάθε χρόνο στον Συνήγορο του Πολίτη είναι πολλαπλάσιες του αριθμού των αναφορών για τις οποίες η Αρχή έχει, εκ του νόμου, αρμοδιότητα διερεύνησης. Επίσης, είναι πολλαπλάσιες των αναφορών, στη συνέχεια της διερεύνησης των οποίων διαπιστώνεται κάποια μορφή κακοδιοίκησης. Έτσι, από το σύνολο των αναφορών που διεκπεραιώθηκαν κατά το έτος 2022, διαπιστώθηκε ότι το 75% ήταν εντός της αρμοδιότητας διερεύνησης του Συνηγόρου του Πολίτη (Γράφημα 2).

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

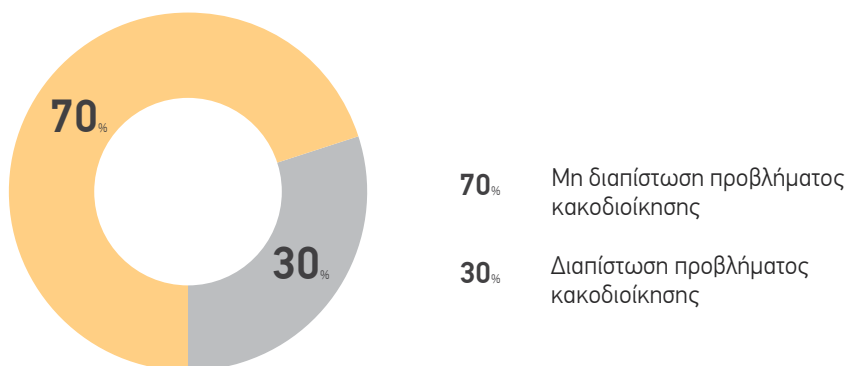
Κατανομή αναφορών έτους 2022 ως προς την αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη

Αντίστοιχα, από τις αναφορές για τις οποίες επιβεβαιώθηκε η αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη και διερευνήθηκαν κατά το έτος 2022, διαπιστώθηκε ότι στο 30% του συνόλου δεν παρατηρήθηκε πρόβλημα κακοδιοίκησης, και οι αναφορές αυτές χαρακτηρίστηκαν ως «αβάσιμες». Αντίθετα, κρίθηκαν ως «βάσιμες» και, κατά συνέπεια, υπήρξε προσπάθεια διαμεσολάβησης και επίλυσης του προβλήματος κακοδιοίκησης που περιέγραφαν, στο 70% των αναφορών (Γράφημα 3).

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

Κατανομή των εντός αρμοδιότητας αναφορών που διεκπεραιώθηκαν το έτος 2022

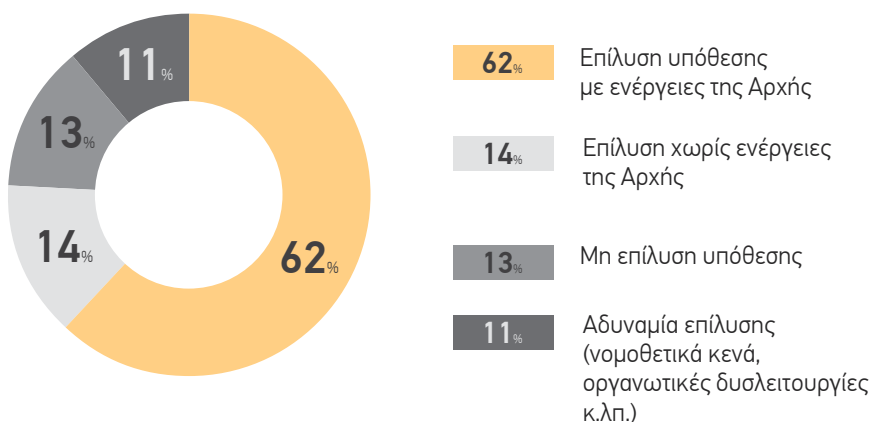

2.2. Η έκβαση της διερεύνησης

Θετική έκβαση, κατόπιν της διαμεσολάβησης της Αρχής, είχε η μεγάλη πλειοψηφία των αναφορών (62%) για τις οποίες διαπιστώθηκε κακοδιοίκηση. Αντίθετα, για ένα σημαντικό ποσοστό αναφορών, της τάξης του 11%, η Διοίκηση εξακολουθεί να μην ανταποκρίνεται στις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Ομοίως, η αδυναμία επίλυσης προβλημάτων για λόγους που οφείλονται σε νομοθετικά κενά ή σε οργανωτικές δυσλειτουργίες ενισχύθηκε στο 11% των αναφορών, από 8% που ήταν το έτος 2021 (Γράφημα 4). Τέλος, για ένα όχι αμελητέο ποσοστό 14% των υπό διερεύνηση αναφορών, οι πολίτες κατόρθωσαν στο μεταξύ να επιλύσουν, με προσωπικές ενέργειές τους, το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν.

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Έκβαση διερεύνησης αναφορών έτους 2022
στις οποίες διαπιστώθηκε πρόβλημα κακοδιοίκησης

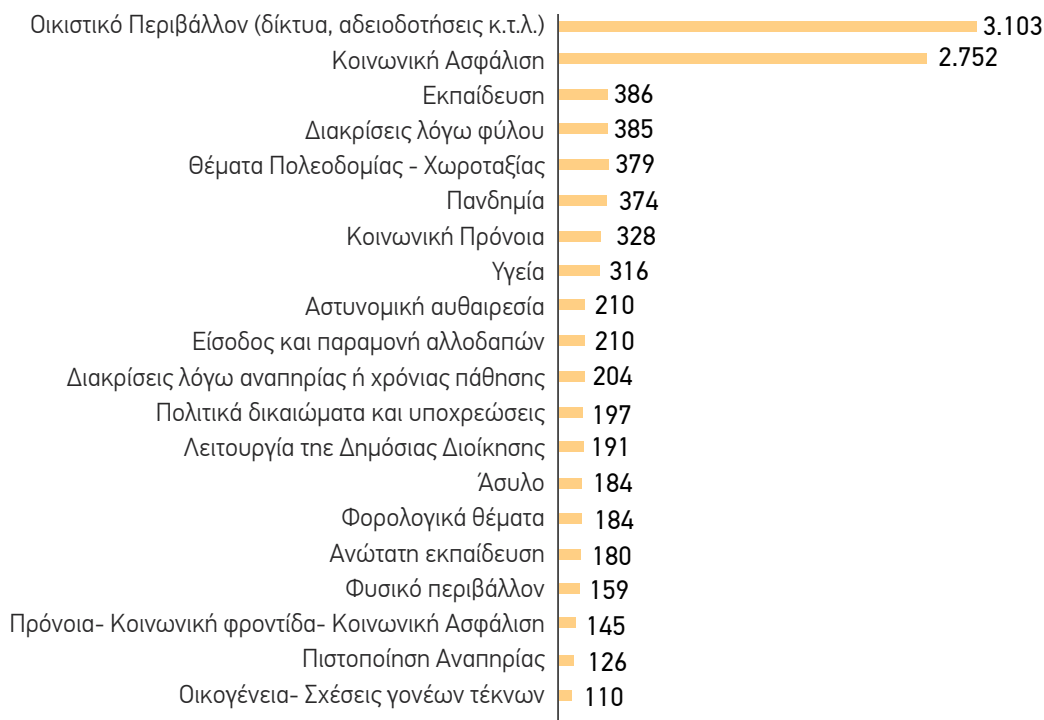
2.3. Οι κύριες μορφές κακοδιοίκησης

Το 2022 επιβεβαιώθηκε το χρόνιο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Διοίκηση στην ικανοποίηση αιτημάτων που σχετίζονται με το ασφαλιστικό και εργασιακό καθεστώς των πολιτών, για τα οποία υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη μακράν οι δεύτερες περισσότερες αναφορές. Ωστόσο, για τη χρονιά που πέρασε, την πρώτη θέση σε αριθμό αναφορών (περισσότερες από 3.000) καταλαμβάνουν τα θέματα που σχετίζονται με το οικιστικό περιβάλλον και συγκεκριμένα με τις Δ.Ε.Κ.Ο. (Δ.Ε.Η., Δ.Ε.Υ.Α., Ε.Υ.Δ.Α.Π.), καθώς και ζητήματα σχετικά με τη χωροθέτηση, αδειοδότηση και παρακολούθηση της λειτουργίας έργων και επιχειρήσεων. Ο προφανής

λόγος για τη συγκεκριμένη αύξηση των αναφορών φαίνεται να είναι η «ενεργειακή κρίση», σε συνδυασμό με τον πόλεμο στην Ουκρανία, με συνέπεια την αλματώδη αύξηση στο κόστος κατανάλωσης των διαφόρων μορφών ενέργειας. Σημαντικός αριθμός αναφορών σχετίζονταν και με προβλήματα που προκάλεσε η πανδημία, παρά την αποκλιμάκωσή της κατά την χρονιά που πέρασε. Σταθερά υψηλά, όπως κάθε χρόνο, εμφανίζονται και τα προβλήματα που συνδέονται με την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και τις φορολογικές υποθέσεις των πολιτών. Προβληματισμό προκαλεί και ο συνεχιζόμενος υψηλός αριθμός αναφορών για διακρίσεις λόγω φύλου, καθώς και των αναφορών που σχετίζονται με την αστυνομική αυθαιρεσία, που υποδεικνύει ότι η χώρα μας πρέπει να καλύψει αρκετά κενά ακόμη στους τομείς αυτούς. Υπογραμμίζεται, πάντως, ότι κακοδιοίκηση καταγράφηκε σχεδόν σε όλο το φάσμα των λειτουργιών της Διοίκησης, οι κυριότερες από τις οποίες εμφανίζονται στο Γράφημα 5.

ΓΡΑΦΗΜΑ 5

Κύριες θεματικές αναφορών έτους 2022

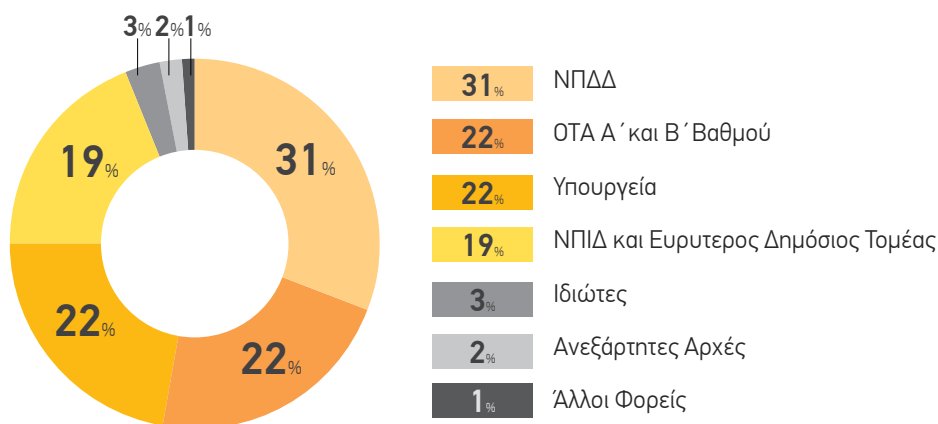

2.4. Οι φορείς κακοδιοίκησης

Η κατανομή της κακοδιοίκησης ως προς τους φορείς, διαχωρίζεται σε κακοδιοίκηση προερχόμενη από ενέργειες των Υπουργείων, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, των Νομικών Προσώπου Δημόσιου και Ιδιωτικού Δικαίου, των Ανεξαρτήτων Αρχών και των ιδιωτών (σε θέματα ισότητας και δικαιωμάτων του παιδιού). Από την ανάγνωση των αποτελεσμάτων, τα Υπουργεία και η Αυτοδιοίκηση παρουσιάζουν σημαντικό ποσοστό κακοδιοίκησης (22%). Ωστόσο, πρώτη αναδεικνύεται και πάλι η κατηγορία των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (31%), στην οποία, αν συνηπολογιστούν και τα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (19%) και οι Ανεξάρτητες Αρχές (2%), φαίνεται ότι η κακοδιοίκηση προέρχεται σε ποσοστό μεγαλύτερο από το 50% από φορείς που δεν ανήκουν στην Κεντρική Κυβέρνηση (Γράφημα 6).

ΓΡΑΦΗΜΑ 6

Κατανομή αναφορών 2022 ανά κατηγορία φορέων

Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι φορείς που ασχολούνται με την απονομή συντάξεων, την περίθαλψη, την (τριτοβάθμια κυρίως) εκπαίδευση, τις φορολογικές υποχρεώσεις των πολιτών, κ.λπ., έχουν ενταχθεί σε ειδικές υπηρεσίες που συνιστούν είτε Νομικά Πρόσωπα είτε Ανεξάρτητες Αρχές (λ.χ. Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, φορείς κύριας ασφάλισης ή ασθένειας, κ.λπ.).

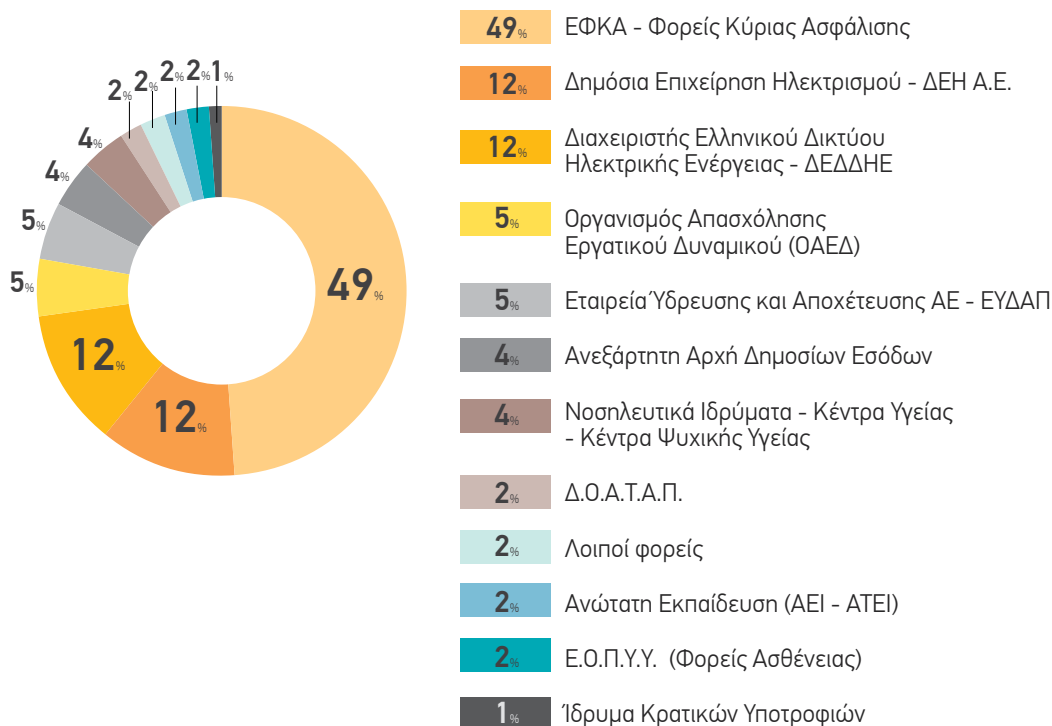
Αναλυτικότερα, σχεδόν οι μισές (49%) από αυτές τις αναφορές αφορούν στους φορείς κύριας ασφάλισης, μέγεθος που αναδεικνύει για μια ακόμη χρονιά, το σοβαρό πρόβλημα που διατρέχει την κρατική λειτουργία στον τομέα αυτόν, παρ' όλες τις προσπάθειες εξομάλυνσης και ορθολογισμού (λ.χ. μηχανογράφηση υπηρεσιών). Σοβαρό ποσοστό κακοδιοίκησης (24%) εμ-

φανίζουν και οι φορείς παροχής ενέργειας (Δ.Ε.Η. – Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.), το οποίο αυξήθηκε απότομα σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Αυτό οφειλόταν κυρίως σε δυσλειτουργίες του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. και υπέρογκες χρεώσεις, σε συνέχεια της εφαρμογής της ρήτρας αναπροσαρμογής. Σε σταθερά ποσοστά (4 – 5%) συνεχίζουν να εμφανίζονται οι υποθέσεις που αφορούν φορολογικά θέματα και την κατάσταση στα νοσηλευτικά ιδρύματα και κέντρα υγείας, ψυχικής και μη, γεγονός που υπογραμμίζει τα χρόνια προβλήματα της Διοίκησης στους τομείς αυτούς, όπως έχουν περιγραφεί και σε προηγούμενες εκθέσεις της Αρχής. Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. (4%), για τον οποίο υποβλήθηκαν πολλές αναφορές στον Συνήγορο του Πολίτη για καθυστέρηση έκδοσης αποφάσεων αναγνώρισης τίτλων σπουδών του εξωτερικού ή για σφάλματα στον καθορισμό ισοδυναμίας των πτυχίων.

Σταθερή παρουσία (4%) στην κακοδιοίκηση, εξακολουθεί να έχει και η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, που επιβεβαιώνει ότι τα φορολογικά θέματα εξακολουθούν να απασχολούν έντονα τους πολίτες.

ΓΡΑΦΗΜΑ 7

Κατανομή αναφορών 2022 που σχετίζονται με Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ., Ανεξάρτητες Αρχές και ευρύτερο δημόσιο τομέα

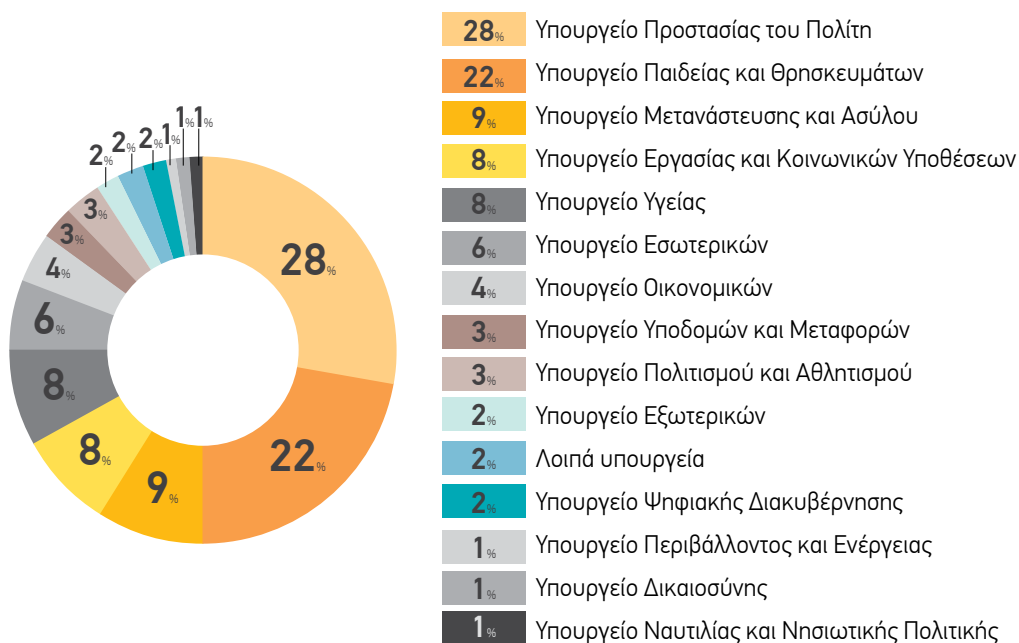

Όσον αφορά στα Υπουργεία, όλα σχεδόν συμμετείχαν στο ποσοστό κακοδιοίκησης για το έτος 2022 (Γράφημα 8). Ωστόσο, αντίθετα με τα προηγούμενα χρόνια, υψηλότερα τοποθετείται το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (28%), ακολουθούμενο από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (22%). Η θέση αυτή του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη φαίνεται να οφείλεται στις αυξημένες υποθέσεις αστυνομικής αυθαιρεσίας που χειρίζεται ο Συνήγορος του Πολίτη, στις αναφορές σχετικά με την είσοδο και παραμονή στην χώρα αλλοδαπών που αιτούνται άσυλο (σε συνδυασμό και με την εικόνα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου – βλ. παρακάτω), αλλά και στην πανδημία Covid – 19, παρά την περίοδο ύφεσής της που παρατηρήθηκε.

Υψηλά ποσοστά κακοδιοίκησης αποτυπώνονται για άλλη μια χρονιά στα Υπουργεία Μετανάστευσης και Ασύλου (9%), Εσωτερικών (8%), Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (8%), επιβεβαιώνοντας τη διαχρονικότητα του φαινομένου της κακοδιοίκησης, παρά τις μεταρρυθμίσεις που εφαρμόζονται τα τελευταία χρόνια.

ΓΡΑΦΗΜΑ 8

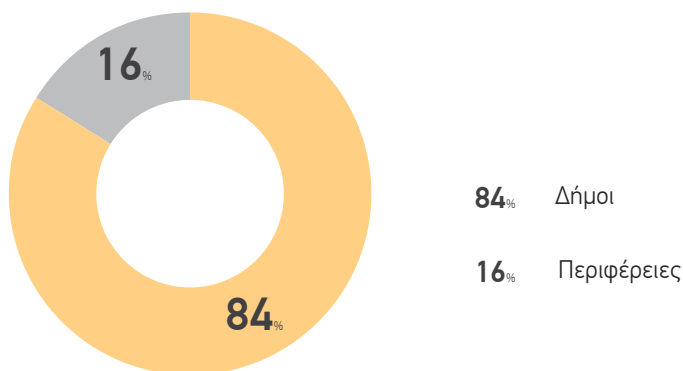
Κατανομή αναφορών έτους 2022 ανά υπουργείο

Τέλος, όσον αφορά στην τοπική αυτοδιοίκηση, το μεγαλύτερο ποσοστό (84%) αφορά στον Α' βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, τους δήμους δηλαδή, με τις περιφέρειες να περιορίζονται στο – αξιολογούμενο υψηλό, ωστόσο, ποσοστό – 16%, φαινόμενο που εξηγείται από το γεγονός ότι οι αποφάσεις των δήμων επηρεάζουν αμεσότερα και σε μεγαλύτερο βαθμό την καθημερινότητα του πολίτη (Γράφημα 9).

ΓΡΑΦΗΜΑ 9

Κατανομή αναφορών ανά βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης

2.5. Η πρόσβαση στο Συνήγορο του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην προσπάθειά του να διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών στις υπηρεσίες του, καθώς και την έγκαιρη ενημέρωσή τους, έχει υιοθετήσει τρόπους εξυπηρέτησης, μέσω ηλεκτρονικών εφαρμογών, εξειδικευμένων ιστοσελίδων και αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και με συνεχή τηλεφωνική πληροφόρηση.

A. Ηλεκτρονική Διεύθυνση

Η ηλεκτρονική διεύθυνση (press@synigoros.gr), αποτελεί έναν βασικό τρόπο επικοινωνίας των πολιτών με το Συνήγορο του Πολίτη, καθώς οι πολίτες μπορούν να στέλνουν, στη συγκεκριμένη ηλεκτρονική διεύθυνση, ερωτήματα, σχετικά με τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της Αρχής. Κατά το έτος 2022, το Τμήμα Επικοινωνίας δέχθηκε περισσότερα από 10.000 μηνύματα, τα περισσότερα από τα οποία (~7.000) σχετίζονταν με αναφορές προς την Αρχή. Επίσης, σημαντικός αριθμός μηνυμάτων αφορούσε στην παροχή πληροφόρησης από την Αρχή για θέματα λειτουργίας της Διοίκησης γενικότερα (Γράφημα 10).

ΓΡΑΦΗΜΑ 10

Δραστηριότητα του Γραφείου “Press” κατά το έτος 2022

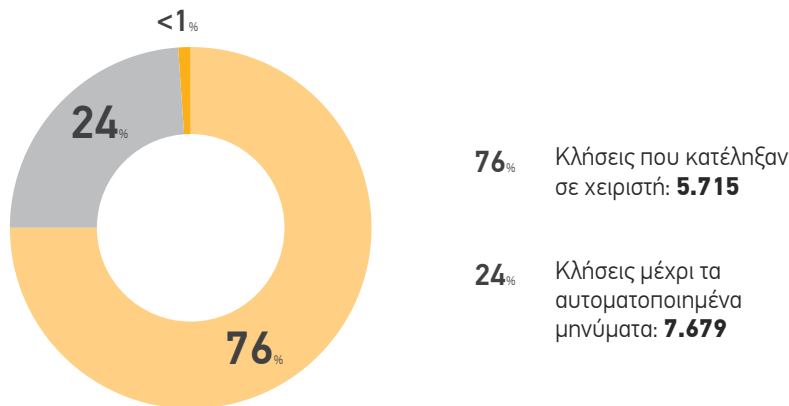
B. Το τηλεφωνικό κέντρο

Όσον αφορά τις τηλεφωνικές κλήσεις, εφαρμόζεται το σύστημα της μετάδοσης βασικής πληροφόρησης μέσω αυτοματοποιημένων μηνυμάτων που ενημερώνουν τους πολίτες για τις αρμοδιότητες της Αρχής και τους καθοδηγούν στις ενέργειές τους για την υποβολή αναφοράς. Στην περίπτωση που ο πολίτης επιθυμεί περισσότερη πληροφόρηση, κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες, υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στους ειδικούς επιστήμονες, που χορηγούν πιο εξειδικευμένη ενημέρωση.

Στη διάρκεια του έτους 2022, έγιναν 23.444 τηλεφωνικές κλήσεις προς το Συνήγορο του Πολίτη, από τις οποίες το 24% εξυπηρετήθηκε από ειδικό επιστήμονα. Το υπόλοιπο 76% των κλήσεων εξυπηρετήθηκαν από το αυτοματοποιημένο μήνυμα της Αρχής, ενώ για ένα ελάχιστο, σχεδόν μηδενικό, ποσοστό, κλήσεων διακόπηκε η επικοινωνία (Γράφημα 11).

ΓΡΑΦΗΜΑ 11

Στοιχεία τηλεφωνικού κέντρου, έτους 2022

Γ. Ηλεκτρονικές ιστοσελίδες & εφαρμογές

Κατά το έτος 2022, ο Συνήγορος του Πολίτη προχώρησε σε αναδιοργάνωση του κύριου ιστοχώρου του, με σκοπό να τον καταστήσει πιο λειτουργικό.

Έτσι, τις ιστοσελίδες «Synigoros.gr» και «Old.Synigoros.gr» επισκέφθηκαν σχεδόν 270.000 επισκέπτες. Περαιτέρω, τις ιστοσελίδες «Synigoros-Solidarity.gr» και «Synigoros.gr/paidi», που αναρτούν θέματα που ενδιαφέρουν τις ευάλωτες ομάδες και το παιδί, επισκέφθηκαν αντίστοιχα 84.764 και 4.059 επισκέπτες (με την έννοια «επισκέπτες» να εννοούνται οι «μοναδικοί επισκέπτες»).

Ο τρόπος πρόσβασης στις ιστοσελίδες είναι, κατά κύριο λόγο, οι μηχανές αναζήτησης, κυρίως μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ή κινητού τηλεφώνου – “smartphone”.

Τέλος, περισσότεροι από 30.000 χρήστες αντέδρασαν στις ιστοσελίδες της Αρχής «Facebook(/Synigoros)» και «Twitter(@Synigoros) (Γράφημα 12).

ΓΡΑΦΗΜΑ 12

SYNIGOROS.GR (21/9/2022 – 31/12/2022)

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 46.391

Προβολές Ιστοσελίδων: 165.813

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [58,92%]

Απευθείας πρόσβαση [22,54%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [18,54%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (n/u, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από υπολογιστή [58,30%]

Πρόσβαση από smartphone [39,40%]

Πρόσβαση από tablet [2,29%]

Πρόσβαση από smart tv [0,01%]

OLD.SYNIGOROS.GR (1/1/2022 – 31/12/2022)

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 223.072 [-53,21% σε σχέση με το 2021]

Προβολές Ιστοσελίδων: 765.489 [-55,05% σε σχέση με το 2021]

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [83,07%]

Απευθείας πρόσβαση [9,06%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [6,60%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [1,27%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (n/u, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από υπολογιστή [57,04%]

Πρόσβαση από smartphone [40,06%]

Πρόσβαση από tablet [2,90%]

SYNIGOROS-SOLIDARITY.GR (1/1/2022 – 31/12/2022)**Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών:** 84.764 [+56,80% σε σχέση με το 2021]**Προβολές Ιστοσελίδων:** 278.559 [+47,37% σε σχέση με το 2021]**Πηγές Επισκεψιμότητας**

Μηχανές αναζήτησης [80,79%]

Απευθείας πρόσβαση [16,79%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [2,42%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (n/u, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από smartphone [82,22%]

Πρόσβαση από υπολογιστή [14,21%]

Πρόσβαση από tablet [3,57%]

synigoros.gr/paidi (1/1/2022 – 31/12/2022)**Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών:** 4.059 (+18,53% σε σχέση με το 2021)**Προβολές Ιστοσελίδων:** 10.113 (+12,02% σε σχέση με το 2021)**Πηγές Επισκεψιμότητας**

Μηχανές αναζήτησης [67,94%]

Απευθείας πρόσβαση [28,53%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [0,70%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [2,83%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (n/u, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από smartphone [53,29%]

Πρόσβαση από υπολογιστή [44,25%]

Πρόσβαση από tablet [2,46%]

SOCIAL MEDIA (1/1/2021 – 31/12/2022)**FACEBOOK (/SYNIGOROS)**

Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει «Like!» στο επίσημο προφίλ / Μέλη δημόσιου προφίλ της Αρχής στα τέλη του 2022: **24.000** (+2,29% από τις αρχές του 2022)

TWITTER (@SYNIGOROS)

Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει «Follow» / Ακόλουθοι - Followers δημόσιου προφίλ της Αρχής στα τέλη 2022: **7.466** (+6,55% από τις αρχές του 2022)

2.6. Αντί συμπερασμάτων

Ο συνεχιζόμενος υψηλός αριθμός των αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη, ενισχύει τις διαπιστώσεις της Αρχής για την ανάγκη σοβαρών παρεμβάσεων στους τομείς που επηρεάστηκαν καθοριστικά στα χρόνια που ακολούθησαν τη δημοσιονομική κρίση και εντάθηκαν από την πανδημία του Covid – 19. Οι πολίτες εξακολουθούν να απασχολούνται με θέματα υγείας, συντάξεων, φορολογικών διαδικασιών και γενικά με προβλήματα που έχουν αναδειχθεί με τις παρεμβάσεις της Αρχής, μέσα από νομοθετικές προτάσεις, πορίσματα και ειδικές εκθέσεις και περιγράφονται στην παρούσα έκθεση. Απαιτούνται λοιπόν, παρά την συνεχιζόμενη υλοποίηση δράσεων που βελτιώνουν τη λειτουργία του δημόσιου τομέα (π.χ. διαδραστική πύλη «gov.gr»), επιπλέον ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε πολλά και κρίσιμα πεδία διοικητικής δράσης, στα οποία εμφανίζονται «συστημικές» δυσλειτουργίες, όπως και ενίσχυση του κράτους πρόνοιας και του κράτους δικαίου, στους κρίσιμους τομείς που η ετήσια έκθεση αποτυπώνει.

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Η παρούσα έκθεση, πέραν των συνήθως απαντώμενων ζητημάτων κακοδιοίκησης και μη τήρησης της νομιμότητας, αναδεικνύει και θέματα που έχουν δημιουργηθεί και συνδέονται με τις εξελίξεις της χρονιάς.

Με τον κορωνοϊό να έχει αποκτήσει σχεδόν ενδημικό χαρακτήρα, παρουσιάζοντας συνεχώς νέες μεταλλάξεις, οι οποίες διατηρούν υψηλά το επίπεδο διασποράς και νόσησης στην κοινότητα, η Πολιτεία κατέστησε υποχρεωτικό τον εμβολιασμό κατά του COVID – 19 για πολίτες ορισμένης ηλικιακής ομάδας. Με την έναρξη επιβολής προστίμων σε όσους δεν τήρησαν την υποχρέωση αυτή, μέσω των αναφορών πολιτών, ο Συνήγορος, διαπιστώνοντας σφάλματα σε ορισμένες κατηγορίες υπόχρεων εμβολιασμών, παρενέβη προς τα αρμόδια Υπουργεία και έγινε αποδεκτή η διαγραφή των προστίμων για όσους τελικά εμβολιάστηκαν έως τις 31.12.2022.

Στην κορυφή των θεμάτων που αντιμετωπίζει η χώρα παραμένουν τα προσφυγικά και μεταναστευτικά ζητήματα, τα οποία εξακολουθούν να τυγχάνουν της παρέμβασης της Αρχής.

Στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων των ανηλίκων, ο Συνήγορος παρενέβη σε ποικίλες περιπτώσεις που αφορούσαν σε δομές φιλοξενίας και σε ξενώνες για εφήβους με ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Επίσης, παρενέβη άμεσα και αποτελεσματικά σε περιπτώσεις παραβίασης της ιδιωτικότητας, προσωπικότητας και των προσωπικών δεδομένων ανηλίκων, λόγω προβολής τους στα Μ.Μ.Ε., στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επιπροσθέτως, διαδικαστικά ζητήματα που ανέκυψαν στην υλοποίηση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α. για την πρόσβαση σε δομές προσχολικής αγωγής και σε Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης, η πρόσβαση σε κατασκηνωτικά προγράμματα, αλλά και η καταβολή του επιδόματος παιδιού απασχόλησαν τη χρονιά αυτή την Αρχή. Στο χώρο της εκπαίδευσης, συνεχίζουν να υφίστανται θέματα που σχετίζονται με την πανδημία (π.χ. σχολική διαρροή, ελλιπής φοίτηση, κ.ά.), ενώ επιπλέον παρουσιάστηκαν ζητήματα ανισοτήτων και αποκλεισμών, καθώς και αξιολόγησης μαθητών.

Στον τομέα της προστασίας των διεμφυλικών ατόμων, ο Συνήγορος κατά το 2022, ασχολήθηκε με τον αποκλεισμό τους από την εισαγωγή στις αστυνομικές σχολές, λόγω της διεμφυλικότητάς τους, καθώς και με ζητήματα κράτησης των ατόμων αυτών, με αποτέλεσμα να τροποποιηθούν σχετικές διατάξεις του σωφρονιστικού κώδικα που εφαρμόζονται σε διεμφυλικά άτομα. Επίσης, το ζήτημα της εξωτερίκευσης των θρησκευτικών πεποιθήσεων, μέσω της χρήσης θρησκευτικών συμβόλων, έχει απασχολήσει αρκετά τα τελευταία χρόνια τις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις. Στην παρούσα έκθεση αναδεικνύονται πολιτικές ουδετερότητας και χρήσης θρησκευτικών συμβόλων στην εργασία.

Οι τρέχουσες υγειονομικές συνθήκες καθιστούν αναγκαία τη μέριμνα για διαρκή βελτίωση

των υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης. Ιδίως, την Αρχή απασχόλησαν ζητήματα λειτουργίας του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., εξυπηρέτησης των Κέντρων Υγείας και νοσηλείας ασθενών. Στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, αποτυπώνονται διαπιστώσεις του Συνηγόρου, οι οποίες αφορούν σε συγκεκριμένες ομάδες ασφαλισμένων.

Αναμφίβολα, η πανδημία επηρέασε και τον τρόπο επικοινωνίας των πολιτών με τις δημόσιες υπηρεσίες. Άρχισαν να εφαρμόζονται ολοένα και πιο συχνά νέες μέθοδοι επικοινωνίας μέσω πληροφοριακών συστημάτων (π.χ. Α.Α.Δ.Ε.), τέθηκαν σε λειτουργία ειδικές πλατφόρμες για την υποβολή αιτημάτων για τη χορήγηση κρατικών παροχών σε ορισμένες κατηγορίες πολιτών (Fuel Pass, Power Pass, κ.ά.), με σκοπό την αντιμετώπιση της ραγδαίας αύξησης του ενεργειακού κόστους και παρατηρήθηκαν βελτιώσεις στη λειτουργία των ηλεκτρονικών υπηρεσιών του e – ΕΦΚΑ. Η Αρχή διαπίστωσε ότι, παρά την πρόοδο που σημειώθηκε στον τομέα της ψηφιοποίησης διαδικασιών, υφίστανται ακόμα ζητήματα που χρήζουν βελτίωσης και αφορούν στην άσκηση και απόλαυση θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Με τον κίνδυνο της φτώχειας στην εργασία να απειλεί ιδίως τους νέους, η Αρχή διαπιστώνει και φέτος δυσλειτουργίες κατά την εφαρμογή προγραμμάτων ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης που υλοποιεί η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (πρώην Ο.Α.Ε.Δ.). Προβλήματα επίσης, καταγράφονται και στην θεματική της ακαδημαϊκής και επαγγελματικής αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων σπουδών.

Επιπλέον, η παρούσα έκθεση αναδεικνύει θέματα ληξιαρχείων, δημοτολογίων και διαβατηρίων και υπογραμμίζει την ανάγκη οι αρμόδιες υπηρεσίες να επιδεικνύουν την απαιτούμενη ευελιξία, ιδίως σε περιπτώσεις που θίγονται τα δικαιώματα των πολιτών.

Μετά τη λήξη των περιορισμών που ίσχυαν εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι η επιπλέον πίεση που ασκείται στο χώρο γενικά, εξαιτίας των τουριστικών δραστηριοτήτων που επανεκκινούν, αναδεικνύει ως καίρια ζητήματα το ελλειμματικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού και της προστασίας των προστατευόμενων περιοχών και του τοπίου, την υπέρβαση των ορίων της φέρουσας ικανότητας, και την παράβαση των όρων της αδειοδότησης των δραστηριοτήτων.

Τέλος, η ευζωία των ζώων συντροφιάς αποτελεί δείκτη πολιτισμού της κοινωνίας. Τα κυριότερα ζητήματα γύρω από τα ζώα συντροφιάς, όπως καταγράφηκαν από την εμπειρία της Αρχής, καθώς και οι παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν για τη βελτίωση των σχετικών διατάξεων, παρουσιάζονται στην παρούσα έκθεση.

Σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, ο Συνήγορος του Πολίτη έδρασε για μια ακόμα χρονιά με γνώμονα τη διασφάλιση των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και επιχείρησε την επίλυση των ζητημάτων αρμοδιότητάς του, τα οποία τέθηκαν υπόψη του.

Επιγραμματικά, οι θεματικές ενότητες, τις οποίες αναδεικνύει ο Συνήγορος για το έτος 2022, είναι οι ακόλουθες:

- Εμβολιασμός κατά του Covid – 19 και επιβολή προστίμων
- Διεθνής προστασία των αλλοδαπών
- Δικαιώματα και προστασία των ανηλίκων
- Δικαιώματα και ίση μεταχείριση στην εργασία
- Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής αλληλεγγύης
- Κοινωνική Ασφάλιση
- Ψηφιακή διοίκηση – επικοινωνία μεταξύ δημοσίων υπηρεσιών και πολιτών
- Εργασία και Απασχόληση
- Ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών
- Αστική Κατάσταση
- Τουρισμός και Περιβάλλον
- Προστασία Ζώων Συντροφιάς

1. Εμβολιασμός κατά του Covid – 19 και επιβολή προστίμων

Στο πλαίσιο της διαχείρισης της πανδημίας, η Πολιτεία, μεριμνώντας για την υγεία των πολιτών, προέβη σε λήψη κατασταλτικών μέτρων σε, περιοριστικά προβλεπόμενες, περιπτώσεις ανεμβολίαστων πολιτών, ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος εξάπλωσης της νόσου και σε άλλες ομάδες πολιτών. Κατά την εφαρμογή των εν λόγω περιορισμών, ο Συνήγορος εντόπισε και ανέδειξε περιπτώσεις που χρήζουν περαιτέρω μελέτης και διόρθωσης των σχετικών αποκλίσεων.

Με το άρθρο 24 Ν. 4865/2021 προβλέφθηκε ο υποχρεωτικός εμβολιασμός κατά του COVID – 19 όλων των φυσικών προσώπων, με κατοικία ή συνήθη διαμονή εντός της ελληνικής επικράτειας και ημερομηνία γέννησης έως και την 31.12.1961. Η προθεσμία για τη λήψη της πρώτης ή της μοναδικής δόσης ήταν η 16η Ιανουαρίου 2022, ενώ σε περίπτωση μη τήρησης της υποχρέωσης αυτής, προβλέφθηκε η επιβολή διοικητικού προστίμου εκατό (100) ευρώ μηνιαίως, ενώ ειδικά για την εφαρμογή κατά τον πρώτο μήνα (Ιανουάριο 2022), το ποσό περιορίστηκε στα πενήντα (50) ευρώ. Από την υποχρέωση εμβολιασμού εξαιρέθηκαν όσοι είχαν

νοσήσει και για διάστημα ενενήντα (90) ημερών από τη νόσηση και όσοι είχαν συγκεκριμένα προβλεπόμενους αποδεδειγμένους λόγους υγείας, κατόπιν έγκρισης του σχετικού αιτήματος από τριμελείς επιτροπές που συστάθηκαν ανά υγειονομική περιφέρεια. Με Υ.Α. προβλέφθηκαν εξαιρέσεις από την επιβολή του προστίμου, όπως λ.χ. στους αιτηθέντες εμβολιασμό κατ' οίκον μέχρι και την 16η Ιανουαρίου 2021. Στην ίδια απόφαση αναφέρονται επίσης περιοριστικά συγκεκριμένες περιπτώσεις, στις οποίες ήταν δυνατή η ανάκληση των επιβληθέντων προστίμων. Στην όλη διαδικασία, δεν προβλεπόταν διαδικασία ένστασης και επί της ουσίας εξέτασης άλλων περιπτώσεων αδυναμίας τήρησης της υποχρέωσης εμβολιασμού. Εφόσον ο υπόχρεος αμφισβητούσε το επιβληθέν πρόστιμο και δεν εντασσόταν στις περιοριστικά προβλεπόμενες κατηγορίες εξαίρεσης από τον εμβολιασμό, είχε, ως μόνο μέσο έκφρασης των αντιρρήσεών του, την προσφυγή στα δικαστήρια.

Μετά την έναρξη επιβολής των προστίμων, ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών πολιτών, οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν για το λόγο αφενός ότι αυτά τους επιβλήθηκαν αδικαιολόγητα, και αφετέρου διότι, **λόγω της μη πρόβλεψης δικαιώματος υποβολής ένστασης, δεν είχαν τρόπο να προσφύγουν στη Διοίκηση, αιτούμενοι τη διαγραφή τους.**

Από τη διερεύνηση των υποθέσεων αυτών, εντοπίστηκαν σφάλματα στην επιβολή προστίμων στις εξής κατηγορίες υπόχρεων σε εμβολιασμό:

- Σε κατοίκους Ελλάδας οι οποίοι, λόγω προσωρινής διαμονής τους σε χώρα του εξωτερικού, πραγματοποίησαν εκεί τον προβλεπόμενο εμβολιασμό, τον δήλωσαν ωστόσο αργότερα μέσω Κ.Ε.Π.
- Σε ειδικές κατηγορίες πολιτών που είχαν υποβάλει αίτηση για κατ' οίκον εμβολιασμό, ο οποίος όμως πραγματοποιήθηκε καθυστερημένα, και δη μετά την προβλεπόμενη από το νόμο προθεσμία της 16ης Ιανουαρίου 2022, χωρίς αυτό να οφείλεται σε δική τους υπαιτιότητα.
- Σε πολίτες που είχαν υποβάλει αιτήσεις εξαίρεσης από την υποχρέωση εμβολιασμού στις αρμόδιες Τριμελείς Υγειονομικές Επιτροπές, οι οποίες αποφάνθηκαν θετικά επί των αιτημάτων τους μετά τις 16.01.2022.
- Σε πολίτες που είχαν εμπρόθεσμα προγραμματίσει το ραντεβού τους για την α' δόση του εμβολίου, ωστόσο την πραγματοποίησαν τελικά εκπρόθεσμα, καθώς τους υποδείχτηκε από το εμβολιαστικό κέντρο να προβούν σε περαιτέρω ιατρικό έλεγχο.
- Σε πολίτες οι οποίοι εμβολιάστηκαν, αλλά δεν τήρησαν τα χρονικά ορόσημα του προβλεπόμενου εμβολιαστικού κύκλου, για επιγενόμενους, αποδεδειγμένα σοβαρούς, ιατρικούς λόγους.
- Σε πολίτες που είχαν νοσήσει και εξακολουθούσαν να ισχύουν τα πιστοποιητικά νόσησής τους.

- Σε πολίτες που δεν εμβολιάστηκαν για άλλους σοβαρούς λόγους, άσχετους με την προσωπική τους επιθυμία να συμμορφωθούν με τις διατάξεις του νόμου.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στον Υπουργό Υγείας και το Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε., η οποία ήταν αρμόδια για την έκδοση των πράξεων επιβολής των προστίμων μέσω του συστήματος TAXIS, μετά από την άντληση και τις διασταυρώσεις των στοιχείων για τον προσδιορισμό των υπόχρεων.

Με τα έγγραφά του:

- διατύπωσε τον προβληματισμό του περί της απουσίας διαδικασίας υποβολής ένστασης και τόνισε ότι η υποχρέωση της Διοίκησης να εξετάσει και να απαντήσει εγγράφως και αιτιολογημένα στα αιτήματα των φορολογούμενων κατά των πράξεων επιβολής προστίμου, απορρέει από το άρθρο 10 παρ. 1 του Συντάγματος και
- επεσήμανε ότι, σκοπός του μέτρου ήταν να πραγματοποιήσουν, έστω την πρώτη δόση του εμβολίου μέχρι την προβλεπόμενη στον νόμο ημερομηνία, οι πολίτες που μέχρι την έναρξη ισχύος του δεν είχαν εμβολιαστεί καθόλου, και συνεπώς θα ήταν σκόπιμη, στο πλαίσιο της χρηστής διοίκησης, η επανεξέταση της επιβολής των προστίμων σε πολίτες που ολοκλήρωσαν τον εμβολιαστικό κύκλο, έστω και εκτός προθεσμιών.

Δεδομένων των ανωτέρω, η Αρχή ζήτησε την επί της ουσίας εξέταση όλων των επιμέρους περιπτώσεων και την απαλλαγή του συνόλου των πολιτών που ολοκλήρωσαν τον εμβολιαστικό κύκλο από τα πρόστιμα.

Εντός των μηνών Σεπτεμβρίου και Οκτωβρίου 2022, πραγματοποιήθηκαν πολλές διορθώσεις και αντιλογισμοί επιβληθέντων προστίμων, ιδίως στις περιπτώσεις των εμβολιασμένων του εξωτερικού, των κατόχων απαλλακτικών αποφάσεων υγειονομικών επιτροπών, καθώς και όσων είχαν υποβάλει αίτηση για κατ' οίκον εμβολιασμό, ο οποίος πραγματοποιήθηκε με καθυστέρηση, χωρίς ευθύνη του εμβολιαζόμενου. Ομοίως, πραγματοποιήθηκαν διαγραφές προστίμων σε πολίτες που δεν τήρησαν με ακρίβεια τον εμβολιαστικό κύκλο, ολοκλήρωσαν ωστόσο τελικά τον εμβολιασμό τους.

Παρά ταύτα, εξακολουθούν να παραμένουν σε εκκρεμότητα κάποιες περιπτώσεις που εμπίπτουν στις ανωτέρω κατηγορίες, όπου τα πρόστιμα θα έπρεπε να έχουν διαγραφεί ή επιστραφεί, όπως συνέβη σε αντίστοιχες περιπτώσεις. Ωστόσο, οι πολίτες δεν είχαν μέχρι σήμερα καμία σχετική ενημέρωση. Συνεπώς, οι διασταυρώσεις των στοιχείων και οι έλεγχοι από τους αρμόδιους φορείς πρέπει να συνεχιστούν, ούτως ώστε να μην υπάρχουν φαινόμενα άνισης μεταχείρισης όμοιων περιπτώσεων.

Ο Συνήγορος καλωσορίζει την αποδοχή των προτάσεών του¹, και την εν συνεχεία υλοποίηση των σχετικών εξαγγελιών του Υπουργείου Υγείας για τη διαγραφή των προστίμων σε πολίτες που τελικά εμβολιάστηκαν. Συγκεκριμένα, **με το άρθρο 58 Ν. 5007/2022, ανακαλούνται – αναδρομικά και αυτοδίκαια – τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν σε όσους, είτε εμβολιάστηκαν με δεύτερη δόση εμβολίου ή με μία δόση μονοδοσικού εμβολίου έως και την 31^η Δεκεμβρίου 2022 είτε εξαιρέθηκαν από τον υποχρεωτικό εμβολιασμό από τις αρμόδιες Επιτροπές**. Ωστόσο, εμμένει στην άποψή του ότι πρέπει να εξεταστούν επί της ουσίας όλα τα αιτιολογημένα αιτήματα περί διαγραφής που έχουν υποβληθεί στη Διοίκηση.

2. Διεθνής Προστασία Αλλοδαπών

Τα ζητήματα παροχής διεθνούς προστασίας απασχόλησαν την Αρχή και την παρούσα χρονιά, καθώς δέχτηκε μεγάλο αριθμό αναφορών, τόσο από αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες, όσο και από φορείς και οργανώσεις που ασχολούνται με τα δικαιώματα αυτών, σχετικά με ζητήματα πρόσβασης στη διαδικασία, παροχών και συνθηκών υποδοχής, καθώς και ατομικών ελευθεριών.

2.1. Διαδικασία Ασύλου

2.1.1. Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου και σε δικαιώματα

Ο Συνήγορος, κατά το έτος 2022, δέχτηκε πλήθος αναφορών² σχετικά με το νέο **σύστημα καταγραφής των αιτημάτων ασύλου στην ενδοχώρα**, υπό την ευθύνη της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΥΠ.Υ.Τ.), στις Δομές Μαλακάσας και Διαβατών. Από τις αναφορές αυτές, προέκυψε ότι τα ραντεβού για την καταγραφή μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας καθορίζονται μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα. Σε ορισμένες, δε, περιπτώσεις παρατηρήθηκε αδυναμία του συστήματος να ανταποκριθεί, λόγω τεχνικών προβλημάτων. Η Αρχή επεσήμανε ότι το νέο σύστημα καταγραφής αποδεικνύεται αναποτελεσματικό και ανελαστικό, αφού, αφενός **τα ραντεβού ορίζονται με μεγάλη χρονική απόκλιση από την καταγραφή του αιτήματος**, χωρίς εν τω μεταξύ να πραγματοποιείται μερική καταγραφή, αφετέρου παραγνωρίζονται κρίσιμες παράμετροι, όπως η ανάγκη για εξατομικευμένη αξιολόγηση της ευαλωτότητας του αιτούντος και η συνακόλουθη προτεραιοποίηση των ευάλωτων.

Σημαντικός αριθμός αναφορών³ υποβλήθηκε σχετικά με την **αδυναμία έκδοσης δελτίου αιτούντος διεθνή προστασία**, κυρίως σε περιπτώσεις που κρίθηκε παραδεκτό ή βάσιμο επί της ουσίας μεταγενέστερο αίτημα ασύλου. Η Υπηρεσία Ασύλου επικαλέστηκε τεχνικό πρόβλημα,

1. Βλ. ενότητα: Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις.

2. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 326001, 325255, 325873, 322869 και 322987.

3. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 319487, 323643, 321970, 322882, 323980 και 325417.

λόγω της προγενέστερης απόδοσης στους ενδιαφερόμενους Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Π.Α.Α.Υ.Π.Α), Αριθμού Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (Α.Μ.Κ.Α.), ή Προσωρινού Αριθμού Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (Π.Α.Μ.Κ.Α.). Αντί του δελτίου, χορηγούνταν βεβαιώσεις περί της τεχνικής αδυναμίας έκδοσής του, οι οποίες, όπως διαπιστώθηκε, δεν διασφάλιζαν την πρόσβαση στα δικαιώματα των αιτούντων. Παράλληλα, η ανωτέρω πρακτική επηρέασε και τη διαδικασία υποβολής δικαιολογητικών από δικαιούχους διεθνούς προστασίας για την έκδοση άδειας διαμονής τους. Η Αρχή έκανε επανειλημμένες παρεμβάσεις για την επίλυση του προβλήματος, επισημαίνοντας τη σχετική νομοθεσία για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των αιτούντων και των προσφύγων, ιδιαίτερα των πιο ευάλωτων. Η **Διοίκηση ανταποκρίθηκε, ενεργοποιώντας τον Π.Α.Α.Υ.Π.Α. σε ορισμένες περιπτώσεις ευάλωτων** και υπογράμμισε ότι η συνολική ρύθμιση του ζητήματος απαιτούσε την έκδοση σχετικής κοινής υπουργικής απόφασης (Κ.Υ.Α.). Μετά την **έκδοση της Κ.Υ.Α. με αρ. 605869/2022 (Φ.Ε.Κ. 5392/Β/18.10.2022)**, η Διοίκηση ενημέρωσε την Αρχή ότι έχουν επιλυθεί στη πλειονότητά τους τα ζητήματα που είχαν προκύψει.

2.1.2. Προβλήματα στην εξέταση μεταγενέστερων αιτήσεων διεθνούς προστασίας

Η Αρχή εξακολούθησε να διερευνά αναφορές ευάλωτων αιτούντων διεθνούς προστασίας, κυρίως Σύριων⁴, των οποίων οι προηγούμενες αιτήσεις είχαν κριθεί ως απαράδεκτες, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επανεισδοχή τους στην Τουρκία. Δεδομένης, ωστόσο, της συνεχιζόμενης αναστολής από την Τουρκία των επανεισδοχών, οι εν λόγω ενδιαφερόμενοι προχώρησαν σε κατάθεση δεύτερης, μεταγενέστερης, αίτησης, καταβάλλοντας και το προβλεπόμενο υψηλό παράβολο, προσβλέποντας στην επί της ουσίας εξέταση της αίτησής τους.

Ο Συνήγορος απύθυνε τον Ιούνιο επιστολή⁵ στους Γενικούς Γραμματείς Μεταναστευτικής Πολιτικής και Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο, **ζητώντας τον επαναπροσδιορισμό του τρόπου εξέτασης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας από πρόσωπα που υπάγονται στην εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ε.Ε. – Τουρκίας⁶**, διασφαλίζοντας την πρόσβαση στην επί της ουσίας εξέταση της αίτησής τους, καθώς και την πρόσβαση σε συνθήκες υποδοχής. Αναφορικά, δε, με την καταβολή παραβόλου, ο Συνήγορος επανέλαβε παλαιότερες παρατηρήσεις του⁷, τονίζοντας ότι αυτή αντίκειται στα άρθρα 40 – 42 της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ και, σε κάθε περίπτωση, θα έπρεπε να προβλεφθούν εξαιρέσεις από την υποχρέωση καταβολής του.

4. Η αρχική πορεία της διερεύνησης των οικείων αναφορών έχει εν μέρει καταγραφεί στην Ετήσια Έκθεση 2021, σελ. 60 – 61 στο www.synigoros.gr.

5. Φ.Υ. 290565, 308543, 311675, 312978, 316644, 308137, 295092, 311507 και 311624.

6. Βλ. Κ.Υ.Α. 42799/2021.

7. <https://www.synigoros.gr/api/files/download/144>.

2.1.3. Καθυστερήσεις στην ανανέωση αδειών διαμονής δικαιούχων διεθνούς προστασίας

Ο Συνήγορος εξακολούθησε να γίνεται αποδέκτης αναφορών σχετικά με καθυστερήσεις στην ανανέωση αδειών διαμονής⁸, οι οποίες, σε ορισμένες περιπτώσεις, υπερέβαιναν το έτος. Παρότι στις περισσότερες περιπτώσεις υπήρξε ανταπόκριση στις παρεμβάσεις της Αρχής, **το πρόβλημα εξακολουθεί να υφίσταται**, καθώς το Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου (Α.Κ.Α.) Δικαιούχων Διεθνούς Προστασίας είναι η μόνη αρμόδια υπηρεσία για την εξέταση και έκδοση αποφάσεων επί αιτήσεων ανανέωσης Άδειας Διαμονής Ενιαίου Τύπου (Α.Δ.Ε.Τ.) σε όλη την ελληνική επικράτεια.

2.2. Διοικητική κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία

Το ζήτημα της επιβολής διοικητικής κράτησης στους αιτούντες διεθνή προστασία απασχόλησε και το έτος 2022 την Αρχή.

Όπως διαπιστώθηκε, διοικητική κράτηση σε Α.Τ. επιβλήθηκε σε άτομα τα οποία στερούνταν νομιμοποιητικών εγγράφων διαμονής, λόγω της αδυναμίας καταγραφής του αιτήματός τους για διεθνή προστασία⁹. Επίσης, κράτηση επιβλήθηκε και σε συγγενείς θυμάτων ναυαγίου, πριν αυτοί υπαχθούν σε διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης¹⁰.

Παράλληλα, υποβλήθηκαν αναφορές για **πολύμηνη κράτηση** Σύριων, Αφγανών και Παλαιστινίων πολιτών με την αιτιολογία ότι εκκρεμεί η εξέταση της αίτησης ασύλου. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι η κράτηση συνεχίζεται και μετά την απόρριψη επί του παραδεκτού της αίτησης ασύλου, βάσει της συμφωνίας επανεισδοχής με την Τουρκία, παρά το γεγονός ότι η εφαρμογή της είναι σε αναστολή από τον Μάρτιο του 2020 και άρα δεν υφίσταται εύλογη προοπτική απομάκρυνσης. Ενδεικτικά, επιβλήθηκε κράτηση σε Σύριο επί 7 – 8 μήνες στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών (Προ.Κε.Κ.Α.) Αμυγδαλέζας, σε επτά άτομα Παλαιστινιακής καταγωγής επί ένα μήνα στο Α.Τ. Σάμου, σε Αφγανούς πολίτες για 2 έως και 6 μήνες στα Προ.Κε.Κ.Α. Παρανεστίου και Αμυγδαλέζας¹¹.

2.3. Υποδοχή – Πρόγραμμα «ΕΣΤΙΑ 2022»

2.3.1. Συνθήκες υποδοχής προσώπων με ψυχικές διαταραχές

Στο πλαίσιο εξέτασης αναφοράς, αναδείχθηκε το θέμα της **αξιολόγησης της ευαλωτότητας**

8. Φ.Υ. 316047, 319571, 314993, 326750, 326207 και 319862.

9. Φ.Υ. 315599 και 325044.

10. Φ.Υ. 311575.

11. Φ.Υ. 315075, 324883, 326256, 27553 και 315636.

προσώπου με ψυχικές διαταραχές κατά τις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης. Όπως διαπιστώθηκε, η αρμόδια υπηρεσία του Ε.Ο.Δ.Υ για την αξιολόγηση της ευαλωτότητας χρησιμοποίησε ως βάση τον Ενιαίο Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας (Ε.Π.Π.Α) του Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.), δηλώνοντας, ότι σύμφωνα με την οικεία νομοθεσία για την υποδοχή, ως ευάλωτοι ορίζονται όσοι εμπίπτουν σε κατηγορίες του ΚΕ.Π.Α με ποσοστό αναπηρίας πάνω από 50%¹².

Η Αρχή επισήμανε ότι στην κείμενη νομοθεσία, η έννοια της ευαλωτότητας δεν περιορίζεται σε περιπτώσεις αναπηρίας και σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να υφίσταται σύνδεσή της με κατηγορίες και ποσοστά αναπηρίας και δη με ποσοστό τουλάχιστον 50% του σχετικού Πίνακα. **Η Διοίκηση αποδέχτηκε την πρόταση της Αρχής και κατήργησε εφεξής οποιαδήποτε σύνδεση της ευαλωτότητας με ποσοστά αναπηρίας του ΚΕ.Π.Α. στις διαδικασίες υποδοχής.**

2.3.2. Πρόγραμμα «ΕΣΤΙΑ 2022»

Το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου ανακοίνωσε ότι **ολοκληρώνεται έως τα τέλη του 2022 το Πρόγραμμα «ΕΣΤΙΑ 2022 – Στεγαστικό πρόγραμμα για αιτούντες διεθνή προστασία»**. Κατόπιν αυτής, ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορές¹³ από ωφελούμενους, αιτούντες διεθνή προστασία, που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες (όπως άτομα με σοβαρές ασθένειες, εγκυμονούσες, οικογένειες με ανήλικα τέκνα, διεμφυλικά άτομα), με τις οποίες **διαμαρτύρονται για τη μετακίνησή τους από διαμερίσματα του αστικού ιστού σε Δομές Φιλοξενίας**. Ο Συνήγορος μεσολάβησε, ζητώντας από την αρμόδια Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης:

- i. πληροφορίες για τον τρόπο ενημέρωσης και το δικαίωμα αλλαγής θέσης στέγασης
- ii. τη διασφάλιση της συνέχισης της φοίτησης των παιδιών και
- iii. τη διατήρηση ορισμένων θέσεων στέγασης (διαμερισμάτων ή άλλων κατάλληλων μονάδων) για τη συνέχιση της παροχής κατάλληλων συνθηκών υποδοχής σε ιδιαίτερα ευάλωτα άτομα, οι ανάγκες των οποίων δεν δύναται να καλυφθούν από τις υλικές συνθήκες διαμονής των Δομών φιλοξενίας.

3. Δικαιώματα και προστασία ανηλίκων

Ο Συνήγορος προχώρησε σε σημαντικές παρεμβάσεις και αυτή τη χρονιά στο ζήτημα της προστασίας των ανηλίκων και της διασφάλισης των δικαιωμάτων τους.

12. Φ.Υ. 318608.

13. Φ.Υ. 325948 και 325860.

Η Αρχή κλήθηκε να παρέμβει, κατόπιν αναφορών, για την άρση των παραβιάσεων δικαιωμάτων ανηλίκων σε δομές φιλοξενίας¹⁴. Επίσης, διερεύνησε ζητήματα που άπτονται των σχέσεων μεταξύ των μελών της κοινότητας και εφήβων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα που διαμένουν σε ξενώνες εντός του αστικού ιστού¹⁵.

Ακολούθως, ασχολήθηκε με διαδικαστικά ζητήματα που ανέκυψαν κατά την υλοποίηση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α. για την πρόσβαση σε δομές προσχολικής αγωγής και σε Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης, την πρόσβαση σε κατασκηνωτικά προγράμματα αλλά και την καταβολή του επιδόματος παιδιού¹⁶. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, απύθυνε προτάσεις στα αρμόδια όργανα της πολιτείας για την εξυπηρέτηση του παιδιού και των οικογενειών τους¹⁷.

Με αφορμή περιπτώσεις, οι οποίες έτυχαν ευρείας προβολής από τα Μ.Μ.Ε., το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και έθεταν ζητήματα προστασίας ιδιωτικότητας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων ανηλίκων, η Αρχή παρένεβη άμεσα και αποτελεσματικά, με απώτερο στόχο το συμφέρον των ανηλίκων¹⁸.

Τέλος, ζητήθηκε η παρέμβαση του Συνηγόρου για την άρση παραβιάσεων δικαιωμάτων του παιδιού στην εκπαίδευση, οι οποίες σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με τα πάγια προβλήματα προσβασιμότητας και συμπερίληψης, αλλά και με τη διαχείριση της πανδημίας στο χώρο του σχολείου.

3.1. Παιδική Προστασία, Ψυχική Υγεία και Προνοιακές Παροχές

3.1.1. Καταγγελίες κακοποίησης και παραβιάσεων δικαιωμάτων ανηλίκων σε δομές φιλοξενίας

Ο Συνήγορος έλαβε αναφορές¹⁹ για κακοποιητικές συμπεριφορές και άλλες παραβιάσεις δικαιωμάτων ανηλίκων, φιλοξενούμενων σε δομές αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας. Στο πλαίσιο της έρευνας, ζητήθηκαν και εξετάστηκαν στοιχεία από τις αρμόδιες υπηρεσίες (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, κοινωνικούς συμβούλους οικείων Περιφερειών), πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις κλιμακίου της Αρχής σε δομές της οργάνωσης και συναντήσεις με πρώην φιλοξενούμενους και εργαζόμενους, των οποίων οι μαρτυρίες καταγράφηκαν. Στη συνέχεια, ο Συνήγορος διαβίβασε στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές στοιχεία που αφορούσαν σε ενδεχόμενη άσκηση ποινικών αδικημάτων. Συγχρόνως, απέστειλε έγγραφο με παρατηρή-

14. Φ.Υ. 316362.

15. Φ.Υ. 302267.

16. Φ.Υ. 320157 και 319591.

17. Φ.Υ. 319586.

18. Φ.Υ. 304142 και 246803.

19. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 316362, 317300, 323770 και 324824.

σεις και συστάσεις προς την διοίκηση της οργάνωσης – το οποίο κοινοποιήθηκε στην Διεύθυνση Προστασίας Παιδιού και Οικογένειας του ΥΠ.Ε.Κ.Υ., την αρμόδια Εισαγγελία και τις κατά τόπους αρμόδιες υπηρεσίες των Περιφερειών – ζητώντας εξηγήσεις και στοιχεία για σειρά θεμάτων καθημερινής διαβίωσης και σεβασμού των δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων παιδιών (επικοινωνία με βιολογική οικογένεια, οικογενειακή αποκατάσταση, παιδαγωγικές προσεγγίσεις, κ.ά.).

3.1.2. Λειτουργία ξενώνων για εφήβους με ψυχοκοινωνικά προβλήματα

Περίοικοι δομής φιλοξενίας εφήβων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα υπέβαλαν αναφορές στο Συνήγορο²⁰, υποστηρίζοντας ότι βιώνουν διαρκή διατάραξη της ψυχίας και της οικιακής τους ειρήνης, λόγω δυνατής μουσικής, φασαρίας, έντονων εξάρσεων και περιστατικών παραβατικής συμπεριφοράς των φιλοξενούμενων, εξαιτίας της ανεπάρκειας των υπευθύνων για τη διαχείριση του προβλήματος. Επίσης, έθεσαν ζητήματα νομιμότητας της λειτουργίας των δύο συστεγαζόμενων ξενώνων της δομής και ζήτησαν την παρέμβαση της Αρχής για τη μετακίνησή τους, σύμφωνα με τις περί τούτου διαβεβαιώσεις που έλαβαν από το Υπουργείο Υγείας.

Ο Συνήγορος ζήτησε και έλαβε ενημέρωση για το πρόβλημα από το φορέα, στον οποίο υπάγονται οι ξενώνες, πραγματοποίησε επίσκεψη – αυτοψία στο χώρο και συνάντηση με εκπροσώπους της διοίκησης και του προσωπικού, καθώς και συνάντηση με εκπροσώπους της Διεύθυνσης Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας. Στη συνέχεια, ζήτησε και έλαβε στοιχεία από την εν λόγω Διεύθυνση και την Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές, στην οποία είχε διαβιβαστεί προς διερεύνηση καταγγελία περιόικων με το ίδιο περιεχόμενο. Από την έρευνα, προέκυψε ότι οι ξενώνες ιδρύθηκαν και λειτουργούν βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας και πληρούν τις νόμιμες προδιαγραφές ως προς την επάρκεια των κτιριακών εγκαταστάσεων, τη στελέχωση και την κάλυψη των αναγκών των φιλοξενούμενων ανηλίκων. Ως προς το ζήτημα των οχλήσεων, διαπιστώθηκε ότι τα, αναφερόμενα από τους περιόικους, προβλήματα συνδέονταν πρωτίτως με το προφίλ και τις ιδιαίτερες δυσκολίες των ανηλίκων και επιτάθηκαν, λόγω των περιορισμών που επέβαλε η κατάσταση της πανδημίας.

Ο Συνήγορος ζήτησε από τον αρμόδιο Υπουργό την επίσπευση της ολοκλήρωσης των τεχνικών εργασιών για την έκδοση άδειας λειτουργίας των ξενώνων και της διαδικασίας ανανέωσης της σύμβασης παραχώρησης του κτιρίου, καθώς δεν κατέστη εφικτή η προγραμματιζόμενη μετεγκατάσταση των φιλοξενούμενων στους ξενώνες, λόγω αδυναμίας ανεύρεσης κατάλληλου κτιρίου. Συγχρόνως, ενημέρωσε τους αναφερόμενους ότι δεν δύναται να προβεί σε ενέργειες για την απομάκρυνση των ξενώνων, επισημαίνοντας την αναγκαιότητα λειτουργίας εξειδικευμένων δομών στην κοινότητα, εντός του αστικού ιστού, για τη φροντίδα ανηλίκων,

20. Φ.Υ. 302267, 311981, 311982 και 311983.

ιδίως εφήβων, με ψυχικές διαταραχές ή/και ψυχοκοινωνικά προβλήματα που δεν περιβάλλονται από κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού²¹, της ειδικής νομοθεσίας και τις σύγχρονες πολιτικές για την ψυχική υγεία. Ωστόσο, η Αρχή, αναγνωρίζοντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι περίοικοι, απεύθυνε συστάσεις στους υπεύθυνους του φορέα να επιτείνουν τις προσπάθειες για την προγραμματιζόμενη μετεγκατάσταση των φιλοξενούμενων ενός εκ των ξενώνων το συντομότερο δυνατό, τον περιορισμό στο ελάχιστο των οχλήσεων και την εξομάλυνση των σχέσεων με τους περιοίκους, κατά το μεσοδιάστημα.

3.1.3. Κατασκηνώσεις, Δομές προσχολικής αγωγής, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης

Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορές σχετικά με τα κατασκηνωτικά προγράμματα της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (Δ.Υ.Π.Α.) και του Ε.Φ.Κ.Α.²², ιδίως για τον τρόπο υπολογισμού των μοριών, τον αποκλεισμό παιδιών και τα σφάλματα καταχώρισης. Η Αρχή επεσήμανε στους προαναφερόμενους φορείς την ανάγκη πληρέστερης πληροφόρησης και παροχής της – απαραίτητης σε μια ηλεκτρονική διαδικασία – δυνατότητας επανόρθωσης και διόρθωσης των σφαλμάτων. Η Δ.Υ.Π.Α. επανόρθωσε, σε περιπτώσεις που το σφάλμα οφειλόταν στον φορέα, αλλά όχι σε περιπτώσεις που οι αναφερόμενοι επιχειρήσαν να επανορθώσουν μια εσφαλμένη καταχώριση. Ο Ε.Φ.Κ.Α. αποκρίθηκε με σαφείς διευκρινίσεις, αλλά δεν επανόρθωσε ζητήματα που άπτονται του θεσμικού του πλαισίου, ειδικά δε αυτά που αφορούν στη μη κάλυψη τέκνου, ασφαλισμένου μέσω, θανόντος πλέον, δικαιούχου²³.

Στην Αρχή υποβλήθηκαν, επίσης, αναφορές για ακατάλληλη υποδομή και ανεπαρκή φροντίδα των παιδιών σε ιδιωτικές κατασκηνώσεις και για δυσανάλογα επαχθείς όρους περί μη επιστροφής χρημάτων, σε περίπτωση αποχώρησης. Ο Συνήγορος μεσολάβησε για την πραγματοποίηση ελέγχων από τις αρμόδιες Περιφέρειες, οι οποίες ζήτησαν, κατά περίπτωση, συγκεκριμένες βελτιώσεις στις υποδομές²⁴.

Επιπλέον, σημαντικός αριθμός αναφορών υποβλήθηκε στο Συνήγορο και το 2022 σχετικά με την πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση, ιδίως για το πρόγραμμα Ε.Σ.Π.Α. «*Πρώτωση και υποστήριξη παιδιών για την ένταξή τους στην προσχολική εκπαίδευση, καθώς και για την πρόσβαση παιδιών σχολικής ηλικίας, εφήβων και ατόμων με αναπηρία, σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης*», που υλοποιείται από την Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοί-

21. Ν. 2101/1992.

22. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 320157, 319358, 319591 και 319722.

23. Φ.Υ. 319358, 319359, 319375, 320157, 319722, 319676, 319649, 319607 και 319591.

24. Φ.Υ. 321644, 322691 και 320551.

κησης (Ε.Ε.Τ.Α.Α.)²⁵. Μολοντί, για το 2022, το πρόγραμμα κάλυψε πλήρως την φοίτηση παιδιών στην προσχολική εκπαίδευση και παιδιών με αναπηρία στην προσχολική αγωγή ή/και σε Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (Κ.Δ.ΑΠ.) δεν ικανοποιήθηκε μεγάλος αριθμός αιτήσεων για τα Κ.Δ.ΑΠ., παρά τις προσδοκίες που είχαν δημιουργηθεί. Ο Συνήγορος επικοινωνώντας κατ'επανάληψη με την Ε.Ε.Τ.Α.Α., με αποτέλεσμα ορισμένες αιτήσεις να διορθωθούν και να γίνουν δεκτές, αλλά αυτό δεν κατέστη εφικτό σε περιπτώσεις, όπου το πρόβλημα οφειλόνταν σε σφάλμα των αιτούντων, λόγω παρέλευσης της προθεσμίας υποβολής ενστάσεων.

Ός προς την φοίτηση σε Κ.Δ.ΑΠ., στην πλειονότητα των περιπτώσεων τα σχετικά αιτήματα δεν ικανοποιήθηκαν, λόγω της φύσης του προγράμματος και των περιορισμένων οικονομικών πόρων και δομών. Κατόπιν σύστασης του Συνηγόρου, η Ε.Ε.Τ.Α.Α. εξέδωσε ανακοίνωση με διευκρινίσεις για τον τρόπο μοριοδότησης, λόγω εύλογων ερωτημάτων που είχαν δημιουργηθεί, όσον αφορά στην κατανομή των voucher.

Τέλος, σοβαρά προβλήματα διαπιστώθηκαν, όσον αφορά στα βρεφικά τμήματα των δημοτικών δομών προσχολικής αγωγής, καθώς μεγάλος αριθμός ωφελούμενων με voucher αποκλείστηκαν, λόγω έλλειψης διαθέσιμων θέσεων.

3.1.4. Επίδομα παιδιού

Κατά το 2022, όπως και τα προηγούμενα έτη, ο Συνήγορος δέχτηκε αρκετές αναφορές σχετικά με προσκόμματα στην καταβολή του επιδόματος παιδιού²⁶ και, ειδικότερα, για περιπτώσεις απώλειας του επιδόματος και καταλογισμού οφειλών για αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά, λόγω ακύρωσης εκ παραδρομής ή μη οριστικοποίησης υποβολής της αίτησης Α21 από τους δικαιούχους.

Από την εξέταση του προβλήματος προέκυψε ότι, δεδομένου ότι η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 6 της Κ.Υ.Α. ΓΠ. οικ.Δ22/11/2705/58 που ορίζει ότι: «*Η εγκεκριμένη ή μη αίτηση – υπεύθυνη δήλωση Α21 δύναται να ανακαλείται απευθείας από τον δικαιούχο, εντός του έτους και μέχρι την καταληκτική ημερομηνία υποβολής της*» δεν περιλαμβάνει διάκριση μεταξύ περιπτώσεων εκούσιας και εκ παραδρομής ανάκλησης αίτησης, όλες οι περιπτώσεις αντιμετωπίζονται με ενιαίο τρόπο. Κατά συνέπεια, η εκ παραδρομής ανάκληση – ακύρωση συνεπάγεται την απώλεια του επιδόματος, λόγω μη ύπαρξης έγκυρης αίτησης, ενώ οι ενδιαφερόμενοι δεν αντιλαμβάνονται το πρόβλημα και δεν ενημερώνονται για αυτό εγκαίρως ώστε να υποβάλουν νέα αίτηση εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, και ζήτησε: α) την τροποποίηση της παραπάνω διάταξης, ώστε να διευκρινίζεται ότι αυτή αναφέρεται

25. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 324296, 323651, 323640 και 323583.

26. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 319586, 318524, 318404, 317303 και 313800.

σε σκόπιμη και όχι εκ παραδρομής ακύρωση αίτησης Α21, και β) την εισαγωγή νομοθετικής ρύθμισης για την επιστροφή στους δικαιούχους ποσών επιδόματος που δεν καταβλήθηκαν, ή παρακρατήθηκαν για αποπληρωμή αχρεωστήτως καταβληθέντων για τον λόγο αυτό. Επιπλέον, πρότεινε να θεσμοθετηθεί υποχρέωση του Ο.Π.Ε.Κ.Α. για σαφή και έγκαιρη ενημέρωση των αιτούντων σε περίπτωση ακύρωσης της αίτησής τους. Τέλος, επεσήμανε προβλήματα στις διαδικασίες ελέγχου, εκκαθάρισης και γενικότερα στη διοικητική λειτουργία της Διεύθυνσης Οικογενειακών Επιδομάτων του Ο.Π.Ε.Κ.Α., ζητώντας τη λήψη κατάλληλων διοικητικών και οργανωτικών μέτρων²⁷.

3.2. Προστασία ιδιωτικότητας, Προσωπικότητας και Προσωπικών Δεδομένων Ανηλίκων

Η διαφύλαξη των προσωπικών δεδομένων και η διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού καθίστανται επιτακτικές, πόσω μάλλον όταν αφορούν σε περιπτώσεις ανηλίκων, τα στοιχεία των οποίων έχουν δημοσιοποιηθεί στα Μ.Μ.Ε., το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Στο πλαίσιο διερεύνησης αναφορών²⁸, ο Συνήγορος άσκησε παρέμβαση προς το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, υπό τη, συνταγματικώς προβλεπόμενη, ιδιότητά του ως αποκλειστικά αρμόδιο όργανο για τον έλεγχο της ραδιοφωνίας και τηλεόρασης και της επιβολής κυρώσεων. Ομοίως, παρενέβη προς την Ε.Σ.Η.Ε.Α. και την Ε.Σ.Η.Ε.Μ.Θ., καθότι, βάσει του Κώδικα Δεοντολογίας εκάστης, είναι τα καθ' ύλην αρμόδια όργανα για επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων σε δημοσιογράφους – μέλη τους. Αφορμή αποτέλεσαν εκτεταμένα τηλεοπτικά ρεπορτάζ για τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση δύο αδελφών, καθώς και για την απόπειρα αυτοκτονίας ανήλικης δεκαπέντε ετών. Εν μέσω μεγάλης έντασης και προφανούς ψυχικής επιβάρυνσης, τα δύο κορίτσια, με την πλάτη γυρισμένη στον φακό, ενθαρρύνονταν να μιλήσουν για τα βιώματά τους, αποκαλύπτοντας μάλιστα και τα μικρά τους ονόματα.

Ο Συνήγορος παρενέβη, επίσης, για τον τρόπο που τα Μ.Μ.Ε. αναπαρήγαγαν φωτογραφίες και λεπτομέρειες από τη δικογραφία και την επ' ακροατηρίω διαδικασία σε υπόθεση απαγωγής. Ήδη, το 2020 είχε προηγηθεί αυτεπάγγελτη παρέμβαση της Αρχής σχετικά με την προβολή της απαγωγής από τα Μ.Μ.Ε., τα οποία συνέχιζαν να εκθέτουν λεπτομέρειες, ενώ είχε εκδοθεί δελτίου τύπου λήξης Amber Alert και παρά τη σύσταση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα για την άμεση απόσυρση της φωτογραφίας του ανήλικου.

Ο Συνήγορος εξέφρασε την ανησυχία του για την αποτελεσματική προστασία του ανήλικου τέκνου νεαρής μητέρας που δολοφονήθηκε στα Γλυκά Νερά. Ομοίως, και για τον τρόπο χειρι-

27. Βλ. Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις.

28. Φ.Υ. 305589, 308664.

σμού, από τα ΜΜΕ, υπόθεσης σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης ανήλικης 12χρονης στον Κολωνό. Επισημαίνεται ότι, όλα τα παραπάνω ρεπορτάζ αναπαρήχθησαν ευρύτατα στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Η ως άνω κατ' εξακολούθηση προβολή και ο σχολιασμός στοιχείων της προσωπικής ζωής των ανήλικων θυμάτων, παραβιάζουν διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας (άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος και άρθρα 57 και 59 Α.Κ.), αντιβαίνουν στη διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού όπως προβλέπεται από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που κυρώθηκε με τον αυξημένης τυπικής ισχύος Ν. 2101/1992 και είναι αντίθετες με τις ειδικότερες διατάξεις του Π.Δ. 77/2003 «Κώδικας Δεοντολογίας ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών». Περαιτέρω, στο άρθρο 2 του Κώδικα Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των Ελλήνων Δημοσιογράφων ορίζεται, ότι ο δημοσιογράφος οφείλει να σέβεται την, κατοχυρωμένη με διεθνείς συμβάσεις, προστασία των ανηλίκων.

Η Αρχή τόνισε ότι η ανάγκη πληροφόρησης του κοινού μπορεί να ικανοποιηθεί χωρίς την έκθεση ανηλίκων σε ρεπορτάζ με αποκάλυψη και επανάληψη στοιχείων που διευκολύνουν την ταυτοποίησή τους, διεισδύουν στον πυρήνα της ιδιωτικής σφαίρας τους, τους/τις εκθέτουν σε περαιτέρω στιγματισμό και δευτερογενή θυματοποίηση στο μέλλον και επιτείνουν την τραυματική τους εμπειρία. Στο ίδιο πλαίσιο, έκρινε επιτακτική την αποφυγή πρακτικών που δυσχεραίνουν την προσπάθεια αποκατάστασης και τις υφιστάμενες ή μελλοντικές σχέσεις των ανηλίκων με το κοινωνικό τους περιβάλλον. Τέλος, επεσήμανε το καθήκον διαφύλαξης του απορρήτου των στοιχείων του φακέλου, όταν η υπόθεση εξετάζεται από τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές.

Τόσο το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, όσο και οι Ενώσεις Δημοσιογράφων εξέδωσαν κατά περίπτωση ανακοινώσεις, χωρίς να επιβληθούν περαιτέρω πρόστιμα ή άλλες κυρώσεις. Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επανειλημμένα εκφράσει ρητά τη διαθεσιμότητά του να συμμετέχει σε διαβούλευση μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών, των μέσων και των δημοσιογράφων, με στόχο την ολοκληρωμένη προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών.

Επιπλέον, ο Συνήγορος του Πολίτη χειρίστηκε αναφορά²⁹ σχετικά με ανάρτηση φωτογραφιών νηπίων σε δημόσια σελίδα Facebook παιδικού σταθμού, χωρίς μάλιστα απόκρυψη προσώπων. Η Αρχή επεσήμανε ότι η εικόνα και η ιδιωτική ζωή των ανηλίκων προστατεύεται από το θεσμικό πλαίσιο για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (Κανονισμός 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εφαρμοστικός Ν. 4624/2019, άρθρο 21), τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν. 2101/92, άρθρο 16) και τα άρθρα 5 § 1, 2, 9 § 1 και 21 § 1 του Συντάγματος. Τόνισε, επί-

29. Φ.Υ. 304142.

σης, ότι πέραν της γραπτής συναίνεσης των ασκούντων τη γονική μέριμνα, κατά το άρθρο 1505 Α.Κ., το συμφέρον του ανηλίκου αποτελεί το βασικό κριτήριο για το περιεχόμενο όλων των πράξεων επιμέλειας, σύμφωνα με το γενικό κανόνα του άρθρου 1511 Α.Κ. και αποτελεί και έναν ευρύτερης εμβέλειας ερμηνευτικό οδηγό για όλους τους επαγγελματίες που ασχολούνται (και) με ανηλίκους. Επίσης, ο Συνήγορος παρέσχε συστάσεις και οδηγίες ως προς την προστασία από πιθανούς κινδύνους ή παραβιάσεις δικαιωμάτων των παιδιών που εκτίθενται σε μέσα και ιστοσελίδες. Κατόπιν της παρέμβασης της Αρχής, ο παιδικός σταθμός σταμάτησε την ως άνω πρακτική. Σε μία ακόμα παρέμβασή της³⁰, η Αρχή πέτυχε να αφαιρεθεί από κανάλι σε ψηφιακή πλατφόρμα (You Tube), οπτικοακουστικό υλικό που κρίθηκε ότι εξέθετε ανήλικο σε ρητορική μίσους.

3.3. Δικαιώματα του παιδιού στην εκπαίδευση

3.3.1. Εκπαίδευση στην πανδημία

Παρά τη σταδιακή αποκλιμάκωση της πανδημίας, το 2022 παρέμεινε αυξημένος ο αριθμός των σχετικών αναφορών που αφορούσαν κυρίως σχολική διαρροή ή ελλιπή φοίτηση, εξαιτίας της άρνησης των κηδεμόνων να συμμορφωθούν τα παιδιά τους με τα προβλεπόμενα μέτρα³¹, τα υγειονομικά πρωτόκολλα στα σχολεία³², αλλά και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, με έμφαση, κατά το σχολικό έτος 2022 – 2023, στην κατάργηση της δυνατότητας αυτής για ομάδες πληθυσμού με σοβαρά προβλήματα υγείας³³. Σε ό,τι αφορά, ειδικότερα, το τελευταίο ζήτημα, δεν υπήρξε ανταπόκριση από την πλευρά του αρμόδιου Υπουργείου, αλλά και του Ε.Ο.Δ.Υ., στα διερευνητικά ερωτήματα του Συνηγόρου, τα οποία διατυπώθηκαν κατόπιν μεγάλου αριθμού αναφορών, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η περαιτέρω παρέμβασή του προς επίλυσή τους.

3.3.2. Ανισότητες και αποκλεισμοί στο εκπαιδευτικό σύστημα

Σε συνέχεια ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού αναφορών, κατά το σχολικό έτος 2021 – 2022, για τη μη εφαρμογή των, προβλεπόμενων από τη νομοθεσία³⁴, μέτρων υποστήριξης της ένταξης στη γενική εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ε.ε.α.), ο Συνήγορος συνέταξε πόρισμα³⁵, εστιάζοντας σε προβλήματα υλοποίησης εγκεκριμένων αιτημά-

30. Φ.Υ. 246803.

31. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 322717, 310746, 308676 και 315597.

32. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 298908 και 310746.

33. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 324866, 324377 και 296787.

34. Ν. 3699/2008.

35. Πόρισμα με θέμα: «Προσκόμματα στην εκπαιδευτική ένταξη μαθητριών και μαθητών με αναπηρία ή /και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», <https://www.synigoros.gr/el/category/nea/post/porisma-or-sobara-proskommata-sthn-enta3h-sth-genikh-ekpaideysh-ma8htriwn-kai-ma8htwn-me-anaphria-h-kai-aidikes-ekpaideytikes-anagkes> (Ιούλιος 2022)

των παράλληλης στήριξης ή εξειδικευμένης υποστήριξης από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό ή Σχολικό Νοσηλευτή μαθητών με αναπηρία ή με σοβαρά προβλήματα υγείας. Εξετάστηκαν, επίσης, περιπτώσεις αναστολής ή καθυστέρησης έναρξης της λειτουργίας Τμημάτων Ένταξης, λόγω της μη στελέχωσής τους. Η Αρχή επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι τα σχετικά ελλείμματα υπονομεύουν την εκπαιδευτική συμπερίληψη και την κοινωνική ένταξη και συμμετοχή των ενδιαφερόμενων παιδιών στη σχολική καθημερινότητα σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς μαθητές και ζήτησε:

- α)** τη διασφάλιση από το Υπουργείο Παιδείας των αναγκαίων πιστώσεων, ώστε να υλοποιούνται πλήρως τα προβλεπόμενα μέτρα υποστήριξης της φοίτησης μαθητών με αναπηρία/ε.ε.α. σε γενικά σχολεία³⁶, αντίστοιχα με την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των λοιπών μαθητών,
- β)** τη θέσπιση ειδικών μέτρων για την αντιμετώπιση της έλλειψης σχολικών νοσηλευτών και
- γ)** την εισαγωγή θεσμικού πλαισίου για την παροχή πρώτων βοηθειών σε μαθητές που φοιτούν σε σχολικές μονάδες χωρίς σχολικό νοσηλευτή. Το Υπουργείο δεν ανταποκρίθηκε στις προτάσεις του Συνηγούρου.

Στην ίδια κατεύθυνση, ήτοι της εξασφάλισης ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και της αποτροπής του αποκλεισμού, με τον οποίο κινδυνεύουν ιδίως οι πλέον ευάλωτες, οικονομικά και κοινωνικά, ομάδες, παρά τις υποχρεώσεις της πολιτείας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Διεθνή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού (Δ.Σ.Δ.Π.)³⁷, ο Συνηγούρος παρενέβη, κατόπιν αναφοράς γονέα μαθήτριας³⁸. Η ανήλικη, παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κατά τη συμμετοχή της στις πανελλαδικές εξετάσεις, υποχρεώθηκε, λόγω μη λειτουργίας εξεταστικού κέντρου στη νησιωτική περιοχή στην οποία έμενε, να μετακινηθεί με δικά της έξοδα στην Αθήνα, προκειμένου να εξετασθεί σε ειδικά μαθήματα (αρμονία και έλεγχο ακουστικών μουσικών ικανοτήτων). Όπως προέκυψε από τη διερεύνηση της υπόθεσης, το ισχύον πλαίσιο³⁹ για την κάλυψη δαπανών μετακίνησης, διαμονής και διατροφής μαθητών που υποχρεώνονται να μεταβούν σε απομακρυσμένο εξεταστικό κέντρο, δεν περιλαμβάνει στους δικαιούχους μαθητές τους εξεταζόμενους σε ειδικά μαθήματα. Η Αρχή ανέδειξε στο Υπουργείο Παιδείας τη σοβαρή αυτή ανισότητα και τον κίνδυνο, παιδιά οικογενειών στερούμενων επαρκών πόρων να αποκλείονται, χωρίς δική τους υπαιτιότητα, από τη δυνατότητα εισαγωγής σε σχολές, για τις οποίες απαιτείται εξέταση σε ειδικά μαθήματα. Ως εκ τούτου, προτάθηκε η επανεξέταση της Κ.Υ.Α., ώστε να δίνεται αποζημίωση και στους μαθητές και στις μαθήτριες που υποχρεούνται να μετακινηθούν

36. Άρθρο 6 του Ν. 3699/2008.

37. Ν. 2101/1992, άρθρο 28.

38. Φ.Υ. 302432.

39. Κ.Υ.Α. Φ151/89670/α5/01.06.2017.

πάνω από 120 χλμ. ή ζουν σε νησιωτικές περιοχές, προκειμένου να εξεταστούν στα ειδικά μαθήματα των πανελλαδικών εξετάσεων. Η παρέμβαση, ωστόσο, του Συνηγόρου δεν έτυχε θετικής ανταπόκρισης.

Τον κίνδυνο δυσμενούς διάκρισης επισήμανε ο Συνήγορος και κατόπιν διαπίστωσης ότι, στο πλαίσιο επισκέψεων σχολείων σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, οι προερχόμενοι από τρίτες χώρες μαθητές υποχρεώνονταν, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα παιδιά, να καταβάλλουν αντίτιμο για την είσοδό τους⁴⁰. Η Αρχή εισηγήθηκε και πέτυχε την τροποποίηση του πλαισίου, ώστε να εξαιρούνται από την υποχρέωση καταβολής αντιτίμου όλοι οι φοιτούντες σε σχολεία και ιδρύματα Α', Β' και Γ'/βάθμιας εκπαίδευσης κατά τις εκπαιδευτικές επισκέψεις⁴¹.

Ο Συνήγορος χρειάστηκε να παρέμβει και σε περιπτώσεις πλήρους αποκλεισμού από την υποχρεωτική εκπαίδευση παιδιών που ανήκαν σε ευάλωτες ομάδες (αλλοδαποί, Ρομά). Τα προσκόμματα των πολιτών τρίτων χωρών σχετιζόνταν ιδίως με την αδυναμία έκδοσης κωδικών taxisnet για την ηλεκτρονική εγγραφή στο σχολείο και την άρνηση των σχολικών μονάδων να τους συνδράμουν, παρά τις αντίθετες εγκυκλίους του Υπουργείου⁴². Ανάλογα, την αρχική απροθυμία σχολείων να τα δεχθούν αντιμετώπισαν σε μεμονωμένες περιπτώσεις παιδιά Ρομά που δεν είχαν ρυθμισμένη αστική κατάσταση ή/και δεν διέθεταν Α.Μ.Κ.Α. Ο Συνήγορος επεσήμανε την υπέρτερη ισχύ του δικαιώματος στην εκπαίδευση και παρείχε κατευθύνσεις για τις ενδεικνυόμενες ενέργειες, προκειμένου να δρομολογηθεί η τακτοποίηση των εκκρεμοτήτων σε δεύτερο χρόνο⁴³.

Σε συνέχεια, άλλωστε, πορίσματος σχετικά με την εκπαιδευτική ένταξη μετακινούμενων παιδιών⁴⁴, η Αρχή ζήτησε εκ νέου στοιχεία από το Υπουργείο Παιδείας, με στόχο να διαπιστωθεί η κατάσταση κατά το σχολικό έτος 2021 – 2022. Τα δεδομένα που χορηγήθηκαν δεν περιλάμβαναν το κρίσιμο στοιχείο του συνολικού αριθμού παιδιών σχολικής ηλικίας στις δομές φιλοξενίας και τα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.), παρότι αυτό το στοιχείο ζητήθηκε, λόγω της αναγκαιότητάς του για την ολοκληρωμένη αξιολόγηση της εκπαιδευτικής ένταξης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην μπορεί να γίνει σύγκριση των δεδομένων, σε σχέση με το προηγούμενο σχολικό έτος. Περαιτέρω, για μια ακόμη χρονιά επιβεβαιώθηκαν οι σοβαρότατες καθυστερήσεις στην έναρξη λειτουργίας των τάξεων υποδοχής.

3.3.3. Αξιολόγηση μαθητών Μουσικών Γυμνασίων

Την παρέμβαση του Συνηγόρου προκάλεσε η διαπίστωση, σε συνέχεια αναφοράς, ότι με τρο-

40. Υ.Α. αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΑΜΕΕΠ/ΤΑΜΣ/346553/247338/5874/3323 (ΦΕΚ 2666/Β/1.7.2019).

41. Υ.Α. αριθμ. 522555, Φ.Ε.Κ. 5058/Β/01.11.2021.

42. Φ.Υ. 324228 και 325852.

43. Φ.Υ. 326118 και 304900.

44. Συνήγορος του Πολίτη, Μάρτιος 2021, <https://old.synigoros.gr/resources/docs/20210420-porisma.pdf>.

ποποίηση της νομοθεσίας το 2021⁴⁵, μαθητής της Α' και Β' τάξης που φοιτά σε Μουσικό Γυμνάσιο, και κρίνεται άξιος προαγωγής τον Ιούνιο, αλλά δεν έχει «σε κάθε μάθημα μουσικής παιδείας βαθμό ετήσιας επίδοσης τουλάχιστον δέκα (10), τότε μεταγγράφεται σε άλλο Γυμνάσιο γενικής παιδείας στην αντίστοιχη τάξη προαγωγής». επίσης, μαθητής της Γ' τάξης «εφόσον κριθεί άξιος απόλυσης τον Ιούνιο, αλλά δεν έχει σε κάθε μάθημα μουσικής παιδείας βαθμό ετήσιας επίδοσης τουλάχιστον δέκα (10), δεν έχει δικαίωμα εγγραφής στο Γενικό Μουσικό Λύκειο, αλλά δύναται να εγγραφεί σε οποιονδήποτε άλλον τύπο Λυκείου».

Αντίθετα, σύμφωνα με την ίδια Υ.Α., μαθητές του Μουσικού Γυμνασίου που δεν κρίνονται άξιοι προαγωγής τον Ιούνιο, παραπέμπονται σε επαναληπτικές εξετάσεις, τόσο στα μαθήματα γενικής παιδείας, όσο και στα μουσικά, στα οποία ο βαθμός επίδοσης είναι μικρότερος από δέκα (10). Επιπλέον, από τη διερεύνηση προέκυψε ότι μαθητές του Μουσικού Λυκείου, με γενικό μέσο όρο προαγωγής πάνω από τη βάση, αλλά βαθμό κατώτερο του δέκα (10) σε μουσικά μαθήματα, μπορούν να επανέλθουν στην ειδική εξεταστική περίοδο του Σεπτεμβρίου, για να εξεταστούν μόνο στα μαθήματα αυτά⁴⁶.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, ο Συνήγορος ζήτησε την κατάργηση της σχετικής πρόβλεψης, τονίζοντας ότι δημιουργεί ένα ιδιαίτερα πιεστικό πλαίσιο, με σοβαρές συνέπειες για την πορεία των μαθητών/τριών (πιθανός αποκλεισμός από τη μουσική εκπαίδευση χωρίς δεύτερη ευκαιρία, διαρκούσης της φοίτησης), στερείται επιείκειας και, τελικά, συνιστά δυσμενή διάκριση σε βάρος τους, έναντι ανάλογων περιπτώσεων που προαναφέρθηκαν, χωρίς να προκύπτει με κάποιο τρόπο η αναγκαιότητα αυτού του μέτρου. Οι θέσεις, ωστόσο, της Αρχής δεν έτυχαν θετικής ανταπόκρισης από το Υπουργείο Παιδείας⁴⁷.

4. Δικαιώματα και ίση μεταχείριση στην εργασία

Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι παραβιάζονται βασικά δικαιώματα των διεμφυλικών ατόμων, κατά την πρόσβασή τους στην εργασία. Επιπλέον, διερεύνησε και παρακολούθησε το ζήτημα της εξωτερίκευσης των θρησκευτικών αντιλήψεων μέσω της χρήσης θρησκευτικών συμβόλων

45. Υ.Α. 20923/Δ2/2021, «Λειτουργία Μουσικών Σχολείων», και κυρίως το κεφ. Θ' «Βαθμός ετήσιας επίδοσης ανά μάθημα – προαγωγή, απόλυση και απόρριψη μαθητών Μουσικού Γυμνασίου». Το προηγούμενο πλαίσιο (Υ.Α. 58167/Δ2/14.04.2018 και οι προγενέστερες) προέβλεπε ότι: «ο μαθητής [ενν. του γυμνασίου] παραπέμπεται σε επαναληπτική εξέταση στα μαθήματα γενικής παιδείας και μουσικής παιδείας στα οποία ο βαθμός ετήσιας επίδοσης είναι μικρότερος από δέκα (10)».

46. Σύμφωνα άλλωστε με την ίδια Υ.Α., για τους μαθητές του μουσικού γυμνασίου υπάρχει περιορισμός, ως προς τον αριθμό και την αναλογία των μαθημάτων για τα οποία δικαιούνται να προσέλθουν σε επαναληπτικές εξετάσεις (μέχρι 4 γενικής παιδείας και 2 μουσικά μαθήματα), κάτι το οποίο δεν φαίνεται να περιλαμβάνεται στις προβλέψεις για την προαγωγή των μαθητών του μουσικού λυκείου.

47. Φ.Υ. 307548.

(εν προκειμένω, μαντήλα), ως μια περίπτωση στάθμισης ατομικών δικαιωμάτων και διακριτικής δυσμενούς μεταχείρισης των φορέων των δικαιωμάτων αυτών, στο χώρο εργασίας.

4.1. Σεβασμός και συμπερίληψη της διαφορετικότητας: οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος για τα διεμφυλικά άτομα

Ως ταυτότητα φύλου, νοείται το σύνολο των χαρακτηριστικών, συμπεριφορών κι ενδιαφερόντων, με τα οποία το κάθε άτομο εντάσσεται στην κοινωνία. Βασίζεται κυρίως στην αυτοαντίληψη του κάθε ατόμου για το φύλο του, σε συνδυασμό με τους κοινωνικούς παράγοντες που ισχύουν σε μια δεδομένη κοινωνία, μια δεδομένη χρονική στιγμή. Η διαδικασία με την οποία το άτομο επαναπροσδιορίζεται σε σχέση με το φύλο του, ονομάζεται διαδικασία επαναπροσδιορισμού κοινωνικού φύλου και μπορεί να είναι αμιγώς ψυχολογική ή να έχει και ιατρικές πτυχές, όπως λ.χ. ορμονοληψία ή και χειρουργικές επεμβάσεις. **Η ταυτότητα φύλου θα πρέπει να γίνεται σεβαστή ως έκφραση αυτοαντίληψης και αυτοπροσδιορισμού, ανεξαρτήτως των επιλογών που θα κάνει το άτομο για την πορεία του επαναπροσδιορισμού του φύλου του. Σε αντίθετη περίπτωση, δίνεται περιθώριο έκφρασης σε στερεότυπα ή προκαταλήψεις, συμπεριλαμβανομένων φοβικών συμπεριφορών, που αντιτάσσει η κοινωνία στα διεμφυλικά άτομα και χαρακτηρίζονται ως τρανσφοβία. Η τρανσφοβία οδηγεί, όταν δεν αντιμετωπίζεται εγκαίρως και αποτελεσματικά, σε φαινόμενα ρατσιστικής βίας που παραβιάζουν κατάφωρα την αξιοπρέπεια των διεμφυλικών ατόμων και, στην ακραία μορφή τους, οδηγούν σε διακινδύνευση της ζωής ή της ακεραιότητάς τους.**

Η ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά φύλου αναφέρονται ρητά στο Ν. 4443/2016 ως απαγορευμένοι λόγοι διάκρισης, που ενεργοποιούν την εφαρμογή του πλαισίου προστασίας του. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, ο όρος «ταυτότητα φύλου» αναφέρεται στα «διεμφυλικά» άτομα (transgender), των οποίων η ταυτότητα φύλου είναι διαφορετική από το φύλο γέννησής τους. Η ελληνική πολιτεία, σχετικά πρόσφατα, έχει θεσμοθετήσει τη διαδικασία της νομικής αναγνώρισης ταυτότητας φύλου. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Ν. 4491/2017, το πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της ταυτότητας φύλου του, ως στοιχείου της προσωπικότητάς του (άρθρο 1 παρ. 1). Ως ταυτότητα φύλου, ορίζεται στο νόμο ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο βιώνει το φύλο του, ανεξάρτητα από το φύλο που καταχωρίστηκε κατά τη γέννησή του, με βάση τα βιολογικά του χαρακτηριστικά. Η ταυτότητα φύλου περιλαμβάνει την προσωπική αίσθηση του σώματος, καθώς και την κοινωνική και εξωτερική έκφραση του φύλου, τα οποία αντιστοιχούν στη βούληση του προσώπου. Η προσωπική αίσθηση του σώματος μπορεί να συνδέεται και με αλλαγές που οφείλονται σε ιατρική αγωγή ή άλλες ιατρικές πράξεις που επιλέχθηκαν ελεύθερα (άρθρο 2 παρ. 1).

Η αναγνώριση του ως άνω δικαιώματος με το συγκεκριμένο περιεχόμενο, αποτελεί ένα πρώτο πολύ σημαντικό βήμα για την προστασία των διεμφυλικών ατόμων, στα οποία μέχρι πρότινος η πολιτεία δεν επέτρεπε τον κατ' επιλογή επαναπροσδιορισμό του φύλου τους, παρά μόνο

μέσα από τη φυλομετάβαση με χειρουργική επέμβαση και υπό αυστηρή διαδικασία και προϋποθέσεις. Απαιτούνται ακόμη, ωστόσο, πολλά βήματα σημαντικών αλλαγών στο θεσμικό πλαίσιο, ώστε να εναρμονιστεί με τη σύγχρονη κοινωνική και νομική θεώρηση της ταυτότητας φύλου και να υπηρετήσει την ισότιμη συμμετοχή των διεμφυλικών ατόμων σε όλους τους τομείς.

Δύο είναι τα ζητήματα που απασχόλησαν το Συνήγορο του Πολίτη σε σχέση με το θεσμικό πλαίσιο και τη συμφωνία του με το σεβασμό των δικαιωμάτων των διεμφυλικών ατόμων κατά το έτος 2022. Το πρώτο σχετίζεται με την τροποποίηση των διατάξεων του σωφρονιστικού κώδικα που τυγχάνουν εφαρμογής σε διεμφυλικά άτομα και το δεύτερο με την πρόσβασή τους στην εργασία, και ειδικότερα από τον εκ προοιμίου αποκλεισμό τους από την εισαγωγή τους στις αστυνομικές σχολές, λόγω της διεμφυλικότητάς τους.

4.1.1. Διεμφυλικά άτομα και σωφρονιστικό σύστημα

Ο Συνήγορος του Πολίτη, τον Οκτώβριο του 2022, έθεσε υπ' όψη της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης τις παρατηρήσεις του επί του σχεδίου νόμου για την αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 2776/1999), ως προς αντικείμενα που προέκυψαν τόσο από τη διερεύνηση σχετικών αναφορών, όσο και από τη συστηματική παρακολούθηση των εξελίξεων στο πεδίο της σωφρονιστικής πολιτικής⁴⁸. Στο πλαίσιο αυτό έθιξε και το ζήτημα των διεμφυλικών ατόμων, για τα οποία ζήτησε να υπάρχει ειδική μέριμνα για την κράτησή τους. Το σχέδιο νόμου ψηφίστηκε και δημοσιεύτηκε σε Φ.Ε.Κ. ως Ν. 4985/2022 (Φ.Ε.Κ. 203/Α/27.10.2022). Η πρόταση του Συνηγόρου για τα διεμφυλικά άτομα έγινε αποδεκτή (άρθρα 13 και 14 του νέου Κώδικα), ενώ παράλληλα υπήρξε σχετική πρόβλεψη και για τη δυνατότητα μεταγωγής τους (άρθρο 72). Τέλος, η ταυτότητα φύλου προστέθηκε ρητά στους λόγους για τους οποίους απαγορεύεται η διαφορετική μεταχείριση των κρατουμένων και δικαιολογείται η λήψη θετικών μέτρων για την αντιμετώπιση αναγκών που απορρέουν από αυτήν (άρθρο 3).

Οι αλλαγές αυτές αποτιμώνται κατ' αρχάς ως θετική εξέλιξη, καθώς η πολιτεία λαμβάνει μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των διεμφυλικών ατόμων, σεβόμενη την ταυτότητα φύλου τους. Ωστόσο, η ανάγκη εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου, ούτως ώστε να διασφαλίσει την ισότιμη μεταχείρισή τους, είναι κάτι λιγότερο από δεδομένη σε άλλους τομείς, όπως αυτός της πρόσβασης στην απασχόληση. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την εργασία σε φορείς του δημοσίου τομέα που συγκροτούν το σκληρό πυρήνα της κρατικής εξουσίας, διαπιστώνεται ότι η σχετική νομοθεσία είναι αρκετά παλαιά και απηχεί στερεοτυπικές αντιλήψεις, αντίθετες με την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

48. Βλ. ενότητα «Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις – Παρατηρήσεις επί Σχεδίων Νόμων (2.1)».

4.1.2. Αποκλεισμός των διεμφυλικών ατόμων από την εισαγωγή τους στις Αστυνομικές Σχολές

Το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών υπέβαλε αναφορά στον Συνήγορο για τον αποκλεισμό των διεμφυλικών υποψηφίων από την εισαγωγή τους στις Σχολές Αξιωματικών και Αστυφυλάκων της Ελληνικής Αστυνομίας. Ο αποκλεισμός αυτός γίνεται στο πλαίσιο εφαρμογής κανονιστικών διατάξεων (Π.Δ. 11/2014, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) για την εισαγωγή στις Αστυνομικές Σχολές που ορίζουν τη σωματική ικανότητα υποψηφίων των Σχολών Στρατού Ξηράς και κατηγοριοποιούν τη διεμφυλικότητα στις ψυχικές παθήσεις και, ειδικότερα, στις ψυχοσεξουαλικές διαταραχές, ως «διαταραχή ταυτότητας φύλου». Για το εν λόγω «νόσημα» προβλέπεται στον Γενικό Πίνακα διετής αναβολή στράτευσης, ένταξη στην κατηγορία σωματικής ικανότητας «Ακατάλληλοι για στράτευση (I/5)», κατά το άρθρο 2, παρ. 1α, περ. (5), καθώς και επικουρικός χαρακτηρισμός της κατηγορίας ικανότητας, βάσει του οποίου το εν λόγω νόσημα επηρεάζει την γενική σωματική ικανότητα (ΣI/5).

Κατόπιν, επί τετραετία, διαμεσολάβησής του για την υπόθεση και έχοντας εξαντλήσει τα μέσα παρέμβασης που εκ του νόμου διαθέτει, ο Συνήγορος του Πολίτη απηύθυνε πόρισμα προς τους Υπουργούς Προστασίας του Πολίτη και Εθνικής Άμυνας, καθώς και το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας και το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας, με το οποίο έκρινε ότι οι σχετικές διατάξεις είναι αντίθετες στο νομικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση και συνιστούν διάκριση λόγω ταυτότητας φύλου. Ειδικότερα, επισήμανε ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4443/2016, καταρχήν απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω ταυτότητας φύλου στον τομέα της εργασίας και, εν προκειμένω, στα κριτήρια επιλογής και στους όρους πρόσληψης στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Κατ' εξαίρεση από την γενική αυτή απαγόρευση, θεωρείται ότι δεν συνιστά διάκριση η **ειδικώς αιτιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ταυτότητας φύλου** στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης, εφόσον: α) λόγω της φύσης ή του πλαισίου άσκησης των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων, υφίσταται **ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση και εφόσον** β) **ο οικείος σκοπός είναι θεμιτός**. Οι διατάξεις του Ν. 4443/2016 δεσμεύουν τη διοίκηση και επιπλέον, σε σχέση με την αντιμετώπιση των διεμφυλικών ατόμων στην εργασία, κατισχύουν, ως ανώτερης τυπικής ισχύος, των διατάξεων του Π.Δ. 11/2014.

Οι αρμόδιες υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας δεν αιτιολόγησαν επαρκώς, κατά τις διατάξεις του Ν. 4443/2016, άρθρο 4, παρ. 1, τη θέση τους ότι τα διεμφυλικά άτομα, αυτοδικαίως και ανεξαρτήτως εξατομικευμένης εξέτασης της κατάστασης της υγείας τους και κρίσης των σωματικών τους επιδόσεων, αδυνατούν να ασκήσουν τα καθήκοντα του αστυνομικού. Σημειωτέων ότι, οι υποψήφιοι/ες για τις Αστυνομικές Σχολές εξετάζονται ατομικά για την κατάσταση της υγείας τους και κρίνονται ως προς τις σωματικές τους επιδόσεις με αθλητικές δοκιμασίες.

Σύμφωνα με τις επικαιροποιημένες, διεθνούς αποδοχής και εφαρμογής, επιστημονικές θέ-

σεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (Π.Ο.Υ.) και της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας και αντίθετα από τα οριζόμενα στο Π.Δ. 11/2014, **η διεμφυλικότητα δεν αποτελεί διαταραχή ψυχιατρικής φύσεως, αλλά ούτε και αναπηρία ή χρόνια πάθηση**. Ήδη από την 01.01.2022 οι θέσεις αυτές του Π.Ο.Υ., όπως περιέχονται στο “International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems - ICD-11”, τυγχάνουν εφαρμογής και στην Ελλάδα, η δε χώρα θα (οφείλει) να προβαίνει σε αναφορές στον Π.Ο.Υ. ως προς την εφαρμογή τους.

Στην τελευταία, από 11.02.2022, προκήρυξη του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας για την εισαγωγή στις Σχολές Αστυνομικών και Αστυφυλάκων, εξακολουθεί να μνημονεύεται το Π.Δ. 11/2004 για τη διαπίστωση της καλής υγείας και άρτιας σωματικής διάπλασης των υποψηφίων, παρά τις επιστημονικές ιατρικές εξελίξεις που προαναφέρθηκαν και τον ορισμό της διεμφυλικότητας, στο Π.Δ. ως «διαταραχή ταυτότητας φύλου», εντασσόμενη στις ψυχικές παθήσεις.

Κατόπιν αυτών, ο Συνήγορος έκρινε ότι ο αποκλεισμός των διεμφυλικών ατόμων από την εισαγωγή τους στις Αστυνομικές Σχολές μόνο λόγω της διεμφυλικότητάς τους και άνευ εξατομικευμένης εξέτασης της γενικής κατάστασης της υγείας τους και κρίσης των σωματικών τους επιδόσεων με αθλητική δοκιμασία, αποτελεί άμεση διάκριση εις βάρος των ατόμων αυτών και παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως ταυτότητας φύλου, κατά την πρόσβαση στην απασχόληση και την εργασία, όπως αυτή προβλέπεται στις διατάξεις του Ν. 4443/2016 και της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ.

4.2. Πολιτικές ουδετερότητας και θρησκευτικά σύμβολα στην εργασία

Το ζήτημα της εξωτερίκευσης των θρησκευτικών αντιλήψεων μέσω της χρήσης θρησκευτικών συμβόλων έχει απασχολήσει αρκετά τα τελευταία χρόνια τις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις, ως μια κρίσιμη περίπτωση στάθμισης ατομικών δικαιωμάτων και πιθανής διακριτικής, δυσμενούς μεταχείρισης των φορέων αυτών⁴⁹. Αφορά πολλές πτυχές του δημόσιου βίου και βέβαια αποκτά ζωτική σημασία στο πεδίο της εργασίας, όπου η ορατή χρήση θρησκευτικών συμβόλων ενδέχεται να έχει σοβαρές συνέπειες για τον εργαζόμενο, όταν αυτή δεν είναι αποδεκτή από τον εκάστοτε εργοδότη. Το διαφορετικό θρησκευτικό και πολιτισμικό υπόβαθρο μεταξύ των χωρών που συνθέτουν τον ευρωπαϊκό χώρο, σε συνδυασμό και με τις σταδιακές μεταβολές στα αριθμητικά δεδομένα των θρησκευτικών μειονοτήτων, οδηγούν σε μια, όχι πάντα ομοιογενή, θεώρηση της έκβασης της όποιας στάθμισης. Ωστόσο, το ενωσιακό θεσμικό πλαίσιο για την απαγόρευση των διακρίσεων θέτει τη βάση για την προσέγγιση του ζητήματος, θεσπίζοντας τα κριτήρια τα οποία θα πρέπει να πληρούνται για να θεωρηθεί η απαγόρευση της ορατής χρήσης θρησκευτικών συμβόλων (και συνεπώς της έκφρασης των θρησκευτικών πεποιθήσεων ενός ατόμου) θεμιτή.

49. Βλ. <https://equineteurope.org/publications/faith-in-equality-religion-and-belief-in-europe>.

Η προστασία της θρησκευτικής συνείδησης, είτε ως δικαίωμα έκφρασής της ή μη είτε ως απαγόρευση από διακρίσεις για λόγους που ανάγονται σε αυτήν, κατοχυρώνονται τόσο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όσο και στο Χάρτη για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο 9 της Σύμβασης εγγυάται την ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης και το άρθρο 14 εγγυάται την απόλαυση όλων των δικαιωμάτων της Σύμβασης, συνεπώς και του άρθρου 9, χωρίς διακρίσεις. Το άρθρο 10 του Ευρωπαϊκού Χάρτη αναγνωρίζει το δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, ενώ το άρθρο 22 απαγορεύει τις διακρίσεις, για μια σειρά από λόγους, στους οποίους περιλαμβάνονται οι θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις. Η Οδηγία 2000/78/ΕΚ για την απαγόρευση των διακρίσεων στο πεδίο της εργασίας και της απασχόλησης περιλαμβάνει ρητά στα πεδία απαγορευμένης διάκρισης τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις (άρθρο 1). Ως άμεση διάκριση νοείται η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση που υφίσταται ένα πρόσωπο για λόγους θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ενώ ως έμμεση διάκριση θεωρείται μια, εκ πρώτης όψεως ουδέτερη, διάταξη, κριτήριο ή πρακτική, η οποία όμως μπορεί να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων. Η διαφορετική μεταχείριση για λόγους θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων συνιστά εκ των πραγμάτων διάκριση, η οποία ωστόσο μπορεί να δικαιολογηθεί για τους εξής λόγους:

- όταν εξυπηρετεί ένα θεμιτό σκοπό και τα μέσα που χρησιμοποιούνται είναι πρόσφορα και αναγκαία
- όταν τα μέτρα είναι αναγκαία για την ασφάλεια, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας και των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων
- όταν, λόγω της φύσης των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου διεξάγονται αυτές, ένα τέτοιο χαρακτηριστικό αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, εφόσον ο στόχος είναι θεμιτός και η προϋπόθεση είναι ανάλογη.

Η ερμηνεία και η εφαρμογή των κριτηρίων αυτών είναι καθοριστική για την ελευθερία έκφρασης των θρησκευτικών πεποιθήσεων, η οποία δύναται να περιορίζεται από τον εργοδότη, μόνο όμως όταν οι ενέργειές του μπορούν να ενταχθούν στο παραπάνω πλαίσιο. Για παράδειγμα, εργοδότης ο οποίος απαγορεύει σε γυναίκα εργαζόμενη να φορά στην εργασία της μαντίλα (χαρακτηριστική περίπτωση θρησκευτικού συμβόλου), επειδή ο ίδιος δεν συμμερίζεται τα ίδια θρησκευτικά πιστεύω, ή θεωρεί ότι θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στην επιχείρησή του, προβαίνει σε ανεπίτρεπτη διάκριση λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων. Αντίθετα, όταν μια τέτοια απαγόρευση στο χώρο εργασίας δεν επικεντρώνεται σε συγκεκριμένο εργαζόμενο, αλλά έχει έναν ουδέτερο και αντικειμενικό χαρακτήρα με ενιαία εφαρμογή για όλους τους εργαζόμενους, θα μπορούσε καταρχήν να θεωρηθεί θεμιτή.

Τον Οκτώβριο του 2022 εκδόθηκε σχετική απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία επιβεβαίωσε⁵⁰ αυτόν τον κανόνα. Το Δικαστήριο αξιολόγησε ότι, εσωτερικός κανόνας ιδιωτικής επιχείρησης, ο οποίος απαγορεύει την εμφανή χρήση συμβόλου πολιτικών, φιλοσοφικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων στον χώρο εργασίας, δεν εισάγει άμεση διάκριση «λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων», εφόσον καλύπτει αδιακρίτως κάθε εκδήλωση των πεποιθήσεων αυτών και αντιμετωπίζει κατά τον ίδιο τρόπο όλους τους εργαζομένους της επιχείρησης, επιβάλλοντάς τους γενικώς και αδιακρίτως, μεταξύ άλλων, μια ουδέτερη αμφίεση δια του αποκλεισμού τέτοιων συμβόλων. Επιπλέον, όταν ο κανόνας αυτός υπηρετεί την επιδίωξη του εργοδότη να προβάλλει έναντι των πελατών του μια εικόνα ουδετερότητας, υπηρετεί έναν σκοπό που κρίνεται καταρχήν θεμιτός, καθώς η πολιτική ουδετερότητας συνδέεται με την επιχειρηματική ελευθερία, η οποία αναγνωρίζεται στο άρθρο 16 του Χάρτη⁵¹, ιδίως όταν ο εργοδότης εμπλέκει, για την επίτευξη του σκοπού αυτού, μόνον τους εργαζομένους που απαιτείται να έρχονται σε επαφή με τους πελάτες του⁵².

Περαιτέρω, έχει κριθεί ότι ένας τέτοιος κανόνας απαγόρευσης μπορεί να είναι το πρόσφορο μέσο για την επίτευξη αυτής της ουδετερότητας και απομένει να εξετάζεται ad hoc σε κάθε περίπτωση, αν αποτελεί και το απολύτως αναγκαίο μέσο. Στη στάθμιση αυτή κρίσιμο ρόλο παίζει προφανώς το αντικείμενο εργασίας και ο εξωστρεφής της χαρακτήρας, δηλαδή η επαφή με τους πελάτες μια επιχείρησης προς του οποίους απευθύνεται η πολιτική ουδετερότητας.

Υποχώρηση του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης των θρησκευτικών πεποιθήσεων, μέσω της χρήσης θρησκευτικών συμβόλων, μπορούν να δικαιολογήσουν και λόγοι που ανάγονται στο δημόσιο συμφέρον και αφορούν, π.χ. στη δημόσια τάξη ή τη δημόσια υγεία. Μια τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση αντιμετώπισε η Αρχή με την εξέταση αναφοράς μουσουλμάνας φοιτήτριας νοσηλευτικής, η οποία προσέφυγε στο Συνήγορο του Πολίτη για την άρνηση νοσηλευτικής υπηρεσίας δημοσίου νοσοκομείου να φορά μαντήλα κατά την πρακτική της άσκηση στην παθολογική – χειρουργική κλινική. Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε την υπόθεση, ως φορέας παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως, μεταξύ άλλων χαρακτηριστικών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων (Ν. 4443/2016) και ζήτησε από το Νοσοκομείο να αιτιολογήσει τη στάση του αυτή προς την αναφερόμενη. Η διοίκηση του νοσοκομείου και η αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Υγείας, κατά την έρευνα, επικαλέστηκαν τον ενδυματολογικό κανονισμό, που προβλέπει για τις νοσηλεύτριες να φορούν υφασμάτινο καπέλο – «σκουφιά», χωρίς εξαίρεση (όπως, λ.χ. για τη μαντήλα). Η διοίκηση του νοσοκομείου επικαλέστηκε και την υποχρέωση μέριμνας του προσωπικού των νοσηλευτικών υπηρεσιών για την αποφυγή της διασποράς πολυανθεκτι-

50. Απόφαση στην υπόθεση C-344/20, αλλά και ομοίως οι αποφάσεις στις G4S Secure Solutions C157/15, WABE και MH Müller Handel, C804/18 και C341/19.

51. C 157/2015, σκέψη 38.

52. Απόφαση της 15^{ης} Ιουλίου 2021, WABE και MH Müller Handel, C804/18 και C341/19, σκέψη 63.

κών μικροοργανισμών και μικροβίων, σύμφωνα με τον Εσωτερικό Κανονισμό Πρόληψης και Ελέγχου Λοιμώξεων, στο πλαίσιο της προστασίας της δημόσιας υγείας. Ειδικότερα, προσκόμισε στοιχεία, βάσει των οποίων, ο επιπλέον ατομικός ρουχισμός του παραπάνω προσωπικού αυξάνει τον κίνδυνο μεταφοράς μικροβίων, ενώ η στολή της νοσοκόμου περιλαμβάνει ως υποχρεωτικό εξάρτημα την «σκουφιά», σύμφωνα και με τις προδιαγραφές απολύμανσης, για την πρόληψη λοιμώξεων και τη διαφύλαξη της υγείας των ασθενών.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι η άρνηση της χρήσης μαντήλας, κατά την πρακτική άσκηση νοσηλευτικής στους χώρους των κλινικών, **δεν στοιχειοθετεί άμεση διάκριση**, κατά το Ν. 4443/2016, καθώς η άρνηση δεν έγινε λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων, αλλά για την τήρηση της προβλεπόμενης αμφίεσης των νοσηλευτριών, βάσει διατάξεων κανονιστικού χαρακτήρα, οι οποίες δεν προβλέπουν εξαίρεση και εφαρμόζονται αδιακρίτως στο νοσηλευτικό προσωπικό. Επιπλέον, η άρνηση της χρήσης μαντήλας κατά την πρακτική άσκηση νοσηλευτικής αιτιολογήθηκε επαρκώς από τη διοίκηση του νοσοκομείου, στο πλαίσιο των μέτρων περιορισμού των προϋποθέσεων εξάπλωσης λοιμώξεων και για τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας. Επομένως, η άρνηση της χρήσης μαντήλας κατά την πρακτική άσκηση της φοιτήτριας νοσηλευτικής στις παραπάνω κλινικές **δεν στοιχειοθετεί έμμεση διάκριση**, καθώς **δικαιολογείται αντικειμενικά βάσει θεμιτού σκοπού** (που είναι εν προκειμένω, κατά ρητή πρόβλεψη του Ν. 4443/2016 και της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ, **η προστασία της υγείας**), τα δε μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα (χρήση των εξαρτημάτων της νοσηλευτικής στολής, τηρουμένων των προδιαγραφών απολύμανσης), αλλά και αναγκαία – αναλογικά (ο περιορισμός της μαντήλας αφορά στο νοσηλευτικό προσωπικό, ενώ σε άλλες ειδικότητες του νοσοκομείου, που δεν ασκούν υγειονομικά καθήκοντα, η χρήση της μαντήλας έχει επιτραπεί).

Για τις διαπιστώσεις αυτές, ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε υπόψη του, τόσο τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με τις οποίες, δεν παραβιάζεται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από κανόνα απαγόρευσης χρήσης θρησκευτικού συμβόλου ή μαντήλας από νοσοκόμα ή κοινωνική λειτουργό κρατικού νοσοκομείου, όταν ο κανόνας αποσκοπεί στην προστασία της υγείας και ασφάλειας νοσηλευτικού προσωπικού και ασθενών ή όταν αποσκοπεί στην τήρηση της ουδετερότητας των δημοσίων λειτουργιών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και στην προστασία της θρησκευτικής συνείδησης των ασθενών⁵³.

5. Υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης

Η ανάγκη διαρκούς βελτίωσης των υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης κρίνεται επιτακτική ολόένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, δεδομένων και των ιδιαίτερων υγει-

53. Ebrahimian κατά Γαλλίας, απόφαση της 02.11.2015.

ονομικών συνθηκών. Το 2022, ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε αναφορές πολιτών που σχετίζονται με τη λειτουργία και τις παροχές του Εθνικού Οργανισμού Παροχών Υπηρεσιών Υγείας (Ε.Ο.Π.Υ.Υ.), τη νοσηλεία και φροντίδα των ασθενών και την εξυπηρέτησή τους από τις δομές υγείας. Επίσης, ασχολήθηκε και αυτή τη χρονιά με διαδικαστικά ζητήματα που δημιουργούν προσκόμματα στη χορήγηση προνοιακών παροχών.

5.1. Λειτουργία του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

Η Αρχή εξέτασε αναφορές, μέσω των οποίων τέθηκαν αφενός ζητήματα ουσιαστικής εφαρμογής και τήρησης των κανόνων και γενικών αρχών του διοικητικού δικαίου, εστιάζοντας στην έλλειψη διαφάνειας και λογοδοσίας, και αφετέρου ζητήματα διοικητικών δυσλειτουργιών των Υπηρεσιών του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

Τα θέματα που διερευνήθηκαν από την Αρχή κατά το έτος αναφοράς, αφορούσαν κυρίως στα ακόλουθα:

- ανατιολόγητες απορριπτικές αποφάσεις ενστάσεων
- ελλείψεις στους εισηγητικούς φακέλους που συνοδεύουν τον ιατρικό φάκελο για την έγκριση ιατρικών πράξεων υψηλού κόστους από το Ανώτατο Υγειονομικό Συμβούλιο (Α.Υ.Σ.)
- πλημμελής εξυπηρέτηση από τα φαρμακεία του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και έλλειψη ενημέρωσης των πολιτών.

Ο Συνήγορος παρενέβη, υπογραμμίζοντας την υποχρέωση του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. να εφαρμόζει το σύνολο των κανόνων δικαίου της έννομης τάξης, στους οποίους περιλαμβάνονται και γενικές αρχές, όπως η αρχή της αναλογικότητας, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της επιείκειας, της χρηστής διοίκησης, της καλής πίστης.

Επιπλέον, αποσαφήνισε τις γενικές και αόριστες έννοιες του Ενιαίου Κανονισμού Παροχών Υγείας (Ε.Κ.Π.Υ.), υπό το πρίσμα των γενικών αρχών του διοικητικού δικαίου, διότι **η πραγματικότητα στα αιτήματα υγείας πολλές φορές ξεπερνά τη συγκεκριμένη πρόβλεψη του νομοθέτη**. Επίσης, τόνισε ότι η αιτιολογία των διοικητικών πράξεων αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας, η παράλειψη του οποίου οδηγεί στην ακύρωση της σχετικής πράξης. Επεσήμανε την ανάγκη της ανταπόκρισης του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. στο δικαίωμα του «αναφέρεσθαι» των πολιτών, το οποίο υποχρεώνει τον Οργανισμό να ενεργήσει άμεσα και σύννομα.

Ο Ε.Ο.Π.Υ.Υ. εξέδωσε, υπό μορφή εγκυκλίου, τα κάτωθι έγγραφα: α) «Οδηγίες σχετικά με την διαχείριση ενστάσεων των ασφαλισμένων κατά απορριπτικών αποφάσεων Διευθυντών του Οργανισμού και τη διαδικασία έκδοσης απόφασης από την αρμόδια Ειδική Επιτροπή» και β) «Γενικές Οδηγίες για την εύρυθμη λειτουργία του Οργανισμού», στα οποία συμπεριλήφθηκαν οι κατά καιρούς παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη.

Όσον αφορά στις περιπτώσεις που προέκυψαν προβλήματα στη λειτουργία ορισμένων φαρμακείων του Οργανισμού, μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, οι αρμόδιες Υπηρεσίες προέβησαν σε συστάσεις στο προσωπικό, αναφορικά με τα θέματα συμπεριφοράς, κακής εξυπηρέτησης και έλλειψης επικοινωνίας.

5.2. Πρόσβαση και εξυπηρέτηση σε Κέντρα Υγείας

Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε αναφορές πολιτών που διαμαρτύρονταν για την ελλιπή εξυπηρέτησή τους από Κέντρα Υγείας (Κ.Υ.) της Αττικής και της Περιφέρειας. Η Αρχή προχώρησε σε διαμεσολάβηση με τις αρμόδιες Υπηρεσίες, είτε εγγράφως είτε με διενέργεια αυτοψιών, ανάλογα με το είδος του αναδεικνυόμενου προβλήματος, με θετικά αποτελέσματα.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες περιπτώσεις:

- Αδυναμία τηλεφωνικής επικοινωνίας πολίτη με Κ.Υ., ενώ στην επιτόπια επίσκεψή του ενημερώθηκε ότι θα πρέπει να κλείσει τηλεφωνικό ραντεβού για να εξυπηρετηθεί. Η Αρχή διενήργησε αυτοψία στο εν λόγω Κ.Υ., κατά την οποία διαπιστώθηκαν δυσλειτουργίες του τηλεφωνικού κέντρου. Μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, το Κ.Υ. προχώρησε σε αντικατάσταση της υποδομής του τηλεφωνικού του κέντρου και πλέον η τηλεφωνική λειτουργία γίνεται απρόσκοπτα.
- Μη εξυπηρέτηση πολίτη κατά την επίσκεψή του, κατόπιν ραντεβού σε Κ.Υ., για εκτέλεση άυλης συνταγής, λόγω αδυναμίας του συγκεκριμένου Κ.Υ. να εκτελέσει άυλες συνταγές, η οποία οφειλόταν σε δυσλειτουργία του μηχανογραφικού συστήματος. Μετά την παρέμβαση της Αρχής, το πρόβλημα επιλύθηκε και πλέον η εκτέλεση της άυλης συνταγογράφησης διενεργείται κανονικά στο συγκεκριμένο Κ.Υ.

5.3. Υγειονομική περίθαλψη ασθενών τρίτης ηλικίας, με κινητικά προβλήματα που νόσησαν με COVID – 19

Ο Συνήγορος του Πολίτη και κατά το 2022 έγινε αποδέκτης αναφορών από οικείους ηλικιωμένων ασθενών, που νοσηλεύθηκαν λόγω COVID – 19 και δεν τους παρασχέθηκε η κατάλληλη νοσηλεία και φροντίδα, ζήτημα το οποίο αναδείχθηκε και στην Ετήσια Έκθεση 2021.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται για την περίπτωση ηλικιωμένου ασθενούς με κινητικά προβλήματα, ο οποίος, ακόμα και επτά μήνες μετά τη νοσηλεία που έλαβε, αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα λόγω των κατακλίσεων. Ο Συνήγορος του Πολίτη, με έγγραφό του προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες, επικαλούμενος την αρχή της ισότητας αλλά και τους Κώδικες Ιατρικής και Νοσηλευτικής Δεοντολογίας, υποστήριξε, ειδικά για τους ασθενείς αυτής της κατηγορίας, την αναγκαιότητα αρχικής εκτίμησης των αναγκών του κάθε ασθενούς και την παροχή της εξειδικευμένης φροντίδας που απαιτείται για την αποφυγή κατακλίσεων. Επιπλέον, επεσήμανε την ανάγκη του σχεδιασμού και της εφαρμογής σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς

και της προμήθειας του κατάλληλου εξοπλισμού σε συνδυασμό με την ενίσχυση του Ε.Σ.Υ.

Θετική εξέλιξη της παρέμβασης αποτέλεσε η υιοθέτηση πρωτοκόλλου από την αρμόδια Υγειονομική Περιφέρεια για τη νοσηλεία ασθενών με κινητικά προβλήματα, που προβλέπει τα ανωτέρω, καθώς και η ανάληψη πρωτοβουλιών, τόσο για την ενίσχυση της στελέχωσης του νοσοκομείου με ιατρούς και νοσηλευτές, όσο και για τη συνεχή και ειδική εκπαίδευσή τους.

5.4. Χορήγηση της εισοδηματικής ενίσχυσης του «Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος»

Το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα είναι ένα προνοιακό πρόγραμμα που δίνεται σε ευάλωτα νοικοκυριά και αποτελεί δίκτυ προστασίας για την αντιμετώπιση των συνεπειών της φτώχειας και την αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού. Το πρόγραμμα βασίζεται σε τρεις πυλώνες: α) την εισοδηματική ενίσχυση, β) τη διασύνδεση με υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης και γ) τη διασύνδεση με υπηρεσίες ενεργοποίησης που στοχεύουν στην ένταξη ή επανένταξη των δικαιούχων στην αγορά εργασίας και στην κοινωνική επανένταξη. Η ανάγκη κρατικής μέριμνας για τη διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης μέσω ενός συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, θωρακίζεται με το άρθρο 21 του Συντάγματος.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε αναφορές πολιτών σχετικά με ζητήματα που προέκυψαν από τη χορήγηση της ως άνω εισοδηματικής ενίσχυσης. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι, στην περίπτωση που προκύψει, κατόπιν ηλεκτρονικών διασταυρώσεων, ότι έλαβε χώρα αχρεώστητη καταβολή ποσών ενίσχυσης του προγράμματος, ορθά μεν καταλογίζεται σε βάρος του δικαιούχου του προγράμματος μόνο η διαφορά μεταξύ των ποσών που έπρεπε να λάβει και των ποσών που έλαβε, εντούτοις δεν συμβαίνει το ίδιο όταν η αχρεώστητη καταβολή εντοπίζεται από αρμόδιο υπάλληλο, με μη αυτοματοποιημένο τρόπο. Σε αυτές τις περιπτώσεις καταλογίζεται σε βάρος του δικαιούχου του προγράμματος το σύνολο των ποσών που έλαβε στο κρίσιμο διάστημα, και όχι η διαφορά μεταξύ των καταβεβλημένων και των καταβλητέων ποσών.

Η Αρχή έθεσε τις ως άνω διαπιστώσεις στο αρμόδιο Τμήμα του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (ΥΠ.Ε.Κ.Υ.) επισημαίνοντας ότι, ο καταλογισμός των συνόλων των καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης (αντί των διαφορών μεταξύ καταβληθέντων και καταβλητέων ποσών), όχι μόνον αντιβαίνει στην έννοια της αχρεώστητης καταβολής, αλλά και υπονομεύει ριζικά τον σκοπό του προγράμματος. Κατόπιν αυτού, ο Γενικός Γραμματέας Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας ζήτησε από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α. ενημέρωση ως προς το αν έχει ήδη μεταβληθεί ο τρόπος διαχείρισης των εν λόγω υποθέσεων και εάν έχουν ενημερωθεί σχετικά οι αρμόδιες Περιφερειακές Διευθύνσεις του Ο.Π.Ε.Κ.Α.⁵⁴.

54. Φ.Υ. 303910.

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Κ.Υ.Α. που διέπει το πρόγραμμα, για τον υπολογισμό της αξίας της ακίνητης περιουσίας των μελών του νοικοκυριού που ενδιαφέρεται να ενταχθεί στο Πρόγραμμα, κρίσιμα είναι τα στοιχεία των κατά περίπτωση τελευταίων εκδοθεισών πράξεων προσδιορισμού του ΕΝ.Φ.Ι.Α. Ωστόσο, σε υπόθεση που διερεύνησε η Αρχή, διαπιστώθηκε ότι η ηλεκτρονική πλατφόρμα του Προγράμματος δεν είχε αντλήσει τα στοιχεία της τελευταίας πράξης προσδιορισμού του ΕΝ.Φ.Ι.Α. για ένα από τα μέλη του ενδιαφερόμενου νοικοκυριού.

Μετά από σχετικό έγγραφο της Αρχής, ο αρμόδιος Γενικός Γραμματέας πληροφόρησε την Αρχή ότι, αφενός η ηλεκτρονική πλατφόρμα θα τύχει προσαρμογής και αφετέρου στο μεταξύ, όπου κατά την υποβολή της αίτησης διαπιστώνεται η μη άντληση της αντικειμενικής αξίας ακινήτων από την τελευταία πράξη προσδιορισμού ΕΝ.Φ.Ι.Α., δίνεται η κατεύθυνση αλλαγής του ύψους αντικειμενικής αξίας μέσω των εξουσιοδοτημένων υπαλλήλων των δήμων, βάσει των προσκομισθέντων δικαιολογητικών από τον αιτούμενο την ένταξή του στο πρόγραμμα.

6. Κοινωνική Ασφάλιση

Πλήθος κοινωνικοασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών υποθέσεων και ζητήματα που αφορούσαν μεγάλο αριθμό ασφαλισμένων διερευνήθηκαν το έτος 2022 από τον Συνήγορο του Πολίτη. Παρά την ψηφιοποίηση πολλών διαδικασιών, διαπιστώθηκαν προβλήματα και καθυστερήσεις σχετικά με τη διεκπεραίωση κύριων και επικουρικών συνταξιοδοτικών υποθέσεων, τη χορήγηση αναδρομικών συντάξεων ή άλλων παροχών, καθώς και τη βεβαίωση, ενημέρωση και είσπραξη ασφαλιστικών οφειλών. Επίσης, η ανάγκη διαλειτουργικότητας των μηχανογραφικών συστημάτων για την εφαρμογή της νομοθεσίας και την εξυπηρέτηση των πολιτών από τον ε – Ε.Φ.Κ.Α. βρέθηκε στο επίκεντρο των αναφορών των πολιτών και των διαμεσολαβητικών ενεργειών της Αρχής.

6.1. Βελτίωση ηλεκτρονικών υπηρεσιών ενημέρωσης μη μισθωτών ασφαλισμένων

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφορών μη μισθωτών ασφαλισμένων (ελευθέρων επαγγελματιών, αυτοαπασχολούμενων, ασφαλισμένων πρώην Ο.Γ.Α.), σχετικά με τον τρόπο ενημέρωσης από τον ε – Ε.Φ.Κ.Α. για τις κοινωνικοασφαλιστικές τους υποχρεώσεις⁵⁵. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε:

- η ενημέρωση των ασφαλισμένων σχετικά με τον προσδιορισμό της ασφαλιστικής οφειλής από μεταχρονολογημένες εκκαθαρίσεις εισφορών, περιοριζόταν στη γενική ανακοίνωση

55. Φ.Υ. 304996 και 308438.

μέσω Δελτίων Τύπου, αναρτημένων στον επίσημο ιστότοπο του e – Ε.Φ.Κ.Α. ή/και στην απλή ανάρτηση ειδοποιήσεων στους ατομικούς τους λογαριασμούς, σε ανύποπτο χρόνο.

- έλλειψη προσωποποιημένης ενημέρωσης των ασφαλισμένων για την έκδοση Πράξεων Βεβαίωσης Οφειλής (Π.Β.Ο.), δηλαδή για το στάδιο που επήλθε μεταβολή της κατάστασης των εισφορών τους από εκπρόθεσμων σε ληξιπρόθεσμων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, σημαντικός αριθμός ασφαλισμένων να προβαίνει σε πληρωμή αυτών με κωδικό (RF) e – Ε.Φ.Κ.Α., αντί της χρήσης κωδικού πληρωμής του Κέντρου Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (Κ.Ε.Α.Ο.), χωρίς ωστόσο να είχε ενεργοποιηθεί η διαλειτουργική μηχανογραφική δυνατότητα συμψηφιστικής τοποθέτησης των πληρωμών από το σύστημα πληρωμών του e – Ε.Φ.Κ.Α. στο σύστημα πληρωμών του Κ.Ε.Α.Ο. και το αντίστροφο.

Η Αρχή απέστειλε στις αρμόδιες Διευθύνσεις του e – Ε.Φ.Κ.Α. εγγράφως τις επισημάνσεις της, καθώς και συγκεκριμένες προτάσεις, για τη βελτίωση των παρεχόμενων ηλεκτρονικών υπηρεσιών στους ασφαλισμένους, αφενός, και για τις αναγκαίες προσαρμογές των πληροφοριακών συστημάτων, αφετέρου, με στόχο τη βελτιστοποίηση των μηχανογραφικών διαδικασιών. Ως επιχείρημα για την υιοθέτηση των προτεινομένων λύσεων, προβλήθηκε και η επακόλουθη μείωση του διοικητικού φόρτου της κεντρικής και των περιφερειακών υπηρεσιών του κοινωνικοασφαλιστικού φορέα από την υποδοχή και διαχείριση πολυάριθμων αιτημάτων των πολιτών με συναφές περιεχόμενο.

Σε ανταπόκριση των επισημάνσεων και των προτάσεων της Αρχής, η Διοίκηση του e – Ε.Φ.Κ.Α. ενημέρωσε το Συνήγορο ότι:

- Ζήτησε από τους ασφαλισμένους να δηλώσουν ή να επικαιροποιήσουν τη διεύθυνση ηλεκτρονικής αλληλογραφίας όπου θα τους παρέχεται περαιτέρω ενημέρωση για θέματα εισφορών και διαδικασιών εξόφλησης αυτών με την αποστολή ενημερωτικού e – mail, προκειμένου να επιλέγουν έγκαιρα τον τρόπο καταβολής των ασφαλιστικών τους εισφορών (εξόφληση/ρύθμιση) και να διασφαλίζουν τη διατήρηση δικαιωμάτων – παροχών, όπως ασφαλιστική ενημερότητα, ικανότητα, συνταξιοδότηση και άλλες παροχές.
- Απέστειλε προσωποποιημένο ηλεκτρονικό ενημερωτικό μήνυμα, αναφορικά με την ολοκλήρωση της εκκαθάρισης εισφορών, με το οποίο ενημέρωσε για:
 - α. την εν εξελίξει διαδικασία επεξεργασίας των στοιχείων μηνιαίων εισφορών ανά κλάδο ασφάλισης, όπως ισχύει από τις υποβληθείσες Α.Π.Δ. έτους 2021
 - β. την ανάρτηση των ειδοποιητηρίων εκκαθάρισης εισφορών
 - γ. τη διαχείριση των αποτελεσμάτων της εκκαθαριστικής διαδικασίας (μηδενικό, πιστωτικό ή χρεωστικό υπόλοιπο) από τους ασφαλισμένους
 - δ. τη διαδικασία επιστροφής των πιστωτικών υπολοίπων στους δικαιούχους, οι οποίοι υπο-

χρεούνται να προβούν σε δήλωση τραπεζικού λογαριασμού (IBAN) για την πίστωση των επιστρεπτών ποσών και

- ε. τη διαδικασία της δήλωσης διεύθυνσης ηλεκτρονικής αλληλογραφίας μέσω των ηλεκτρονικών υπηρεσιών (Εισφορές Μη Μισθωτών e – ΕΦΚΑ → Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες→ Ατομικά Στοιχεία – Στοιχεία Επικοινωνίας – Email).
- Οι ασφαλισμένοι θα ενημερώνονται, κατά την είσοδό τους στον ατομικό τους λογαριασμό, για την περίπτωση που οι εισφορές έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμες και έχει εκδοθεί Π.Β.Ο. Η εξόφληση των ως άνω οφειλών θα πραγματοποιείται με κωδικό εντολής πληρωμής (Ε.Φ.Κ.Α. ΜΗ ΜΙΣΘΩΤΩΝ), που θα χορηγείται κατόπιν εκ νέου πιστοποίησης στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες Κ.Ε.Α.Ο. στον ιστότοπο του e – Ε.Φ.Κ.Α., ενώ ο κωδικός πληρωμής που χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα θα εξοφλεί μόνο μη βεβαιωμένες οφειλές ΕΦΚΑ.
- Μέσω διαλειτουργικότητας και στο πλαίσιο των μηχανογραφικών δυνατοτήτων ενημερώνεται το σύστημα Μη Μισθωτών και οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες e – Ε.Φ.Κ.Α. που έχουν πρόσβαση οι ασφαλισμένοι για τις εξοφλημένες στο Κ.Ε.Α.Ο. εισφορές. Υπερειασφάλειες λόγω υψηλότερης καταβολής, διαβιβάζονται αυτοματοποιημένα στον e – Ε.Φ.Κ.Α. σε μηνιαία βάση, προκειμένου να συμψηφίζονται με τρέχουσες ή ληξιπρόθεσμες μη βεβαιωμένες εισφορές ή να επιστρέφονται στον ασφαλισμένο. Αντίθετα, δεν κατέστη εφικτή η μηχανογραφική διαβίβαση πιστωτικών υπολοίπων που ανέκυψαν από πλεονάζουσες καταβολές των ασφαλισμένων στο σύστημα e – Ε.Φ.Κ.Α. για τη συμψηφιστική εξόφληση ταμειακώς βεβαιωμένων οφειλών στο Κ.Ε.Α.Ο.
- Επίκειται η υλοποίηση της διασύνδεσης των μηχανογραφικών συστημάτων, ώστε να επιτευχθεί η σύγχρονη ενημέρωση των συστημάτων πληρωμών εισφορών με τις καταβολές στις οποίες προβαίνει ο ασφαλισμένος, προκειμένου να καταστούν εφικτές οι συμψηφιστικές εγγραφές με ταμειακώς βεβαιωμένες οφειλές (ληξιπρόθεσμες – εκπρόθεσμες – εκκαθαρισθείσες), ανεξαρτήτως περιοχής καταβολής (e – Ε.Φ.Κ.Α. ή Κ.Ε.Α.Ο.).

6.2. Διαγραφή από το Μητρώο Μη Μισθωτών του e – Ε.Φ.Κ.Α. Υπαλλήλων Μηχανικών του Δημοσίου

Ο Συνήγορος του Πολίτη επανήλθε στο ζήτημα των διορισθέντων στο δημόσιο μηχανικών, οι οποίοι, αν και διέκοψαν υποχρεωτικά τη δραστηριότητά τους πριν το διορισμό τους, εξακολουθούσαν να παραμένουν καταχωρημένοι ως αυτοαπασχολούμενοι στο Μητρώο Μη Μισθωτών του e – Ε.Φ.Κ.Α.

Το πρόβλημα αφορούσε σε όλους ανεξαιρέτως τους διορισθέντες μηχανικούς, δηλαδή αυτούς που δεν είχαν κάνει ποτέ έναρξη επαγγελματικής δραστηριότητας, αλλά και αυτούς που είχαν πραγματοποιήσει διακοπή εργασιών μέχρι την ισχύ του Ν. 4387/2016 και πάντως άπαντες, ακόμα και μετά την 01.01.2017, ότε και θεσμοθετήθηκε η αποσύνδεση της υπαγωγής στην

ασφάλιση από την ιδιότητα του μηχανικού.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, επί μία πενταετία, σημαντικός αριθμός ασφαλισμένων να παραμένει έκθετος στις ιδιαίτερα επαχθείς έννομες συνέπειες που συνεπάγεται η μη νόμιμη διατήρηση της ιδιότητάς τους ως μη μισθωτών, και άρα ως οφειλετών εισφορών μη μισθωτής απασχόλησης. Ως εκ τούτου, αν και οι τελευταίοι προέβαιναν συστηματικά σε ενέργειες γνωστοποίησης της ασφαλιστέας τους ιδιότητας, ως αποκλειστικά μισθωτοί, εντούτοις εξακολούθησαν να τους καταλογίζονται εισφορές που δεν όφειλαν και συνακόλουθα πλήττονταν από: α) μη ανανέωση ασφαλιστικής ικανότητας κατ' έτος, β) μη χορήγηση ασφαλιστικής ενημερότητας, γ) λήψη εις βάρος τους μέτρων αναγκαστικής είσπραξης (κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών, δέσμευση επιστρεπτών φόρων, κ.λπ.).

Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε τη μη ορθολογική και αναποτελεσματική αντιμετώπιση του διαχρονικού αιτήματος της διακοπής της ασφάλισης στην κατηγορία των μη μισθωτών των, διορισθέντων στο δημόσιο, μηχανικών, και ζήτησε, μεταξύ άλλων, να ενεργοποιηθεί η αυτεπάγγελτη άντληση στοιχείων μέσω του Κέντρου Διαλειτουργικότητας (ΚΕ.Δ.) της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης, ενώ ειδική μνεία έγινε στις υποθέσεις των προσληφθέντων μονίμων μισθωτών Υπαλλήλων του Αρχηγείου Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής.

Οι Διευθύνσεις Ασφάλισης και Εισφορών Μη Μισθωτών του ε – Ε.Φ.Κ.Α. γνωστοποίησαν άμεσα στην Αρχή ότι προέβησαν σε αυτεπάγγελτη αναζήτηση στοιχείων διακοπής μη μισθωτής δραστηριότητας από την Α.Α.Δ.Ε., προκειμένου να διακοπεί η ασφάλιση και να μην αναρτώνται ειδοποιητήρια. Επίσης, πραγματοποιήθηκε αυτόματη διακοπή ασφάλισης και έκδοσης ειδοποιητηρίων εισφορών μη μισθωτού από 01.01.2020 για περίπου 40.000 ασφαλισμένους, για τους οποίους επιβεβαιώθηκε η άσκηση μη μισθωτής δραστηριότητας. Η ανωτέρω διαδικασία επαναλήφθηκε αυτοματοποιημένα και για το χρονικό διάστημα από 01.01.2017 έως 31.12.2019, μέσω της διαδικτυακής εφαρμογής λήξης ασφάλισης και αντίστοιχα επήλθε διαγραφή των εισφορών/οφειλών για το μετά τη διακοπή της ασφάλισης χρονικό διάστημα. Επιπλέον, προτεραιοποιήθηκε η ασφαλιστική τακτοποίηση των μισθωτών μηχανικών του Αρχηγείου Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής⁵⁶.

6.3. Μη καταβολή έκτακτων οικονομικών ενισχύσεων έτους 2021 και Πάσχα 2022 σε συνταξιούχους

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφορών πολιτών, στους οποίους δεν καταβλήθηκαν οι έκτακτες οικονομικές ενισχύσεις έτους 2021 και Πάσχα 2022, παρόλο που πληρούσαν

56. Φ.Υ. 305970, 306093, 306103, 309270 και 305330.

τα προβλεπόμενα κριτήρια⁵⁷. Οι έκτακτες αυτές ενισχύσεις νομοθετήθηκαν για να χορηγηθούν, τον Νοέμβριο 2021 και τον Μάρτιο 2022 αντίστοιχα, στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες των χαμηλοσυνταξιούχων που λάμβαναν συνταξιοδοτική παροχή, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα οξυμένα οικονομικά προβλήματα του τελευταίου διαστήματος.

Η Αρχή διαπίστωσε ότι, κατά τη στενή ερμηνεία της διατύπωσης «**λαμβάνουν**», που μνημονεύοταν στις σχετικές νομοθετικές διατάξεις, δικαιούχοι της ενίσχυσης θεωρήθηκαν αυτοί στους οποίους πράγματι καταβλήθηκε/εκταμιεύτηκε η σύνταξη, εντός των συγκεκριμένων μηνών αναφοράς, και όχι και σε όσους πραγματικά τη δικαιούνταν, αλλά καθυστερούσε να τους καταβληθεί, για διάφορους λόγους. Ως εκ τούτου, συνταξιούχοι που πληρούν τους ίδιους ακριβώς όρους και προϋποθέσεις, αντιμετωπίζονται διαφορετικά. Συγκεκριμένα, οι συνταξιούχοι που δεν τους είχε καταβληθεί ακόμη η σύνταξη, αν και την δικαιούνταν και είχαν υποβάλει σχετική αίτηση χορήγησης, έχασαν το προβλεπόμενο ποσό ενίσχυσης. Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις συνταξιούχων, και μάλιστα αναπηρίας, οι οποίοι δεν έλαβαν μία από τις δύο ενισχύσεις, επειδή το μήνα αναφοράς, για κάποιο λόγο, δεν εκταμιεύτηκε κανονικά η σύνταξη, η οποία τους καταβλήθηκε αναδρομικά τον επόμενο ή μεθεπόμενο μήνα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε με πόρισμα⁵⁸ στον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ζητώντας να αναληφθεί κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να χορηγηθούν αναδρομικά οι ως άνω ενισχύσεις, στις περιπτώσεις δικαιούχων που αδικώς τις στερήθηκαν.

Επιπλέον, επειδή η ανωτέρω διατύπωση διατηρήθηκε και στο σχέδιο νόμου «Εξορθολογισμός ασφαλιστικής και συνταξιοδοτικής νομοθεσίας, ενίσχυση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και άλλες διατάξεις», ο Συνήγορος πρότεινε την αντικατάσταση της λέξης «**λαμβάνουν**» με την λέξη «**δικαιούνται**». Ωστόσο, η πρόταση αυτή δεν υιοθετήθηκε στη σχετική διάταξη του Ν. 4997/2022.

6.4. Επέκταση της ρύθμισης του άρθρου 144 του Ν. 3655/2008 και στους διαζευγμένους πατέρες ανήλικων τέκνων, όταν η μητέρα έχει αποβιώσει

Πολίτης προσέφυγε στην Αρχή, ζητώντας την διαμεσολάβησή της, προκειμένου να λάβει σύνταξη, ως χήρος πατέρας ανήλικου τέκνου⁵⁹. Η αίτηση συνταξιοδότησης απορρίφθηκε, επειδή ο ενδιαφερόμενος δεν βρισκόταν σε κατάσταση χρείας κατά τον χρόνο θανάτου της πρώην συζύγου του, καθώς ο γάμος τους είχε λυθεί σε χρόνο προγενέστερο του θανάτου της.

57. Φ.Υ. 315608, 316552, 310484 και 321840.

58. <https://www.synigoros.gr/el/category/koinwnikh-asfalish/post/porisma-or-xorhghsh-twn-ektaktwn-oikonomikwn-enisxyswn-twn-eyalwtwn-synta3ioywn>.

59. Φ.Υ. 259324.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, μετά την ολοκλήρωση της αλληλογραφίας με την αρμόδια Τοπική Διεύθυνση, συνέταξε και απέστειλε στη Διεύθυνση Παροχών Κύριας Σύνταξης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων πορισματική επιστολή, με την οποία υποστήριξε ότι στην προκειμένη περίπτωση υφίσταται «κενό δικαίου», αφού ο νομοθέτης δεν προέβλεψε την περίπτωση του διαζευγμένου πατέρα που έχει την φροντίδα του ανήλικου τέκνου του, μετά τον θάνατο της μητέρας του. Ως εκ τούτου, πρότεινε να καλυφθεί το νομοθετικό κενό που υφίσταται με τη συμπλήρωση της σχετικής διάταξης, έτσι ώστε να προβλέπεται ότι: *«Οι ανωτέρω διατάξεις εφαρμόζονται και στους χήρους πατέρες ανήλικων παιδιών ή, εφόσον προϋπήρξε του θανάτου διαζύγιο, και στους διαζευγμένους πατέρες ανήλικων παιδιών, όταν η μητέρα έχει αποβιώσει».*

Το Υπουργείο, σε απαντητική επιστολή του, υιοθέτησε την άποψη της Αρχής, ότι δηλαδή η συνταξιοδότηση λόγω ανήλικου τέκνου αφορά σε διαζευγμένους πατέρες ανήλικων, υπό τη φροντίδα των οποίων βρίσκονται τα τέκνα, σε περίπτωση θανάτου της μητέρας του ανήλικου και μετά τη λύση του γάμου, εφόσον πληρούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις του νόμου.

6.5. Μη απόδοση εγκεκριμένης δαπάνης εξόδων κηδείας λόγω υπεξαίρεσης παγίας προκαταβολής από τον υπόλογο διαχειριστή

Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε αναφορές πολιτών⁶⁰, οι οποίοι υπέβαλαν αίτηση για απόδοση εξόδων κηδείας, στη Διεύθυνση Αστυνομίας Αχαΐας της Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης Δυτικής Ελλάδας, από το έτος 2012.

Η Υπηρεσία, το έτος 2015, ενημέρωσε με έγγραφό της τους αιτούντες ότι εγκρίθηκε μεν η δαπάνη εξόδων κηδείας, αλλά το αναλογούν ποσό δεν αποδόθηκε, διότι η Ειδική Οικονομική Επιθεώρηση διαπίστωσε υπεξαίρεση χρηματικού ποσού της παγίας προκαταβολής αυτής Υπηρεσίας από τον τώως υπόλογο διαχειριστή. Ως εκ τούτου, εντάχθηκε στο έλλειμμα αυτής, κάτι που είχε σαν αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η καταβολή του ποσού, αφού δεν είχε γίνει ακόμη η αποκατάσταση του ελλείμματος, αλλά ούτε υπήρξε σχετική ενημέρωση για εναλλακτικό τρόπο καταβολής του ποσού.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει απευθυνθεί με σειρά εγγράφων στο Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, στη Διεύθυνση Αστυνομίας Αχαΐας, στη Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση Δυτικής Ελλάδας, καθώς και στους εκάστοτε Υπουργούς Προστασίας του Πολίτη, υποστηρίζοντας ότι το χρηματικό ποσό που αποτελεί την παγία προκαταβολή της Υπηρεσίας, ο τρόπος διαχείρισής του, καθώς και η όποια υπεξαίρεσή του από υπόλογους διαχειριστές, αφορούν την Υπηρεσία, η οποία δύναται να εξαντλήσει όλα τα μέσα που ο νόμος ορίζει. Ωστόσο,

60. Φ.Υ. 218099, 245551.

τα παραπάνω ουδόλως αφορούν τους πολίτες, οι οποίοι πληρούν όλες τις προϋποθέσεις και συνεπώς δικαιούνταν τα έξοδα κηδείας.

Παρόλα αυτά, πέρα από την ενημέρωση ότι δεν έχει αποκατασταθεί το έλλειμμα της πάγιας προκαταβολής, ουδεμία εξέλιξη έχει υπάρξει, προκειμένου να εξευρεθεί λύση.

7. Ψηφιακή διοίκηση – επικοινωνία μεταξύ πολιτών και δημοσίων υπηρεσιών

Η περίοδος της πανδημίας οδήγησε πολλές δημόσιες υπηρεσίες να προχωρήσουν με εξαιρετική ταχύτητα στον ψηφιακό μετασχηματισμό, γεγονός που είχε άμεσες και έμμεσες, κυρίως θετικές αλλά και ενίοτε αρνητικές, επιπτώσεις, στον τρόπο επικοινωνίας με τους πολίτες και τους λοιπούς χρήστες των υπηρεσιών του ελληνικού δημοσίου.

Την περίοδο της διαχείρισης των συνεπειών της πανδημίας, η δημόσια διοίκηση κλήθηκε να ανταποκριθεί με εξαιρετική ταχύτητα, αλλά και επάρκεια, απέναντι σε σειρά προκλήσεων και παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες και λοιπούς χρήστες με χρήση των ψηφιακών πλατφορμών. Με τη σύσταση του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης συγκεντρώθηκαν για πρώτη φορά σε ένα ενιαίο κόμβο κρίσιμες δομές της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών που σχετίζονται με την παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς τους πολίτες. Η Ενιαία Ψηφιακή Πύλη Δημόσιας Διοίκησης (Gov.gr) ενσωματώνει λειτουργικά στοιχεία από την αρχιτεκτονική των επιμέρους συστημάτων (όπως το Κέντρο Ταυτοποίησης και το Κέντρο Ειδοποιήσεων), ενώ οι βασικές λειτουργίες παρέχονται για όλες τις φιλοξενούμενες υπηρεσίες οριζόντια προς τους πολίτες πολυτροπικά (multimodal) (σε υπολογιστή, κινητό τηλέφωνο, tablet)⁶¹. Οι ψηφιακές αυτές επιμέρους υπηρεσίες εξακολουθούν να λειτουργούν υπό την εποπτεία και ευθύνη του εκάστοτε φορέα – παρόχου, με το Gov.gr να λειτουργεί ως το κοινό «*frontdesk*» των δημόσιων ηλεκτρονικών υπηρεσιών.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω δεδομένων, διαπιστώνεται ότι η πανδημία του COVID – 19, αποτέλεσε πράγματι ένα κρίσιμο έναυσμα για την ταχεία εφαρμογή σύγχρονων ψηφιακών μεθόδων επικοινωνίας του δημοσίου τομέα με τους πολίτες και την προώθηση των ανέπαφων συναλλαγών. Η ομαλή μετάβαση στο νέο αυτό ψηφιακό και απομακρυσμένο μοντέλο εξυπηρέτησης των πολιτών και λοιπών χρηστών απαιτεί την υιοθέτηση ορισμένων αλλαγών, τόσο σε αυτήν καθ' αυτήν την οργάνωση των ψηφιακών πλατφορμών, όσο και στην ενημέρωση, καθοδήγηση και εκπαίδευση των πολιτών σχετικά με την αλληλεπίδρασή τους με τις δημόσιες υπηρεσίες.

61. Βλ. Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού, 2020 – 2025, Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, σελ. 72.

Κατά την εφαρμογή των ανωτέρω δομικών αλλαγών στο σύστημα διεκπεραίωσης των αιτήσεων των πολιτών μέσα από την αρχιτεκτονική του Open.gov και των επιμέρους πληροφοριακών συστημάτων του, εντοπίστηκαν ορισμένες δυσλειτουργίες, οι οποίες οδήγησαν σε καθυστερήσεις ή ακόμη και σε αστοχίες κατά την εξυπηρέτηση των πολιτών.

Ειδικά ζητήματα που ανέκυψαν και έτυχαν, ως ένα βαθμό, αποτελεσματικής διαχείρισης από πλευράς του Συνηγόρου του Πολίτη, αφορούσαν στις παρακάτω κατηγορίες υπηρεσιών:

- α. Απόδοση αποζημιώσεων στους εκμισθωτές (άρθρο 13 του Ν. 4690/2020).
- β. Χορήγηση επιδοτήσεων – δανείων μέσω του Προγράμματος ΓΕΦΥΡΑ (Ν. 4714/20).
- γ. Αξιοποίηση των οικονομικών ενισχύσεων μέσω των Προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α.
- δ. Απόδοση οικονομικών ενισχύσεων για την πληρωμή καυσίμων κίνησης (FuelPass 1 και 2, άρθρο 67 του Ν. 4950/2022) και ηλεκτρικού ρεύματος (Powerpass, άρθρο 36 του Ν. 4936/2022).
- ε. Επιχορήγηση επιχειρήσεων μέσω του TAXISnet.

Με βάση τις αναφορές των πολιτών⁶², επισημαίνονται συνοπτικά, ως κύρια σημεία δυσλειτουργιών κατά της διεπαφής των πολιτών με υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης, τα εξής:

- **Καθυστέρηση** στη διεκπεραίωση των αιτήσεων – δηλώσεων ακόμη και ένα έτος, ειδικά στην περίπτωση της απόδοσης αποζημιώσεων σε εκμισθωτές, αλλά και στη χορήγηση της επιδότησης του Προγράμματος ΓΕΦΥΡΑ σε δικαιούχους δανειολήπτες (Α.Α.Δ.Ε., Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης του Ιδιωτικού Χρέους).
- Αδυναμία παροχής επικαιροποιημένης πληροφόρησης στους πολίτες ως προς την πορεία των αιτήσεών τους. Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις επισημάνθηκε **ελλιπής αιτιολόγηση** της απόρριψης των αιτήσεων των πολιτών.
- **Αδυναμία διόρθωσης** – ακόμη και τυπικών σφαλμάτων – μετά την υποβολή ή μετά την έγκριση της αίτησης των πολιτών μέσω των ψηφιακών πλατφορμών (π.χ. για τις πλατφόρμες Fuelpass και Powerpass, βλ. άρθρο 4 παρ. 4 της Κ.Υ.Α. 4105/2022, Φ.Ε.Κ. 4091, Β’).
- **Ελλιπής ενημέρωση** των πολιτών (που επιθυμούσαν να υποβάλουν ηλεκτρονικά τα αιτήματά τους) σχετικά με την υποχρέωσή τους να χρησιμοποιούν αποκλειστικά συγκεκριμένη ψηφιακή πλατφόρμα («τα αιτήματά μου»), με αποτέλεσμα οι πολίτες να αναμένουν μάταια απάντηση στα ερωτήματα που είχαν υποβάλει μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Α.Α.Δ.Ε.). Ωστόσο, κατόπιν επισήμανσης του ζητήματος από τον Συνήγορο του Πολίτη, η Α.Α.Δ.Ε. πρό-

62. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 317919, 312789, 313986 και 306488.

σθεσε σχετική ενημερωτική σημείωση στους καταλόγους επικοινωνίας με τις υπηρεσίες της.

- **Τεχνικής φύσεως** ζητήματα που οδήγησαν είτε σε αποκλεισμό υποψηφίων επιχειρήσεων από επιδοτήσεις, τις οποίες δικαιούνταν, λόγω τεχνικής αδυναμίας επιβεβαίωσης του εμπρόθεσμου των αιτήσεών τους είτε σε αδυναμία καταβολής των εγκεκριμένων ενισχύσεων, λόγω αδυναμίας συμπλήρωσης του τηλεφωνικού αριθμού των υποψηφίων στο πληροφοριακό σύστημα, όταν επρόκειτο για κάτοχο τηλεφωνικού αριθμού του εξωτερικού ή λόγω μη κατοχής από πλευράς των πολιτών συμβατών τηλεφωνικών συσκευών.
- **Μη προσήκουσα ανταλλαγή πληροφοριών** μεταξύ διαφορετικών υποσυστημάτων Ο.Π.Σ., όπως για παράδειγμα, όσον αφορά τα δεδομένα των Βάσεων Οχημάτων που διατηρούνται σε υπηρεσίες των Αστυνομικών Αρχών, στα οποία δεν έχουν πρόσβαση τα στελέχη του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών, ώστε να αποφασιστεί η πορεία της αίτησης για χορήγηση επιδότησης των ιδιοκτητών μοτοσυκλετών – μοτοποδηλάτων έως 50 κυβικά.

Στον τομέα της ψηφιακής διακυβέρνησης και του ψηφιακού μετασχηματισμού της δημόσιας διοίκησης γενικότερα, ο Συνήγορος, στο πλαίσιο του διαμεσολαβητικού του ρόλου, συνέβαλε στην άμβλυνση κάποιων εκ των ανωτέρω δυσλειτουργιών.

Η πανδημία προκάλεσε μια εξαιρετικά ισχυρή αντίδραση στον κρατικό μηχανισμό και οδήγησε στην εφαρμογή κρίσιμων μεταρρυθμίσεων στον τομέα της ψηφιοποίησης των διαδικασιών του κράτους, ώστε να εξοικονομηθούν εργατώρες, ενέργεια και πόροι. Ωστόσο, απαιτούνται ακόμα βήματα, προκειμένου να αξιοποιηθούν πλήρως αυτές οι «*τεχνολογίες δημοσίου συμφέροντος*» και να γίνει το κράτος ακόμα πιο φιλικό για τους πολίτες.

8. Εργασία και απασχόληση

Η αξιοπρεπής απασχόληση, δηλαδή η δημιουργία συνθηκών για μια πλήρη, παραγωγική και αξιοπρεπή εργασία για όλους, η οποία θα οδηγήσει σε ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο, συνδέεται στενά με τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Στόχου 8 της Ατζέντας 2020 – 2030⁶³ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Η συσχέτιση της αξιοπρεπούς απασχόλησης και του βιοτικού επιπέδου αποτιμάται και από τον δείκτη του κινδύνου φτώχειας στην εργασία, και των διαφοροποιήσεών του ανάλογα με το φύλο των εργαζομένων, την ηλικία τους, αλλά και τον τύπο της απασχόλησης. Στη βάση αυτή, το κράτος προχώρησε σε σειρά προγραμμάτων ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, τα οποία υλοποιούνται από τη Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (Δ.ΥΠ.Α.)⁶⁴. Ωστόσο, ο κίνδυνος φτώχειας στην εργασία απείλησε τους νέους, άνδρες

63. Στόχος 8: Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη – Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

64. Μετονομασία του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) σε Δημόσια Υπηρεσία

και γυναίκες, που είχαν ενταχθεί σε αυτά τα προγράμματα. Ο Συνήγορος του Πολίτη κλήθηκε να παρέμβει, κατόπιν μεγάλου αριθμού αναφορών δικαιούχων ανέργων και διαπίστωσε δυσλειτουργίες, οι οποίες οδήγησαν σε καθυστερήσεις κατά την εφαρμογή των προγραμμάτων.

8.1. Ενίσχυση της απασχολησιμότητας των ανέργων

Το 2022, **οι επιπτώσεις της πανδημίας και της ακρίβειας στην αγορά εργασίας και στους εργαζομένους υπήρξαν δραματικές**. Η ακρίβεια μείωσε την πραγματική αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών, με αρνητικές συνέπειες στην κατανάλωση και το βιοτικό επίπεδο πολλών ομάδων εργαζομένων, ειδικά των πιο ευάλωτων, όπως αυτών που εντάχθηκαν στην αγορά εργασίας μέσω ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης. Σε αυτές εντάσσονται οι δράσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της απασχολησιμότητας του εργατικού δυναμικού μέσα από την απόκτηση και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του, καθώς και προγράμματα επιχορήγησης πρωτοβουλιών απασχόλησης νέων ελεύθερων επαγγελματιών.

Τα προβλήματα που ανέκυψαν κατά την υλοποίηση των προγραμμάτων απόκτησης εργασιακής εμπειρίας⁶⁵ και οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη από τον χειρισμό σχετικών υποθέσεων⁶⁶, αναδείχθηκαν στην Ετήσια Έκθεση 2021⁶⁷. Ωστόσο και φέτος, κατά την υλοποίηση των ανωτέρω προγραμμάτων, σημειώθηκαν **καθυστερήσεις** ως της την καταβολή της οικονομικής ενίσχυσης στους ωφελούμενους και **αδυναμία επικοινωνίας** με τη Δ.ΥΠ.Α., με αποτέλεσμα να ανακύψουν έντονες αντιδράσεις και διαμαρτυρίες από πλευράς τους. Συνέπεια της ανωτέρω κατάστασης, ήταν οι ωφελούμενοι να θέσουν υπόψη του Συνηγόρου τα ζητήματα βιοπορισμού και οικονομικής επισφάλειας που αντιμετώπιζαν και να αμφισβητήσουν την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων προγραμμάτων ενεργητικής απασχόλησης, τα οποία δεν οδηγούν σε ενδυνάμωση και σε σεβασμό των δικαιωμάτων των ανέργων.

Πέραν των ανωτέρω, προβλήματα διαπιστώθηκαν και στα προγράμματα επιχορήγησης πρωτοβουλιών απασχόλησης νέων ελεύθερων επαγγελματιών, όπως συγκεκριμένα στο «Πρόγραμμα Επιχορήγησης Επιχειρηματικών Πρωτοβουλιών Απασχόλησης Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών Ηλικίας 18 έως 29 ετών με Έμφαση στις Γυναίκες». Στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγαν πολίτες⁶⁸, οι οποίοι συμμετείχαν ως δικαιούχοι στο πρόγραμμα, διαμαρτυρόμενοι

Απασχόλησης (Δ.ΥΠ.Α.) και ανασυγκρότησή του (Ν. 4921/2022).

65. «Πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας για 5.000 ανέργους νέους ηλικίας έως 29 ετών», «Πρόγραμμα απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας για 10.000 ανέργους νέους, ηλικίας έως 29 ετών στις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας», «Πρόγραμμα για την Ενίσχυση Ψηφιακών Δεξιοτήτων - Ψηφιακό Μάρκετινγκ του Ο.Α.Ε.Δ.».

66. Φ.Υ. 328195 και 328139.

67. <https://www.synigoros.gr/el/category/ekdoseis-ek8eseis/post/h-ethsia-ek8esh-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-2021>.

68. Φ.Υ. 315182, 308030, 316555 και 324608.

για την καθυστέρηση καταβολής της πρώτης δόσης, με συνέπεια να αδυνατούν να εξασκήσουν το επάγγελμά τους, καθώς δεν επαρκούσαν οι πόροι που διέθεταν για να προχωρήσουν σε βασικές επιχειρηματικές διαδικασίες, χωρίς την επιχορήγηση του προγράμματος.

Ο Συνήγορος ενημέρωσε τη Διοίκηση της Δ.ΥΠ.Α. για τα ανακύπτοντα ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή των προγραμμάτων και τόνισε ότι:

1. Τα προγράμματα αυτά χαρακτηρίζονται συχνά από πολύπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οποίες εξαντλούν τους νέους επιχειρηματίες.
2. Η διαπιστούμενη καθυστέρηση της διενέργειας των απαιτούμενων ελέγχων έχει ως αποτέλεσμα να καθυστερεί η καταβολή των επιμέρους δόσεων της επιχορήγησης. Συνεπώς, οι ωφελούμενοι εμποδίζονται να προβούν σε επιχειρηματικές συμφωνίες και να αυξήσουν την πελατεία τους, ενώ συσσωρεύουν οφειλές και υποχρεώσεις, χωρίς να γνωρίζουν την ακριβή χρονική στιγμή καταβολής της επιχορήγησής τους.
3. Δεν υπήρχε συγχρονισμός της επιχορήγησης με τον στόχο του προγράμματος, δεδομένου ότι, ενώ θα έπρεπε να είχε ξεκινήσει η διαδικασία πληρωμής της 2ης δόσης, οι συμμετέχοντες λάμβαναν τα ποσά της 1ης δόσης της επιχορήγησης. Το γεγονός αυτό δεν επέτρεπε την επιτυχημένη εφαρμογή του προγράμματος, καθώς οι ωφελούμενοι είναι νέοι σε ηλικία και προέρχονται από εγγεγραμμένη ανεργία, έχουν δηλαδή αποδεδειγμένα έλλειψη εισοδήματος.
4. Τα προγράμματα κρίνονται αναποτελεσματικά για την ενίσχυση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας και την κάλυψη του βασικού αιτήματος του βιοπορισμού των αιτούντων (νέων) ανέργων, καθώς δεν ανταποκρίνονται και δεν συνδυάζονται χρονικά με τις απαιτήσεις της αγοράς, οι οποίες απαιτούν την εμπρόθεσμη αποζημίωση των ωφελομένων/ασκούμενων.

Η Διοίκηση της Δ.ΥΠ.Α. αιτιολόγησε τις καθυστερήσεις, αποδίδοντάς τις στους παρακάτω λόγους:

- Καθυστερήσεις κατά την επικοινωνία μεταξύ των χειριστών των οικονομικών τμημάτων των υπηρεσιών της Δ.ΥΠ.Α. και των Τραπεζών (μέσω ειδικών κωδικών), και άρα καθυστερήσεις στο χρονικό σημείο καταβολής των ενισχύσεων προς τους τελικούς δικαιούχους ανέργους (π.χ. καταβολή της πρώτης δόσης, όταν, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα, θα έπρεπε να καταβάλλεται η δεύτερη δόση).
- Ελλιπή ή λανθασμένα δικαιολογητικά, όσον αφορά στη διάρκεια απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, που εντοπίστηκαν έπειτα από έλεγχο από τους υπαλλήλους της Δ.ΥΠ.Α. και απαιτούσαν παρεμβάσεις από τις διοικητικές υπηρεσίες του φορέα.
- Γραφειοκρατικές – διοικητικές διαδικασίες που περιελάμβαναν τη διενέργεια επιτόπιων ελέγχων των δικαιούχων και επαληθεύσεων από ελεγκτές πριν την καταβολή της κάθε δόσης, οι οποίες υλοποιούνταν μόνον έπειτα από απόφαση των αρμόδιων τμημάτων

διοικητικών υπηρεσιών των οικείων περιφερειακών διευθύνσεων της Δ.ΥΠ.Α.

Η παρέμβαση της Αρχής προς τη Διοίκηση της Δ.ΥΠ.Α. και των Περιφερειακών της υπηρεσιών, οδήγησαν: α) στη βελτίωση των σχετικών διαδικασιών, ώστε να εφαρμοστεί άμεσα το περιεχόμενο των προβλεπόμενων προγραμμάτων ενίσχυσης (νέων επιχειρηματιών, απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, γυναικών ανέργων, κ.ά.) και β) στην αποκατάσταση των χρηματοδοτικών ροών, όχι όμως για το σύνολο των ωφελουμένων, καθώς σε όλη τη διάρκεια του έτους υπήρχαν διαμαρτυρίες για την καθυστέρηση καταβολής των επιδομάτων τους.

9. Ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών

Προϋπόθεση άσκησης νομοθετικά ρυθμιζόμενου επαγγέλματος στην Ελλάδα από κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών αποτελεί η ακαδημαϊκή ή η επαγγελματική αναγνώριση του τίτλου από τους καθ' ύλην αρμόδιους φορείς, το Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.) ή το Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας (Α.Τ.Ε.Ε.Ν.) αντίστοιχα.

Κατά το μέρος που αφορά στην ακαδημαϊκή αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών, όπως προέκυψε από τη σχετική διαμεσολάβηση της Αρχής, ο αριθμός των εκκρεμών υποθέσεων αρμοδιότητας Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. μειώθηκε σημαντικά, χωρίς, όμως, να λείπουν και οι περιπτώσεις αρκετών μη διεκπεραιωμένων παλαιότερων υποθέσεων, ενώ σημαντική εξέλιξη αποτελεί η θέση σε ισχύ των διατάξεων του Ν. 4957/2022.

Κατά το μέρος που αφορά στην επαγγελματική αναγνώριση, παρά την ύπαρξη ρητών διατάξεων νόμου, οι κάτοχοι αλλοδαπών τίτλων σπουδών Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Ι.) που τους απονεμήθηκαν κατόπιν φοίτησης σε κολέγια εγκατεστημένα στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν σειρά προβλημάτων, καθώς, όταν παραπέμπονται σε εξετάσεις στα αντίστοιχα ημεδαπά Α.Ε.Ι., τα τελευταία, με διάφορα προσκόμματα, δεν επιτρέπουν τη συμμετοχή τους, οι δε επαγγελματικοί φορείς δεν επιτρέπουν την εγγραφή τους, ακόμη και μετά την επαγγελματική αναγνώριση, με αποτέλεσμα να στερούνται άδειας άσκησης επαγγέλματος.

9.1. Ακαδημαϊκή αναγνώριση

9.1.1. Εξελίξεις στο πεδίο της ακαδημαϊκής αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων σπουδών (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.)

Κατά το έτος 2022, ο Συνήγορος συνέχισε να γίνεται **αποδέκτης αναφορών σχετικά με υποθέσεις αρμοδιότητας Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., αν και σε μειωμένο βαθμό, ιδίως κατά το β' εξάμηνο του έτους**. Κατά τη διαμεσολάβησή της, η Αρχή κάλεσε το Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. να **μεριμνήσει για τον**

περιορισμό των εκκρεμοτήτων στις παλαιότερες αιτήσεις ακαδημαϊκής αναγνώρισης, η διεκπεραίωση των οποίων παρουσίαζε υπέρμετρες καθυστερήσεις, όπως π.χ. στις περιπτώσεις αιτήσεων που είχαν υποβληθεί εγγράφως πριν από τη λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας «e-doatar» και αιτήσεων που αφορούσαν τίτλους σπουδών συγκεκριμένων επιστημονικών κλάδων (π.χ. Φαρμακευτικής, κ.ά.)⁶⁹.

Σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε η θέση σε ισχύ των διατάξεων του Ν. 4957/2022 (Φ.Ε.Κ. Α' 141/21.07.2022) που ρυθμίζει, μεταξύ άλλων, την οργανωτική διάρθρωση του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία ακαδημαϊκής αναγνώρισης των αλλοδαπών τίτλων σπουδών, με κατάργηση των σχετικών διατάξεων του Ν. 3328/2005. Ωστόσο, κενό διαπιστώθηκε στις διατάξεις του νόμου αναφορικά με την απαίτηση καταβολής παραβόλου για την εξέταση των αιτήσεων που απευθύνονται στον Οργανισμό. Η Αρχή έθεσε το ζήτημα στον Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., επισημαίνοντας ότι, τυχόν σχετική απαίτηση, δεν βρίσκει νόμιμο έρεισμα⁷⁰. Το νομικό κενό καλύφθηκε τελικά με τη δημοσίευση της προβλεπόμενης Κ.Υ.Α. στις 27.12.2022, η οποία, βάσει της μεταβατικής διάταξης του άρθρου 101 παρ. 3α του Ν. 4982/2022, έχει αναδρομική ισχύ από 21.07.2022, ημερομηνία δημοσίευσης του Ν. 4957/2022.

9.2. Επαγγελματική αναγνώριση – επαγγελματικά δικαιώματα

9.2.1. Συμμετοχή σε εξετάσεις κατόχων αλλοδαπών τίτλων σπουδών

Κάτοχοι αλλοδαπών τίτλων σπουδών διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι έχουν αναγνωρισθεί από το Α.Τ.Ε.Ε.Ν. ως επαγγελματικά ισοδύναμοι των απονεμομένων από τα αντίστοιχα Τμήματα των ημεδαπών Α.Ε.Ι., υπό την προϋπόθεση της επιτυχούς συμμετοχής τους σε εξετάσεις, ζήτησαν τη συνδρομή του Συνηγόρου, λόγω **προσκομμάτων που προέβαλαν τα οικεία Τμήματα, σχετικά με τη συμμετοχή τους σε αυτές**⁷¹. Η Αρχή απευθύνθηκε στις αρμόδιες πανεπιστημιακές αρχές, επισημαίνοντας το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο. Ειδικότερα, τονίστηκε ότι οι διατάξεις του άρθρου 164 του Ν. 4763/2020 ορίζουν, μεταξύ άλλων, ότι όσοι εκ των κατόχων αποφάσεων αναγνώρισης του Α.Τ.Ε.Ε.Ν. παραπέμπονται σε εξετάσεις στα ημεδαπά Α.Ε.Ι., προκειμένου οι αλλοδαποί τίτλοι σπουδών τους να αναγνωρισθούν ως επαγγελματικά ισοδύναμοι των απονεμομένων από τα ημεδαπά Α.Ε.Ι., υποβάλλουν σχετική αίτηση στη Γραμματεία του οικείου Τμήματος και συμμετέχουν στις απαιτούμενες εξετάσεις, γραπτές ή προφορικές, κατόπιν έκδοσης ειδικής άδειας συμμετοχής από τον Πρόεδρο του Τμήματος. Κατόπιν διερεύνησης σχετικών αναφορών, διαπιστώθηκε ότι η απροθυμία/αδράνεια των ημεδαπών Α.Ε.Ι. στη συμμόρφωση με τις ανωτέρω διατάξεις οφείλεται κυρίως στους κάτωθι λόγους:

69. Φ.Υ. 259998, 261665, 261670.

70. Φ.Υ. 327189

71. Φ.Υ. 301453, 310617, 311092, 312587.

- α. Στην αμφισβήτηση της πληρότητας του ισχύοντος νομικού πλαισίου.
- β. Στην αμφισβήτηση της καταλληλότητας διοικητικής υπηρεσίας (Α.Τ.Ε.Ε.Ν.) να αποφαινεται για την επάρκεια ακαδημαϊκών γνώσεων που οδηγούν στην άσκηση επαγγελματιών, που στην πλειονότητά τους είναι νομοθετικά ρυθμιζόμενα επαγγέλματα, όπως συμβαίνει με τους ακαδημαϊκούς τίτλους σπουδών των ημεδαπών Α.Ε.Ι.
- γ. Στην αμφισβήτηση της ίδιας αρμοδιότητάς τους να παρέχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε εξετάσεις σε κατόχους επαγγελματικών τίτλων σπουδών και, με ακαδημαϊκά κριτήρια, να αποφαινούνται για τις γνώσεις τους.

Ενόψει των ανωτέρω, ο Συνήγορος συνέταξε πόρισμα, το οποίο έθεσε υπόψη της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, σημειώνοντας ότι οι προαναφερόμενοι λόγοι δεν απαλλάσσουν, παρόλα αυτά, τις αρμόδιες πανεπιστημιακές αρχές από την υφιστάμενη υποχρέωση εφαρμογής των διατάξεων του νόμου και πρότείνει να εξετασθεί παλαιότερη πρόταση του Συνηγόρου για δημιουργία ενιαίου φορέα, ο οποίος θα είναι αρμόδιος τόσο για την ακαδημαϊκή, όσο και για την επαγγελματική, αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών.

Από τη μέχρι σήμερα διερεύνηση σχετικών υποθέσεων, διαπιστώθηκε ότι ορισμένα Τμήματα ημεδαπών Α.Ε.Ι. επέτρεψαν εν τέλει τη συμμετοχή ενδιαφερομένων σε εξετάσεις, ενώ άλλα ενέμειναν στην άρνησή τους.

Τέλος, το γενικότερο ζήτημα της αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων σπουδών ως επαγγελματικά ισοδύναμων των απονεμομένων από τα ημεδαπά Α.Ε.Ι. και ειδικότερα η συνταγματικότητα των διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 3696/2008, όπως ισχύει, εκκρεμεί ενώπιον της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας.

9.2.2. Ζητήματα Πανελληνίου Συλλόγου Φυσικοθεραπευτών (Π.Σ.Φ.)

Το ζήτημα της εγγραφής στο μητρώο του Π.Σ.Φ. κατόχων αποφάσεων αναγνώρισης της επαγγελματικής ισοδυναμίας αλλοδαπών τίτλων σπουδών από το πρώην Σ.Α.Ε.Π. και νυν Α.Τ.Ε.Ε.Ν., εξακολουθεί να απασχολεί την Αρχή, η οποία, κατά το παρελθόν, είχε επανειλημμένως προβεί σε διαμεσολάβηση προς το Σύλλογο. Η συνεχιζόμενη άρνηση του φορέα, παρά τα διαλαμβανόμενα στα οικεία έγγραφα της Αρχής, **οδήγησε στην έκδοση σχετικών πορισμάτων**⁷².

Με αφορμή νεότερη σχετική αναφορά πολίτη⁷³ και παρά το γεγονός ότι η Αρχή είχε εξαντλήσει, κατά τα ανωτέρω, τις διαμεσολαβητικές αρμοδιότητές της, απευθύνθηκε με έγγραφο εκ νέου στον Π.Σ.Φ., προκειμένου να ενημερωθεί εάν, εν τω μεταξύ, υπήρξε οποιαδήποτε εξέλιξη ή εάν εξακολουθεί να επιμένει στην προαναφερθείσα άρνησή του, υπενθυμίζοντας ταυτόχρονα

72. https://old.synigoros.gr/?i=human-rights.el.epaggelmatika_dikaiwmata_anw_triwn_etwn.479186.

73. Φ.Υ. 318198.

τις ρητές σχετικές διατάξεις του κείμενου θεσμικού πλαισίου⁷⁴.

Το Κεντρικό Διοικητικό Συμβούλιο του Π.Σ.Φ. ενημέρωσε την Αρχή ότι ο Σύλλογος, εν αναμονή της έκδοσης απόφασης της Ολομέλειας του ΣτΕ για το ζήτημα της συνταγματικότητας των διατάξεων που διέπουν την επαγγελματική ισοδυναμία, εξακολουθεί να μην εγγράφει στο μητρώο του κατόχους αποφάσεων αναγνώρισης επαγγελματικής ισοδυναμίας τίτλων σπουδών που απονεμήθηκαν από αλλοδαπά εκπαιδευτικά ιδρύματα, κατόπιν φοίτησης σε ημεδαπά κολλέγια.

Επίσης, ανάλογη στάση στο επίμαχο ζήτημα της άρνησης εγγραφής στο μητρώο του, εξακολουθεί να τηρεί και ο Πανελλήνιος Σύλλογος Εργοθεραπευτών (Π.Σ.Ε.), όπως προέκυψε από διερεύνηση αναφορών.

10. Αστική κατάσταση

Στο πεδίο της αστικής και δημοτικής κατάστασης, οι αρμόδιες κεντρικές υπηρεσίες ή εποπτικές αρχές, ιδιαίτερα η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών, δεν επιδεικνύουν διάθεση για επανεξέταση, ή έστω αιτιολόγηση, των παγίων πρακτικών και εντολών τους, ακόμη και όταν έχει αναπροσαρμοσθεί το αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο. Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο των παρεμβάσεών του, υπογράμμισε ότι η δημόσια διοίκηση οφείλει να διασφαλίζει την τήρηση της νομιμότητας κατά την άσκηση των καθηκόντων της, επιδεικνύοντας, ωστόσο, την απαιτούμενη ευελιξία, ιδίως σε περιπτώσεις που θίγονται τα δικαιώματα των πολιτών, χωρίς δική τους υπαιτιότητα.

10.1. Δημοτολογία

10.1.1. Πιστοποιητικά εγγυτέρων συγγενών

Οι υπηρεσίες δημοτολογίου, για τη διευθέτηση της κληρονομικής διαδοχής και λοιπών διαδικασιών, εκδίδουν πιστοποιητικό εγγυτέρων συγγενών. Ελλείπει ειδικών διατάξεων, εφαρμόζονται εγκύκλιοι του Υπουργείου Εσωτερικών, σύμφωνα με τις οποίες τέτοια πιστοποιητικά εκδίδονται μόνο εφόσον ο θανών είχε ελληνική ιθαγένεια, ενώ δεν εκδίδονται όταν διαπιστώνονται αντιφατικές εγγραφές και, σε κάθε περίπτωση, δεν επιτρέπεται να διορθωθούν.

Στις ολοένα αυξανόμενες μικτές οικογένειες, η αδυναμία έκδοσης τέτοιου πιστοποιητικού, όταν ο θανών είναι αλλοδαπός με Έλληνες συγγενείς⁷⁵, αποτελεί δυσεπίλυτο κοινωνικό πρόβλημα. Στις περιπτώσεις αυτές, ο Συνήγορος επισήμανε πως, αν και ο θανών δεν ήταν δημότης, είναι όμως δημότες οι συγγενείς του, καθώς στο πιστοποιητικό αποτυπώνεται και η δική τους αστική κατάσταση.

74. Βλ. ιδίως τα άρθρα 4 παράγραφοι 1 και 3 του Π.Δ. 38/2010 και 4 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

75. Φ.Υ. 319187.

Σε περιπτώσεις αντιφατικών εγγραφών⁷⁶, ο Συνήγορος έπεισε, τελικά, τη διοίκηση να καλύπτεται με υπεύθυνες δηλώσεις.

Τέλος, σε περιπτώσεις όπου απαιτείται διόρθωση ή επανέκδοση πιστοποιητικού, κατά την έκδοση του οποίου η διοίκηση είχε παραβλέψει προϋπάρχοντα στοιχεία⁷⁷, ο Συνήγορος επικαλείται την αρχή της χρηστής διοίκησης.

Με βάση τις ανωτέρω διαπιστώσεις του, ο Συνήγορος διατύπωσε νομοθετική πρόταση για θέσπιση σύγχρονων ειδικών διατάξεων⁷⁸.

10.1.2. Ανεργές οικογενειακές μερίδες

Το Υπουργείο Εσωτερικών, σε σειρά εγκυκλίων, χαρακτηρίζει ανεργές όσες οικογενειακές μερίδες δεν περιλαμβάνουν πλέον κανέναν ενεργό δημότη, λόγω θανάτων ή μεταδημοτεύσεων. Στις μερίδες αυτές απαγορεύεται, όχι μόνο η εκ των υστέρων καταχώριση παλαιών μεταβολών, αλλά ακόμη και η πρόσβαση των πολιτών για λήψη αντιγράφων.

Όσον αφορά στις περιπτώσεις αιτήσεων μεταβολής⁷⁹, ο Συνήγορος επισήμανε το δημόσιο συμφέρον για την ορθότητα και ακρίβεια των δημοτολογικών εγγραφών.

Σε περιπτώσεις αιτημάτων πρόσβασης⁸⁰, ο Συνήγορος συνέστησε στους δήμους να τα εξετάζουν, επισημαίνοντας πως οι λεγόμενες ανεργές μερίδες, ανεξάρτητα από την αποδεικτική τους ισχύ, διέπονται από τις διατάξεις περί δημοσίων εγγράφων και προσωπικών δεδομένων, οι οποίες αναγνωρίζουν δικαιώματα στους πολίτες, χωρίς να προϋποθέτουν επίκληση συγκεκριμένου σκοπού.

10.2. Ληξιαρχεία

10.2.1. Διόρθωση προφανών σφαλμάτων χωρίς δικαστική απόφαση

Κατόπιν σχετικής εισήγησης του Συνηγόρου⁸¹ και με ρητό στόχο τη διευκόλυνση των πολιτών και την αποσυμφόρηση των δικαστηρίων, θεσπίστηκε η διάταξη του άρθρου 28 του Ν. 4674/2020, σύμφωνα με την οποία, προφανή σφάλματα σε ληξιαρχικές πράξεις είναι δυνατό να διορθώνονται με απλή πράξη του ληξιάρχου, χωρίς δικαστική απόφαση ή εισαγγελική παραγγελία. Ωστόσο, το Υπουργείο Εσωτερικών με εγκύκλιό του, περιορίζει την εφαρμογή της

76. Φ.Υ. 321093

77. Φ.Υ. 326195.

78. Βλ. ενότητα «Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις».

79. Φ.Υ. 324999 και 326434.

80. Φ.Υ. 324915.

81. https://old.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.ekdosi_eggrafwn_pistopoiitikwn.678659.

μόνο στις περιπτώσεις που το σφάλμα αποδίδεται στον ίδιο το ληξιαρχο και όχι στους ενδιαφερόμενους ή σε τρίτες υπηρεσίες. Στο πλαίσιο εξέτασης σχετικών αναφορών, ο Συνήγορος σε αλληπάλληλες παρεμβάσεις του⁸², επισήμανε πως η ερμηνευτική αυτή εκδοχή αλλοιώνει την έννοια της διάταξης και την καθιστά ανεφάρμοστη.

10.2.2. Μεταφορά αρμοδιότητας καταχώρισης ληξιαρχικών γεγονότων Ελλήνων εξωτερικού στα προξενεία

Με τις διατάξεις του Κεφ. Γ' του Ν. 4674/2020, από την 1η Ιανουαρίου 2022 η αρμοδιότητα καταχώρισης ληξιαρχικών γεγονότων Ελλήνων εξωτερικού έπαυσε να ανήκει στο Ειδικό Ληξιαρχείο και περιήλθε στα κατά τόπους αρμόδια προξενεία. Με δεδομένα τα λειτουργικά και οργανωτικά προβλήματα του Ειδικού Ληξιαρχείου, η εξέλιξη αυτή κρίνεται θετική. Ωστόσο, κατά την έναρξη εφαρμογής του νόμου, παρατηρήθηκαν δυσλειτουργίες σε διάφορα προξενεία, όπως, μεταξύ άλλων, άρνηση έκδοσης ληξιαρχικών πράξεων γάμου/θανάτου λόγω ελλείψεων στη δημοτολογική μερίδα του ενδιαφερόμενου⁸³, αξίωση μεταγραφής ονοματεπωνύμων παρά την αντίθετη ρύθμιση της «*Σύμβασης για την κωδική απόδοση των εγγραφών που εμφανίζονται σε ληξιαρχικά έγγραφα*» (Ν. 2726/1999), ακόμη και αν η ελληνική εκδοχή τους μπορεί με ασφάλεια να συναχθεί από άλλα έγγραφα⁸⁴.

Επιπλέον, ενώ ο νόμος προβλέπει ότι το Ειδικό Ληξιαρχείο εξακολουθεί κατ' εξαίρεση να είναι αρμόδιο όταν οι ενδιαφερόμενοι έχουν μετεγκατασταθεί στην Ελλάδα, αυτό ενίοτε αρνείται να εκδώσει την αιτούμενη πράξη, παραπέμποντας στο οικείο προξενείο⁸⁵. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, ο Συνήγορος ζητά τη συνδρομή του Υπουργείου Εσωτερικών, προσβλέποντας στην επίλυση των δυσλειτουργιών της μεταβατικής περιόδου.

10.3. Διαβατήρια

10.3.1. Υποχρέωση αντικατάστασης αστυνομικής ταυτότητας

Με την ευκαιρία έκδοσης διαβατηρίου, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. επιβάλλει την αναγκαστική διόρθωση σφαλμάτων σε δελτία αστυνομικής ταυτότητας, προβαίνοντας σε αντικατάστασή τους, ακόμη και όταν αυτά, αφενός οφείλονταν σε αβλεψία της ίδιας της υπηρεσίας, αφετέρου δεν προκαλούσαν αμφισβήτηση ταυτοπροσωπίας. Σε πρόσφατη σχετική περίπτωση⁸⁶, αίτηση έκδοσης διαβατηρίου απορρίφθηκε επειδή στο δελτίο αστυνομικής ταυτότητας του αιτούντος αναγραφόταν τόπος γέννησης «*Λονδίνο Αγγλίας*», τυπικά ανακριβής, αλλά ουσιαστικά σαφής.

82. Φ.Υ. 319921 και 327604.

83. Φ.Υ. 313287 και 322662.

84. Φ.Υ. 323314.

85. Φ.Υ. 327391.

86. Φ.Υ. 320900.

Επικαλούμενος παλαιότερη επιτυχή διαμεσολάβησή του για παρεμφερές θέμα⁸⁷, ο Συνήγορος επισήμανε ότι δεν είναι σύνηθες η αναγκαστική αντικατάσταση δελτίων αστυνομικής ταυτότητας για ελάσσονος σημασίας σφάλματα.

10.3.2. Χρέωση παραβόλου για επανέκδοση διαβατηρίου λόγω σφάλματος

Σε περιπτώσεις όπου απαιτείται επανέκδοση διαβατηρίου λόγω ουσιώδους σφάλματος (όπως, π.χ. στο ονοματεπώνυμο του κατόχου), το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. αξιώνει την εκ νέου καταβολή πλήρους παραβόλου, ακόμη και όταν το σφάλμα αποδίδεται στην ίδια την υπηρεσία, τόσο λόγω αβλεψίας κατά τη συμπλήρωση της αίτησης από αστυνομικό, όσο και λόγω παράλειψης ελέγχου των υποβαλλόμενων δικαιολογητικών⁸⁸. Η Διοίκηση συνεχίζει⁸⁹ να επιμένει, με το επιχείρημα πως, αφενός η υπογραφή της αίτησης από τον ενδιαφερόμενο συνιστά την εκ μέρους του πλήρη ανάληψη ευθύνης, ακόμη και για τα σφάλματα της υπηρεσίας, αφετέρου η νομοθεσία που διέπει τη διαχείριση και λογιστική παρακολούθηση των διαβατηρίων δεν προβλέπει διαδικασία μετακύλησης της επιβάρυνσης στο δημόσιο.

11. Τουρισμός και περιβάλλον

Ο τουρισμός αποτελεί βασικό στοιχείο της ελληνικής οικονομίας, καθώς συμμετέχει σε σημαντικό ποσοστό στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Δημιουργεί θέσεις εργασίας, επιχειρηματικές ευκαιρίες και δύναται να τονώσει οικονομικά τις τοπικές κοινότητες. Η τουριστική ανάπτυξη της χώρας συνδέεται άρρηκτα, τόσο με το φυσικό περιβάλλον (τοπίο, δάση, ύδατα, οικοσυστήματα, κ.λπ.), όσο και το ανθρωπογενές (ιστορία, πολιτισμός, παράδοση, αρχιτεκτονική, παραδοσιακοί οικισμοί, κ.λπ.), τα οποία, ως εκ τούτου, αποτελούν βασικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους. Συνεπώς, η σχέση τους πρέπει να είναι συμβιωτική.

Ωστόσο, ο τουρισμός ασκεί έντονες πιέσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, καθώς συνδυάζεται, μεταξύ άλλων, με οικιστική ανάπτυξη⁹⁰, ανάπτυξη υποδομών, κατανάλωση νερού και ενέργειας, παραγωγή υγρών και στερεών αποβλήτων. Ταυτόχρονα, ενώ ευνοείται και αξιοποιεί τα θετικά στοιχεία του χώρου στον οποίο αναπτύσσεται, επωμίζεται και τις παθογένειες που έχουν δημιουργηθεί από την τυχόν δυσλειτουργία λοιπών δραστηριοτήτων μέσα σε αυτόν. Οι αρνητικές επιπτώσεις εμφανίζονται όταν ο τουρισμός ξεπερνά τη φέρουσα ικανότητα των συστημάτων, όταν δηλαδή η τουριστική ανάπτυξη ξεπεράσει τα όρια αντοχής του χώρου.

87. https://old.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.502445.

88. Φ.Υ. 325917.

89. https://old.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.412344.

90. Λ.χ. παραθεριστική κατοικία, ξενοδοχεία, σύνθετα τουριστικά καταλύματα, καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, κ.λπ.

Είναι αναγκαίο να γίνει αντιληπτό ότι **βασικός στόχος της πολιτείας πρέπει να είναι η στροφή προς το βιώσιμο τουρισμό**⁹¹, ο οποίος προϋποθέτει την προστασία του αντικειμένου, το οποίο έρχεται κατ' ουσίαν να αξιοποιήσει.

Σύμφωνα με την Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό (COM/2007/0621)⁹², αναγκαία είναι η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης, καθώς ο τουρισμός απαιτεί μακροπρόθεσμο, συμμετοχικό σχεδιασμό, βασισμένο στην αειφορία, με σεβασμό στη χωρητικότητα, το χαρακτήρα και το ρυθμό της τοπικής ανάπτυξης των κοινοτήτων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει ότι, η επιπλέον πίεση που ασκείται στο χώρο, εξαιτίας των τουριστικών δραστηριοτήτων, αναδεικνύει ως καίρια ζητήματα το ελλειμματικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού, το ελλειμματικό πλαίσιο προστασίας των προστατευόμενων περιοχών και του τοπίου, την υπέρβαση των ορίων της φέρουσας ικανότητας και την παράβαση των όρων της αδειοδότησης των δραστηριοτήτων.

11.1. Χωροθέτηση δραστηριοτήτων και Φέρουσα Ικανότητα

Ο χωρικός και πολεοδομικός σχεδιασμός αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την προστασία του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος αφενός και του επιχειρηματικού αφετέρου, καθώς μόνο με σαφείς κανόνες θα προωθηθούν, με όρους ασφάλειας δικαίου, οι επενδύσεις και θα περιοριστούν οι κίνδυνοι για καταπατήσεις ή οχλήσεις προστατευόμενων ή οικολογικά ευαίσθητων περιοχών⁹³.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός για τον τουρισμό εντάσσεται στο βασικό θεσμικό πλαίσιο για τον χωροταξικό σχεδιασμό⁹⁴, που θεσμοθέτησε ένα πολυεπίπεδο σύστημα σχεδιασμού (Γενικό και Ειδικά Πλαίσια, σε Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο). Με βάση το πλαίσιο αυτό, εγκρίθηκε το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ.)⁹⁵ που όρισε τις βασικές κατευθύνσεις της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας με στόχο, μεταξύ άλλων, τη συγκέντρωση των δραστηριοτήτων σε οργανωμένους τουριστικούς υποδοχείς, την προώθηση των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων και τον περιορισμό της

91. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), βιώσιμος ή αειφόρος τουρισμός είναι «ο τουρισμός που λαμβάνει πλήρως υπόψη του τις υφιστάμενες και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του και ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επισκεπτών, του κλάδου και των κοινοτήτων στους προορισμούς υποδοχής».

92. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:52007DC0621>.

93. Ο χωροταξικός σχεδιασμός, με τον οποίο τίθενται οι μακροπρόθεσμοι στόχοι της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη (ΣτΕ Ολομ. 4966/2014, 102 – 103/2018, κ.ά.).

94. Ν. 2742/99, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 4269/2014, και ισχύει.

95. Κ.Υ.Α. 24208/04.06.2009 και η τροποποίηση της Κ.Υ.Α. 67659/09.12.2013.

διάσπαρτης, εκτός σχεδίου, δόμησης. Το Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ. πρέπει να αποτελεί την αναφορά για τα Περιφερειακά Πλαίσια Σχεδιασμού, όσον αφορά στις τουριστικές δραστηριότητες.

Η εξειδίκευση και εφαρμογή των όρων και περιορισμών, που περιλαμβάνονται στις κατευθύνσεις και προτάσεις των Περιφερειακών Πλαισίων, οφείλει να στηρίζεται σε χωρικό σχεδιασμό κατωτέρου επιπέδου, είτε γενικού πολεοδομικού σχεδίου είτε ειδικού [Περιοχές Οργανωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.), κ.λπ., ΣτΕ 1037/2022]. Τα εν λόγω υποκείμενα εργαλεία σχεδιασμού καθορίζουν τις συγκεκριμένες χρήσεις γης και **προβλέπουν ειδικώς την οριοθέτηση τουριστικών ζωνών, εφόσον αυτές τεκμηριώνονται από αντίστοιχες ειδικές μελέτες φέρουσας ικανότητας. Ο τρόπος υπολογισμού της φέρουσας ικανότητας περιλαμβάνει κυρίως οικολογικές και κοινωνικές παραμέτρους και, δεδομένου ότι αποτελεί καθοριστικό παράγοντα σχεδιασμού, είναι επιβαλλόμενη η άμεση υιοθέτηση και θέσπιση από το κράτος προκαθορισμένων κριτηρίων.**

Ωστόσο, το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό ακυρώθηκε με την υπ' αριθμ. 3632/2015 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ), καθώς δεν είχε τηρηθεί η νόμιμη διαδικασία⁹⁶. Ως εκ τούτου, η οργάνωση του τουρισμού σε χωρικό επίπεδο ρυθμίζεται βάσει των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων, τα οποία δεν έχουν όλα αναθεωρηθεί, όπως προβλέπεται, οπότε δεν περιλαμβάνουν διάφορα σύγχρονα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης. Επιπλέον, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχουν εγκριθεί τα Τοπικά Χωρικά Σχέδια καθορισμού των χρήσεων γης και η χωροθέτηση τουριστικών εγκαταστάσεων δεν τεκμηριώνεται από μελέτη φέρουσας ικανότητας. Συνεπώς, το ζήτημα παραμένει αρρύθμιστο.

Σημειώνεται ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει εκδώσει σημαντικές ακυρωτικές αποφάσεις για την ανάπτυξη τουριστικών επενδύσεων, κυρίως σε νησιά⁹⁷, καθώς κρίθηκε ότι η έντονη οικιστική ανάπτυξη παραβιάζει τη φέρουσα ικανότητα αυτών.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση χωροθέτησης σύνθετου τουριστικού καταλύματος στη θέση "Κουμπάρα – Διακοφτό" της νήσου Ίου⁹⁸. Το Συμβούλιο της Επικρατείας (1037/2022) έκρινε ως μη νόμιμη την απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, καθώς δεν είχε προηγηθεί η έγκριση τοπικού χωρικού σχεδίου κατώτερου επιπέδου (Γ.Π.Σ., Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.), που να καθορίζει τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης, ώστε να επιτυγχάνεται η συνεκτική και, σύμφωνη με την αρχή της αειφορίας, οργάνωση του χώρου, ούτε η διάγνωση της φέρουσας ικανότητας του νησιού, του κρίσιμου, δηλαδή, μεγέθους για την επίτευξη της, επιβαλλόμενης από το Σύνταγμα,

96. Ακολούθως, με την απόφαση ΣτΕ 519/2017 κρίθηκε ότι η ανωτέρω ακύρωση δεν αναβίωσε το παλαιότερο πλαίσιο (Κ.Υ.Α. 24208/04.06.2009).

97. ΣτΕ 3406/2001, 3628/2009, 2637/2013, 196/2021 και 164/2022.

98. Φ.Υ. 291928.

βιώσιμης ανάπτυξης των νησιών.

Εντούτοις, αν και υφίσταται, ως προεκτέθηκε, ελλειμματικό χωροταξικό πλαίσιο, παρατηρείται αποσπασματική νομοθέτηση για την ενίσχυση και ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, που, αν και ορισμένες φορές αποβλέπει στον εξορθολογισμό της άναρχης τουριστικής συγκέντρωσης, ωστόσο δημιουργεί παγιωμένες καταστάσεις, οι οποίες είναι δύσκολο να ανατραπούν μελλοντικά⁹⁹.

11.2. Ανάπτυξη Τουριστικών Δραστηριοτήτων

11.2.1. Ευαίσθητες και Προστατευόμενες Περιοχές

Η τουριστική ανάπτυξη της χώρας συνδέεται άρρηκτα με το τοπίο, το οποίο αποτελεί ως εκ τούτου βασικό πλουτοπαραγωγικό πόρο. Το ιδιαίτερο τοπίο της Ελλάδας, είτε αναφερόμαστε στις ακτές είτε στους ορεινούς όγκους, ακόμα και η πλούσια βιοποικιλότητα αυτής, οφείλονται στα γεωλογικά φαινόμενα, που εξελίσσονται στο χώρο. Η πίεση που ασκεί η δόμηση, ιδίως πλησίον της ακτογραμμής, αλλά και σε άλλες θέσεις ιδιαίτερου γεωλογικού ενδιαφέροντος, γίνεται όλο και πιο έντονη. Ωστόσο, οι γεωλογικές παράμετροι δεν λαμβάνονται υπόψη κατά την ανάπτυξη τουριστικών επενδύσεων/δραστηριοτήτων, τόσο λόγω έλλειψης κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των γεωτόπων¹⁰⁰, όσο και λόγω του ότι, μέχρι σήμερα, δεν έχει δοθεί η δέουσα προσοχή στη μελέτη των γεωλογικών χαρακτηριστικών μιας θέσης πριν την κατασκευή έργων, ενώ, φυσικά, το φαινόμενο της αυθαίρετης δόμησης επιδεινώνει την κατάσταση. Το γεγονός αυτό, πέραν της αλλοίωσης του τοπίου και της καταστροφής μοναδικής αξίας γεωλογικών θέσεων, ενέχει παράλληλα κίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια. Για παράδειγμα, πολλές τουριστικές περιοχές κινδυνεύουν από κατολισθήσεις, γεγονός που επιβάλλει την άμεση λήψη των απαιτούμενων μέτρων¹⁰¹.

Ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν τα υπόσκαφα κτίσματα σε περιοχές όπως η Σαντορίνη¹⁰², η οποία αποτελεί παγκόσμιας αξίας γεωλογικό μνημείο. Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι δεν εντοπίζεται ευχερώς η αυθαίρετη επέκταση των υπόσκαφων, καθώς είναι ασαφής ο προσδιορισμός του μεγέθους και της θέσης τους, ενώ ο τρόπος κτηματογράφησης τους δεν επαρκεί. Ως εκ τούτου, οι όροι δόμησης πρέπει να εξειδικεύονται βάσει των ιδιοτεροτήτων κάθε περιοχής, ενώ απαι-

99. Π.χ. με το Ν. 4875/2021 θεσπίζονται οι Πρότυποι Τουριστικοί Προορισμοί. Επίσης, με το άρθρο 34 παρ. 1 του Ν. 4759/2020, προβλέπεται σε εκτός σχεδίου περιοχές ότι οι τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να έχουν ελάχιστο εμβαδόν 8000 τ.μ. και, κατ' εξαίρεση, ελάχιστο 4.000 τ.μ. για την ανέγερση ξενοδοχειακών καταλυμάτων.

100. Προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την προστασία του γεωπεριβάλλοντος που παρουσιάστηκαν στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή της Βουλής για την προστασία του περιβάλλοντος το 2017, <https://old.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.418640>.

101. Φ.Υ. 263307 (Κάστρο Ανάφης).

102. Φ.Υ. 218230, 225136 και 326126.

τείται τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου, που επιτρέπει την επαύξηση των τετραγωνικών δόμησης στα υπόσκαφα κτίρια¹⁰³. Σε κάθε περίπτωση, είναι αναγκαία η λήψη μέτρων για την αποσόβηση των ενδεχόμενων κινδύνων κατάρρευσης των υφιστάμενων κτισμάτων¹⁰⁴.

Αν και οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν πόλο έλξης για την τουριστική ανάπτυξη, η χώρα δεν επιδεικνύει ανάλογο σεβασμό στην προστασία τους, με αποτέλεσμα να καταδικαστεί από το Δικαστήριο της Ε.Ε.¹⁰⁵, καθώς παρέβη τις υποχρεώσεις της, μη θεσπίζοντας τα αναγκαία μέτρα [σχέδια διαχείρισης, ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες (Ε.Π.Μ.) και κανονιστικές πράξεις] προστασίας των ειδών και οικοτόπων του δικτύου Natura 2000. Όταν δεν έχουν εκπονηθεί οι Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (Ε.Π.Μ.) και δεν έχουν εκδοθεί τα σχετικά Π.Δ. προστασίας, η χωροθέτηση τουριστικών δραστηριοτήτων πραγματοποιείται κατόπιν εκπόνησης ειδικής οικολογικής αξιολόγησης (Ε.Ο.Α.). Ωστόσο, η δυνατότητα εγκατάστασης εκμεταλλεύσεων με την υποβολή Ε.Ο.Α. δημιουργεί ζητήματα, λόγω της ενδεχόμενης υπερσυγκέντρωσης δραστηριοτήτων και αλλοίωσης του χαρακτήρα της περιοχής, ενώ η Ε.Π.Μ. που έπεται, μοιραία θα αναγκαστεί να εναρμονιστεί με διαμορφωμένες καταστάσεις¹⁰⁶.

Αποτέλεσμα της καθυστέρησης στις διαδικασίες προστασίας των περιοχών Natura, είναι η ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, οι οποίες δεν συνάδουν με την αυξημένη περιβαλλοντική προστασία. Ο Συνήγορος, αναφορικά με τη διαχείριση και προστασία της νήσου Χρυσής από την έντονη τουριστική εκμετάλλευση, συνέταξε πόρισμα¹⁰⁷, αναδεικνύοντας την παράλειψη ολοκλήρωσης των διοικητικών διαδικασιών και την αδυναμία συνεργασίας των υπηρεσιών. Τόνισε ότι καθίσταται αναγκαία η άμεση έκδοση και εφαρμογή των προβλεπόμενων διοικητικών πράξεων, καθώς και η εκπόνηση των απαιτούμενων μελετών¹⁰⁸. Πρόσφατα εγκρίθηκε το σχέδιο δράσης για την προστασία της νήσου¹⁰⁹.

Ιδιαίτερη κατηγορία ευαίσθητων οικοσυστημάτων αποτελούν οι μικροί νησιωτικοί και παράκτιοι υγρότοποι, που, λόγω της γειννίας με παραλίες, δέχονται ισχυρές πιέσεις από τουριστικές εγκαταστάσεις και προσέλευση μεγάλου αριθμού επισκεπτών. Επισημαίνεται ότι, στους μικρούς νησιωτικούς υγροτόπους απαγορεύονται οι επιχωματώσεις, οι εξορύξεις υλικών και

103. Άρθρο 12 του Ν. 4067/12.

104. Το ΣτΕ, με τις 525/2017 και 1025/2017 αποφάσεις του, έκρινε ότι τα νεότερα υπόσκαφα που κατασκευάζονται, δύνανται να θέσουν σε κίνδυνο τις υπερκείμενες κατασκευές, λόγω της έντονης σεισμικής δραστηριότητας και των εύθρυπτων πετρωμάτων.

105. C – 849/19/17.12.2020.

106. Βλέπε Ειδική Έκθεση της Αρχής «Επιχειρηματική Δράση & Προστασία του Περιβάλλοντος» 2016, <https://www.synigoros.gr/resources/docs/eidikh-ek8esh--2.pdf>.

107. <https://old.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.449999>.

108. https://old.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.epemvaseis_oikosysthmata.623883.

109. Κ.Υ.Α. 79116/2511/25.08.2021.

γενικά οι παρεμβάσεις που αλλοιώνουν το τοπίο. Σε προστατευόμενο υγρότοπο της Νάξου¹¹⁰, καταγγέλθηκε η απομάκρυνση φυσικού υλικού με μηχανικά μέσα. Ο Δήμος προέβη άμεσα σε προσπάθεια για την επαναφορά του χώρου στην προτέρα κατάσταση, με επανατοποθέτηση των βοτσάλων. Επιπλέον, ο Συνήγορος παρενέβη στην περίπτωση της, με βαρέα οχήματα, εκκέρσωσης και επιχωμάτωσης έκτασης εντός του προστατευόμενου παράκτιου υγροτόπου Λεγραινών¹¹¹, ώστε να χρησιμοποιηθεί ως χώρος στάθμευσης των επισκεπτών της παρακείμενης παραλίας. Ωστόσο, αν και εκδόθηκε, βάση της νομοθεσίας περί περιβαλλοντικής ευθύνης, Υ.Α. για την αποκατάσταση του υγροτόπου, δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι απαιτούμενες ενέργειες μέχρι σήμερα.

Περαιτέρω, εντός οικωτόπων παρατηρείται συχνά η κίνηση και στάθμευση τροχοφόρων, καθώς και η διεξαγωγή άτυπων αγώνων με οχήματα, αν και απαγορεύεται από τη νομοθεσία. Πολίτης προσέφυγε στην Αρχή, διαμαρτυρούμενος για τη χρήση τροχοφόρων για τη μεταφορά εξοπλισμού, στην ιδιαίτερου φυσικού κάλους παραλία του Σίμου στην Ελαφόνησο από εταιρεία διαχείρισης κάμπινγκ, κατά παράβαση των όρων παραχώρησης της χρήσης του αιγιαλού – παραλίας¹¹². Επίσης, ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορά για τη διεξαγωγή αγώνων και τη στάθμευση τροχοσπιτών εντός προστατευόμενου υδροβιότοπου στο Δήμο Πάρου¹¹³, με συνέπεια την καταστροφή των αμμοθινών.

11.2.2. Κατασκευή και λειτουργία τουριστικών εγκαταστάσεων

Οι περιβαλλοντικοί όροι που τίθενται για τη λειτουργία τουριστικών υποδομών, στοχεύουν στη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος. Δεν είναι, εντούτοις, λίγες οι περιπτώσεις επιχειρήσεων, που λειτουργούν καθ' υπέρβαση των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών τους όρων, και συχνά χωρίς να έχουν περιλάβει στις σχετικές μελέτες σημαντικά συνοδά έργα.

Επίσης, καταγράφονται παραβάσεις, που εμπίπτουν στον αρχαιολογικό και δασικό νόμο, αλλά και στις πολεοδομικές διατάξεις. Συχνά τίθενται ζητήματα ασφαλείας, αλλά και προστασίας του περιβάλλοντος, από αυθαίρετες κατασκευές, οι οποίες καταλαμβάνουν παρανόμως κότες ρεμάτων, αλλά και τμήματα του αιγιαλού και παραλίας. Οι παρεμβάσεις προέρχονταν από ξενοδοχειακές μονάδες, τουριστικές κατοικίες, αλλά και από καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος (Κ.Υ.Ε.)¹¹⁴. Επισημαίνεται ότι, η διαρκής παράταση της αναστολής κατεδάφισης

110. Φ.Υ. 317667.

111. Φ.Υ. 235312.

112. Φ.Υ. 322164.

113. Φ.Υ. 274194.

114. Τέτοιες παράνομες παρεμβάσεις προέκυψαν από τη διερεύνηση αναφορών στα νησιά της Πάρου (Φ.Υ. 247264), της Μυκόνου (Φ.Υ. 216115), κ.λπ.

αυθαιρέτων, που βρίσκονται εντός αιγιαλού, παραλίας¹¹⁵, σε δάση και δασικές εκτάσεις¹¹⁶, συντελεί στη διαρκή υποβάθμιση του χώρου, με παράλληλη απαξίωση του ίδιου του νομοθετικού πλαισίου.

Κατά τη διερεύνηση αναφοράς σχετικά με την περιβαλλοντική υποβάθμιση της νήσου Ίου¹¹⁷, που έχει χαρακτηριστεί τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, από την κατασκευή τουριστικών εγκαταστάσεων και συνοδών έργων, διαπιστώθηκε υπέρβαση των οικοδομικών αδειών, καθώς και δόμηση άνευ αδείας, παράβαση περιβαλλοντικών όρων, καταπάτηση και αυθαίρετες επεμβάσεις εντός ζώνης αιγιαλού και παραλίας, και καταστροφή κοίτης ρέματος.

Σε άλλη περίπτωση, κατόπιν της διαμεσολάβησης του ΣτΠ, καταγράφηκαν πολεοδομικές παραβάσεις που αφορούσαν την καθ' ύψος υπέρβαση της οικοδομικής άδειας σε κτίριο εντός παραδοσιακού οικισμού έμπροσθεν διατηρητέων κτιρίων στην ακτή Κουμουνδούρου¹¹⁸, υποβαθμίζοντας το πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής.

11.2.3. Οικιστικό Περιβάλλον

Ο οικιστικός χώρος (αστικός και μη) αναδεικνύεται τα τελευταία έτη ως ένα δυνατό τουριστικό κεφάλαιο. Ωστόσο, η ανάπτυξη του τουρισμού απαιτεί την κάλυψη αυξημένων αναγκών στέγασης, διασκέδασης, σίτισης, κ.λπ. Συχνά, δε, παρατηρείται σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ δραστηριοτήτων. Η επίτευξη και διατήρηση της καθαριότητας και ασφάλειας των κοινοχρήστων χώρων, καθώς και η ελεύθερη πρόσβαση σε αυτούς, είναι εξαιρετικά σημαντική. Είναι προφανές, ότι τα στοιχεία αυτά αποτελούν ενδείξεις καθημερινού πολιτισμού και συμβάλλουν σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

Σημαντικός είναι ο αριθμός των καταγγελιών σχετικά με την επιβάρυνση της ποιότητας ζωής, εξαιτίας της μη ορθής λειτουργίας Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος (Κ.Υ.Ε.). Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση λειτουργίας Κ.Υ.Ε. στα Εξάρχεια¹¹⁹, το οποίο προσέφερε ποτά στο πεζοδρόμιο και δημιουργούσε έντονη όχληση στους περιοίκους (ηχορύπανση, σώρευση πελατών στο δρόμο, κ.λπ.). Επίσης, καταγγέλθηκε ηχορύπανση και παράβαση των διατάξεων περί ωρών κοινής ησυχίας από Κ.Υ.Ε. που βρίσκεται απέναντι από ξενοδοχείο στην περιοχή του Ψυρρή και το οποίο υφίσταται σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις από την παράνομη λειτουργία του εν λόγω Κ.Υ.Ε.¹²⁰. Συχνή είναι και η ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων, πέραν των προβλεπόμενων, με κατάληψη κοινοχρήστων χώρων. Πρόσφατα, ελήφθη αναφορά για το Κο-

115. Άρθρο 17 Ν. 4989/22, ως έχει τροποποιηθεί.

116. Άρθρο 55 του Ν. 4685/20.

117. Φ.Υ. 291928.

118. Φ.Υ. 300628.

119. Φ.Υ. 307523.

120. Φ.Υ. 309258

λωνάκι¹²¹, όπου κάτοικοι της περιοχής οχλούνται λόγω της δυσκολίας διέλευσης από τα τραπέζοκαθίσματα, αλλά και της ηχορύπανσης.

Επιπλέον, διαπιστώνεται και η εγκατάσταση Κ.Υ.Ε. σε μη επιτρεπόμενες χρήσεις γης. Αναφορικά με τη λειτουργία υπαίθριου χώρου εκδηλώσεων¹²² σε περιοχή προστασίας του Κηφισού, η Αρχή επεσήμανε ότι δεν επιτρέπεται η λειτουργία του στη συγκεκριμένη θέση βάσει του οικείου Π.Δ.¹²³ προστασίας και εξ' αυτού είναι αναγκαίο να εξεταστεί από το Δήμο Αχαρνών η οριστική διακοπή της. Το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε την οριστική διακοπή λειτουργίας του καταστήματος, ενώ η εν λόγω απόφαση συμπαρέσυρε τη διεξαγωγή αντίστοιχων διοικητικών διαδικασιών και για άλλες επιχειρήσεις που είχαν εγκατασταθεί στη Β' Ζώνη Κηφισού.

Τέλος, σημαντικό ζήτημα αποτελεί η καθαριότητα των κοινοχρήστων χώρων. Η σωστή χωροθέτηση των κάδων¹²⁴ και η τακτική και σύννομη αποκομιδή των αποβλήτων, ο καθαρισμός των δημοτικών εκτάσεων¹²⁵, καθώς και η απομάκρυνση εγκαταλελειμμένων οχημάτων¹²⁶, απασχολεί με αδιάλειπτη ένταση την Ανεξάρτητη Αρχή.

11.3. Υποδομές και Τουρισμός

Οι υποδομές συνδέονται άρρηκτα με τη φέρουσα ικανότητα ενός τόπου και αφορούν, μεταξύ άλλων, στη διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, στην επάρκεια πόσιμου νερού και στο οδικό δίκτυο. **Με την επιπρόσθετη πληθυσμιακή επιβάρυνση, που προκύπτει από τον τουρισμό, οι υποδομές αποδεικνύονται συχνά ανεπαρκείς, με αποτέλεσμα την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, αλλά και της υγείας, τόσο των μόνιμων κατοίκων, όσο και των τουριστών.**

Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων αποτελεί ένα μείζονος σημασίας ζήτημα, που απασχολεί συστηματικά το Συνήγορο. Στην Ειδική Έκθεση για τη «Διαχείριση των Αποβλήτων»¹²⁷, **αναδείχθηκαν τα σοβαρά ζητήματα της διαχείρισης των αποβλήτων, ειδικότερα σε τουριστικές περιοχές, που εντείνονται κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου.** Χαρακτηριστικά αναφέρεται η πολυετής λειτουργία χώρου ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων (Χ.Α.Δ.Α.) στην Καλντέρα της Σαντορίνης¹²⁸, τα προβλήματα υπερκορεσμού του Χ.Υ.Τ.Α. Τεμπλονίου και

121. Φ.Υ. 322643.

122. Φ.Υ. 273315.

123. Π.Δ. 18.06.1994 «Καθορισμός Ζώνης Προστασίας του Ποταμού Κηφισού», ως ισχύει

124. Φ.Υ. 316025, 325665 και 325001.

125. Φ.Υ. 287213, 325312, 307751 και 325381.

126. Φ.Υ. 325288, 324895 και 320745.

127. Βλέπε Ειδική Έκθεση της Αρχής «Η Διαχείριση των Αποβλήτων» Αθήνα 2020 <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/eidikh-ekthesh-h-diaxeirish-twn-apoblhtwn>

128. Φ.Υ. 226116.

η ανεπιτυχής χωροθέτηση του Χ.Υ.Τ.Υ. Λευκίμμης στην Κέρκυρα¹²⁹, η λειτουργία και καύση αποβλήτων στο Χ.Α.Δ.Α. Καλύμνου¹³⁰, η επαναλειτουργία Χ.Α.Δ.Α. με παράλληλη καύση απορριμμάτων στην Ικαρία¹³¹, λόγω έλλειψης κατάλληλων έργων διαχείρισης, η παράλειψη αποκατάστασης Χ.Α.Δ.Α. στην Κεφαλονιά¹³², κ.λπ.

Επίσης, σοβαρά προβλήματα διαπιστώνται κατά τη διαχείριση των λυμάτων, όπως η έλλειψη αποχετευτικών δικτύων και εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων (Ε.Ε.Λ.) και η μη ορθή λειτουργία Ε.Ε.Λ. δήμων, αλλά και τουριστικών εγκαταστάσεων. Κατά τη διερεύνηση αναφοράς, σχετικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και τη δημόσια υγεία από λειτουργία Ε.Ε.Λ. στον οικισμό Λιναριά Σκύρου¹³³, διαπιστώθηκε ότι η εν λόγω Ε.Ε.Λ. λειτουργούσε άνευ περιβαλλοντικών μελετών και αδειοδοτήσεων επί 23 έτη. Αν και οι αρμόδιες υπηρεσίες πρότειναν τη διακοπή λειτουργίας της, αυτό κρίθηκε ανεφάρμοστο από το Δήμο, ενώ ο οικισμός δεν έχει συνδεθεί με τον κεντρικό Ε.Ε.Λ. του νησιού μέχρι σήμερα.

Κρίσιμο είναι το ζήτημα της κάλυψης των αναγκών τουριστικών περιοχών σε πόσιμο νερό. Επισημαίνεται ότι, τα σύνθετα τουριστικά καταλύματα, ιδιαίτερα στις νησιωτικές περιοχές, όπου σύμφωνα με τα οικεία Σχέδια Διαχείρισης Υδάτων προκύπτει σοβαρή έλλειψη υδατικών πόρων, οφείλουν να εξασφαλίζουν με τα κατάλληλα έργα τη διαθεσιμότητα πόσιμου ύδατος, προκειμένου να αποφεύγεται η επιβάρυνση του δημοτικού δικτύου. Από τη διερεύνηση υποθέσεων, διαπιστώθηκαν προβλήματα, τόσο ως προς την επάρκεια (με συνέπεια τις πολύωρες διακοπές νερού), όσο και ως προς την ποιότητα πόσιμου ύδατος στα Κύθηρα¹³⁴, τα Σφακιά¹³⁵, την Ανατολική Μάνη¹³⁶ και τη Σίφνο¹³⁷.

Περαιτέρω, εκτεταμένες παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον παρατηρούνται τόσο από Δήμους, όσο και από ιδιώτες, με την παράνομη διάνοιξη δρόμων. Επ' αυτού, το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει αποφανθεί ότι το **οδικό δίκτυο πρέπει να υπόκειται σε συνολικό σχεδιασμό και διαχείριση**¹³⁸. **Επίσης, απαγορεύεται η δημιουργία ιδιωτικών οδών προς αποφυγή της ιδιωτικής πολεοδόμησης**¹³⁹. **Τονίζεται ότι, είναι συχνό το φαινόμενο της δόμησης εντός**

129. Φ.Υ. 254770.

130. Φ.Υ. 293733.

131. Φ.Υ. 239440 και 267920.

132. Φ.Υ. 239440.

133. Φ.Υ. 304786.

134. Φ.Υ. 266704.

135. Φ.Υ. 273458.

136. Φ.Υ. 300702 και 249079.

137. Φ.Υ. 238684.

138. ΣτΕ 665/2018, 2063/2018.

139. ΣτΕ 2521/2000, 302/2017.

γυπέδων, που απέκτησαν πρόσωπο σε παρανόμως διανοιχθείσα οδό¹⁴⁰. Το πρόσωπο σε υφιστάμενη οδό αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την αδειοδότηση των έργων (κατοικίες – ξενοδοχεία). Ο ΣτΠ, ελέγχοντας τα ζητήματα νομιμότητας οικοδομικών αδειών που σχετίζονται με την έλλειψη δικτύου κοινοχρήστων χώρων εντός ορίων οικισμού χωρίς ρυμοτομικό σχέδιο, ζήτησε να εξεταστεί η δυνατότητα επεξεργασίας νομοθετικής ρύθμισης, που να ορίζει ως υποχρέωση των Δήμων να καθορίσουν άμεσα τα δίκτυα κοινοχρήστων χώρων τους¹⁴¹.

Σε διαμαρτυρία για τη διάνοιξη σημαντικού αριθμού δρόμων και τη διαπλάτυνση με παράλληλη καταστροφή πολλών μονοπατιών στην Αμοργό¹⁴², διαπιστώθηκε ότι ο Δήμος προχώρησε στις ως άνω ενέργειες, χωρίς να υφίσταται οιοσδήποτε σχεδιασμός, καθώς και οι απαιτούμενες μελέτες και άδειες. Αντίστοιχα, στην Ίο¹⁴³ καταγγέλλθηκαν διανοίξεις και διαπλάτυνσεις οδών από ξενοδοχειακή επιχείρηση, και πάλι άνευ σχετικού σχεδιασμού και αδειοδοτήσεων. Επίσης, στην Πάτμο¹⁴⁴ καταστράφηκε μέρος παραδοσιακού μονοπατιού από τη διάνοιξη δρόμου από το Δήμο. Κατόπιν διαμεσολάβησης της Αρχής, ανακλήθηκε η έγκριση της μελέτης τιμμεντόστρωσης του δρόμου και αποφασίστηκε η εκπόνηση μελέτης αποκατάστασης και ανάδειξης του μονοπατιού.

12. Προστασία Ζώων Συντροφιάς

12.1. Η Ευζωία των Ζώων συντροφιάς στο νέο νομοθετικό πλαίσιο

Η ευζωία των ζώων συντροφιάς, όχι μόνο αντικατοπτρίζει το βαθμό αρμονικής συνύπαρξης ζώων και ανθρώπων, αλλά αποτελεί και δείκτη πολιτισμού της κοινωνίας. Ο Συνήγορος, αναγνωρίζοντας τη σοβαρότητα του ζητήματος, δεν περιορίστηκε στη διαμεσολάβηση ατομικών υποθέσεων, αλλά συμμετείχε, από το 2017, σε ομάδα εργασίας στο, τότε αρμόδιο, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ανέδειξε τα κυριότερα ζητήματα γύρω από τα ζώα συντροφιάς, όπως καταγράφηκαν από την εμπειρία του και διατύπωσε παρατηρήσεις¹⁴⁵ για τη βελτίωση των σχετικών διατάξεων.

140. Πρόσφατα το Διοικητικό Πρωτοδικείο Πειραιά με τις υπ' αριθμ.: Α110 και Α111/2022 αποφάσεις του ακύρωσε οικοδομική άδεια, καθώς δεν είχε πρόσωπο σε νομίμως υφιστάμενη οδό.

141. https://old.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.koinoxristoi_xwroi.407524.

142. Φ.Υ. 311980.

143. Φ.Υ. 277313.

144. Φ.Υ. 267090.

145. Βλ. υπ' αρ. πρωτ. Φ. 1300.2/7380/17.02.2017, Φ. 1300.2/24032/02.06.2017, Φ. 1300.2/26726/21.06.2017 και Φ. 1300.2/31550/17.07.2017 έγγραφα του Συνηγόρου του Πολίτη προς το ΥΠ.Α.Α.Τ., Ετήσια Έκθεση 2017 σελ.246 και υπ' αρ. πρωτ. 47/13.09.2021 έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη προς την αρμόδια Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής.

Σημαντικά σημεία των προτάσεων της Αρχής ενσωματώθηκαν στο Ν. 4830/2021 για την ευζωία των ζώων¹⁴⁶. Η καθιέρωση της ενεργού συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων φορέων, η υποχρέωση των Ο.Τ.Α. για εκπόνηση ολοκληρωμένου επιχειρησιακού σχεδίου διαχείρισης αδέσποτων, η καθιέρωση της υποχρέωσης των μεγαλύτερων δήμων¹⁴⁷ να συμβάλλονται με ένα τουλάχιστον νόμιμο καταφύγιο ζώων συντροφιάς και η πρόβλεψη χρηματοδοτικού προγράμματος για την υλοποίηση των σκοπών αυτών¹⁴⁸, αποτέλεσαν θετική εξέλιξη προς την κατεύθυνση του εξορθολογισμού των διαδικασιών, προκειμένου να εξαλειφθεί το απαράδεκτο φαινόμενο των αδέσποτων ζώων. Επιπλέον, προβλέπεται ρητώς στο νόμο η διαμεσολαβητική αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ζώων και την τήρηση της σχετικής νομοθεσίας, ενώ, εφεξής, ανατίθεται στο Υπουργείο Εσωτερικών η αρμοδιότητα της προστασίας των ζώων συντροφιάς. Σε μια προσπάθεια στοχευμένης αντιμετώπισης των σχετικών θεμάτων, συγκροτήθηκε στο ΥΠ.ΕΣ. η Ειδική Γραμματεία για την Προστασία των Ζώων Συντροφιάς.

Το 2022 καταγράφεται, επομένως, ως μεταβατική χρονιά στον τομέα της προστασίας των ζώων συντροφιάς, καθώς αποτέλεσε το πρώτο έτος ισχύος του Ν. 4830/2021. Ωστόσο, η Αρχή κατέγραψε ήδη καθυστερήσεις στην εφαρμογή του, εξαιτίας, κυρίως, της μη έγκαιρης έκδοσης των περισσότερων εκ των προβλεπόμενων διατάξεων που απαιτούνται για την ενεργοποίηση πολλών ρυθμίσεων, όπως των Υπουργικών Αποφάσεων που άπτονται της χρηματοδότησης των προγραμμάτων διαχείρισης αδέσποτων, της είσπραξης προστίμων λόγω παραβίασης της νομοθεσίας και της διαδικασίας ίδρυσης καταφυγίων.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε την Ειδική Γραμματέα Προστασίας των Ζώων¹⁴⁹, επισημαίνοντας ότι, η παράλειψη έκδοσης συγκεκριμένων κανονιστικών ρυθμίσεων καθιστά αδύνατη την πλήρη εφαρμογή του νέου πλαισίου, ενώ το προσωρινό μέτρο χορήγησης χρονικών παρατάσεων¹⁵⁰ διαιωνίζει τα προβλήματα. Προσφάτως, εκδόθηκαν οι υπουργικές αποφάσεις που αφορούν στις προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας των καταφυγίων αδέσποτων¹⁵¹ και στον τρόπο χρηματοδότησης των δήμων, για την υλοποίηση δράσεων διαχείρισης αδέσποτων ζώων συντροφιάς¹⁵², οι οποίες αναμένεται να κριθούν κατά την εφαρμογή τους.

146. Βλ. περισσότερα στις «Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του ΥΠ.Α.Α.Τ.» στην Ετήσια Έκθεση 2021 σελ. 170 – 171.

147. Άνω των 3.000 κατοίκων.

148. Πρόγραμμα «Άργος».

149. Το υπ' αρ. πρωτ. 60240/04.11.2022 έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη.

150. Βλ. π.χ. την παράταση της προθεσμίας συμμόρφωσης των μη σύννομα λειτουργούντων καταφυγίων της παρ. 6 του άρθρου 46 του Ν. 4830/2021 για ένα επιπλέον έτος.

151. Κ.Υ.Α. 1616/2023 (Φ.Ε.Κ. 135/τ.Β/17.01.2023).

152. Κ.Υ.Α. 84653/22 (Φ.Ε.Κ. 6331 /Β'/13.12.2022).

12.2. Μη ολοκληρωμένη διαχείριση των αδέσποτων από τους Δήμους

Το ζήτημα της μη ολοκληρωμένης διαχείρισης των αδέσποτων ζώων συντροφιάς από τους δήμους αποτελεί, ίσως, το σοβαρότερο εκ των θεμάτων, που συνεχίζει να απασχολεί την Αρχή και μετά την ισχύ του νέου νόμου. Έχει διαπιστωθεί ότι, οι περισσότεροι δήμοι έχουν αποτύχει, έως τώρα, να ανταποκριθούν στην αρμοδιότητα αυτή, καθώς:

- Η πενταμελής Επιτροπή Παρακολούθησης, η οποία αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την υλοποίηση του επιχειρησιακού προγράμματος διαχείρισης αδέσποτων, είτε δεν έχει συσταθεί είτε αδρανεί ή καθυστερεί να συνεδριάσει¹⁵³.
- Η διαχείριση, αν και οφείλει να είναι ολοκληρωμένη (περισυλλογή, καταγραφή, σήμανση, στείρωση, εμβολιασμός και θεραπεία των ζώων που νοσούν, φιλοξενία σε νόμιμο καταφύγιο και αναδοχή ή υιοθεσία), υλοποιείται αποσπασματικά, καθώς οι δήμοι επικαλούνται την έλλειψη οικονομικών και υλικοτεχνικών πόρων και εξειδικευμένου προσωπικού περισυλλογής ζώων.
- Δεν υπάρχουν επαρκή, νόμιμα και κατάλληλα καταφύγια, λόγω του υψηλού κόστους κατασκευής, της έλλειψης κατάλληλων χώρων και της, επί σειρά ετών, δυσλειτουργικής διαδικασίας χρηματοδότησης των δήμων για την ίδρυσή τους. Οι χρηματοδοτήσεις καταβάλλονταν πολλά έτη μετά την κατασκευή του έργου και συχνά δεν κάλυπταν το κόστος αυτού ή προορίζονταν μόνον για την βελτίωση των λιγιστών υφιστάμενων υποδομών.

Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι:

- Ορισμένοι δήμοι, ελλείπει νόμιμου καταφυγίου¹⁵⁴, αρκούνται στην περισυλλογή περιορισμένου αριθμού αδέσποτων¹⁵⁵ και, αφού προβούν στις στοιχειώδεις ενέργειες σήμανσης, εμβολιασμού και στείρωσης, επανεντάσσουν τα ζώα στο φυσικό τους περιβάλλον, χωρίς ωστόσο, να έχουν προσδιορίσει τις ειδικές συνθήκες επαναφοράς.
- Κάποιοι δήμοι εξαντλούν τη συνδρομή τους προς τα αδέσποτα με τη δημιουργία σταθμού σίτισης και νερού σε κοινόχρηστο χώρο, που συχνά κρίνεται ακατάλληλος¹⁵⁶.
- Άλλοι, δεν προβαίνουν ούτε στην ελάχιστη αυτή παροχή, μετακυλίνοντας, μοιραία, τη φρο-

153. Φ.Υ. 316824.

154. Φ.Υ. 322795.

155. Φ.Υ. 323923.

156. Φ.Υ. 322923 στο δήμο Αμοργού σημεία παροχής τροφής και νερού έχουν τοποθετηθεί στο κεντρικό οδικό δίκτυο Χώρας – Αγίας Άννας.

ντίδα αυτή σε εθελοντές φιλόζωους πολίτες¹⁵⁷. Συχνά, παραπέμπουν τους πολίτες στα φιλοζωικά σωματεία¹⁵⁸ είτε τους ζητούν να αναλάβουν οι ίδιοι τη διαχείριση, δηλαδή να προβούν στην περισυλλογή του αδέσποτου και στη μεταφορά του με ίδια μέσα στα αρμόδια κτηνιατρεία¹⁵⁹.

- Κάποιοι δήμοι λειτουργούν δημοτικά καταφύγια, χωρίς να έχουν λάβει τις απαιτούμενες αδειοδοτήσεις.

Παράλληλα, ο Συνήγορος έχει δεχτεί αναφορές τόσο από πολίτες, όσο και από φιλοζωικές οργανώσεις σχετικά και με τη λειτουργία παράνομων ιδιωτικών κυνοκομείων¹⁶⁰. Οι χώροι είναι ανέλεγκτοι και εντελώς ακατάλληλοι για την υγειονομική επίβλεψη και την αξιοπρεπή διαβίωση των ζώων, με αποτέλεσμα αυτά να κακοποιούνται και οι περίοικοι να υφίστανται οχλήσεις¹⁶¹. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι ιδιοκτήτες δηλώνουν ότι η εγκατάσταση δεν αποτελεί παράτυπο καταφύγιο, αλλά ότι τα ζώα – πολλές φορές πολυπληθή – είναι κατοικιδιά τους. Οι αρμόδιες ελεγκτικές αρχές δεν είναι σε θέση να προβούν στην επιβολή κυρώσεων και σε περαιτέρω ενέργειες, εν όψει της παράτασης του χρόνου συμμόρφωσης των παράνομων καταφυγίων και εξαιτίας της καθυστέρησης καθορισμού της διαδικασίας κυρώσεων που προβλέπει ο νέος νόμος.

Ειδικότερο ζήτημα διαχείρισης αδέσποτων αποτελεί η αντιμετώπιση των επικινδύνων ζώων. Τονίζεται ότι, όταν δε λειτουργεί η αρμόδια Επιτροπή Παρακολούθησης, καθίσταται αδύνατη η λήψη απόφασης για την επικινδυνότητα ενός ζώου και η λήψη μέτρων για τη δημόσια ασφάλεια. Τον Συνήγορο απασχόλησαν καταγγελίες πολιτών που υπέστησαν επίθεση ή και τραυματισμό από αδέσποτους σκύλους, μολοντί, σε κάποιες περιπτώσεις, είχε προηγηθεί έγγραφη ενημέρωση των αρμόδιων αρχών για αδέσποτα που είχαν εκδηλώσει επιθετική συμπεριφορά¹⁶². Όταν τα ζώα σχηματίζουν αγέλες και συγκεντρώνονται σε πολυσύχναστους κοινόχρηστους χώρους, όπως στον περιβάλλοντα χώρο του Πανεπιστημίου Πάτρας¹⁶³, στο χώρο λειτουργίας των ακτοπλοϊκών γραμμών Ρίου, στο λιμένα Πειραιά¹⁶⁴, κ.λπ., γίνονται ακόμα πιο επικίνδυνα, ενώ οι δήμοι δεν προκύπτει να εφαρμόζουν κάποιο αποτελεσματικό διαχειριστικό πρόγραμμα για την αποτροπή του φαινομένου. Είναι αξιοσημείωτο ότι, οι δημοτικές αρχές απαιτούν ιατρική γνώματευση νοσοκομείου περί τραυματισμού ή καταγραφή τραυματικής επίθεσης από τις

157. Φ.Υ. 308448.

158. Φ.Υ. 308794 και 300270.

159. Φ.Υ. 326547 και 305174

160. Φ.Υ. 306640.

161. Φ.Υ. 311914, 310527, 310528.

162. Φ.Υ. 323268, 212362, 322061, 321235, 321071 και 320907.

163. Φ.Υ. 316151.

164. Φ.Υ. 315897.

αστυνομικές αρχές, για να πιστοποιηθεί η επιθετική συμπεριφορά του ζώου και να απομακρυνθεί ως επικίνδυνο, ισχυριζόμενες ότι δε δύναται να ενεργήσουν προληπτικά¹⁶⁵.

12.3. Ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης ζώων συντροφιάς

Προβλήματα διαπιστώνονται και κατά τη διαχείριση δεσποζόμενων ζώων συντροφιάς από τους ιδιοκτήτες τους. Μια σημαντική κατηγορία υποθέσεων που απασχολεί την Αρχή αποτελεί η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού ζώων συντροφιάς σε κατοικίες, σε κοινόχρηστους χώρους πολυκατοικιών ή σε ιδιόκτητα αδόμητα ακίνητα¹⁶⁶. Ως αποτέλεσμα, παρατηρείται η παθητική κακοποίηση των ζώων, εξαιτίας της παραμέλησής τους, ενώ οι περίοικοι οχλούνται, τόσο εξαιτίας του θορύβου, όσο και εξαιτίας των ανθυγιεινών καταστάσεων που δημιουργούνται. Ο Συνήγορος έχει επισημάνει το φαινόμενο αυτό και έχει προτείνει για την αποτροπή του τη θέσπιση ανώτατου επιτρεπόμενου αριθμού ζώων ανά ιδιοκτησία, βάσει κριτηρίων (είδος ζώου και κατοικίας).

Σε άλλες πάλι περιπτώσεις, ο Συνήγορος κατέστη αποδέκτης καταγγελιών για δεσποζόμενα σκυλιά που ζουν μόνιμα σε ανοιχτούς χώρους διαμερισμάτων, παραμελημένα και αφρόντιστα. Για παράδειγμα, καταγγέλθηκε θάνατος σκύλου στην Κάλυμνο που έπεσε από το μπαλκόνι, όπου διαβιούσε σε μόνιμη βάση¹⁶⁷. Στο Μαρκόπουλο Μεσογαίας¹⁶⁸ τέσσερις δεσποζόμενοι σκύλοι ζούσαν, σχεδόν εγκαταλελειμμένοι, σε αδόμητο οικόπεδο, εντός κλουβιών, φορώντας κολάρο που παρεμπόδιζε την πρόσβαση σε τροφή και νερό, εκτεθειμένοι μόνιμα στις καιρικές συνθήκες. Ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν καταγράφονται οι πραγματικές συνθήκες μεταχείρισης των ζώων, καθώς υφίσταται αδυναμία άμεσης ανταπόκρισης των ελεγκτικών οργάνων στις καταγγελίες.

165. Φ.Υ. 319623

166. Φ.Υ. 308229 και 322795.

167. Φ.Υ. 319158.

168. Φ.Υ. 322236.

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ο Συνήγορος ως Πλαίσιο για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

1.1. Θεσμικό πλαίσιο

Η Αρχή έχει οριστεί, με βάση το άρθρο 72 του Ν. 4488/2017, ως Πλαίσιο για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (εφεξής: «Σύμβαση Ο.Η.Ε.»). Στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της αυτής: α) συμμετείχε στην Ομάδα Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για «την κοινωνική προστασία και ένταξη των ατόμων με αναπηρία στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας» και β) πραγματοποίησε διαλέξεις με θέμα «Ευαισθητοποίηση σχετικά με άτομα με αναπηρία. Τα δικαιώματα και τα προβλήματά τους» στους αστυφύλακες του Α΄ Εξαμήνου της εκπαιδευτικής σειράς 2021 – 2024 των Τμημάτων Δοκίμων Αστυφυλάκων Κομοτηνής, Διδυμοτείχου και Ρεθύμνου.

Η Αρχή θα εκπονήσει και θα δημοσιεύσει και φέτος την ειδική ετήσια έκθεσή της για την κατάσταση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες κατά το 2022. Ενδεικτικά, ωστόσο, στο πλαίσιο της παρούσας έκθεσης παρουσιάζονται ήδη τα ακόλουθα:

1.2. Προσβασιμότητα

Από την εξέταση των αναφορών που υποβλήθηκαν το 2022, σχετικά με ζητήματα προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρία, προκύπτει ως βασικό συμπέρασμα ότι, οι αναφερόμενοι εξακολουθούν¹⁶⁹ να υφίστανται σημαντικές δυσχέρειες κατά την πρόσβασή τους στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Είναι ενδεικτικό ότι εξακολουθεί να παρατηρείται απουσία ραμπών σε εισόδους δημοσίων κτιρίων (και σχολείων)¹⁷⁰, μη σωστή διαστασιολόγηση θέσεων στάθμευσης, μη σήμανση θέσεων στάθμευσης (κάθετη και οριζόντια, ώστε να είναι ευδιάκριτες) και μη τήρηση της ποσοστώσης του 5% επί του συνόλου των θέσεων στάθμευσης. Εξάλλου, διαπιστώνεται σαφές έλλειμμα στην εμπέδωση της υποχρέωσης σχεδίασης με σκοπό την προσβασιμότητα των εμποδιζόμενων ατόμων και μη τήρηση των αρχών καθολικού σχεδιασμού του άρθρου 61 του Ν. 4488/2017. Με τα δεδομένα αυτά, οι όποιες ενέργειες συμμόρφωσης είναι συχνά αποσπασματικές, και δεν διασφαλίζουν τη δημιουργία της αναγκαίας αλυσίδας προσβασιμότητας στις υποδομές.

169. Βλ. και ειδική έκθεση 2021 για τα Δικαιώματα των ΑΜεΑ, σελ. 25 <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/dikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphries-or-eidikh-ek8esh-2021>.

170. Φ.Υ. 323855, 323769 και 308043.

1.3. Υποχρεωτικότητα εμβολιασμών και άτομα με αναπηρία

Πολλές από τις αναφορές που υποβλήθηκαν στην Αρχή, σχετικά με αδικαιολόγητη επιβολή του διοικητικού προστίμου του άρθρου 24 του Ν. 4865/2021, λόγω μη τήρησης της υποχρέωσης εμβολιασμού κατά του COVID – 19, αφορούσαν άτομα με αναπηρίες ή χρόνιες παθήσεις τα οποία, ακριβώς λόγω των προβλημάτων υγείας τους, αντιμετώπισαν δυσκολίες στην πραγματοποίηση των δόσεων, την τήρηση των προθεσμιών ή και την ολοκλήρωση του εμβολιαστικού κύκλου. Δεδομένης της απουσίας πρόβλεψης διαδικασίας ένστασης, οι ειδικές αυτές περιπτώσεις δεν κατέστη δυνατό να εξεταστούν από τη διοίκηση επί της ουσίας. Παρά το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκαν αρκετές διαγραφές εσφαλμένα επιβληθέντων προστίμων ή επιστροφές των καταβληθέντων ποσών, πολλά από τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν για τους ανωτέρω λόγους παρέμειναν σε ισχύ¹⁷¹. Όπως προαναφέρθηκε¹⁷², με νεότερη νομοθετική διάταξη, ανακλήθηκαν αυτοδικαίως τα ως άνω πρόστιμα, το οποίο αποτέλεσε αναμφίβολα θετική εξέλιξη. Ωστόσο, εξακολουθεί να μην προβλέπεται διαδικασία ad hoc εξέτασης σοβαρών περιπτώσεων που δεν καλύπτονται από τις ευεργετικές του διατάξεις.

1.4. Παιδί και αναπηρία

Κατά το έτος 2022 η Αρχή, στο πλαίσιο και της προάσπισης των δικαιωμάτων του παιδιού, ενέτεινε τη θεσμική πίεση με παρεμβάσεις σε σχέση με:

- την προώθηση της μεταφοράς της φροντίδας από το ίδρυμα στην κοινότητα και την πρόληψη της ιδρυματοποίησης
- την διεύρυνση της επαγγελματικής αναδοχής
- την προώθηση της πρώιμης παρέμβασης για παιδιά με αναπηρίες
- την υλοποίηση της ειδικής εκπαιδευτικής υποστήριξης των παιδιών με αναπηρίες στα γενικά και τα ειδικά σχολεία
- τις καθυστερήσεις έναρξης μεταφοράς μαθητών με αναπηρίες στο σχολείο
- τη στέγαση (ή τη λειτουργία ήδη ιδρυθεισών) Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης για μαθητές με σχετική γνωμάτευση, οι οποίοι είτε δεν εντάχθηκαν σε σχολικό πλαίσιο είτε μετακινούνται προς απομακρυσμένες Σ.Μ.Ε.Α.Ε.
- τη συμμετοχή μαθητών με αναπηρίες σε κάθε ψυχαγωγική δραστηριότητα στο σχολείο, με κατάλληλη υποστήριξη

171. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 325489, 322809, 323384 και 319472.

172. Βλ. σχετικό κεφάλαιο, σελ. 45-48 της παρούσας Ετήσιας έκθεσης.

- την εξειδικευμένη αντιμετώπιση από το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό νοσοκομείων των ατόμων με διαταραχές αυτιστικού φάσματος ή άλλες διαταραχές συμπεριφοράς λόγω αναπηρίας, που χρήζουν ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης
- τη διερεύνηση των προβλημάτων σε σχέση με την παροχή πλήρους οδοντιατρικής φροντίδας σε παιδιά με αναπηρίες και την οδοντοθεραπεία με γενική αναισθησία σε νοσοκομεία
- τη μη παραμονή νηπίου με αναπηρία σε νοσοκομείο, λόγω εγκατάλειψης από τους γονείς, και την ανάληψη της φροντίδας του από αναδόχους
- την προώθηση της συμμετοχής όλων των παιδιών, λαμβάνοντας υπόψη την αναπηρία, σε διαδικασίες που τα αφορούν (όπως στον Εθνικό Μηχανισμό για την Εκπόνηση, Παρακολούθηση και Αξιολόγηση Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού).

1.5. Απασχόληση και αναπηρία

Τα ζητήματα απασχόλησης και εργασίας αποτελούν νευραλγικό πεδίο για την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία, και ο Συνήγορος έχει ειδική αρμοδιότητα για την εξέταση τέτοιων αναφορών.

Ενδεικτικά, άτομο με αναπηρία που εισέπραττε ενοίκιο από την εκμετάλλευση περιπτέρου στον Δήμο Πειραιά, παραιτήθηκε από την άδεια εκμετάλλευσης του περιπτέρου, και στη συνέχεια ζήτησε ανάκληση της παραίτησης¹⁷³. Ο Δήμος αρνήθηκε να δεχθεί την ανάκληση, παρά την προσκόμιση ιατρικών γνωματεύσεων που βεβαίωναν ότι ο παραιτηθείς παρουσίαζε διαταραχή προσωπικότητας και ψυχωτικά συμπτώματα, και ότι μερικές φορές δρούσε αυτοκαταστροφικά, χωρίς επίγνωση των συμφερόντων του. Ο Συνήγορος επεσήμανε στο Δήμο αφενός τη γενική αρχή περί ακυρότητας της δήλωσης βούλησης προσώπου που δεν έχει συνείδηση των πράξεων του ή βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του (αρ. 131 Α.Κ.) και αφετέρου τις προβλέψεις του Ν. 4488/2017, κατ' εφαρμογή της Σύμβασης Ο.Η.Ε., σχετικά με την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Εξάλλου, ο Συνήγορος παρατήρησε ότι είναι μάλλον απίθανο ένας μέσος άνθρωπος να παραιτηθεί από μια σίγουρη πηγή εισοδήματος χωρίς σοβαρό λόγο, και συνεπώς η συγκεκριμένη ενέργεια οφειλόταν στη συγκεκριμένη διανοητική κατάσταση του παραιτηθέντος. Ωστόσο, ο Δήμος Πειραιά ενέμεινε στην αρχική του άρνηση, επικαλούμενος ότι η δικαιοπρακτική ανικανότητα θα έπρεπε να προκύπτει από δικαστική απόφαση.

Σε άλλη υπόθεση¹⁷⁴, το Σ.Ε.Π.Ε., στο πλαίσιο της συνεργασίας των δύο φορέων (άρ. 4§5 του Ν. 3094/2003, όπως ισχύει), διαβίβασε στην Αρχή δελτίο εργατικής διαφοράς που αφορούσε

173. Φ.Υ. 309630.

174. Φ.Υ. 321400.

στην καταγγελία εργαζόμενου, ηλικίας 60 ετών και με αναπηρία, ότι απολύθηκε από τη θέση του σε μεγάλη εταιρία, λόγω της ηλικίας και της αναπηρίας του. Η εταιρία είχε θέσει τον εργαζόμενο σε παρατεταμένο καθεστώς άδειας ευπαθούς ομάδας και υποστήριξε ότι δεν ήταν αντικειμενικά δυνατή η απασχόλησή του σε οποιαδήποτε θέση εργασίας, είτε με φυσική παρουσία είτε με καθεστώς τηλεργασίας, ενώ είχε προηγηθεί αίτημα του εργαζόμενου για εύλογες προσαρμογές. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στον εργοδότη, ζητώντας ενημέρωση για το πώς διαχειρίστηκε το αίτημα του εργαζόμενου. Επεσήμανε, δε, ότι από το νομικό πλαίσιο (Σύμβαση Ο.Η.Ε., Οδηγία 2000/78/ΕΚ, όπως ενσωματώθηκε με το Ν. 4443/2016) και λόγω της φύσης της εύλογης προσαρμογής ως εξατομικευμένης παρέμβασης, η διερεύνηση από τον εργοδότη των πιθανών εναλλακτικών διευθετήσεων θα πρέπει να γίνεται σε κλίμα συνεργασίας με τον/την άμεσα ενδιαφερόμενο/η, και επομένως η εκπλήρωση της υποχρέωσης του εργοδότη για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών προϋποθέτει κατ' ελάχιστο ότι πραγματοποιήθηκε η διερεύνηση αυτή. Εξάλλου, η άρνηση αποδοχής της εργασίας του μισθωτού και η μεταβολή του σε αργόμισθο συνιστά προσβολή της προσωπικότητάς του και επιφέρει γενικότερη ηθική μείωση και ταπείνωσή του (Α.Π. 1076/1985, Α.Π. 2078/1986). Τελικά, η υπόθεση επιλύθηκε συμβιβαστικά μεταξύ των μερών.

2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας για την Ίση Μεταχείριση

Το θεσμικό πλαίσιο ορίζει το Συνήγορο του Πολίτη ως τον ανεξάρτητο εθνικό φορέα για: α) την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών (Οδηγία 2006/54/ΕΚ), β) την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου (Οδηγίες 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ) στην απασχόληση και την εργασία γ) την εφαρμογή των προβλεπόμενων για την ελεύθερη κυκλοφορία και την ισότιμη μεταχείριση των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγίας 2014/54/ΕΚ) και δ) τα περί διακρίσεων ζητήματα που ρυθμίζονται με το κεφάλαιο Β' του Ν. 4808/2021 για τις, σχετικές με την προστασία της οικογένειας, άδειες.

Η ανάθεση της ειδικής αυτής αρμοδιότητας από το νομοθέτη συνδέεται και με ειδικές προβλέψεις, τόσο ως προς το αντικείμενο ελέγχου, όσο και ως προς τα εργαλεία και τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων της Αρχής. Η σημαντικότερη συνέπεια της ειδικής αρμοδιότητας είναι η επέκταση του ελέγχου της Αρχής στον ιδιωτικό τομέα, όταν τίθεται ζήτημα διάκρισης. Όταν πρόκειται για διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής και γενεαλογικών καταβολών, ο έλεγχος της Αρχής επεκτείνεται πέραν της απασχόλησης και της εργασίας

και στα αντικείμενα της εκπαίδευσης, στέγασης, κοινωνικής προστασίας, κοινωνικών παροχών και της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, ανεξαρτήτως δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα.

Η διεύρυνση της αρμοδιότητας του Συνηγόρου και στον ιδιωτικό τομέα, όταν εξετάζει υποθέσεις διακρίσεων στην εργασία, διαφοροποιεί τη δράση του, αφού, συχνά σε συνεργασία με το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, ελέγχει ιδιώτες εργοδότες, επιδιώκει τη συμφιλιωτική επίλυση εργατικών διαφορών με τη διαμεσολάβηση και την παρουσία του στη διενέργειά τους και εισγγείται την επιβολή προστίμου, όταν διαπιστώνει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Ωστόσο, η αποστολή προώθησης και προαγωγής της ίσης μεταχείρισης προσδίδει ακόμη μεγαλύτερη ιδιαιτερότητα στις δράσεις της Αρχής, καθώς επιδιώκει την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα ίσης μεταχείρισης. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Συνήγορος συνεργάζεται με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, με όλους τους κοινωνικούς εταίρους, αλλά και τους εργοδότες και εργαζόμενους με τους οποίους έρχεται σε επαφή, και επιδιώκει την ενημέρωση και εξοικείωση όλων με το θεσμικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό. Τέλος, ο Συνήγορος αξιοποιεί τις ατομικές υποθέσεις που εξετάζει και υποβάλλει συγκεκριμένες προτάσεις για τη βελτίωση του συστήματος προστασίας των εργαζόμενων με τα ως άνω χαρακτηριστικά.

Χαρακτηριστική περίπτωση δράσης της Αρχής, ως φορέας ίσης μεταχείρισης, αποτέλεσε η ενασχόλησή της με τη δημοσίευση αγγελιών για την εξεύρεση εργαζομένων, οι οποίες περιλαμβάνουν όρους που εισάγουν διάκριση, κατά παράβαση της νομοθεσίας για την ίση μεταχείριση. Πρόκειται για γενικευμένη πρακτική, η οποία εφαρμόζεται τόσο συχνά και για τόσο πολύ χρόνο, που θεωρείται σχεδόν αυτονόητη. Οι όροι – περιορισμοί που εισάγονται, αφορούν κυρίως το φύλο και την ηλικία, αλλά και την εθνική καταγωγή (π.χ. ζητείται άνδρας/γυναίκα, νέος /νέα έως ... χρονών/ Έλληνας/Ελληνίδα).

Ο Συνήγορος του Πολίτη ασχολήθηκε για πρώτη φορά με το ζήτημα το 2018, με αφορμή σχετική αναφορά για αγγελία αναζήτησης υπαλλήλου που περιείχε ανώτατο ηλικιακό όριο των υποψηφίων για πρόσληψη. Στο πλαίσιο διερεύνησης της υπόθεσης, ο Συνήγορος εξέτασε όχι μόνο τη συγκεκριμένη αγγελία που αφορούσε η καταγγελία, αλλά το σύνολο των αγγελιών που δημοσιεύθηκαν στην ηλεκτρονική πλατφόρμα και στην έντυπη μορφή αγγελιοδοτικού μέσου υψηλής αναγνωρισιμότητας, ευρείας κυκλοφορίας και επισκεψιμότητας κατά το χρόνο της έρευνας. Εντοπίστηκε έτσι πληθώρα αγγελιών που εισήγαγαν διάκριση λόγω φύλου (ζητούνταν μόνο άνδρες ή μόνο γυναίκες), ηλικίας (έθεταν κατώτατο ή ανώτατο ηλικιακό όριο) και εθνικής καταγωγής (ζητούνταν μόνο Έλληνες ή αλλοδαποί). Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα, εντοπίστηκε πολλαπλή διάκριση, καθώς γίνονταν συνδυασμός των εν λόγω κριτηρίων (π.χ. ζητούνταν άνδρας Έλληνας ή γυναίκα Ελληνίδα, Έλληνας 25 – 35 ετών, αλλοδαπός έως 45 ετών). Οι περιορισμοί αφορούσαν όλες τις ειδικότητες και θέσεις εργασίας, η φύση των οποίων σε καμία περίπτωση δεν θα δικαιολογούσε εξαίρεση από την προστασία κατά των δι-

ακρίσεων, καθώς δεν αντιστοιχούσαν σε χαρακτηριστικά ουσιώδους σημασίας, σε σχέση με την ικανότητα εκτέλεσης συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας. Ο Συνήγορος, αφού ενημέρωσε την εταιρία για το νομικό πλαίσιο για την απαγόρευση των διακρίσεων, επιδίωξε και διαμόρφωσε μια στενή συνεργασία με την εταιρία δημοσίευσης αγγελιών, για την προώθηση ενός συστήματος ενημέρωσης των αγγελιοδοτών, σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων¹⁷⁵.

Το θέμα επανήλθε κατά το τρέχον έτος, όταν τέθηκαν στην προσοχή του Συνηγόρου του Πολίτη, αγγελίες που δημοσιεύθηκαν σε τοπική ηλεκτρονική εφημερίδα και έθεταν το κριτήριο του φύλου ως προϋπόθεση πρόσληψης. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε καταρχάς στο συγκεκριμένο εργοδότη που είχε δημοσιεύσει την αγγελία, με σκοπό να τον ενημερώσει, σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τους όρους πρόσβασης στην εργασία, προκειμένου να αποφύγει στο μέλλον παρόμοιες ενέργειες. Παράλληλα, απευθύνθηκε στην ιστοσελίδα που δημοσίευσε τις αγγελίες, καθώς και στο τοπικό Επιμελητήριο και τον τοπικό Εμπορικό Σύλλογο, για την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του εμπορικού κόσμου της περιοχής. Τέλος, με αφορμή την υπόθεση αυτή και ενόψει των εποχιακών προσλήψεων της θερινής περιόδου, ο Συνήγορος έστειλε ενημερωτική επιστολή στην Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος και σε όλα τα Επιμελητήρια της Ελλάδας, στην οποία επεσήμει τις ρυθμίσεις του Ν. 4443/2016 για την απαγόρευση των διακρίσεων, μεταξύ άλλων, και στην πρόσβαση στην εργασία ή την απασχόληση. Θεωρώντας ιδιαίτερα κρίσιμο το ρόλο των Επιμελητηρίων και των συλλογικοτήτων που εκπροσωπούν τις επιχειρήσεις της χώρας, φορείς οι οποίοι θα μπορούσαν να επηρεάσουν με το κύρος τους τους επιχειρηματίες εργοδότες, κατά την επιλογή υπαλλήλων, ζήτησε τη συνδρομή τους στην προσπάθεια ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των μελών τους. Σε συνέχεια της παρέμβασης αυτής, διάφορα επιμελητήρια της χώρας ανταποκρίθηκαν, αναρτώντας στη σελίδα τους ενημέρωση για το νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με την αρχή της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και την εργασία, με σκοπό την ευαισθητοποίηση των επιχειρηματιών – εργοδοτών.

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προαγωγής των Δικαιωμάτων του Παιδιού

Το 2022 ο Συνήγορος εστίασε ιδιαίτερα στην ουσιαστική και πλήρη συμμετοχή των παιδιών σε διαδικασίες που τα αφορούν, σε δράσεις επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης που κρίθηκαν ιδιαίτερα πολύτιμες, ιδίως μετά την περίοδο της πανδημίας, αλλά και σε παρεμβάσεις στρατηγικής σημασίας στο πλαίσιο της προεδρίας του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού (European Network of Ombudspersons for Children – ENOC).

175. Βλ. Ειδική έκθεση για την Ίση Μεταχείριση 2018: https://old.synigoros.gr/resources/docs/ee_im_2018_el.pdf.

Ειδικότερα, τον Μάρτιο του 2022 συγκροτήθηκε η Ομάδα Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου. Η Ο.Ε.Σ. αρχικά εξοικειώθηκε με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, εμβάθυνε στην ερμηνεία των άρθρων της και κατόπιν εργάστηκε εντατικά στις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης σε όλο το φάσμα των δικαιωμάτων του παιδιού και συναντήθηκε με ειδικούς, καταλήγοντας σε προτάσεις για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για την αποκατάσταση της κλιματικής δικαιοσύνης. Έφηβοι σύμβουλοι εκπροσώπησαν την ομάδα του Έλληνα Συνηγόρου στη συνάντηση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εφήβων Συμβούλων (European Network of Young Advisors – ENYA) στο Μπιλμπάο της Ισπανίας και στο Ρέικιαβικ της Ισλανδίας και οι συστάσεις τους περιλήφθηκαν στην κοινή δήλωση των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού και στάλθηκαν στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και στα εθνικά κοινοβούλια.

Επιπλέον, ο Συνήγορος συμμετείχε σε πάνω από 70 επιμορφωτικές συναντήσεις και εκδηλώσεις, στο πλαίσιο του προαγωγικού έργου της Αρχής, ενώ κλιμάκια του Συνηγόρου επισκέφθηκαν πάνω από 50 σχολεία για ενημέρωση και συζήτηση με μαθήτριες/μαθητές και εκπαιδευτικούς για τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Περαιτέρω, υπό την προεδρία της Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων του άρθρου 7α του Ν. 2251/1994 διατύπωσε συστάσεις¹⁷⁶ προς τους γονείς, αναφορικά με προϊόντα του εμπορίου που εγκυμονούν κινδύνους για την ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, επειδή τα εγκλωβίζουν σε ασφυκτικούς έμφυλους ρόλους, προωθούν επικίνδυνα για την υγεία στερεότυπα, εγείρουν την πρόωρη σεξουαλικοποίησή τους, κ.ά.

Επίσης, ο Συνήγορος, ως μέλος του Εθνικού Μηχανισμού Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, πρότεινε επίσημα στον Μηχανισμό, και πέτυχε, τη συγκρότηση νέου θεσμικού οργάνου και, ειδικότερα, ενός συμβουλίου εφήβων που θα γνωμοδοτεί επί του εκάστοτε σχεδίου δράσης.

Ο Συνήγορος συμμετείχε ενεργά και φέτος, ως μέλος της επιστημονικής επιτροπής, στη διοργάνωση της Βουλής των Εφήβων με θέμα τον ψηφιακό κόσμο.

Επίσης και το 2022, συνέχισαν να λειτουργούν τα Δίκτυα για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται¹⁷⁷ και για την Εναλλακτική Φροντίδα και Αποϊδρυματοποίηση¹⁷⁸, που έχουν συγκροτηθεί από τον Συνήγορο, με στόχο την ανταλλαγή απόψεων και πληροφόρησης με-

176. Οι συστάσεις της Επιτροπής είναι διαθέσιμες εδώ: <https://bit.ly/3DgOKrf>.

177. Στο Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται συμμετέχουν Διεθνείς Οργανισμοί, όπως η UNICEF, η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, και 22 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο πεδίο.

178. Στο Δίκτυο για την Εναλλακτική Φροντίδα και Αποϊδρυματοποίηση συμμετέχουν οι ακόλουθοι φορείς: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας

ταξύ των μελών, την ανάδειξη κοινών προβληματισμών και τη διατύπωση τεκμηριωμένων θεσμικών προτάσεων προς το συμφέρον του παιδιού.

Περαιτέρω το 2022, το ENOC έδωσε έμφαση στην εξασφάλιση συντονισμού και την υλοποίηση συγκροτημένων παρεμβάσεων με στόχο την ολοκληρωμένη – από πλευράς Συνηγόρων – απάντηση στην κρίση του πολέμου της Ουκρανίας. Στο πλαίσιο αυτό το ENOC:

- Εξέδωσε κοινές δηλώσεις των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού (τον Φεβρουάριο του 2022¹⁷⁹ και τον Ιούνιο του 2022¹⁸⁰), αναφορικά με την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που παραμένουν εκτεθειμένα στον πόλεμο στην Ουκρανία ή που φεύγουν από τη χώρα, αναζητώντας καταφύγιο.
- Πραγματοποίησε σειρά συναντήσεων με όλα τα μέλη του ENOC, ώστε να δημιουργηθεί μια κοινή βάση δεδομένων, αναφορικά με την πρόοδο και τυχόν προσκόμματα στην ένταξη των παιδιών από την Ουκρανία σε ευρωπαϊκές χώρες.
- Συνυπέγραψε κοινή ανοιχτή επιστολή με την Αντιπρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συντονίστρια για τα Δικαιώματα του Παιδιού, κ. Koracz, σχετικά με την ανάγκη αυξημένης εγρήγορσης στο επίπεδο της καταγραφής και εποπτείας, με στόχο την προστασία των παιδιών από κακοποίηση και εκμετάλλευση.
- Πραγματοποίησε παρέμβαση στις έκτακτες συνεδριάσεις των Επιτροπών Νομικών Θεμάτων και Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αναφορικά με τον κίνδυνο παράνομων υιοθεσιών των παιδιών από την Ουκρανία.
- Πραγματοποίησε διαδοχικές επείγουσες συναντήσεις με διεθνείς οργανισμούς (Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, UNICEF, Eurochild, κ.λπ.), με στόχο τη λήψη κρίσιμων πληροφοριών για την εξέλιξη της κατάστασης στο πεδίο.

Επίσης, το ENOC εξακολούθησε την συγκροτημένη προσπάθεια προτεραιοποίησης των Δικαιωμάτων του Παιδιού στην ευρωπαϊκή και διεθνή πολιτική ατζέντα. Στο πλαίσιο αυτό:

- Πραγματοποίησε επιμορφώσεις στελεχών των Ευρωπαίων Συνηγόρων αναφορικά με τις ποιοτικές προδιαγραφές για την ουσιαστική και πλήρη συμμετοχή των παιδιών με τη συνερ-

Περιφέρειας Αττικής, Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδος, UNICEF, Άρσις, Παιδικά Χωριά SOS, Χαμόγελο του Παιδιού, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Ρίζες Α.Μ.Κ.Ε., Εξέλιξη Ζωής, Κέντρο Παιδιού και Εφήβου Χίου, Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας, Tandem, ομάδες και δίκτυα αναδόχων γονέων, κ.ά.

179. Η πρώτη (Φεβρουάριος 2022) κοινή δήλωση των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού αναφορικά με την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, είναι διαθέσιμη εδώ: <https://enoc.eu/enoc-calls-for-urgent-action-to-protect-childrens-rights-in-ukraine/>.

180. Η δεύτερη (Ιούνιος 2022) κοινή δήλωση των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού αναφορικά με την καταγραφή, υποστήριξη και ένταξη των παιδιών από την Ουκρανία στις χώρες υποδοχής είναι διαθέσιμη εδώ: <http://bit.ly/3EQIf0x>.

γασία του Συμβουλίου της Ευρώπης.

- Παρουσίασε ενώπιον της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Ο.Η.Ε. τα ευρήματα της έρευνας αναφορικά με τις επιπτώσεις των περιοριστικών μέτρων του COVID – 19 στα Δικαιώματα του Παιδιού, σε συνεργασία με τη UNICEF.
- Δημοσίευσε την κοινή δήλωσή του σχετικά με την κλιματική δικαιοσύνη και τα παιδιά, ενώ συμπεριέλαβε σε αυτήν – όπως κάθε χρόνο – τις συστάσεις των Ευρωπαϊών Εφήβων Συμβούλων.
- Συμμετείχε από κοινού με την Αντιπρόεδρο της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού, κ. Todorova, σε εκδήλωση φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών για την εξατομικευμένη αξιολόγηση των αναγκών παιδιών που έρχονται σε επαφή με τη Δικαιοσύνη (focusproject).
- Συμμετείχε στο Συνέδριο του Συμβουλίου της Ευρώπης στη Ρώμη, για τη νέα Στρατηγική για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2022 – 2027).
- Συμμετείχε στο 14ο φόρουμ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σχετικά με την ανάγκη οικοδόμησης συνεκτικών συστημάτων παιδικής προστασίας και τα χαρακτηριστικά αυτών.
- Δημοσίευσε κοινή δήλωση για τις επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης και του πληθωρισμού στα παιδιά, η οποία συντάχθηκε από τη Βοηθό Συνήγορο, σε συνεργασία με τον Επίτροπο για τα Δικαιώματα του Παιδιού της Σκωτίας¹⁸¹.
- Πραγματοποίησε παρέμβαση στη συνεδρίαση της Ειδικής Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σχετικά με τις επιπτώσεις της πανδημίας στα Δικαιώματα των Παιδιών, σε συνέχεια της εντατικής και μεθοδικής έρευνας που το ENOC υλοποίησε το 2021¹⁸².

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί τον εθνικό μηχανισμό εξωτερικού ελέγχου που προβλέπεται από την ευρωπαϊκή Οδηγία Επιστροφών για τις αναγκαστικές επιστροφές πολιτών τρίτων

181. Η κοινή δήλωση του ENOC για την ενεργειακή κρίση είναι διαθέσιμη εδώ: <https://enoc.eu/a-rights-based-approach-is-necessary-to-address-the-impact-of-high-energy-prices-on-children/>

182. Οι εκθέσεις του ENOC για τις επιπτώσεις των περιοριστικών μέτρων της πανδημίας στα δικαιώματα των παιδιών, είναι διαθέσιμες εδώ: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/10/Synthesis-Report-COVID-19-learning-for-the-future.pdf>, <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2020/06/ENOC-UNICEFF-COVID-19-survey-updated-synthesis-report-FV.pdf> (σε συνεργασία με τη UNICEF)

χωρών στις χώρες καταγωγής τους¹⁸³. Οι συνταγματικές εγγυήσεις ανεξάρτητης λειτουργίας της Αρχής διασφαλίζουν την ουσιαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αλλοδαπών, αλλά και την, αναγκαία σε ένα κράτος δικαίου, λογοδοσία και διαφάνεια των αστυνομικών επιχειρήσεων επιστροφής.

4.1. Αριθμητικά στοιχεία

Τα διαβιβασθέντα από την ΕΛ.ΑΣ. στοιχεία¹⁸⁴, εμφανίζουν τις αναγκαστικές επιστροφές κατά τι μειωμένες, σε σχέση με το 2021. Σε ποσοστό 80% οι αναγκαστικές επιστροφές και απελάσεις αφορούσαν Αλβανούς. Σημειώνουμε, ωστόσο, ότι συνεχίζεται η αναστολή εκ μέρους της Τουρκίας των επανεισδοχών από τη Λέσβο, από τις 19.03.2020 μέχρι σήμερα.

Ως προς την διοικητική κράτηση, την 01.11.2022 κρατούνταν 2.941 αλλοδαποί προς επιστροφή σε Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (Προ.Κε.Κ.Α.) και 604 σε αστυνομικά τμήματα. Ο συνολικός αριθμός των κρατούμενων ανέρχεται σε 3.545. Παρατηρούμε, ότι πέρυσι υπήρξε σημαντική μείωση το αντίστοιχο διάστημα, από περίπου 4.000 τα προηγούμενα έτη σε 3.072 κρατούμενους, ενώ τα στοιχεία του 2022 δείχνουν μια αυξητική τάση της διοικητικής κράτησης.

4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών

Ο Συνήγορος του Πολίτη, το 2022, επισκέφτηκε:

- τα Προ.Κε.Κ.Α. του Ταύρου, της Αμυγδαλέζας, της Ξάνθης, του Παρανεστίου Δράμας και του Φυλακίου Ορεστιάδας, καθώς και
- τα κρατητήρια της Δ/νσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης στη Μενεμένη και διαφόρων αστυνομικών τμημάτων (Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης Κορδελιού και Λητής, Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης Τυχερού Έβρου και Ορεστιάδας στο Νέο Χειμώνιο).

Ο Συνήγορος μετείχε το 2022, με στελέχη του ως παρατηρητές, στο σύνολο των αεροπορικών επιχειρήσεων μαζικής επιστροφής που διοργάνωσε η ΕΛ.ΑΣ., ως εξής:

- 7 Εθνικές Επιχειρήσεις Επιστροφής (NRO), προς το Πακιστάν και την Γεωργία.
- 4 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις Επιστροφής (JRO), υπό τον συντονισμό της FRONTEX, προς το Πακιστάν, την Γεωργία και το Μπαγκλαντές.
- επίσης, μετείχε δειγματοληπτικά σε 2 χερσαίες επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης από τη Θεσσαλονίκη προς την Αλβανία.

183. Άρθρ. 8 παρ. 6 Οδηγίας 2008/115/ΕΚ και άρθρ. 23 παρ. 6 Ν. 3907/2011 που την ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη.

184. Τους πρώτους 10 μήνες του 2022 πραγματοποιήθηκαν 2.302 αναγκαστικές επιστροφές και απελάσεις, έναντι 2.759 το αντίστοιχο διάστημα του 2021.

Στο σύνολο των επιχειρήσεων επιστροφής, ο Συνήγορος εμμένει στις επισημάνσεις του για την ανάγκη έγκαιρης ενημέρωσης των αλλοδαπών για την απομάκρυνσή τους από τη χώρα και την ουσιαστική, και όχι δια συνεντεύξεως, ιατρική εξέταση προς διάγνωση της ικανότητας ταξιδιού όλων των επιστρεφόμενων (fit to travel). Θετική, ωστόσο, είναι η αποτίμηση της εξατομικευμένης κρίσης επιβολής μέσων δέσμευσης στους επιστρεφόμενους και της διενέργειας μοριακού τεστ ανίχνευσης κορωνοϊού COVID – 19 πριν τις αεροπορικές επιχειρήσεις επιστροφής. Παραμένουν βασικές ελλείψεις στην υποδομή, λ.χ. παλαιά οχήματα μεταγωγής ή ακατάλληλα τύπου κλούβας, ή και στην οργάνωση, λ.χ. έλλειψη διερμηνείας στα περισσότερα Προαναχωρησιακά Κέντρα, στις κυριότερες γλώσσες του πληθυσμού των διοικητικά κρατούμενων.

Το 2022 συνεχίστηκε η, διαπιστωθείσα το προηγούμενο έτος, πρακτική της επί μακρόν αστυνομικής κράτησης των νεοεισερχομένων από ναυάγια ή στα σύνορα του Έβρου, σε Προ.Κε.Κ.Α., κατά καταστρατήγηση των διατάξεων περί πρώτης υποδοχής. Τα προβλήματα των συνθηκών διοικητικής κράτησης εντείνονται όσο αυξάνεται το χρονικό διάστημα εγκλεισμού των παράτυπων μεταναστών, ενώ παραμένει το χρόνιο πρόβλημα της κράτησης σε αστυνομικά τμήματα που είναι παντελώς ακατάλληλα για μακρόχρονη παραμονή. Εντύπωση προκαλεί, για δεύτερη συνεχή χρονιά, η παρατεταμένη κράτηση αλλοδαπών για τους οποίους δεν υφίσταται εύλογη προοπτική απομάκρυνσης, όπως οι Αφγανοί, ενώ και για άλλους πολίτες τρίτων χωρών εύλογα ερωτηματικά ως προς τη νομιμότητα της κράτησης για την επίτευξη της επιστροφής τους δημιουργεί η αναστολή επανεισδοχών από τα νησιά στην Τουρκία, που διαρκεί επί τρία σχεδόν έτη (από το Μάρτιο του 2020).

Ο Συνήγορος συνάγει από τις απαντήσεις των κατά τόπους αστυνομικών υπηρεσιών ότι, κατά την εφαρμογή των αποφάσεων διοικητικής κράτησης, δεν έχει εμπεδωθεί η βασική αρχή της Οδηγίας Επιστροφών, ότι η Διοίκηση οφείλει να επιδεικνύει τη «δέουσα επιμέλεια» για την υλοποίηση της απομάκρυνσης, χωρίς να αφήνει άπρακτα τα διαστήματα της ανά τρίμηνο παράτασης της κράτησης. Η ταχύτερη κρίση των περιπτώσεων, στις οποίες δεν είναι εφικτός ο επαναπατρισμός των διοικητικά κρατούμενων αλλοδαπών, αλλά και η ταχύτερη προώθηση της διαδικασίας στις περιπτώσεις που η επιστροφή στη χώρα καταγωγής μπορεί να πραγματοποιηθεί, θα συνέβαλαν στην προστασία των δικαιωμάτων και στην ορθολογικότερη λειτουργία του συστήματος κράτησης εν όψει επιστροφής.

4.3. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Ως εθνικός μηχανισμός για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις επιστροφές, ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της FRONTEX που του κοινοποιεί, σύμφωνα με τον σχετικό ευρωπαϊκό Κανονισμό (άρ. 111 παρ. 4 Κανονισμού ΕΕ 2019/1896) τις καταγγελίες για παραβίαση δικαιωμάτων σε επιχειρήσεις της FRONTEX από πράξεις των εμπλεκόμενων οργάνων του κράτους – μέλους. **Το 2021 ο Συνήγορος είχε λάβει δύο αναφορές από τον Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX για πα-**

ράνομες επαναπροωθήσεις στα σύνορα του Έβρου, ενώ το 2022 προστέθηκαν άλλες τέσσερις αναφορές με το αντικείμενο αυτό. Αυξητική τάση εμφανίζουν και οι σχετικές αναφορές αλλοδαπών απευθείας στον Συνήγορο για παράνομη επαναπροώθηση στα χερσαία ή θαλάσσια σύνορα της χώρας. Το σύνολο των αναφορών αυτών ερευνάται από το Συνήγορο με την ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, και έχει προκαλέσει την επίσημη έρευνα των καταγγελλομένων περιστατικών από την ΕΛ.ΑΣ.

Ο Συνήγορος, όπως προβλέπει ο Κανονισμός ΕΕ 2019/1896 για τους εθνικούς μηχανισμούς εξωτερικού ελέγχου, συνεχίζει να μετέχει με οκτώ στελέχη του στην **ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών** (EU Pool of Monitors) της FRONTEX για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αναγκαστικής επιστροφής, διατηρώντας παράλληλα τις επιφυλάξεις του για το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή δεξαμενή εσωτερικοποιεί τον έλεγχο των επιστροφών που συντονίζει, αλλά και ελέγχει, η FRONTEX. Για το λόγο αυτό, ο Συνήγορος συνεχίζει τη συνεργασία με ομόλογούς του ανεξάρτητους θεσμούς άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενίσχυση της διαφάνειας στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας δικτύωσης που έχει αναλάβει («**Πρωτοβουλία του Ναυπλίου**»), την οποία στηρίζει το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Ο αποτελεσματικός έλεγχος από ανεξάρτητο μηχανισμό της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα αποτελεί το ζητούμενο, μετά τη σχετική εξαγγελία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο λεγόμενο **Νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο**¹⁸⁵. Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) δημοσίευσε το 2022 ένα σύνητομο Οδηγό με κατευθυντήριες αρχές προς τα κράτη μέλη, συνησιτώντας η αρμοδιότητα αυτή να είναι πλήρης στο εύρος των αρμοδιοτήτων και αποτελεσματική σε ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους και να αξιοποιήσει την υφιστάμενη αρμοδιότητα και τεχνογνωσία εθνικών Μηχανισμών, όπως ο Συνήγορος, με τα μέγιστα εκέγγυα ανεξαρτησίας.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Η λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ. Π.Α.), προβλεπόμενη στο άρθρο 1 του Ν. 3938/2011, ανατέθηκε ως ειδική αρμοδιότητα στον Συνήγορο του Πολίτη με το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016, με σκοπό τη σύσταση ενός ανεξάρτητου, εξωτερικού και αποτελεσματικού μηχανισμού διερεύνησης καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας, ο οποίος θα λειτουργεί ως εγγυητής της νομιμότητας στη δράση των σωμάτων ασφαλείας.

185. COM (2020)609 final, Brussels, 23.09.2020, https://ec.europa.eu/home-affairs/news20200923/new-pact-migration-asylum-setting-out-fairer-more-european-approach_en.

Στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, η Ανεξάρτητη Αρχή συλλέγει, καταγράφει, αξιολογεί, διερευνά ή προωθεί περαιτέρω, προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου, στις αρμόδιες Υπηρεσίες καταγγελίες που αφορούν σε πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν βασανιστήρια ή/και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα, παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και, τέλος, παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση (λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου). Ο Εθνικός Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από γραπτή επώνυμη καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα.

Κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, ο Συνήγορος του Πολίτη, αφού προβεί σε αξιολόγηση των ανωτέρω καταγγελιών, αποφασίζει είτε να τις διερευνήσει ο ίδιος είτε να τις προωθήσει προς διερεύνηση στις αρμόδιες Υπηρεσίες, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ιδία έρευνα, και παρακολουθώντας στη συνέχεια την πειθαρχική διαδικασία. Στη δεύτερη περίπτωση, όταν αυτή ολοκληρωθεί, η Διοίκηση υποχρεούται να διαβιβάσει το πόρισμα και τον πλήρη φάκελο της διοικητικής έρευνας στην Ανεξάρτητη Αρχή, προκειμένου η τελευταία να προβεί σε αποτίμηση της πληρότητας της εξέτασης και να αξιολογήσει εάν αυτή χρειάζεται συμπλήρωση. Μέχρι την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη, τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση της απόφασής τους. Στη συνέχεια, αφού λάβουν υπόψη το πόρισμα του Συνηγόρου, οφείλουν να συνταχθούν με τις συστάσεις του, ενώ ενδεχόμενη απόκλιση από το διατακτικό αυτού απαιτεί ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία.

Μετά την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Μηχανισμού με το Ν. 4662/2020, αυτός διαθέτει πλέον ουσιαστικές εξουσίες προανακριτικού οργάνου, όμοιες με αυτές των εσωτερικών πειθαρχικών μηχανισμών των ελεγχόμενων σωμάτων και ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό σχετικά με υποθέσεις, για τις οποίες διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το πόρισμά του, για τις τυχόν εκ μέρους του Υπουργού ενέργειες ως πειθαρχικού προϊσταμένου.

Τέλος, ο Μηχανισμός καλείται να επανεξετάσει τις υποθέσεις εκείνες, επί των οποίων έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.) σε βάρος της Ελλάδας για παράβαση των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβα-

σης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής διαδικασίας ή ύπαρξης νέων στοιχείων που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης, και αφού λάβει υπόψη του ιδίως όσα έκανε δεκτά το Ε.Δ.Δ.Α., καθώς και τυχόν επέλευση παραγραφής, να αποφασίσει, κατά περίπτωση, την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης.

Η δράση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εποπτεύεται και συντονίζεται από τον ίδιο το Συνήγορο του Πολίτη, ενώ η διαδικασία λειτουργίας του προβλέπεται στον Κανονισμό Λειτουργίας του Μηχανισμού (Φ. 10/23145/2020, Β' 2359) και υποστηρίζεται από ομάδα ειδικών επιστημόνων.

Κατά τη διάρκεια του 2022 υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη, ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., συνολικά διακόσιες δέκα (210) υποθέσεις, προερχόμενες στην πλειονότητά τους από την ΕΛ.ΑΣ. Ο κύριος όγκος αυτών εξακολουθεί, όπως και τις προηγούμενες χρονιές, να αφορά σε καταγγελίες για προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας, της υγείας και της προσωπικής ελευθερίας.

Στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, ο Συνήγορος του Πολίτη παρακολούθησε, εκδίδοντας σειρά πορισμάτων, την πορεία της διερεύνησης υποθέσεων προηγούμενων ετών, που αφορούσαν σε καταγγελλόμενη αυθαίρετη άσκηση βίας από την ΕΛ.ΑΣ., μεταξύ άλλων, στο πλαίσιο του εορτασμού της εξέγερσης του Πολυτεχνείου (2020), κατά τη διάρκεια συγκέντρωσης διαμαρτυρίας στο Υπουργείο Υγείας (2020), φοιτητικού συλλαλητηρίου στη Θεσσαλονίκη (2021) και άλλων συναθροίσεων, καθώς και σε άλλες υποθέσεις που απασχόλησαν έντονα την κοινή γνώμη. Ταυτόχρονα, αναμένει την περαίωση των διοικητικών εξετάσεων σε υποθέσεις μείζονος σπουδαιότητας του έτους 2022 (θανατηφόρα καταδίωξη 16χρονου Ρομά στη Θεσσαλονίκη, βιασμός 19χρονης στο Α.Τ. Ομόνοιας, επεισόδια στο Α.Π.Θ., κ.ά.), παρακολουθώντας από την πρώτη στιγμή την εξέλιξή τους και επισημαίνοντας εξαρχής στις αρμόδιες Υπηρεσίες, τόσο την ανάγκη τήρησης των εχεγύων αμεροληψίας, όσο και τις προϋποθέσεις αποτελεσματικής και εμπειριστατωμένης έρευνας που προβλέπει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.

Ως προς αυτές τις επισημάνσεις, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σημειώνει με ικανοποίηση, ότι, μετά την τροποποίηση του πειθαρχικού αστυνομικού δικαίου με το άρθρο 1 του Π.Δ. 111/2019, η υπηρεσιακή απόσταση του διενεργούντος από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς φαίνεται ότι τηρείται στην πλειονότητα των υποθέσεων. Στο σημείο αυτό αξίζει να υπογραμμιστεί ότι η εν λόγω νομοθετική τροποποίηση ήταν το αποτέλεσμα προηγούμενης εισήγησης του Συνηγόρου του Πολίτη, ενώ η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της επιβεβαιώνει την γενικότερη ανάγκη ασφάλειας δικαίου. Ως προς τις λοιπές προϋποθέσεις εμπειριστατωμένης έρευνας, εξακολουθούν κατά το έτος 2022 να παρατηρούνται πλημμέλειες, όπως η παράλειψη αναζήτησης και ανεύρεσης αυτοπτών μαρτύρων, η παράλειψη έγκαιρης αναζήτησης βιντεοληπτικού υλικού, πριν από την παρέλευση του νομίμου χρόνου τήρησής του, καθώς και η πλημμελής συλλογή και αξιολόγηση ιατρικών γνωματεύσεων, ιατροδικαστικών εκθέσεων και εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης. Σε επανειλημμένες συστάσεις προέβη ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και όσον αφορά στη

συχνά παρατηρούμενη κατάλυση της αυτοτέλειας μεταξύ πειθαρχικού και ποινικού ελέγχου, την απουσία αυτοτελούς και ουσιαστικής διερεύνησης της ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου, τη μερική μόνο διερεύνηση των καταγγελλομένων, αλλά και την παραβίαση της υποχρέωσης πλήρους και ειδικά εμπειριστατωμένης αιτιολογίας.

Πέραν των ανωτέρω, κατά το 2022, τέθηκαν υπόψη του Μηχανισμού υποθέσεις που αφορούν σε επαναπροωθήσεις είτε μέσω στεριάς είτε μέσω θάλασσας, οι οποίες υπάγονται στην αρμοδιότητά του λόγω των περιεχόμενων σε αυτές καταγγελιών για βασανιστήρια, εξευτελιστική μεταχείριση ή/και προσβολές κατά της προσωπικής ελευθερίας, σωματικής ακεραιότητας ή υγείας από το ένστολο προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ. και του Λ.Σ./ΕΛ.ΑΚΤ. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρακολουθεί τη διερεύνηση των εν λόγω υποθέσεων από τα οικεία πειθαρχικά όργανα και θα αποφανθεί για την πληρότητα των σχετικών ερευνών μετά την ολοκλήρωσή τους.

Επιπλέον, ασκώντας την αρμοδιότητά του για ίδια διερεύνηση καταγγελιών, ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε τη διενέργεια αυτοτελούς έρευνας, παράλληλης προς εκείνη της ΕΛ.ΑΣ., για καταγγελλόμενα περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας σε βάρος μελών των Δικηγορικών Συλλόγων Αθηνών και Πειραιώς. Οι σχετικές έρευνες της Αρχής βρίσκονται στο στάδιο συλλογής του αποδεικτικού υλικού, ενώ, συγχρόνως, ο Συνήγορος παρακολουθεί τις συναφείς διοικητικές εξετάσεις που διενεργούνται από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα.

Επιπρόσθετα, ο Μηχανισμός, αξιοποιώντας τη δυνατότητα που του δόθηκε με το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020, ενημέρωσε με επιστολές του τον αρμόδιο Υπουργό αναφορικά με πορίσματα διοικητικής έρευνας, στα οποία παρατηρήθηκε ανατιολόγητη απόκλιση από το πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ενώ, παράλληλα, συνεχίζει να παρακολουθεί την απόκριση της Διοίκησης σε αντίστοιχες επιστολές του προηγούμενου έτους.

Όσον αφορά στον ρόλο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ως εθνικού μηχανισμού εκτέλεσης των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., κατά το έτος 2022, γνωστοποιήθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Ν.Σ.Κ.) η έκδοση μίας (1) καταδικαστικής απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της χώρας, η *Torosian* κατά Ελλάδα της 07.07.2022 (αρ. προσφ. 48195/17), για την οποία αναμένεται η κατά τον νόμο διαβίβασή της, μαζί με τον φάκελο της σχετικής διοικητικής έρευνας, από τη Διεύθυνση Αστυνομικού Προσωπικού του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ.

Τέλος, σημαντική πτυχή της δραστηριότητας του Μηχανισμού αποτέλεσε και αυτή τη χρονιά η συνεργασία του με αντίστοιχους διεθνείς φορείς εξωτερικού ελέγχου της δράσης των σωμάτων ασφαλείας. Ο Συνήγορος του Πολίτη μετέχει, μεταξύ άλλων, στη Διοικούσα Επιτροπή του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (Independent Police Complaints Authorities Network – IPCAN), το οποίο απαρτίζεται από φορείς είκοσι δύο χωρών. Στο πλαίσιο της δραστηριοποίησης του IPCAN, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει αναπτύξει μια ιδιαίτερα εποικοδομητική συνεργασία με τον αντίστοιχο θεσμό της Βόρειας Ιρλανδίας

(Police Ombudsman for Northern Ireland). Τον Ιούνιο του 2022, στελέχη του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. πραγματοποίησαν επίσκεψη εργασίας στην έδρα του ανωτέρω θεσμού στο Μπέλφαστ, με σκοπό την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και βέλτιστων πρακτικών, ενώ προγραμματίζονται περαιτέρω συνεργασίες για το έτος 2023.

6. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως «Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης Βασανιστηρίων»

6.1. Εισαγωγή

Το 2022 ήταν η ένατη χρονιά άσκησης της ειδικής αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (Ε.Μ.Π.), σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου 4228/2014, με τον οποίο κυρώθηκε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (OPCAT). Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί περίληψη ειδικής ετήσιας έκθεσης του Ε.Μ.Π., που θα εκδοθεί αυτοτελώς¹⁸⁶.

6.2. Νομοθετικές εξελίξεις

6.2.1. Αναμόρφωση Σωφρονιστικού Κώδικα

Με το νόμο 4985/2022 επήλθαν δραστικές τροποποιήσεις στο Σωφρονιστικό Κώδικα. Σε αναλυτικό σχολιασμό του¹⁸⁷, ο Συνήγορος εντόπισε θετικά και αρνητικά σημεία του σχετικού νομοσχεδίου και επανέλαβε την πάγια θέση του για την ανάγκη συνολικής επανεξέτασης του σωφρονιστικού συστήματος. Ιδιαίτερως επισημαίνονται η θέσπιση ειδικού ενδίκου βοηθήματος για τις συνθήκες κράτησης, η δημιουργία Σωφρονιστικών Καταστημάτων Αυξημένης Ασφάλειας, η θέσπιση αυστηρότερων προϋποθέσεων για τη λήψη αδειών και τη μεταγωγή σε Αγροτικά Σωφρονιστικά Καταστήματα και η υποχρεωτική λειτουργία μονάδων εκπαίδευσης.

6.2.2. Μεταφορά ψυχικά ασθενών

Ο Συνήγορος είχε επισημάνει¹⁸⁸ πως οι φερόμενοι ως ψυχικά ασθενείς πρέπει να μεταφέρονται, κατά τη διαδικασία ακούσιας νοσηλείας, με τρόπο διαφορετικό από τους καταδικωμένους ή συλλαμβανόμενους. Με το άρθρο 59 του νόμου 4931/2022, η μεταφορά ανατίθεται σε

186. Τελευταία σχετική έκθεση (2020 – 2021): <https://www.synigoros.gr/api/files/download/435606>.

187. <https://www.synigoros.gr/api/files/download/444548> και παρακάτω στο κεφάλαιο «Παρατηρήσεις επί Σχεδίων Νόμου» της παρούσας ετήσιας έκθεσης.

188. Ειδική έκθεση Ε.Μ.Π. 2019, σελ. 65 https://old.synigoros.gr/resources/docs/eee_opcat_2019_gr.pdf και αυτεπάγγελτη έρευνα <https://old.synigoros.gr/resources/docs/206391.pdf> για την ακούσια

εξειδικευμένο ψυχιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό των Κοινοτικών Μονάδων Ψυχικής Υγείας και διενεργείται με ειδικά διαμορφωμένα οχήματα υπό τη συντονιστική εποπτεία του Αυτοτελούς Τμήματος Επιχειρήσεων Υγείας του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας. Ο Συνήγορος θα παρακολουθήσει την εφαρμογή της διάταξης.

6.3. Έρευνα για τις υπηρεσίες υγείας

Στις αρχές του 2022 ο Ε.Μ.Π., προκειμένου να διερευνήσει την κατοχύρωση του δικαιώματος των κρατουμένων στην παροχή υπηρεσιών υγείας, απέστειλε αναλυτικό ερωτηματολόγιο σε όλα τα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας. Μέχρι στιγμής έχουν ληφθεί απαντήσεις από είκοσι (20) εκ των τριάντα τεσσάρων (34), από τις οποίες προκύπτει ότι δεκατρείς (13) εξ αυτών δεν διαθέτουν μόνιμο ιατρό, ενώ μόνιμος ψυχολόγος ή ψυχίατρος υπηρετεί μόνο σε δέκα (10). Σε εννέα (9) εξ αυτών, χρέη νοσηλευτικού προσωπικού ασκούνται και από σωφρονιστικούς υπαλλήλους, ενώ σε τρία (3) δεν υπάρχει καν μόνιμο νοσηλευτικό προσωπικό. Η λειτουργία των προγραμμάτων απεξάρτησης είχε παντού ανασταλεί λόγω των περιοριστικών μέτρων, ήδη όμως παρατηρείται σταδιακή επανεκκίνηση. Σε δέκα (10) Καταστήματα φέρεται να έχουν μεταχθεί, κατά τα τελευταία 5 έτη, κρατούμενοι με εμφανείς τραυματισμούς από προηγούμενη μεταχείρισή τους. Με βάση τις απαντήσεις, τουλάχιστον 1.728 κρατούμενοι στερούνταν Α.Μ.Κ.Α. ή Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Π.Α.Α.Υ.Π.Α.). Άλλες ερωτήσεις αφορούσαν στις διαθέσιμες υποδομές και τη διαδικασία μεταφοράς σε νοσοκομείο. Αναμένονται και οι υπόλοιπες απαντήσεις, προκειμένου να ακολουθήσει συνολική επεξεργασία των στοιχείων.

6.4. Αυτοψίες

Η σταδιακή άρση των περιοριστικών μέτρων στους χώρους κράτησης, κατά το μεγαλύτερο μέρος του 2022, έδωσε στον Ε.Μ.Π. τη δυνατότητα επανεκκίνησης των επιτόπιων αυτοψιών του, παράλληλα με τους εναλλακτικούς τρόπους υλοποίησης της αποστολής του, για τους οποίους είχε γίνει λόγος σε προηγούμενες εκθέσεις. Έτσι, το παρόν κεφάλαιο περιορίζεται σε ενδεικτική αναφορά στα σημαντικότερα ευρήματα ορισμένων, μόνον, από τις διενεργηθείσες αυτοψίες.

6.4.1. Σωφρονιστικά Καταστήματα

Τον Οκτώβριο 2022, 16μελές κλιμάκιο του Ε.Μ.Π. πραγματοποίησε τριήμερη λεπτομερή αυτοψία σε όλους τους χώρους του Συγκροτήματος Σωφρονιστικών Καταστημάτων Κορυδαλλού. Η σχετική αναλυτική έκθεση αυτοψίας προετοιμάζεται, όμως είναι ήδη δημοσιεύσιμα τα βασικά συμπεράσματα, από τα οποία επιβεβαιώνονται οι άκρως αρνητικές πρόσφατες διαπιστώσεις της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων

νοσηλεία ψυχικά ασθενών.

(CPT)¹⁸⁹, ιδίως σε σχέση με την ολοσχερή αδυναμία αντιμετώπισης των δυσμενών συνεπειών του υπερπληθυσμού. Οι συνέπειες αυτές είναι εμφανείς, τόσο στην κάκιση κατάσταση των υποδομών, όσο και στην ελλιπή εξασφάλιση στοιχειωδών όρων αξιοπρεπούς διαβίωσης (σίτιση, υγιεινή, καθαριότητα, ιδιωτικότητα, αναψυχή). Υπό τις παρούσες συνθήκες και μέχρις ότου υπάρξει ραγδαία αποσυμφόρηση, η κατάσταση στα Σωφρονιστικά Καταστήματα Κορυδαλλού εμφανίζεται μη αναστρέψιμη.

Αντιθέτως, αξίζει να επισημανθεί ότι σε τρία σωφρονιστικά καταστήματα με σχετικά μικρότερο μέγεθος, όπου επίσης διενεργήθηκαν αυτοψίες εντός του 2022, συγκεκριμένα στα Καταστήματα Χίου, Κομοτηνής και Ιωαννίνων, οι δυσμενείς συνέπειες του υπερπληθυσμού παραμένουν μεν καιρίες και ορατές, πλην όμως καταβάλλονται, στο μέτρο του δυνατού, αποτελεσματικές προσπάθειες για μετριασμό τους.

Στο Ειδικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Νέων Κασσαβέτειας πραγματοποιήθηκε αυτοψία, μετά την αθρόα μεταφορά κρατουμένων από το αντίστοιχο κατάστημα της Κορίνθου. Οι θάλαμοι και το προαύλιο έδιναν εικόνα σχετικής επάρκειας, πλην όμως αποτελεί πρόβλημα η έλλειψη χώρων φοίτησης, μελέτης, ψυχαγωγίας και απασχόλησης, ενώ φαίνεται να έχει αναληφθεί πρωτοβουλία για την καλύτερη λειτουργία του καταστήματος. Στο πλαίσιο αυτό, προτάθηκε ιδίως η ενίσχυση των εκπαιδευτικών δομών.

6.4.2. Κρατητήρια αρμοδιότητας Ελληνικής Αστυνομίας και Λιμενικού Σώματος

Κατά την επίσκεψη σε χώρους κράτησης ενηλίκων και ανηλίκων της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής, διαπιστώθηκαν σχετικά αξιοπρεπείς συνθήκες, επισημάνθηκε, ωστόσο, η ανάγκη για περαιτέρω βελτίωση των όρων υγιεινής και για τήρηση των ορίων χωρητικότητας. Ελλείψει προαυλισμού και μέσων απασχόλησης ή ψυχαγωγίας, προτάθηκε η ελεύθερη κυκλοφορία των κρατουμένων στον κοινόχρηστο διάδρομο, καθώς και η αξιοποίηση κάθε δυνατότητας για φυσικό αερισμό. Επισημάνθηκε η ανάγκη καταγραφής και διατήρησης βιντεοληπτικού υλικού προς αποτελεσματική διερεύνηση τραυματισμών και καταγγελιών για χρήση βίας. Συστήθηκε η αναζήτηση και διαμόρφωση ειδικού χώρου για τη διενέργεια σωματικού ελέγχου, υπό προϋποθέσεις διασφάλισης της ιδιωτικότητας και αξιοπρέπειας των εξεταζομένων.

Σε αυτοψία στο χώρο κράτησης του Λιμεναρχείου Ηγουμενίτσας, αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση πως οι συνθήκες παραμένουν όπως ακριβώς είχαν επισημανθεί προ πενταετίας, παρά τις διαβεβαιώσεις ότι επρόκειτο να υπάρξει βελτίωση.

6.4.3. Διοικητική κράτηση αλλοδαπών

Κατά τη διάρκεια του 2022 ολοκληρώθηκε η λειτουργία του καινοφανούς θεσμού των Κλει-

189. Σεπτέμβριος 2022, <https://rm.coe.int/1680a7ce97>.

στών Ελεγχόμενων Δομών (Κ.Ε.Δ.), και ο Συνήγορος πραγματοποίησε αυτοψίες σε ορισμένες από αυτές προκειμένου να διαπιστώσει τις αντίστοιχες συνθήκες και να προβεί σε σχετικές προτάσεις.

Στην Κ.Ε.Δ. Σάμου διαπιστώθηκε αρτιότητα των εγκαταστάσεων διαμονής και καλές συνθήκες διαβίωσης, ειδικά ως προς τη στέγαση, υγιεινή και καθαριότητα. Εκφράζεται, ωστόσο, προβληματισμός σχετικά με την αναλογικότητα των τιθέμενων μέτρων φύλαξης, καθώς η εικόνα που δημιουργούν προσιδιάζει περισσότερο σε σωφρονιστικό κατάστημα, παρά σε χώρο υποδοχής και φιλοξενίας αλλοδαπών. Επιπλέον, η περιορισμένη στελέχωση του ιατρικού και ψυχοκοινωνικού κλιμακίου δημιουργεί σειρά προβλημάτων, ιδίως όσον αφορά στη μεταχείριση των ασυνόδευτων ανηλίκων.

6.4.4. Ψυχιατρικός εγκλεισμός

Στο πλαίσιο της τριήμερης επίσκεψης κλιμακίου του Ε.Μ.Π. στο Συγκρότημα Σωφρονιστικών Καταστημάτων Κορυδαλλού, πραγματοποιήθηκε αυτοψία και στο Ψυχιατρείο Κρατουμένων. Με βάση τις υποδομές, τη στελέχωση και την οργάνωσή του, διαπιστώθηκε ότι λειτουργεί κατά κύριο λόγο ως σωφρονιστικό κατάστημα, παρά ως θεραπευτικό ίδρυμα. Το γεγονός ότι παραμένει κενή η θέση του μονίμου ψυχιάτρου δημιουργεί ανησυχία ως προς την ευθύνη και την επιστημονική δεοντολογία που διέπει την ψυχιατρική και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των νοσηλευομένων. Το κλιμάκιο του Ε.Μ.Π. σχημάτισε την πεποίθηση πως οι επονομαζόμενοι «χώροι αυξημένης φροντίδας» είναι εντελώς ακατάλληλοι: ημιυπόγειοι, βρώμικοι, υγροί, χωρίς επαρκή φυσικό φωτισμό ή εξαερισμό και με αφθονία εντόμων. Προτάθηκε, μεταξύ άλλων, να υπάρξει σαφής οριοθέτηση μεταξύ φύλαξης και ψυχιατρικής μεταχείρισης των κρατουμένων, καθώς παρατηρείται αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ των προσώπων που είναι επιφορτισμένα με τα αντίστοιχα καθήκοντα.

6.5. Συνεργασία με διεθνείς φορείς και δίκτυα

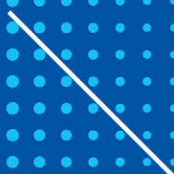
Αντιπροσωπείες του Συνηγόρου μετείχαν στις εργασίες του Δικτύου Εθνικών Οργανισμών Πρόληψης της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SEE NPM Network), με κεντρικά θέματα τις συνθήκες κράτησης ηλικιωμένων και ΑμεΑ (Βιέννη, Ιούνιος 2022) και τη μεταχείριση ψυχικών πασχόντων ανηλίκων και εφήβων (Βιέννη, Νοέμβριος 2022). Ήδη, ο Συνήγορος έχει αναλάβει την προεδρία του Δικτύου για το 2023 και προγραμματίζει σειρά σχετικών εκδηλώσεων¹⁹⁰.

190. <https://www.see-npm.net/2023/02/10/1st-meeting-of-2023-announcement/>.

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

**ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ
– ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ**

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ – ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Κατά το 2022, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέβαλε με νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις, τις οποίες απύθυνε προς τα αρμόδια Υπουργεία, σχετικά με τη βελτίωση των νομοθετικών ρυθμίσεων και των παρεχόμενων δημόσιων υπηρεσιών, στις οποίες εντοπίζει προβλήματα, πλημμέλειες ή κενά στην υφιστάμενη νομοθεσία, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Πολλές από αυτές, με ικανοποίηση έγιναν αποδεκτές από τη δημόσια διοίκηση και κατέστησαν θεσμικές μεταρρυθμίσεις εντός του έτους.

Ακόμη, ο Συνήγορος του Πολίτη υπέβαλε τις επισημάνσεις του και διατύπωσε γενικές, αλλά και ειδικότερες, παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διατάξεων κατά τη δημόσια συζήτηση έξι (6) σχεδίων νόμων προς τα αρμόδια Υπουργεία και το Κοινοβούλιο, παρεμβαίνοντας στο δημόσιο διάλογο.

Τέλος, εκπόνησε ειδική έκθεση μείζονος ενδιαφέροντος, αναλύοντας τα αίτια και τις επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης και διατυπώνοντας προτάσεις.

1. Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις

1.1. Υπουργείο Οικονομικών

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στα Υπουργεία Υγείας, Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Επικρατείας και την Α.Α.Δ.Ε.) η διαγραφή του, προβλεπόμενου από το άρθρο 24 του Ν. 4865/2021, διοικητικού προστίμου λόγω μη τήρησης της υποχρέωσης εμβολιασμού κατά του Covid – 19, την οποία έφεραν οι γεννηθέντες, έως αι την 31.12.1961, πολίτες, οι οποίοι ολοκλήρωσαν, έστω και εκπρόθεσμα, τον εμβολιαστικό κύκλο.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με το άρθρο 58 του Ν. 5007/2022, ανακαλούνται αναδρομικά και αυτοδίκαια τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν σε όλους όσους, είτε εμβολιάστηκαν με δεύτερη δόση εμβολίου ή με μία δόση μονοδοσικού εμβολίου έως και την 31η Δεκεμβρίου 2022 είτε εξαιρέθηκαν από τον υποχρεωτικό εμβολιασμό από τις αρμόδιες Επιτροπές.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** στην Α.Α.Δ.Ε. η εφαρμογή της μείωσης φόρου, ανάλογα με τον αριθμό εξαρ-

τώμενων τέκνων (άρ. 16 παρ. 1 Κ.Φ.Ε.) και στους δύο γονείς – ανεξάρτητα από την άσκηση της επιμέλειας ή τη διαμονή με το παιδί – στις περιπτώσεις διάστασης, διαζυγίου ή λύσης του συμφώνου συμβίωσης.

Ανταπόκριση: Η Α.Α.Δ.Ε. αποδέχτηκε την πρόταση και εξέδωσε την με αριθμ. πρωτ. Ε2103/18.05.2021 εγκύκλιο, δεδομένου ότι στην ανατροφή των τέκνων συμμετέχουν από κοινού και οι δύο γονείς.

- **Είχε προταθεί** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και την Α.Α.Δ.Ε.) το εξωιδρυματικό επίδομα και το επίδομα απολύτου αναπηρίας να τυγχάνουν της ίδιας προστασίας με αυτή των λοιπών προνοιακών επιδομάτων του Ν. 4611/2019 (άρθρο 81), καθώς, παρότι ασφαλιστικά επιδόματα, αποτελούν προνοιακού χαρακτήρα παροχές και απαλλάσσονται μεν φόρων, υπολογίζονται όμως στο εισόδημα, με συνέπεια να είναι δυνητικώς κατασχετά.

Ανταπόκριση της διοίκησης: Το εξωιδρυματικό επίδομα, καθώς και κάθε συναφές ποσό που καταβάλλεται σε ειδικές κατηγορίες ατόμων με αναπηρίες, εξαιρείται πλέον από τον υπολογισμό του εισοδήματος από μισθωτή εργασία και συντάξεις, σύμφωνα με το Ν. 4972/2022 (άρθρο 169 παρ. 1). Ωστόσο, δεν υπήρξε αντίστοιχη πρόβλεψη για το επίδομα απολύτου αναπηρίας.

1.2. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας

- **Προτάθηκε** η επανάληψη προηγούμενων διατάξεων (άρθρο 19 §§ 1 – 4 Ν. 4361/2016 και άρθρο 19 §§ 1 – 2 Ν. 4609/2019) για άρση του προστίμου ανυποταξίας σε περιπτώσεις στρατεύσιμων οι οποίοι, μετά την επιβολή του, κατετάγησαν και υπηρέτησαν κανονικά.
- **Προτάθηκε** η τροποποίηση του άρθρου 13 § 1 Ν. 3421/2005 περί απαλλαγής από τη στρατιωτική υποχρέωση προκειμένου, στο πλαίσιο της αρχής της ισότητας, να συμπεριληφθούν και περιπτώσεις ορφανών στρατεύσιμων με μεγαλύτερο αδελφό άνικανο προς εργασία.
- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη) η κατάργηση των παρωχημένων διατάξεων (άρθρο 1 § 1 Ν.Δ. 127/1969 και άρθρο 8 της Κ.Υ.Α. 8200/0297647/10.04.2018), σύμφωνα με τις οποίες οι κατατασσόμενοι στις ένοπλες δυνάμεις παραδίδουν το δελτίο αστυνομικής ταυτότητάς τους, το οποίο είτε τους επιστρέφεται μετά την απόλυσή τους είτε καταστρέφεται.
- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη) η οργανωτική διευθέτηση της άμεσης (on line) καταχώρισης από τις στρατολογικές αρχές των πράξεων άρσης απαγόρευσης εξόδου στον ηλεκτρονικό κατάλογο απαγορεύσεων, τον οποίο διατηρεί το Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ., ώστε να περιορισθεί η σοβαρή χρονική απόκλιση ανάμεσα στην έκδοση των ανωτέρω πράξεων και στην υλοποίησή τους.

Ανταπόκριση: το Γ.Ε.ΕΘ.Α. συμφώνησε με την πρόταση, όμως το Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ. την απέρριψε, επικαλούμενο τεχνικά κωλύματα.

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση των διατάξεων της Υ.Α. με αριθμ. Φ. 400/32/82424/Σ.343/27.05.2011 (Φ.Ε.Κ. 1139/Β'/2011), που αφορούν στην «Εκτέλεση υπηρεσιών – Συμμετοχή σε ασκήσεις» (άρ. 2) και τον «Παραθερισμό σε κέντρα των Ε.Δ.» (άρ. 6), προκειμένου να εναρμονιστούν με την πρόσφατη τροποποίηση του Οικογενειακού Δικαίου (Ν. 4800/2021), ώστε να μην στερούνται οι χωρισμένοι γονείς και τα τέκνα τους τις ωφέλειες από την εξάρτηση από τις πρώτες και τον παραθερισμό στα δεύτερα, λόγω της μη αποκλειστικής άσκησης της επιμέλειας.

1.3. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

- **Προτάθηκε** στο Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών η επανεξέταση του κριτηρίου μοριοδότησης για τη χορήγηση προπτυχιακών υποτροφιών σε επιμελείς φοιτητές ευπαθών κοινωνικών ομάδων (Ι.Κ.Υ. – Ε.Κ.Ο.), βάσει των μορίων εισαγωγής τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αριθμ. 53552/Ζ1/12.05.2022 Κ.Υ.Α. (Φ.Ε.Κ. Β' 2412), οι ενδιαφερόμενοι για τη χορήγηση υποτροφίας, φοιτητές θα αξιολογούνται πλέον βάσει του ποσοστού ολοκλήρωσης των ακαδημαϊκών υποχρεώσεών τους και του μέσου όρου βαθμολογίας στα μαθήματα του προγράμματος σπουδών τους, ανεξαρτήτως επιδόσεων στις πανελλήνιες εξετάσεις.

- **Προτάθηκε** κατά τον υπολογισμό του συνολικού ατομικού/οικογενειακού εισοδήματος των φοιτητών, με στόχο την απαλλαγή τους από την καταβολή τελών φοίτησης σε Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών των Α.Ε.Ι., να μην προσμετρώνται τα χρηματικά ποσά που καταβάλλονται σε φοιτητές με αναπηρίες από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α.

Ανταπόκριση: Με την αριθμ. 17041/Ζ/16.02.2022 Υ.Α. (Φ.Ε.Κ. Β' 784), διατυπώνεται ρητά ότι τα χρηματικά ποσά που καταβάλλονται εφεξής από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α. σε άτομα με αναπηρία, ως προνοιακές και κοινωνικές παροχές σε χρήμα, δεν λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του οικογενειακού διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος και του ατομικού συνολικού καθαρού εισοδήματος του αιτούντος, κατά τη διαδικασία απαλλαγής από τα τέλη φοίτησης σε Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών¹⁹¹.

- **Προτάθηκε** α) η χορήγηση της εννεάμηνης άδειας ανατροφής τέκνου και σε νεοδιόριστους εκπαιδευτικούς, σε εναρμόνιση με την υπ' αριθμ. 2367/2021 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, β) η χορήγηση της γονικής άδειας άνευ αποδοχών του άρθρου 28 του Ν.

191. Βλ. και Ειδική Έκθεση του ΣτΠ για το έτος 2021 «Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες», σελ. 33 – 35 <https://www.synigoros.gr/api/files/download/442102>.

4808/2021 και του άρθρου 56 του Ν. 4830/2021 κατά τα διαστήματα που οι ίδιοι επιθυμούν, γ) η χορήγηση της ως άνω γονικής άδειας ως προϋπηρεσίας, όπως ρητά προβλέπεται από τον νόμο και δ) η χορήγηση της εξάμηνης ειδικής παροχής προστασίας της μητρότητας (άρθρο 36 παρ. 2 του Ν. 4808/2021) στις αναπληρώτριες και ωρομίσθιες εκπαιδευτικούς.

- **Προτάθηκε** η θέσπιση κτιριολογικού κανονισμού και τεχνικών προδιαγραφών για τα δημόσια νηπιαγωγεία.
- **Προτάθηκε** ο κεντρικός συντονισμός και η συνολική εποπτεία των τρόπων υλοποίησης της υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης από το Υπουργείο Παιδείας.
- **Προτάθηκε** η εξέταση των ζητημάτων (π.χ. γραφειοκρατικά, οικονομικά, νομοθετικά) που δυσχεραίνουν ή καθυστερούν την ενοίκιαση, διαμόρφωση ή ανέγερση κατάλληλων κτιρίων δημοσίων νηπιαγωγείων από τους Δήμους, καθώς και η στοχευμένη αντιμετώπισή τους, με τις απαραίτητες νομοθετικές παρεμβάσεις.
- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της Υ.Α. 20923/Δ2/2021 (Φ.Ε.Κ. 878/Β'/05.03.2021) «Λειτουργία Μουσικών Σχολείων», ώστε: α) οι μαθητές που προάγονται μεν στα μαθήματα γενικής παιδείας από τον Ιούνιο, αλλά έχουν βαθμό επίδοσης κάτω του δέκα (10) σε ένα ή περισσότερα μουσικά μαθήματα, να μην υποχρεούνται σε αλλαγή σχολείου, αλλά να τους δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής σε επαναληπτικές εξετάσεις και β) να αρθεί ο ισχύον περιορισμός ως προς τον αριθμό και την αναλογία των μαθημάτων για τα οποία δικαιούνται να προσέλθουν σε επαναληπτικές εξετάσεις οι μαθητές του μουσικού γυμνασίου, όπως συμβαίνει στις προβλέψεις για την προαγωγή των μαθητών του μουσικού λυκείου.
- **Προτάθηκε** να δρομολογηθεί η διεξαγωγή των προβλεπόμενων εξετάσεων για τη χορήγηση τίτλων μουσικής ειδικότητας στους αποφοίτους των μουσικών σχολείων, δεδομένου ότι έχουν παρέλθει περισσότερα από 20 χρόνια από την αρχική δέσμευση της πολιτείας προς την κατεύθυνση αυτή.
- **Προτάθηκε** η πρόβλεψη της κάλυψης εξόδων μετακίνησης των συμμετεχόντων στις πανελλαδικές εξετάσεις ειδικών μαθημάτων, οι οποίοι ζουν σε περιοχές που δεν υπάρχει εξεταστικό κέντρο για τα μαθήματα αυτά και υποχρεούνται να μετακινηθούν πάνω από 120 χλμ. ή ζουν σε νησιωτικές περιοχές.
- **Προτάθηκαν** εκ νέου, για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής ένταξης μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ε.ε.α.), τα ακόλουθα:
 - Η πλήρης ένταξη της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στον τακτικό κρατικό προϋπολογισμό, με συμπληρωματική μόνο αξιοποίηση προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α. για διασφάλιση επιπλέον πόρων.

- Η διασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης για την πλήρη και έγκαιρη υλοποίηση των μέτρων υποστήριξης της φοίτησης στο γενικό σχολείο.
- Η λήψη των αναγκαίων μέτρων για τη διασφάλιση της συνέχειας και σταθερότητας στην εξειδικευμένη υποστήριξη και στη στελέχωση των Σ.Μ.Ε.Α.Ε. από αναπληρωτές (μέχρι να διασφαλιστεί η πλήρης στελέχωσή τους με μόνιμο προσωπικό).
- Η θέσπιση προβλέψεων για τη διασφάλιση ποιότητας στην παροχή παράλληλης στήριξης.
- Η πρόβλεψη για άμεση αντικατάσταση των αναπληρωτών, σε περιπτώσεις αποχώρησης τους για σημαντικό χρονικό διάστημα.
- Η θέσπιση ενός κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για τη διασφάλιση της παροχής έκτακτων πρώτων βοηθειών σε όλες τις σχολικές μονάδες.

1.4. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

- **Προτάθηκε** στη Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (Δ.ΥΠ.Α.) (π. Ο.Α.Ε.Δ.) να μεριμνά στις δημόσιες προσκλήσεις της για την ορθή ερμηνεία των ισχυουσών διατάξεων που αφορούν στη μοριοδότηση των ειδικών κατηγοριών των ωφελούμενων σε προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα. Η πρόταση διατυπώθηκε επ' αφορμή σφάλματος σε Προκήρυξη, το οποίο αφορούσε στα εισοδηματικά όρια που πρέπει να πληρούν εξαρτώμενα τέκνα υποψηφίου για να λάβει τα μόρια της μονογονεϊκότητας (άρθρο 11 του Ν. 4174/2013 Κ.Φ.Ε.).

Ανταπόκριση: Η Δ.ΥΠ.Α. αναγνώρισε το λάθος και δεσμεύτηκε εφεξής να γίνεται ορθή παράθεση και ερμηνεία της συγκεκριμένης διάταξης στις σχετικές προσκλήσεις.

- **Προτάθηκε** να συμπεριληφθεί στον ορισμό του μονογονεϊκού νοικοκυριού, για τη χορήγηση επιδόματος στέγασης: α) η περίπτωση του νοικοκυριού, που απαρτίζεται από μονογονέα, που έχει αναλάβει με δικαστική απόφαση τη συμπαράσταση και επιμέλεια ατόμου με αναπηρία και εφόσον συνοικεί με αυτό και β) η περίπτωση του νοικοκυριού, που απαρτίζεται από ένα ενήλικο μέλος, το οποίο έχει αποδεδειγμένα αναλάβει τη δικαστική συμπαράσταση και την επιμέλεια προσώπου με αναπηρία και συνοικεί μαζί του.
- **Προτάθηκαν**, σχετικά με το συνταξιοδοτικό πλαίσιο των ασφαλισμένων του Δημοσίου, τα ακόλουθα:
 - Η κατάργηση της πενταετούς παραγραφής των συνταξιοδοτικών οικονομικών δικαιωμάτων των ασφαλισμένων με διαδοχική ασφάλιση, εξαιτίας της καθυστέρησης της έκδοσης των συνταξιοδοτικών πράξεων πέραν της πενταετίας.
 - Η κατάργηση της διετούς παραγραφής των απαιτήσεων των συνταξιούχων για καθυστερούμενες συντάξεις, επιδόματα και βοηθήματα.

- Η συνταξιοδοτικά ευνοϊκή αντιμετώπιση των υπαλλήλων του Δημοσίου με αναπηρία, η οποία υπήρχε κατά την ημερομηνία της παραίτησης, αλλά δεν ασκήθηκε το αντίστοιχο δικαίωμα.
- Η εξίσωση των ορίων ηλικίας μεταξύ ανδρών και γυναικών υπαλλήλων του Δημοσίου, που θεμελίωσαν συνταξιοδοτικό δικαίωμα μέχρι την 31η.12.2010.
- Η επέκταση της ρύθμισης, σύμφωνα με την οποία παιδιά με βαριά αναπηρία, ορφανά και από τους δύο γονείς, λαμβάνουν τη σύνταξη του θανόντα γονέα, και για τα παιδιά των ασφαλισμένων του Δημοσίου.
- Στο καθεστώς συνταξιοδότησης από το Δημόσιο των άγαμων ή διαζευγμένων θυγατέρων:
 - α) να εξαιρούνται από την προσμέτρηση στο συνολικό εισόδημα τα προνοιακά επιδόματα και παροχές και β) να αναζητηθούν οι αχρεωστήτως καταβληθείσες συντάξεις στις περιπτώσεις που το συνταξιοδοτικό δικαίωμα ανεστάλη.
- Η θέσπιση της δυνατότητας ενδικοφανούς προσφυγής για τους συνταξιούχους του Δημοσίου, στο πλαίσιο της διαδικασίας ταχείας απονομής συντάξεων.
- **Προτάθηκε** η εναρμόνιση των διατάξεων που ορίζουν τις προϋποθέσεις χορήγησης του επιδόματος μακροχρονίως ανέργων από τον Ο.Α.Ε.Δ., ιδιαίτερα ως προς το εισοδηματικό κριτήριο, με αυτές που ισχύουν ήδη για τη χορήγηση του βοηθήματος αυτοτελώς και ανεξαρτήτως απασχολούμενων που χορηγεί ο ίδιος Οργανισμός. Η πρόταση αφορά στην αντικατάσταση του όρου «οικονομικό έτος» με τον όρο «φορολογικό έτος».
- **Προτάθηκε** η επέκταση της εφαρμογής της παρ. 2 του άρθρου 19 του Ν. 4611/2019 που αναφέρεται στο δικαίωμα σύνταξης λόγω θανάτου στα δικαιούχα τέκνα μέχρι τη συμπλήρωση του 24ου έτους της ηλικίας τους, σε όλα τα τέκνα που λαμβάνουν τη σύνταξη του θανόντος γονέα τους, ανεξαρτήτως του χρόνου συνταξιοδότησής τους.
- **Προτάθηκε** η τροποποίηση του άρθρου 5 της Υ.Α. Γ.Π.οικ.Δ22/11/2705/58 (Φ.Ε.Κ. 57/Β'/18.01.2018), για τις προϋποθέσεις χορήγησης του επιδόματος παιδιού (Α21) σε πατέρα παιδιού χωρίς γάμο, το οποίο έχει αναγνωρίσει.
- **Προτάθηκε** η προσθήκη των Επαγγελματικών Σχολών Ο.Α.Ε.Δ./Δ.ΥΠ.Α. σε εκείνες στις οποίες τα τέκνα που φοιτούν υπάγονται στην έννοια του εξαρτώμενου τέκνου για τη χορήγηση του επιδόματος παιδιού (Α21).
- **Προτάθηκαν**, στο πλαίσιο της εξάλειψης των προσκομμάτων που διαπιστώθηκαν κατά την καταβολή του επιδόματος παιδιού, τα ακόλουθα:
 - Η τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 6 της με αριθμ. ΓΠ. οικ.Δ22/11/2705/58

ΚΥΑ, με την προσθήκη σε αυτήν διευκρίνισης ότι «ως ανάκληση της αίτησης – υπεύθυνης δήλωσης Α21 νοείται **η σκόπιμη και όχι η εκ παραδρομής ακύρωσή της από τον δικαιούχο**» και η εισαγωγή συμπληρωματικών προβλέψεων για την τελευταία περίπτωση.

- Η επιστροφή στους δικαιούχους ποσών που δεν καταβλήθηκαν λόγω εκ παραδρομής ακύρωσης της αίτησης – υπεύθυνης δήλωσης Α21, ή που παρακρατήθηκαν από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για αποπληρωμή οφειλών που προέκυψαν για τον ίδιο λόγο κατά τα τελευταία έτη.
- Η θέσπιση ρητής υποχρέωσης του Ο.Π.Ε.Κ.Α. να ενημερώνει τους ενδιαφερόμενους εγκαίρως – πριν την καταληκτική ημερομηνία υποβολής της αίτησης Α21 για κάθε έτος – για τυχόν ακύρωση της αίτησής τους, καθώς και να διακόπτει την καταβολή του επιδόματος εντός του ίδιου έτους, εφόσον δεν υφίσταται υποβληθείσα αίτηση.
- Η παράταση της δυνατότητας υποβολής της αίτησης για εύλογο χρονικό διάστημα από την ημερομηνία που ο ενδιαφερόμενος έλαβε γνώση του προβλήματος.
- Η ενίσχυση της στελέχωσης και η λήψη μέτρων βελτίωσης της διοικητικής λειτουργίας της Διεύθυνσης Οικογενειακών Επιδομάτων του Ο.Π.Ε.Κ.Α.
- Η λήψη μέτρων για την επίσπευση της καταβολής οφειλόμενων ποσών έπειτα από την αποδοχή ενδικοφανών προσφυγών τους (που καθυστερεί υπέρμετρα εν αναμονή αναβάθμισης του μηχανογραφικού συστήματος της Η.Δι.Κ.Α.).

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** να θεωρηθούν ότι εμπίπτουν στην έννοια της μονογονεϊκής οικογένειας για την χορήγηση της άδειας αυτής, όχι μόνον οι χήροι εργαζόμενοι γονείς ή οι άγαμοι γονείς που έχουν την αποκλειστική επιμέλεια τέκνου, αλλά και οι διαζευγμένοι γονείς που είτε έχουν αναλάβει με δικαστική απόφαση την αποκλειστική άσκηση της γονικής μέριμνας τέκνου/ων, ή την κατ' αποκλειστικότητα άσκηση της επιμέλειας του προσώπου του/τους.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αριθμ. πρωτ. 107342/14.11.2022 εγκύκλιο της Γενικής Γραμματείας Εργασιακών σχέσεων υιοθετήθηκε η πρόταση του Συνηγόρου.

- **Είχε προταθεί η θέσπιση ενός ενιαίου πλαισίου και προδιαγραφών λειτουργίας για τα ιδρύματα φιλοξενίας ανηλίκων, ιδίως τις μονάδες παιδικής προστασίας που υπάγονται σε Ν.Π.Ι.Δ.,** οι οποίες παρουσιάζουν τεράστια ανομοιογένεια ως προς τον τρόπο λειτουργίας τους και την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας στα φιλοξενούμενα παιδιά.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αριθμ. 40494/03.05.2022 Κ.Υ.Α. (Φ.Ε.Κ. 2302/Β'/11.05.2022) θεσπίστηκαν οι προδιαγραφές για τη λειτουργία των μονάδων φιλοξενίας ανηλίκων που υπάγονται σε Ν.Π.Ι.Δ., με τις οποίες υιοθετούνται και ειδικότερες προτάσεις της Αρχής, όσον αφορά στην

περαιτέρω προαγωγή της αποϊδρυματοποίησης και της κοινωνικής συμμετοχής των παιδιών που φιλοξενούνται στις δομές αυτές, την επικοινωνία με την οικογένειά τους, την ενημέρωση και την ακρόαση των απόψεών τους για θέματα που τα αφορούν.

- **Είχε προταθεί** η δημιουργία και λειτουργία σε Δημόσιο Νοσοκομείο, ειδικού εργαστηρίου Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής για οροθετικά άτομα, η οποία προβλεπόταν ήδη από το 2005 (Ν. 3305/2005) και, ενώ είχε εκδοθεί η σχετική Υ.Α. το 2008 (οικ. 2 ΦΕΚ Β 170/2008), δεν είχε ωστόσο συσταθεί.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 15 του Ν. 4958/2022 ιδρύθηκε Μονάδα Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής και Τράπεζας Κρυσσυντήρησης στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο «ΑΤΤΙΚΟΝ», αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση προσώπων θετικών στον ιό της ανθρώπινης ανοσοποιητικής ανεπάρκειας.

- **Είχε προταθεί** η ακύρωση της αναδρομικής μεταβολής της κατηγορίας και του ύψους της επιδότησης λόγω αναπηρίας όρασης, σε όσους πτυχιούχους επιστήμονες αποδεδειγμένα ασκούν ως επάγγελμα την επιστήμη του πτυχίου τους και παράλληλα λαμβάνουν σύνταξη βάσει προηγούμενου ασφαλιστικού τους χρόνου.

Ανταπόκριση: Το άρθρο 69 του Ν. 4997/2022 επανέφερε την εν λόγω κατηγορία επιστημόνων με αναπηρία όρασης στην προηγούμενη κατηγορία επιδότησης και προέβλεψε ότι οι διαφορές ποσών θα τους αποδοθούν αναδρομικά μετά από αίτησή τους, σε βάθος τριετίας, και ότι οι σχετικές εκκρεμείς ενδικοφανείς διαδικασίες και δίκες καταργούνται.

1.5. Υπουργείο Υγείας

- **Προτάθηκε** νομοθετική ρύθμιση στο Ν. 3252/2004 καταρχάς για την εγγραφή στα μητρώα της Ένωσης Νοσηλευτών Ελλάδος (Ε.Ν.Ε.) των κατόχων αλλοδαπών τίτλων σπουδών της ειδικότητας «νοσηλεύτης/τρια» που υπάγονται στο αυτόματο σύστημα αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων της Οδηγίας 2005/36/ΕΚ. Εν συνεχεία, οι Διευθύνσεις Δημόσιας Υγείας των Περιφερειών της χώρας, εφόσον διαπιστώνεται ότι πληρούνται στο σύνολό τους οι απαιτούμενες προϋποθέσεις, θα προχωρούν στη χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος της ειδικότητας «νοσηλεύτης/τρια» στους ανωτέρω ενδιαφερόμενους, ενώ, σε αντίθεση περίπτωση, δεν θα χορηγούν την σχετική άδεια και θα ενημερώνουν την οικεία Ε.Ν.Ε., ώστε να προβεί σε διαγραφή από τα μητρώα.

Ανταπόκριση: Με την με αρ. πρωτ. Γ6α/Γ.Π.20193/11.5.2022 εγκύκλιο της Διεύθυνσης Νοσηλευτικής του Υπουργείου Υγείας, ζητήθηκε από τα Περιφερειακά Τμήματα (Π.Τ.) της Ε.Ν.Ε. να ακολουθούν την ως άνω διαδικασία, καθώς από τις ισχύουσες διατάξεις συνάγεται ότι η εγγραφή στην Ε.Ν.Ε προηγείται της έκδοσης άδειας άσκησης του νοσηλευτικού επαγγέλματος.

1.6. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση του Π.Δ. 11/2014, το οποίο, παρά τις νεότερες επιστημονικές ιατρικές εξελίξεις, εντάσσει τη διεμφυλικότητα, αναφερόμενη ως «διαταραχή ταυτότητας φύλου», στις ψυχικές παθήσεις. Ειδικότερα, η πρόβλεψη αυτή αποτελεί άμεση διάκριση εις βάρος των διεμφυλικών ατόμων, κατά παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.
- **Προτάθηκε** η επανεξέταση του πλαισίου και του τρόπου λειτουργίας του Ιδρύματος Αγωγής Ανηλίκων Βόλου, με την άμεση θέσπιση Κανονισμού και την αναθεώρηση της πρόβλεψης για την εισαγωγή σε αυτό και ενηλίκων.
- **Προτάθηκε** η αναζήτηση εναλλακτικών, αλλά και η εκτίμηση της σκοπιμότητας, μονάδων ανοικτής, ημιελεύθερης ή κλειστής, διαβίωσης, ανάλογα με τις ανάγκες των ανηλίκων, με σαφές πλαίσιο, μικρό αριθμό θέσεων, συστηματική και επαρκή πλαισίωση από εξειδικευμένο προσωπικό και έμφαση στην κοινωνική αποκατάσταση, τη θεραπεία ή/και την επανένταξή τους.
- **Προτάθηκε** η υποστήριξη της ομαλής λειτουργίας του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας, όπου μεταφέρθηκαν αιφνιδιαστικά οι ανήλικοι κρατούμενοι, με την άμεση έναρξη λειτουργίας του σχολείου, την ίδρυση τάξης υποδοχής, την καλύτερη στελέχωση από πλευράς προσωπικού φύλαξης, αλλά και επιστημονικού προσωπικού (λ.χ. ψυχολόγος, νοσηλευτικό προσωπικό) και την επιμόρφωση του προσωπικού ως προς την επαφή με ανήλικους, την υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων που συμβάλλουν στην εκτόνωση (λ.χ. αθλητικά), την ψυχαγωγία, την καλλιέργεια του αλληλοσεβασμού, την επαφή με την κοινότητα, αλλά και στην επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών μετά την αποφυλάκισή τους.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** (η πρόταση είχε απευθυνθεί και στο Υπουργείο Υγείας)¹⁹² η θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής μεταφοράς των ψυχικά ασθενών κατά τη διαδικασία της ακούσιας νοσηλείας, με ειδικά προς τούτο διαμορφωμένα οχήματα του Ε.Κ.Α.Β., και όχι με περιπολικό της Αστυνομίας, καθώς και η εκπαίδευση των πληρωμάτων για την ασφαλή και αξιοπρεπή μεταφορά αυτών των προσώπων, με τη συνδρομή ειδικά εκπαιδευμένου αστυνομικού προσωπικού, όπου χρειάζεται. Το θέμα επανέφερε εκ νέου ο Συνήγορος με έγγραφο στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου και στο Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ., όπου τονίσθηκε ότι οι ανωτέρω δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως συλληφθέντες παραβάτες ή καταδιωκόμενοι και ιδίως ότι πρέπει να αποφεύγεται η δέσμευσή τους με χειροπέδες και η κράτησή τους σε αστυνομικό τμήμα ή τμήμα μεταγωγών¹⁹³.

192. Βλ. αυτεπάγγελτη έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη για την Ακούσια Νοσηλεία Ψυχικά Ασθενών <https://old.synigoros.gr/resources/docs/206391.pdf>.

193. Βλ. Ειδική Έκθεση Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης έτους 2019, σελ. 65, https://old.synigoros.gr/resources/docs/eee_opcat_2019_gr.pdf.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 59 του Ν. 4931/2022 (Φ.Ε.Κ. Α' 94/13.05.2022) θεσμοθετήθηκε η ανάθεση της μεταφοράς του φερόμενου ως ψυχικά ασθενή, στο πλαίσιο της διαδικασίας της ακούσιας νοσηλείας, στο εξειδικευμένο ψυχιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό των Κοινοτικών Μονάδων Ψυχικής Υγείας και ορίστηκε ότι αυτή θα διενεργείται με ειδικά διαμορφωμένα οχήματα, υπό την διαρκή συντονιστική εποπτεία του Αυτοτελούς Τμήματος Επιχειρήσεων Υγείας του Ε.Κ.Α.Β.

1.7. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** η μη καταβολή αντιτίμου για την είσοδο σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους από ανήλικους πολίτες τρίτων χωρών, υπό την προϋπόθεση απόδειξης της μόνιμης διαμονής τους στη χώρα. Η πρόταση αυτή αφορούσε την επίσκεψη των χώρων, τόσο στο πλαίσιο εκπαιδευτικών εκδρομών, όσο και ιδιωτικά, στο πλαίσιο της ισότητας με τα υπόλοιπα παιδιά, για τα οποία η είσοδος ήταν δωρεάν.

Ανταπόκριση: Το πλαίσιο τροποποιήθηκε με την έκδοση της Υ.Α. 522555/01.11.2021 (Φ.Ε.Κ. 5058/Β'/01.11.2021), που προέβλεπε εξαίρεση από την καταβολή αντιτίμου για την είσοδο σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία όλων των εκπαιδευομένων, κατά τις εκπαιδευτικές επισκέψεις, σε σχολεία και ιδρύματα της Α' βάθμιας, Β' βάθμιας και Γ' βάθμιας εκπαίδευσης.

1.8. Υπουργείο Δικαιοσύνης

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** η τροποποίηση του Ν. 4509/2017 (άρθ. 40) με τη διεύρυνση των περιπτώσεων επαγγελματιών που προστατεύονται από αγωγή ή έγκληση για γνώμη που διατύπωσαν ή αναφορά που υπέβαλαν, σε σχέση με (πιθανή) κακοποίηση ανηλίκου.

Ανταπόκριση: Με το Ν. 4837/2021 για την πρόληψη και την αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, προβλέφθηκε ότι ο Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων, καθώς και το λοιπό προσωπικό των Φορέων Παιδικής Προστασίας που προβαίνουν σε αναφορά περιστατικού κακοποίησης, δεν εγκαλούνται, δεν ενάγονται, δεν διώκονται πειθαρχικά, δεν απολύονται, ούτε υφίστανται άλλου είδους κυρώσεις ή δυσμενή μεταχείριση, για το περιστατικό που ανέφεραν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, παρά μόνον εάν προέβησαν εν γνώσει τους σε αναληθή αναφορά.

1.9. Υπουργείο Εσωτερικών

- **Προτάθηκε** η θέσπιση διάταξης με την οποία θα ορίζονται οι προϋποθέσεις έκδοσης, διόρθωσης ή ανάκλησης πιστοποιητικού εγγυτέρων συγγενών από τις υπηρεσίες δημοτολογίου,

και ειδικότερα η δυνατότητα χορήγησής του σε Έλληνες συγγενείς θανόντος αλλοδαπού, ώστε να καλυφθεί το κενό νόμου.

- **Προτάθηκε** η προσθήκη διάταξης στο άρθρο 13 του Π.Δ. 26/2012, με την οποία θα δίνεται η δυνατότητα στο Υπουργείο Εσωτερικών για αυτεπάγγελτη επανεγγραφή προσώπων στους εκλογικούς καταλόγους μετά τη λήξη της στέρσης των πολιτικών τους δικαιωμάτων, λόγω ποινικής καταδίκης, όταν το οικείο δικαστήριο παραλείπει να προβεί στις σχετικές ενέργειες.
- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της Υ.Α. 29845/16.04.2021, με την οποία ορίζονται τα τεκμήρια για την οικονομική και κοινωνική ένταξη του αλλοδαπού που αιτείται την ελληνική ιθαγένεια, καθώς κρίνονται ιδιαίτερα αυστηρά. Το αρμόδιο Υπουργείο απέρριψε τις προτάσεις της Αρχής.
- **Προτάθηκε** η επέκταση εφαρμογής της διάταξης του άρ. 49 του Π.Δ. 410/1988 – που προβλέπει τη δυνατότητα παραμονής στην υπηρεσία των συμβασιούχων Ι.Δ.Α.Χ., οι οποίοι δεν αποκτούν δικαίωμα σύνταξης στο 67ο έτος, έως το 70ό έτος το πολύ – και στους συμβασιούχους Ι.Δ.Ο.Χ.
- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και στο Υπουργείο Υγείας):
 - α. Η άμεση έκδοση των κανονιστικών πράξεων, δυνάμει του άρθρου 19 του Ν. 4807/2021 για το δημόσιο τομέα και του άρθρου 67 του Ν. 4808/2021 για τον ιδιωτικό τομέα, για την εφαρμογή της τηλεργασίας στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.
 - β. Οι υπό έκδοση κανονιστικές πράξεις να αφορούν στη ρύθμιση θεμάτων τεχνικού χαρακτήρα και να μην περιορίζουν το δικαίωμα για τηλεργασία, όπως αυτό θεμελιώνεται από το νομικό πλαίσιο. Σε ό,τι αφορά ειδικά στα άτομα με αναπηρία, οι κανονιστικές πράξεις δεν θα πρέπει να περιορίζουν το δικαίωμα για εύλογη προσαρμογή, όταν αυτό θα ήταν ενδεδειγμένο μέτρο, με βάση το δίκαιο της Ε.Ε. και της Δ.Σ. ΑμεΑ.
 - γ. Η εξειδίκευση των προβλημάτων υγείας να είναι ενδεικτική και να αφήνεται πάντα περιθώριο για εξατομικευμένη εκτίμηση των συνθηκών της κάθε περίπτωσης.
 - δ. Οι Κ.Υ.Α. των, αρμόδιων κατά περίπτωση, Υπουργών για το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, με τις οποίες θα εξειδικεύονται τα προβλήματα υγείας, τα χρονικά όρια τηλεργασίας, τα απαραίτητα δικαιολογητικά, καθώς και η διαδικασία αξιολόγησης και πιστοποίησης των εν λόγω προβλημάτων υγείας, να είναι αντίστοιχου περιεχομένου.
 - ε. Η έκδοση συμπληρωματικών ρυθμίσεων για την τηλεργασία στο δημόσιο τομέα, των γονέων παιδιών μέχρι 12 ετών και των φροντιστών, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 31 του Ν. 4808/2021.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** να αυξηθεί το ανώτατο όριο ηλικίας για την πρόσληψη ειδικού ένστολου προσωπικού στη δημοτική αστυνομία, κλάδου Δ.Ε., από το 28ο στο 35ο έτος, όπως δηλαδή προβλέφθηκε για τους υποψηφίους κλάδου Π.Ε., εκτός και εάν υπάρχει διαφοροποίηση των καθηκόντων των δύο κλάδων υποψηφίων.

Ανταπόκριση: Η πρόταση του Συνηγόρου έγινε δεκτή και στο άρθρο 9 παρ. 2.α. του Ν. 5003/2022 (Φ.Ε.Κ. 230/Α'/14.12.2022) προβλέφθηκε ότι οι υποψήφιοι, μεταξύ άλλων, πρέπει: «α. Να έχουν συμπληρώσει το εικοστό (20ό) έτος αυτής ηλικίας τους και να μην έχουν υπερβεί το τριακοστό πέμπτο (35ο) έτος αυτής, για όλες τις κατηγορίες προσωπικού».

- **Είχε προταθεί** η διαγραφή της παρωχημένης έκφρασης «αγνώστου πατρός» και η αντικατάστασή της από την ένδειξη «αδυναμία καθορισμού» στην Υ.Α. 31293/2019 και στο Μητρώο Πολιτών, σχετικά με την καταχώρηση ληξιαρχικής πράξης γέννησης τέκνου υιοθετημένου από μόνη γυναίκα, σε συμμόρφωση με την αρχή της εξομοίωσης των παιδιών γεννημένων με και χωρίς γάμο/σύμφωνο συμβίωσης των γονέων του νέου οικογενειακού δικαίου.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Εσωτερικών αποδέχτηκε την πρόταση, με τη δημοσίευση της Υ.Α. 69004/2022 (Φ.Ε.Κ. Β' 5511) και υλοποίησε τις απαραίτητες αναβαθμίσεις στο Πληροφοριακό Σύστημα «Μητρώο Πολιτών» για την καταχώρηση ληξιαρχικής πράξης γέννησης σε περίπτωση υιοθεσίας τέκνου μόνο από μητέρα.

1.10. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων) η διαμόρφωση πρωτοκόλλου ενεργειών, ώστε, πριν την πραγματοποίηση οποιασδήποτε μαζικής ή λιγότερο μαζικής μετακίνησης πληθυσμών προσφύγων, να διασφαλίζεται η ομαλή μετάβαση στην επόμενη κατάσταση και η άσκηση των δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων πληθυσμών, ιδίως εκείνων της πραγματικής πρόσβασης των παιδιών στην εκπαίδευση (λ.χ. με έγκαιρη μετεγγραφή στα νέα σχολεία, ίδρυση, έγκαιρη στελέχωση και λειτουργία, κατά τον χρόνο μετακίνησης, επαρκών τάξεων υποδοχής, προηγούμενη εξασφάλιση της μεταφοράς των μαθητών).

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** η δυνατότητα υποβολής αιτημάτων και αρχικής χορήγησης αδειών διαμονής, μέσω των ηλεκτρονικών υπηρεσιών του Υπουργείου.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αριθμ. 674588/2022 Υ.Α. προβλέπεται πλέον η ηλεκτρονική υποβολή αιτήσεων αρχικής χορήγησης τίτλων διαμονής, καθώς και αιτήσεων επανέκδοσης τίτλων διαμονής σε ισχύ και αιτήσεων αρχικής χορήγησης ή ανανέωσης ειδικών βεβαιώσεων νόμιμης διαμονής.

- **Είχε προταθεί** να διασφαλιστεί από την Υπηρεσία Ασύλου, σε συντονισμό με την Η.Δ.Ι.Κ.Α. Α.Ε., η συνολική παράταση της ισχύος του Π.Α.Α.Υ.Π.Α. για διάστημα ισόχρονο της νομοθετικής παράτασης ισχύος των δελτίων των αιτούντων διεθνή προστασία, κατόπιν αναφορών σχετικά με ασυνόδετους ανηλίκους που είχαν στερηθεί τον αριθμό αυτόν κατά την, αναγραφόμενη στο δελτίο τους, λήξη.

Ανταπόκριση: Με το υπ' αριθμ πρωτ. 53378/31.01.2022 έγγραφό της, η Υπηρεσία Ασύλου επιβεβαίωσε ότι μετά από επικοινωνία με την Η.Δ.Ι.Κ.Α. Α.Ε. παρατάθηκαν όλοι οι Π.Α.Α.Υ.Π.Α. των αιτούντων διεθνή προστασία.

1.11. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

- **Προτάθηκε** η ένταξη του πτυχίου της ειδικότητας «Μηχανικός Περιβάλλοντος» στις διατάξεις της Κ.Υ.Α. 323/4883/16.1.2015, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται έκδηλη αναντιστοιχία του γνωστικού αντικειμένου των πτυχιούχων που περιλαμβάνονται στην Κ.Υ.Α., με αυτό της ειδικότητας «Μηχανικός Περιβάλλοντος», καθώς οι κάτοχοί του απέκτησαν το δικαίωμα εκπόνησης μελετών και έκδοσης πιστοποιητικών ελέγχου απολυμάνσεων και εντομοκτονιών σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους από το έτος 2018, δηλαδή σε χρόνο μεταγενέστερο της έκδοσης της ως άνω Κ.Υ.Α.
- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Εσωτερικών) να εξεταστούν οι θέσεις του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος ως προς τις διαδικασίες για την ορθολογική κλάδευση του αστικού πράσινου, ούτως ώστε να δρομολογηθούν οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, τόσο σε θεσμικό, όσο και σε διοικητικό επίπεδο.

1.12. Υπουργείο Τουρισμού

- **Προτάθηκε** να ληφθεί μέριμνα, ώστε άτομα που χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα, όταν περιηγούνται ή επισκέπτονται μουσεία, μνημεία κ.λπ., να μπορούν να απολαμβάνουν υπηρεσιών ξενάγησης σε ίση βάση με τους άλλους επισκέπτες, όπως επιβάλλει η Σ.Δ. ΑμεΑ.

2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί Σχεδίων Νόμου

2.1. Παρατηρήσεις¹⁹⁴ στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη «Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός Σωφρονιστικού Κώδικα – Τροποποιήσεις στον Ν. 2776/1999 και άλλες διατάξεις» (Ν. 4985/2022)

Ο Συνήγορος επανέλαβε την πάγια θέση του ότι το σωφρονιστικό σύστημα πρέπει να επανεξετασθεί με συνολική προσέγγιση και μακροπρόθεσμη προοπτική, προκειμένου να ενσωματωθούν σε αυτό οι ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις. Οι κυριότερες παρατηρήσεις της Αρχής συνοψίζονται στα εξής:

Ειδικό ένδικο βοήθημα για συνθήκες κράτησης

Θεσπίζεται ειδικό ένδικο βοήθημα για τις συνθήκες κράτησης στα σωφρονιστικά καταστήματα, με στόχο τη μείωση των καταδικαστικών αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. Πρόκειται για αναγκαίο, αλλά όχι επαρκές, μέτρο για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης. Θετική κρίνεται η ρύθμιση περί κοινοποίησης των αποφάσεων χορήγησης του εν λόγω βοηθήματος στο Συνήγορο. Ενδεχόμενη, δε, κοινοποίηση στην Αρχή και των προσφυγών των κρατουμένων, θα συνέβαλλε στην ουσιαστικότερη αποτελεσματικότητα του ένδικου βοηθήματος. Αρνητικό στοιχείο της ρύθμισης αποτελεί η δυσμενής επίπτωση στη σωματική ή/και ψυχική υγεία του κρατουμένου, ως προϋπόθεση χορήγησής του. Επίσης, ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών της ποινής θα έπρεπε να ορίζεται ως μέτρο αποκατάστασης των συνθηκών διαβίωσης του προσφεύγοντος.

Οργάνωση και Λειτουργία Σωφρονιστικών Καταστημάτων

Η δημιουργία Σωφρονιστικών Καταστημάτων Αυξημένης Ασφάλειας θα ήταν σκόπιμο να συνοδεύεται από περίγραμμα των πρόσθετων περιορισμών στα δικαιώματα των κρατουμένων. Επιπλέον, η υψηλή επικινδυνότητα, ως κριτήριο μεταγωγής, συνδέεται αφηρημένα με το είδος του αδικήματος, χωρίς ατομική εκτίμηση, κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας. Παραμένει ο κίνδυνος για τη λειτουργία των Αγροτικών Σωφρονιστικών Καταστημάτων, καθώς η θέσπιση αυστηρότερων προϋποθέσεων για τη μεταγωγή κρατουμένων οδηγεί στην αποδυνάμωσή τους, εξέλιξη την οποία ο Συνήγορος είχε ήδη προβλέψει¹⁹⁵ στις παρατηρήσεις του επί του Ν. 4760/2020.

194. <https://www.synigoros.gr/api/files/download/444548>.

195. <https://www.synigoros.gr/api/files/download/4>.

Ανήλικοι κρατούμενοι και εκπαίδευση

Στο πλαίσιο της αναδιατύπωσης των διατάξεων για τους ανήλικους κρατούμενους, θεωρήθηκε αναγκαία η προσαρμογή στη Διεθνή Σύμβαση Δικαιωμάτων Παιδιού (Δ.Σ.Δ.Π.), προκειμένου να διαμορφωθούν κατάλληλες συνθήκες για την ομαλή ψυχοκοινωνική εξέλιξή τους. Οι μεν ανήλικοι πρέπει να κρατούνται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους, οι δε νεαροί ενήλικες ξεχωριστά από τους λοιπούς ενήλικες, ενώ απαιτούνται ιδιαίτερες ρυθμίσεις για τις συνθήκες κράτησης, το καθεστώς αδειών, την παροχή ψυχολογικής υποστήριξης και τη μετασφραγιστική μέριμνα. Επιπλέον πρέπει να απαλειφθεί η δυνατότητα κράτησης ανηλίκων σε αστυνομικά κρατητήρια, ενώ παρατηρείται πως ελλείπει κάθε πρόβλεψη ειδικών προδιαγραφών για το επισκεπτήριο ανηλίκων.

Επισημάνθηκε επίσης, πως η πολιτεία οφείλει να διασφαλίζει την απρόσκοπτη πρόσβαση των ανηλίκων κρατούμενων στην υποχρεωτική εκπαίδευση, αφενός προβλέποντας ως υποχρεωτική, και όχι δυναμική, τη λειτουργία μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και αφετέρου επεκτείνοντας τον υποχρεωτικό χαρακτήρα και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Δικαιώματα επικοινωνίας και εναλλακτικές μορφές έκτισης ποινών

Η εισαγωγή ιδιαίτερως αυστηρών προϋποθέσεων για τη λήψη τακτικών αδειών χωρίς σχετική αιτιολόγηση, παραβλέπει το νομολογιακό δεδομένο της αποδοχής της παραβίασής τους, εν όψει της στάθμισης με τις ευεργετικές επιδράσεις τους. Επιπλέον, ο περιορισμός των αδειών θα συμβάλει στην επιδείνωση του υπερπληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων. Καθώς, δε, για κάποια αδικήματα, τυπικό κριτήριο για τη χορήγηση της άδειας δεν αποτελεί ο χρόνος έκτισης και το ύψος της ποινής, αλλά αυτό το ίδιο το αδίκημα, ενδυναμώνεται ο τιμωρητικός, έναντι του σωφρονιστικού, χαρακτήρα του Κώδικα.

Επίσης, επισημάνθηκε η έλλειψη αιτιολόγησης, τόσο των προστιθέμενων προϋποθέσεων για τη χορήγηση εκπαιδευτικής άδειας, όσο και των δυσανάλογων περιορισμών στην ημιελεύθερη διαβίωση, αλλαγές που προφανώς δεν συνάδουν με το στόχο της ομαλής επανένταξης.

Αναπροσαρμογές μετά την υποβολή των παρατηρήσεων της Αρχής

Ορισμένες από τις ανωτέρω παρατηρήσεις έγιναν, τελικά, δεκτές κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου στην Ολομέλεια της Βουλής. Μεταξύ άλλων, αποσύρθηκε η δυσμενής επίπτωση στην υγεία του κρατούμενου, ως προϋπόθεση χορήγησης του ένδικου βοηθήματος, ενώ προστέθηκε η δυνατότητα ευεργετικού υπολογισμού των ημερών ποινής. Επίσης, προβλέφθηκε ως υποχρεωτική η λειτουργία μονάδων εκπαίδευσης. Τέλος, έγινε αποδεκτή η πρόταση για ενσωμάτωση ειδικής πρόβλεψης για την κράτηση των διεμφυλικών ατόμων σε σωφρονιστικά καταστήματα.

2.2. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου «Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας και Πλαίσιο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων» (Ν. 4960/2022)

Ο Συνήγορος του Πολίτη χαιρέτησε την προσπάθεια υλοποίησης ενός συγκροτημένου συστήματος επιτροπείας των ασυνόδευτων ανηλίκων και ρύθμισης του πλαισίου παροχής φιλοξενίας, στη βάση της προάσπισης του βέλτιστου συμφέροντος και των δικαιωμάτων τους. Υπογράμμισε μάλιστα ότι, ήδη από την ψήφιση του Ν. 4554/2018, η εφαρμογή των προβλέψεων για την επιτροπεία αποτελούσε μία χρονίζουσα θεσμική εκκρεμότητα, η οποία έθετε τα παιδιά σε κίνδυνο και αποτέλεσε αντικείμενο σχολιασμού της αρμόδιας Επιτροπής του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στις πρόσφατες καταληκτικές παρατηρήσεις της για την Ελλάδα. Επίσης, τονίστηκε ότι τη σχετική ανάγκη είχαν επισημάνει επανειλημμένα και οι Ευρωπαίοι Συνήγοροι του Παιδιού.

Η Αρχή προέβη σε επισημάνσεις επί διατάξεων του σχεδίου νόμου, προτείνοντας ιδίως:

- Αποσαφήνιση ότι το νομικό καθεστώς των χωρισμένων παιδιών δεν διαφέρει από εκείνο των ασυνόδευτων, επομένως θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με ανάλογο τρόπο, καθώς και θεώρηση των ανήλικων αδελφών ως μελών οικογένειας.
- Πρόβλεψη συγκεκριμένης διαδικασίας περιοδικής παρακολούθησης και εποπτείας της φροντίδας του παιδιού, στις περιπτώσεις ανάθεσής της σε συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο και αποσαφήνιση του ειδικότερου ρόλου του επιτρόπου, ως προς τις περιγραφόμενες ενέργειες καθημερινής φροντίδας του παιδιού.
- Παροχή στους ασυνόδευτους δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης σε όλες τις διοικητικές διαδικασίες ασύλου.
- Πρόβλεψη διαδικασίας υποβολής και διαχείρισης παραπόνων των ασυνόδευτων ανηλίκων, κατά τρόπο φιλικό στα παιδιά, που θα αίρει τυχόν φόβους υποβολής τους και θα εξασφαλίζει την αντικειμενικότητα της διαχείρισης (λ.χ. ειδική ιστοσελίδα, τηλεφωνική γραμμή σε γλώσσα κατανοητή στους ανήλικους, τακτική ακρόαση από τη Μονάδα Θεσμικής Προστασίας).
- Επανεξέταση της πρόβλεψης χρηματοδότησης του Ε.Σ.Ε.Α.Α. από ίδιους πόρους των Φ.Π.Υ.Ε., με το σκεπτικό ότι ενδέχεται να δημιουργήσει σημαντική ανισότητα ως προς την πληρότητα και επάρκεια των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ανήλικους.
- Πρόβλεψη της υποχρέωσης αναγγελίας σε περίπτωση ασυνόδευτου, που «είναι προδήλως ανήλικος ή δηλώνει ανήλικος ή σε περίπτωση πολίτη τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς, ο οποίος έχει ήδη καταγραφεί ως ανήλικος από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές».

- Να προστεθεί ότι, έως και τον ορισμό επιτρόπου, ο Εισαγγελέας λειτουργεί ως προσωρινός επίτροπος, καθώς και ότι, σε περίπτωση αποποίησης ή παύσης του επιτρόπου ή του εντεταλμένου επιτροπείας και έως τον ορισμό νέου επιτρόπου ή την αντικατάσταση του εντεταλμένου επιτροπείας, αναβιώνει ο ρόλος του Εισαγγελέα, ως προσωρινού επιτρόπου.
- Να προστεθεί συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο για τον ορισμό επιτρόπου από τον Εισαγγελέα, και, εν συνεχεία, για την υπόδειξη και ανάληψη καθηκόντων από τον εντεταλμένο επιτροπείας.
- Διατήρηση της επιτροπείας, σε περίπτωση κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας, έως ότου ρυθμιστεί η επιτροπεία του παιδιού σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα.
- Πρόβλεψη υποχρέωσης του εντεταλμένου επιτροπείας να προσκομίζει ποινικό μητρώο δικαστικής (και όχι γενικής) χρήσης, λαμβάνοντας υπόψη την αυξημένη ευαλωτότητα του πληθυσμού και την ανάγκη παροχής ενισχυμένων εγγυήσεων στο πλαίσιο παιδικής προστασίας.
- Να περιληφθεί μνεία, αναφορικά με τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, για απόφαση επί διαφωνιών που ανακύπτουν, στη περίπτωση διαφορών μεταξύ του επιτρόπου και του φιλικού προσώπου που έχει αναλάβει την καθημερινή φροντίδα του ανηλίκου.

2.3. Παρατηρήσεις¹⁹⁶ στο σχέδιο Κ.Υ.Α. των Υφυπουργών Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Περιβάλλοντος και Ενέργειας «Προϋποθέσεις Ίδρυσης και Λειτουργίας Μονάδων Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας (ΜοΠΠ) από Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα» (Υ.Α. 40494/03.05.2022, Φ.Ε.Κ. Β' 2302/11.05.2022)

Ο Συνήγορος εκτίμησε ως θετική τη θέσπιση προδιαγραφών για τη λειτουργία μονάδων παιδικής προστασίας, επισημαίνοντας τα χρόνια προβλήματα και τις δομικές αδυναμίες σε ό,τι αφορά στην οριοθέτηση και εποπτεία του πεδίου και την ανάγκη προσαρμογής στην κατεύθυνση της σταδιακής αποϊδρυματοποίησης.

Επί των επιμέρους προβλέψεων του σχεδίου, υπογραμμίστηκε η ανάγκη:

- Θέσπισης ενιαίου Κανονισμού Λειτουργίας για τις ΜοΠΠ, με σεβασμό των θεσμοθετημένων δικαιωμάτων των φιλοξενουμένων, πρόβλεψη διαδικασιών υποβολής παραπόνων, διασφάλιση πρόσβασης σε εξωτερικό φορέα ή μηχανισμό παραπόνων.

196. <https://old.synigoros.gr/resources/docs/170522-dt-prodiagrafes-gia-idrymatadocx.pdf>.

- Ενημέρωσης των παιδιών της Μονάδας και ακρόασης της γνώμης τους, μέσω συμβατής με τη Δ.Σ.Δ.Π. διαδικασίας^{197,198}, για το σύνολο της κατάστασής τους και των θεμάτων που τα αφορούν, καθώς και για τα δικαιώματά τους σε όλους τους τομείς, με τρόπο ανάλογο με την ηλικία και τον βαθμό ωριμότητάς τους.
- Μέριμνας για παροχή υποστήριξης έως την ηλικία των είκοσι τεσσάρων (24) ετών, με σκοπό την ομαλή αυτονόμηση.
- Μικρότερου αριθμού φιλοξενουμένων ανά Μονάδα, κατά τη λογική των δομών οικογενειακού τύπου, αλλά και ανά δωμάτιο (από τέσσερα άτομα σε δύο για τους εφήβους και τρία για τα μικρότερης ηλικίας παιδιά).
- Επανεξέτασης της πρόβλεψης ίδρυσης ΜοΠΠ για βρέφη και νήπια, σύμφωνα με τις διεθνείς κατευθυντήριες για την κατάργηση της τοποθέτησης βρεφών και νηπίων 0 – 3 ετών (τουλάχιστον) σε δομές φιλοξενίας.
- Πρόβλεψης, κατά τη μετάβαση παιδιών από ΜοΠΠ για την παιδική ηλικιακή ομάδα σε αντίστοιχες για εφήβους, ώστε να διασφαλίζεται, κατά το δυνατό, η συνέχεια στη ζωή και τη φροντίδα των παιδιών (τόπος διαμονής, σχολείο, επικοινωνία με συγγενικά και φιλικά πρόσωπα, κ.λπ.).
- Διευκρίνισης του φορέα αδειοδότησης των ΜοΠΠ, λόγω αντιφατικών διατάξεων.
- Απάλειψης της προϋπόθεσης προηγούμενης άρνησης Ν.Π.Δ.Δ. να δεχθεί παιδί, προκειμένου να τοποθετηθεί σε ΜοΠΠ, με κριτήριο την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντός του.
- Δυνατότητας άμεσης αναζήτησης αναδοχής, όταν αποκλείεται εκ των προτέρων η (άμεση) επιστροφή στην οικογένεια, στη βάση του βέλτιστου συμφέροντός του (π.χ. περιπτώσεις απομάκρυνσης του παιδιού λόγω σοβαρής κακοποίησης ή προφανούς ακαταλληλότητας του οικογενειακού περιβάλλοντος).
- Συγκεκριμενοποίησης του πλαισίου και της συχνότητας επικοινωνίας του παιδιού με την οικογένεια και τεκμηρίωσης τυχόν περιορισμού, προς διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντός του.
- Ενθάρρυνσης της επικοινωνίας με ευρύτερο συγγενικό και φιλικό περιβάλλον.
- Συγκεκριμενοποίησης κανόνων δεοντολογίας, στους οποίους υπόκειται το προσωπικό.
- Διασφάλισης επαρκούς στελέχωσης με, μεγαλύτερη της προβλεπόμενης, αναλογία φιλοξε-

197. Committee on the rights of the Child, General Comment no 12 (2009), CRC/C/GC/12/2009, "The child to be heard", par. 40 – 49.

198. Committee on the rights of the Child, General Comment no 12 (2009), CRC/C/GC/12/2009, "The child to be heard", par. 97 «C. The rights of the child to be heard in different settings and situations, 2. In alternative care".

νουμένων παιδιών – προσωπικού,

- Υποχρέωσης, και όχι δυνατότητας, επικοινωνίας του/της Κοινωνικού/ής Συμβούλου με τα παιδιά, στο πλαίσιο άσκησης του εποπτικού ρόλου του και διευκόλυνση της άμεσης επικοινωνίας τους μαζί του και μετά το πέρας της επίσκεψης.
- Θεσμοθέτησης κοινού ρυθμιστικού πλαισίου λειτουργίας και εποπτείας για το σύνολο των δομών φιλοξενίας ανηλίκων, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου και αρμοδιότητας διαφορετικών υπουργείων.

2.4. Παρατηρήσεις για τη διάταξη του άρθρου 14 στο σχέδιο Νόμου «Ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/884 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2019 για την τροποποίηση της απόφασης – πλαισίου 2009/315/ΔΕΥ του Συμβουλίου, όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με υπηκόους τρίτων χωρών και όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου (ECRIS), και για την αντικατάσταση της απόφασης 2009/316/ΔΕΥ του Συμβουλίου (L 151) και λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης» (Ν. 4995/2022)

Ο Συνήγορος του Πολίτη τοποθετήθηκε, κατόπιν πρόσκλησης από την αρμόδια επιτροπή της Βουλής των Ελλήνων, ως προς την προτεινόμενη ρύθμιση του άρθρου 14 του σχεδίου νόμου, με την οποία τροποποιήθηκε η παρ. 3 του άρθρου 569 Κ.Π.Δ., προβλέποντας την καταχώριση στα δελτία ποινικού μητρώου πληροφοριών για την ποινική δίωξη, που ασκείται για τα εγκλήματα σε βάρος ανηλίκων, τα οποία προβλέπονται στα άρθρα 299, 306, 312, 323Α, 324, στο 19ο Κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα και στο Ν. 3500/2006, για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, όταν τα εγκλήματα στρέφονται σε βάρος ανηλίκου, μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση της υπόθεσης.

Η Αρχή έκρινε ως, καταρχήν θετική, τη σχετική ρύθμιση, παρά την αυστηρότητά της - δεδομένου ότι η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών απαιτεί αυξημένη εγρήγορση εκ μέρους φορέων και υπηρεσιών, ιδίως ως προς αδικήματα που σχετίζονται με άσκηση ενδοοικογενειακής βίας, βιασμό ανηλίκου, γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους, προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας και κατάχρηση ανηλίκων.

Επισήμανε άλλωστε, ότι, η προτεινόμενη διάταξη συνάδει με τις προβλέψεις των άρθρων 31 και 192 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν. 2101/1992), ενώ έρχεται να καλύψει το κενό που υπήρχε σε σχέση με την αναζήτηση πληροφόρησης για τυχόν ποινική εκκρεμότητα ως προς συγκεκριμένα σοβαρά αδικήματα κατά ανηλίκων, η οποία προβλέπεται ήδη σε επιμέρους νομοθετήματα, με στόχο τη βέλτιστη διασφάλιση των παιδιών και με έμφαση στις πλέον ευάλωτες ομάδες αυτών (ενδεικτικά: άρθ. 8 παρ. 2γ του Ν. 4538/2018, που προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, για τον ορισμό αναδόχου ότι ο υποψήφιος δεν έχει εκκρεμή ποινική δίωξη εναντίον του για σοβαρά αδικήματα σε βάρος παιδιού, άρθ. 7 του Ν. 4837/2021, στο οποίο ορίζονται τα κωλύματα απασχόλησης προσωπικού σε φορείς παιδικής προστασίας αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας).

Τονίστηκε, ωστόσο, ότι, επιβάλλεται ο αυστηρός προσδιορισμός των περιπτώσεων, στις οποίες το μητρώο με τις εν θέματι καταχωρίσεις καθίσταται απαιτητό, με στόχο τη διαφύλαξη του τεκμηρίου της αθωότητας, όπου η πληροφόρηση αυτή δεν επιβάλλεται πράγματι για λόγους προστασίας του υπέρτερου συμφέροντος των ανηλίκων. Προτάθηκε στην κατεύθυνση αυτή η μεία της υποχρεωτικότητας του ελέγχου των ανωτέρω δεδομένων για περιπτώσεις υποψηφίων εργαζομένων, εθελοντών και άλλων προσώπων που έρχονται σε επαφή με παιδιά, σε όλους τους φορείς του δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, οι οποίοι ασχολούνται με ανηλίκους (ενδεικτικά εκπαιδευτικές δομές, σχολεία, δομές προσχολικής αγωγής, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που παρέχουν φροντίδα σε παιδιά, κατασκηνώσεις, αθλητικά σωματεία, κ.λπ.).

2.5. Παρατηρήσεις¹⁹⁹ στο σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Εξορθολογισμός Ασφαλιστικής και Συνταξιοδοτικής Νομοθεσίας, Ενίσχυση Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων και άλλες διατάξεις» (Ν. 4997/2022)

Ο Συνήγορος εκτίμησε ως θετική τη σχετική νομοθετική πρωτοβουλία, επισημαίνοντας ιδίως: α) την πρόβλεψη για δεκαετή παραγραφή των αξιώσεων του ε – Ε.Φ.Κ.Α., που αφορούν σε ανεξόφλητες ασφαλιστικές εισφορές, σε εναρμόνιση με την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας και της συναφούς πρότασης του Συνηγόρου του Πολίτη, β) την αύξηση του αριθμού των μηνιαίων δόσεων για ρυθμίσεις σε οφειλές προς φορείς κοινωνικής ασφάλισης και γ) την κατάργηση των προϋποθέσεων απόδειξης οικονομικής αδυναμίας του οφειλέτη. Ωστόσο, επί μέρους παρατηρήσεις ή νομοτεχνικές βελτιώσεις έγιναν σε σειρά άρθρων.

Ειδικότερα ο Συνήγορος πρότεινε:

199. <https://www.synigoros.gr/el/category/nea/post/sxolia-and-parathrhseis-synhgoroy-or-sxedio-nomoy-e3or8ologismos-asfalistikhs-kai-synta3iodotikhs-nomothesias-enisxysh-eyalwtwn-koinwnikwn-omadwn-kai-alles-diata3eis>.

- Την άρση των δυσμενών συνεπειών που συνδέονται με παραγεγραμμένες αξιώσεις του e – Ε.Φ.Κ.Α. από εργοδοτικές εισφορές.
- Τη διακοπή του χρόνου παραγραφής μόνο μια φορά, όπως και να μην αυξηθούν τα προβλεπόμενα είδη πράξεων που μπορούν να διακόψουν τον χρόνο παραγραφής.
- Την αύξηση του μέγιστου δυνατού αριθμού των δόσεων της ρύθμισης, λαμβάνοντας υπόψη το ύψος της οφειλής και την εισφοροδοτική ικανότητα του οφειλέτη.
- Τη σημαντική μείωση των τόκων επί των εντασσόμενων στη ρύθμιση οφειλών, που αφορούν σε περιόδους ασφάλισης κατά τα έτη της οικονομικής κρίσης και τα έτη που ήταν σε ισχύ σημαντικά μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας.
- Τη μη απαγόρευση υπαγωγής της οφειλής σε νέα ρύθμιση, σε περιπτώσεις μη εμπρόθεσμης καταβολής και δεύτερης δόσης εντός δωδεκαμήνου.
- Την πρόβλεψη για την αναβίωση ρυθμίσεων που χάνονται είτε λόγω ανωτέρας βίας είτε με ευθύνη της Διοίκησης ή των πιστωτικών ιδρυμάτων.
- Την προσθήκη διάταξης: α) για την άμεση ενημέρωση του οφειλέτη σε περίπτωση απώλειας οποιασδήποτε ρύθμισης και για το δικαίωμά του να υποβάλει αίτηση αναβίωσης και β) για έκδοση νέας τροποποιητικής απόφασης, στην περίπτωση που η απόφαση υπαγωγής οφειλέτη σε ρύθμιση τροποποιείται, εξαιτίας μεταβολής των υποχρεώσεών του.

Σχετικά με την προθεσμία και αρμοδιότητα για την άσκηση προσφυγής κατά των Αποφάσεων των Διοικητικών Επιτροπών e – Ε.Φ.Κ.Α. επισημάνθηκε ότι, η ενδικοφανής διαδικασία, όπως ήδη εφαρμόζεται από τα αρμόδια διοικητικά όργανα, δεν οδηγεί στη θεραπεία της διαφοράς σε διοικητικό στάδιο, αλλά στην αναβολή του χρόνου αποκατάστασης της νομιμότητας και στη σώρευση των κοινωνικοασφαλιστικών διαφορών στα δικαστήρια.

Για ειδικότερες κατηγορίες συνταξιούχων και δικαιούχων προνοιακών παροχών, προτάθηκαν τα ακόλουθα:

- Η εξομοίωση των χρόνων διαμονής στα κράτη μέλη της Ε.Ε. με το χρόνο διαμονής στην Ελλάδα, για τους υπαλλήλους του Ελληνικού Δημοσίου που υπηρετούν στην αλλοδαπή.
- Η μη αναζήτηση των ποσών αναπηρικών παροχών που, είτε καταβλήθηκαν είτε θα καταβληθούν αχρεωστήτως, και αφορούν σε χρονικές περιόδους μέχρι την έναρξη ισχύος του συγκεκριμένου νόμου.
- Η συνεκτίμηση της οικονομικής εξουθένωσης του λαβόντος, στις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον καταλογισμό αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών του Ο.Π.Ε.Κ.Α.

- Η αντιμετώπιση όλων των σχετικών παροχών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. (παροχή, ενίσχυση, επίδομα, σύνταξη) με τον ίδιο τρόπο, ως προς την αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών και η επέκταση της καταβολής των εξόδων κηδείας, όχι μόνο στην περίπτωση θανάτου ανασφάλιστου υπερήλικα, αλλά και σε περίπτωση θανάτου δικαιούχου του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων.

Εξόχως θετική κρίθηκε η διάταξη με την οποία θεσπίζεται ο συνυπολογισμός του διανυθέντα χρόνου απασχολησιοθεραπείας για προσαύξηση της καταβαλλόμενης μηνιαίας σύνταξης ή για απονομή δεύτερης κύριας σύνταξης των συνταξιούχων ΑμεΑ με ψυχική ή νοητική αναπηρία. Οι προτάσεις της Αρχής εστίασαν στην επέκταση της ρύθμισης: (α) για την πλήρωση χρονικών προϋποθέσεων απονομής σύνταξης σε δικαιούχους προνοιακών δικαιωμάτων και (β) σε άτομα με αναπηρία, δικαιούχους προνοιακών επιδομάτων, που βρίσκονται σε «γκρίζα ζώνη», διότι έχουν μεν ποσοστό αναπηρίας 67% και διαθέτουν γνωμάτευση ότι η ανάληψη εργασίας (μισθωτή ή αυτοαπασχόληση) ενδείκνυται για λόγους ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, ωστόσο, από το συνολικό ποσοστό αναπηρίας τους, το αποδιδόμενο στην ψυχική ή/και νοητική νόσο είναι χαμηλότερο του 50%.

Όσον αφορά στο Πιλοτικό Πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης, ο Συνήγορος εισηγήθηκε:

- Την κάλυψη των πόρων του προγράμματος από τον τακτικό προϋπολογισμό ή κατ' ελάχιστο την πρόβλεψη μετακύλισης του κόστους στον τακτικό προϋπολογισμό μετά το 2025.
- Την εξειδίκευση των υπηρεσιών και την εφαρμογή πλήρους προγράμματος πρώιμης παρέμβασης σε επίπεδο επικράτειας.

Ο Συνήγορος χαιρέτισε τη διεύρυνση του θεσμού της αναδοχής, εκφράζοντας τον προβληματισμό του ως προς:

- την αναφορά σε «φορέα που τους έχει υπό την προστασία του», η οποία παραπέμπει σε προηγούμενη τοποθέτηση του παιδιού σε ίδρυμα.
- Τον όρο «προστασία» που δεν παραπέμπει σε συγκεκριμένο νομικό καθεστώς (επιμέλεια, γονική μέριμνα, πραγματική φροντίδα, κ.λπ.).
- Τη μνεία σε «άλλο πλαίσιο εναλλακτικής φροντίδας», που δημιουργεί την υπόνοια ότι προϋπόθεση για την επαγγελματική αναδοχή αποτελεί η βεβαίωση του φορέα που θα αναλάβει τη φροντίδα («προστασία») του παιδιού πως είναι αδύνατη η τοποθέτησή του σε άλλη δομή κλειστού τύπου.

Περαιτέρω, θετικά αποτιμήθηκε η επέκταση της ειδικής παροχής προστασίας της μητρότητας και στις θετές μητέρες, μέχρι την ηλικία των 8 ετών. Επιπλέον, ο Συνήγορος πρότεινε την επέκταση της ειδικής παροχής α) στις μητέρες, οι οποίες λαμβάνουν βάσει Σ.Σ.Ε. ή ευνοϊκότερης

συμφωνίας, άδεια θηλασμού και φροντίδας ευνοϊκότερη από αυτήν της Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. των ετών 2004 – 2005 (π.χ. απασχολούμενες στις Τράπεζες και στις Ναυτιλιακές Εταιρείες) και β) στις δικηγόρους, οι οποίες απασχολούνται με σχέση έμμισθης εντολής.

Τέλος, ο Συνήγορος εκτίμησε ότι, η διατύπωση στο σχέδιο νόμου «... Από την παραπάνω απαγόρευση εξαιρούνται επαγγέλματα στα οποία, με ειδικές διατάξεις, επιβάλλεται η διερεύνηση της παραπάνω ιδιότητας για ιατρικούς λόγους...», δεν επαρκεί για την προστασία κατά των διακρίσεων, αν δεν υπάρξει και εκσυγχρονισμός του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου σχετικά με τον ιό HIV, αλλά και άλλες χρόνιες παθήσεις, οι οποίες μέχρι σήμερα αποτελούν λόγο αποκλεισμού από την απασχόληση και την εργασία.

2.6. Παρατηρήσεις²⁰⁰ στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027

Ο Συνήγορος θεώρησε σημαντική την εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση, στην κατεύθυνση της αντιμετώπισης χρόνιων δομικών προβλημάτων αλλά και της περαιτέρω ευαισθητοποίησης και αυξημένης εγρήγορσης σε σχέση με την έγκαιρη αναγνώριση των ενδείξεων από πλευράς επαγγελματιών του πεδίου.

Τονίστηκε ωστόσο η ανάγκη ενιαίας στρατηγικής για τη διαχείριση και αναχαίτιση όλων των εκφάνσεων της κακοποίησης - συμπεριλαμβανομένης της παραμέλησης - με στόχο την αποτροπή της αποσπασματικότητας και του κατακερματισμού αρμοδιοτήτων στην παιδική προστασία²⁰¹.

Πέραν της γενικής αυτής πρότασης, ο Συνήγορος εισηγήθηκε:

- Τήρηση συγκεκριμένης μεθοδολογίας στο σκέλος της καταγραφής των διαθέσιμων πόρων και υπηρεσιών (καταγραφή των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τα παιδιά και τα προβλήματα που παρατηρούνται, αποτύπωση δαπανών, διαθέσιμων πιστώσεων και άλλων χρηματοδοτικών πόρων σε βάθος χρόνου, καταγραφή ποσοτικοποιημένων αναγκών, προσδιορισμός συγκεκριμένων δεικτών παρακολούθησης της υλοποίησης και αξιολόγησης του σχεδιασμού).
- Αναφορά της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και λοιπών καίριας σημα-

200. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/sxolia-synhgoroy-or-eθniko-sxedio-drashs-gia-thn-prostasia-twn-paidiwn-apo-th-se3oyalikh-kakopoihsh-kai-ekmetalleysh-2022-2027>

201. Το πρόβλημα είχε αναδειχθεί από τον Συνήγορο στην Ειδική Έκθεση «Από το Ίδρυμα στην Κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών», 2020, Συνήγορος του Πολίτη, <https://www.synigoros.gr/el/category/paidi/post/eidikh-ek8esh:-prostasia-eyalwtwn-paidiwn>

σίας ρυθμίσεων (λ.χ. άρθ. 227, 569 παρ. 3 ΚΠΔ) στο θεσμικό πλαίσιο του σχεδίου.

- Συμπερίληψη του μείζονος ζητήματος της υποστελέχωσης στις δομικές προκλήσεις που παρατίθενται στο σχέδιο, με στόχο να ενταχθεί αντίστοιχη πρόβλεψη ενίσχυσης του προσωπικού στα σχεδιαζόμενα μέτρα.
- Μνεία στην έλλειψη διεπιστημονικότητας που χαρακτηρίζει ιδίως τη διαδικασία διερεύνησης και υποστήριξης.
- Πρωτοβουλία και διαδικασίες ενίσχυσης της συμμετοχής των παιδιών σε όλα τα μέτρα που μνημονεύονται και τις πολιτικές που τα αφορούν, σύμφωνα και με το άρθ. 12 της Δ.Σ.Δ.Π.
- Συγκεκριμενοποίηση της πρόβλεψης δημιουργίας Εθνικού Αρχείου Καταγραφής και Επιτήρησης, με εγγυήσεις για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των παιδιών και τήρηση σε αυτό στοιχείων για όλες τις μορφές κακοποίησης-συμπεριλαμβανομένης της παραμέλησης- και όχι μόνο για τις υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης.
- Ως προς την προβλεπόμενη εκπαίδευση επαγγελματιών, συγκεκριμενοποίηση των ειδικοτήτων και πρόβλεψη συστηματικότητας και υποχρεωτικότητας αυτής.
- Εισαγωγή στο εκπαιδευτικό σύστημα ενός συνεκτικού curiculum σεξουαλικής αγωγής των παιδιών, προσαρμοσμένης στο εκάστοτε αναπτυξιακό στάδιο.
- Άμεση υλοποίηση της δέσμευσης για τα «Σπίτια του Παιδιού».
- Εξασφάλιση πολλαπλών σημείων εισόδου καταγγελίας των παιδιών (online, τηλεφωνικά κ.λπ.), πρόσβασης και σε εξωτερικούς μηχανισμούς παραπόνων (λ.χ. Συνήγορος), ενημέρωση σε φιλική γλώσσα και ενδυνάμωση για την αναγνώριση της παραβίασης.
- Προσθήκη της εθνικής γραμμής παιδικής προστασίας (1107) του ΕΚΚΑ και της γραμμής του Παιδιού του Συνηγόρου (80011 32 000), στις γραμμές για την ενημέρωση παιδιών, γονέων/κηδεμόνων και επαγγελματιών σχετικά με το νομικό πλαίσιο και τα δικαιώματα.
- Επανεξέταση της πρόβλεψης Αθλητικού Συνηγόρου, καθώς δημιουργείται ένας ακόμη θεσμός διαμεσολάβησης και συμβουλευτικής καθοδήγησης - εκτός του Συνηγόρου του Πολίτη- με αλληλεπικαλυπτόμενες αρμοδιότητες με την Ανεξάρτητη Αρχή.
- Εφαρμογή της πρόβλεψης εξειδικευμένων κέντρων παροχής θεραπευτικών υπηρεσιών σε όλες τις περιπτώσεις κακοποίησης και όχι μόνο σεξουαλικής.
- Νομική προστασία των επαγγελματιών έναντι διώξεων σε βάρος τους για την υποβολή αναφοράς ή γνώμη που διατύπωσαν κατά την άσκηση του έργου τους, σε σχέση με κακοποίηση-παραμέληση ανηλίκου.

- Πρόβλεψη στοχευμένων μέτρων αναχαίτισης της δευτερογενούς θυματοποίησης των παιδιών από τα ΜΜΕ.

3. Ειδική Έκθεση: «Ενεργειακή Κρίση: Αίτια – Επιπτώσεις – Προτάσεις»

Με αφορμή τις αναφορές των πολιτών και τα ζητήματα που έχουν δημιουργηθεί από την ενεργειακή κρίση και βαρύνουν τον καταναλωτή, ο Συνήγορος του Πολίτη εκπόνησε ειδική έκθεση με τίτλο «Ενεργειακή κρίση: Αίτια – Επιπτώσεις – Προτάσεις».

Στην έκθεση καταγράφονται οι ευρωπαϊκές πολιτικές για την ενοποίηση και απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, που αποτελούν βασικούς πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, παρατίθεται η εθνική νομοθεσία που υιοθετήθηκε προς εναρμόνιση με τις πολιτικές της Ε.Ε., με τη δημιουργία του Ελληνικού Χρηματιστηρίου Ενέργειας (Ε.Χ.Ε.), που ξεκίνησε να λειτουργεί το Μάρτιο 2021.

Από το καλοκαίρι του 2021, παρατηρείται ραγδαία αύξηση της τιμής ενέργειας, η οποία συνέχισε την ανοδική της πορεία, κυμαινόμενη πλέον στο υπερτετραπλάσιο και ενίοτε στο υπερπενταπλάσιο του κόστους, που είχε πριν την έλευση της χρηματιστηριακής αγοράς ενέργειας. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των τιμών της ενέργειας διαδραματίζει το φυσικό αέριο, το οποίο, ως λιγότερο ρυπογόνο, εισήλθε στο ενεργειακό μείγμα της χώρας, αντικαθιστώντας σταδιακά τον λιγνίτη στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η εισαγωγή του φυσικού αερίου στο χρηματιστήριο προκάλεσε σταδιακά σημαντική αύξηση της τιμής του.

Οι καταναλωτές, για την απόκτηση ενός αγαθού απαραίτητου για τη διαβίωσή τους, εξαρτώνται από τη λειτουργία μιας χρηματιστηριακής αγοράς, χωρίς δυνατότητα παρέμβασης, διότι δεν μπορούν ούτε να αναβάλουν την αγορά, όταν οι τιμές είναι υψηλές, ούτε να αποθηκεύσουν την ηλεκτρική ενέργεια, όταν οι τιμές είναι χαμηλές.

Εξαιτίας των ανωτέρω, τον Αύγουστο του 2021, ενεργοποιήθηκε η ρήτρα αναπροσαρμογής, οδηγώντας σε ιδιαιτέρως σοβαρή αύξηση των τιμολογίων στον τελικό καταναλωτή. Περαιτέρω, στις αρχές του 2022 οι γεωπολιτικές εξελίξεις συνέβαλαν στη διατάραξη του παγκόσμιου ενεργειακού συστήματος, προκαλώντας σοβαρές δυσχέρειες και φέρνοντας στο προσκήνιο την υπερβολική εξάρτηση της Ε.Ε. από τις εισαγωγές αερίου, πετρελαίου και γαιάνθρακα.

Σε συνέχεια των αποφάσεων σε επίπεδο Ε.Ε., και προκειμένου να συγκρατηθεί η χονδρική τιμή, όπως διαμορφώνεται στο χρηματιστήριο, η Βουλή πρόσφατα ψήφισε τον Προσωρινό Μηχανισμό Επιστροφής Μέρους Εσόδων Αγοράς Επόμενης Ημέρας (Ηλεκτρικής Ενέργειας).

Ο Συνήγορος θεωρεί ότι, η αντιμετώπιση της τρέχουσας ενεργειακής κρίσης απαιτεί τη λήψη ενός ευρέος πλέγματος μέτρων, που δεν θα εστιάζει μόνο στη στήριξη των καταναλωτών, αλλά και της παραγωγής, και θα καταλαμβάνει το σύνολο της οικονομίας. Το δημοσιονομικό κόστος των παρεμβάσεων που θα απαιτηθούν δεν φαίνεται να μπορεί να υποστηριχθεί επαρκώς από κάθε ένα κράτος μέλος της Ε.Ε. χωριστά. Ιδιαίτερα ευάλωτα είναι κράτη που βρίσκονται σε οριακή δημοσιονομική ισορροπία και οι δείκτες ενεργειακής φτώχειας ακολουθούν ανοδική τάση, όπως η χώρα μας.

Η αποκρατικοποίηση υπηρεσιών στο πεδίο της ενέργειας δεν μπορεί παρά να πραγματοποιείται σε εναρμόνιση με το συνταγματικά καθορισμένο ειδικό καθεστώς προστασίας των επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφελείας, που η λειτουργία τους έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, στη βάση του «λελογισμένου κρατικού παρεμβατισμού», που μπορεί να εκφραστεί και με πρωτοβουλίες για τη συγκράτηση των τιμών της ενέργειας. Ως εκ τούτου, απαιτείται ενδυνάμωση της κρατικής εποπτείας μέσω της συνεργασίας της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και της Ρ.Α.Ε. για τον εποπτικό έλεγχο του Ελληνικού Χρηματιστηρίου Ενέργειας (Ε.Χ.Ε.).

Ο μακροπρόθεσμος εθνικός ενεργειακός σχεδιασμός θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα υπάρχοντα και πιθανολογούμενα ενεργειακά αποθέματα σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Αναγκαία κρίνεται η ανάπτυξη των Α.Π.Ε. με την απαρέγκλιτη τήρηση των προβλεπόμενων διατάξεων, τόσο στη χωροθέτηση, όσο και στην περιβαλλοντική αδειοδότησή τους, αλλά και η περαιτέρω αξιοποίηση και προτεραιοποίηση των υδροηλεκτρικών στην πορεία της απανθρακοποίησης.

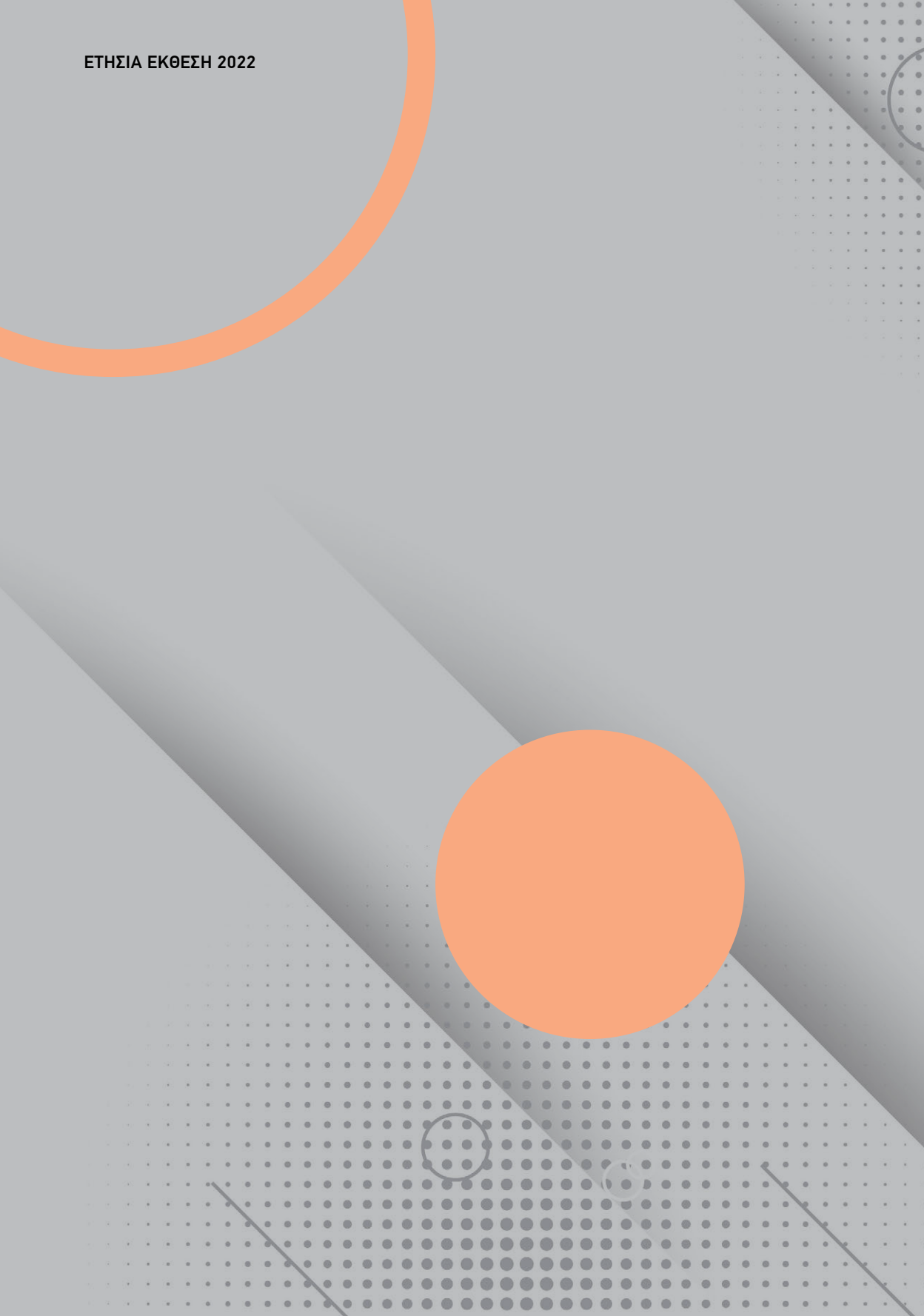
Απαιτείται ανασχεδιασμός και ενίσχυση των δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, απαραίτητος τόσο για επίτευξη των στόχων της ενεργειακής μετάβασης, όσο και της σύνδεσης των μικρών αυτοπαραγωγών και της κάλυψης, έστω και μερικής, του κόστους της ενέργειας, σε μία δύσκολη οικονομικά περίοδο.

Παράλληλα με τη στήριξη προγραμμάτων διακανονισμού οφειλών, την εύρυθμη λειτουργία προγραμμάτων κοινωνικής υποστήριξης των πλέον ευάλωτων καταναλωτών και την ενίσχυση του θεσμού των Ενεργειακών Κοινοτήτων, η ενεργειακή κρίση θέτει εκ νέου το ζήτημα της αποδέσμευσης των λογαριασμών κατανάλωσης ενέργειας από χρεώσεις υπέρ τρίτων.

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Ε.Ο.Χ – ΑΣΥΛΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Ε.Ο.Χ. – ΑΣΥΛΟ

Ο Συνήγορος του Πολίτη ξεκίνησε το 2022 να υλοποιεί δράσεις με χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ.) για τα θεμελιώδη δικαιώματα στους τομείς μετανάστευσης και ασύλου. Συγκεκριμένα, η Ανεξάρτητη Αρχή ανέλαβε το έργο «*Παροχή Εμπειρογνωμοσύνης για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα σε φορείς που δραστηριοποιούνται στους Τομείς του Ασύλου και της Μετανάστευσης*», στο πλαίσιο του σχετικού εθνικού προγράμματος²⁰². Ο στόχος του έργου είναι η συμβολή στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών/αιτούντων άσυλο, και κυρίως όσων ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, μέσω δράσεων ευαισθητοποίησης και ενίσχυσης της τεχνογνωσίας του στελεχιακού δυναμικού όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην υποδοχή, ταυτοποίηση, φιλοξενία και εν γένει μεταχείριση μεταναστών και αιτούντων διεθνή προστασία. Προβλέπονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- **Εκστρατεία ευαισθητοποίησης** σχετικά με την αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη σε θέματα ασύλου και μετανάστευσης. Διεθνή συνέδρια και ενημερωτικές καμπάνιες (διαφήμιση, έκδοση ενημερωτικού υλικού) για τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου και τα θεμελιώδη δικαιώματα προσφύγων και μεταναστών, με έμφαση στα δικαιώματα ευπαθών ομάδων. Διοργάνωση ημερίδων στην περιφέρεια με τη συμμετοχή εκπροσώπων των κατά τόπο εμπλεκόμενων φορέων, με στόχο την ενημέρωση κι ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών σε θέματα προσφύγων και μεταναστών και τη συνεργασία μεταξύ των φορέων.
- **Ανάπτυξη εργαλείων επικοινωνίας** (ιστοσελίδας, ηλεκτρονικού forum, ενημερωτικών φυλλαδίων, κ.ά.), με στόχο την πληρέστερη ενημέρωση μεταναστών και προσφύγων αναλυτικά για τα δικαιώματά τους και τους φορείς με τους οποίους μπορούν να επικοινωνήσουν – με ιδιαίτερη έμφαση στους ασυνόδετους ανηλίκους και εν γένει τα ευάλωτα άτομα.
- **Επιτόπιες επισκέψεις** σε κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης, χώρους προσωρινής υποδοχής και φιλοξενίας και κάθε είδους δομές μεταναστών/αιτούντων άσυλο, με στοχευμένες συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Ήδη, κλιμάκια της Ανεξάρτητης Αρχής επισκέφθηκαν το 2022 τα Κέντρα Υποδοχής Χίου, Σάμου και Φυλακίου, τη Δομή Φιλοξενίας Δράμας και δύο ξενώνες ασυνόδετων ανηλίκων στην Αλεξανδρούπολη και ξεκίνησε ο θεσμικός διάλογος με τις σχετικές προτάσεις του Συνηγόρου προς την αρμόδια Διοίκηση.

202. «Ανάπτυξη των Δυνατοτήτων Διαχείρισης των Εθνικών Συστημάτων Ασύλου και Μετανάστευσης» του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ε.Ο.Χ. 2014 – 2021 (EEA Grants), με Διαχειριστική Αρχή του συνολικού Προγράμματος την Υπηρεσία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών και Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (Υ.Δ.Ε.Α.Π.) του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη (www.ydeap.gr).

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Ο Συνήγορος συνέταξε και διαβίβασε σε εισαγγελικές αρχές τις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Ο Συνήγορος διαβίβασε στις κατά τόπο αρμόδιες εισαγγελικές αρχές: επτά (7) περιπτώσεις καταγγελλόμενης ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανηλίκων, σε μία εκ των οποίων ανήλικη είχε οδηγηθεί σε αυτοχειρία, μία (1) περίπτωση για την οποία ζητήθηκε ο ορισμός επιμελητή ανηλίκων για την παρακολούθηση/υποστήριξη ανήλικης σε κίνδυνο, τρεις (3) στις οποίες δεν απέδωσαν διαμεσολαβητικές προσπάθειες ώστε οι γονείς να επαναφέρουν τα παιδιά τους στο σχολείο, ή να απευθυνθούν σε κατάλληλες διαγνωστικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες, μια (1) που αφορούσε σε αναρτήσεις σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης σχετικά με κυκλώματα εμπορίας βρεφών, και μία (1) – κατόπιν ανώνυμης καταγγελίας – σχετικά με πρόσωπο που εμφανιζόταν ως γιατρός σε δημόσιο νοσοκομείο και προωθούσε παράνομες ιδιωτικές υιοθεσίες ή εικονικές γέννες.
- Ο Συνήγορος του Πολίτη διαβίβασε στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές στοιχεία που τέθηκαν υπόψη του σχετικά με κακοποινιτικές συμπεριφορές κατά ανηλίκων σε δομές παιδικής προστασίας.
- Στο πλαίσιο της διερεύνησης αναφοράς για τη μεταστέγηση του Μουσικού Σχολείου Μυτιλήνης, ο Συνήγορος διαβίβασε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Μυτιλήνης το φάκελο της υπόθεσης, καθώς διαπιστώθηκε ότι δεν τηρήθηκαν οι νόμιμες διαδικασίες για τη μεταστέγηση εκ μέρους των αρμοδίων οργάνων. Συγκεκριμένα, προέκυψε ότι δεν είχε εγκριθεί το απαιτούμενο κτιριολογικό πρόγραμμα, ενώ το νέο κτίριο δε διέθετε τα απαιτούμενα τετραγωνικά και υποδομές για τη στέγηση μουσικού σχολείου.
- Η Αρχή, ολοκληρώνοντας τη διερεύνηση της υπόθεσης σχετικά με τα αίτια κατολίθησης που συνέβη στο Λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου το 2017, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και την περαιτέρω εκμετάλλευση αυτού, εξέδωσε πόρισμα (31/12/2018), το οποίο απέστειλε, μεταξύ άλλων, και στην αρμόδια Εισαγγελία Φλώρινας. Κατόπιν τούτου, η Εισαγγελία προχώρησε σε αυτεπάγγελτη δίωξη κατά πρώων στελεχών της Δ.Ε.Η. της περιόδου 2017, στους οποίους αποδόθηκαν ευθύνες για την κατολίθηση. Στις 26 Οκτωβρίου 2022, ολοκληρώθηκε η δικαστική διαδικασία και πρώων στελέχη της Δ.Ε.Η. καταδικάστηκαν πρωτοδίκως για την κατολίθηση του ορυχείου Αμυνταίου.

Ο Συνήγορος ζήτησε επίσης τον πειθαρχικό έλεγχο στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1. Από τη Συντονίστρια της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής ζητήθηκε ο πειθαρχικός έλεγ-

χος του Δημάρχου Μάνδρας – Ειδυλλίας, λόγω της παράλειψης συνεργασίας αυτού με την Ανεξάρτητη Αρχή, καθώς και λόγω της παράλειψης διακοπής λειτουργίας και αποκατάστασης χωματερής στον οικισμό Βιλίων.

2. Από το Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αιγαίου ζητήθηκε ο πειθαρχικός έλεγχος του Δημάρχου Σκύρου, αναφορικά με την παράλειψη ουσιαστικής συνεργασίας του με την Ανεξάρτητη Αρχή, για ζήτημα που αφορούσε στην άμεση διακοπή της παράνομης λειτουργίας της Εγκατάστασης Επεξεργασίας Λυμάτων στον οικισμό Λιναριά του Δήμου Σκύρου.
3. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδος και Ιονίου εκκίνησε τη διαδικασία διενέργειας Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης λειτουργών της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, λόγω μη συνεργασίας τους με την Αρχή. Συγκεκριμένα, η εμπλεκόμενη υπηρεσία της Περιφέρειας δεν διευκρίνισε τους λόγους για τους οποίους υποψήφια, η οποία, αν και είχε αποστείλει εμπρόθεσμα την ηλεκτρονική της αίτηση, λόγω τεχνικού προβλήματος που αφορούσε στη λειτουργία του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, δεν συμπεριλήφθηκε στους πίνακες κατάταξης σε προκήρυξη προσλήψεων.
4. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής εκκίνησε τη διαδικασία απόδοσης πειθαρχικών ευθυνών στον Δήμαρχο Αλίμου και δημοτικούς λειτουργούς, λόγω μη συνεργασίας με την Αρχή, στο πλαίσιο αναφοράς σχετικά με τη λύση της σύμβασης ωφελούμενου σε πρόγραμμα κοινωφελούς εργασίας.
5. Από τη Συντονίστρια της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής ζητήθηκε ο πειθαρχικός έλεγχος του Δημάρχου Γλυφάδας, λόγω μη συνεργασίας του με την Αρχή, σχετικά με την άρνηση εξέτασης αιτήματος πολίτη για ανάκληση της δωρεάς και την επιστροφή των πονημάτων που είχε δωρίσει στον Δήμο. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση δεν έχει ακόμα παράσχει ενημέρωση για την τυχόν εξέλιξη της διαδικασίας.
6. Από τη Δ/νση Νομικών Επαγγελματιών/Τμήμα Δικηγορικού Λειτουργήματος και Δικαστικών Επιμελητών του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ζητήθηκε ο πειθαρχικός έλεγχος των αρμόδιων οργάνων του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, λόγω μη συνεργασίας τους με την Αρχή, που αφορούσε την άρνηση παροχής ενημέρωσης σε πολίτη από το Πειθαρχικό Τμήμα για την εξέλιξη εξέτασης αναφοράς που υπέβαλε κατά δικηγόρου, μέλους του Συλλόγου. Η αρμόδια Διεύθυνση ενημέρωσε την Αρχή ότι διαβίβασε την υπόθεση στο Πειθαρχικό Τμήμα του Συλλόγου και ζήτησε σχετική ενημέρωση για τις ενέργειες του Πρόεδρου του, λόγω αρμοδιότητας για την εκκίνηση της πειθαρχικής διαδικασίας. Ο Συνήγορος δεν έχει εισέτι ενημερωθεί για την όποια τυχόν εξέλιξη. Σημειώνεται ότι, η άρνηση συνεργασίας με την Αρχή έχει παρατηρηθεί και στο παρελθόν εκ μέρους και άλλων Δικηγορικών Συλλόγων, στο πλαίσιο ανάλογων περιπτώσεων.

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟ 2022

ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟ 2022

Νόμος 4960/2022

«Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας και Πλαίσιο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου»

- Με το άρθρο 49 του Ν. 4960/2022 συστήνεται, στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, θέση Υπεύθυνου Προστασίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου αυτού: «η επιλογή του Υπευθύνου γίνεται, κατόπιν ανοικτής πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος [...] από Πενταμελή Επιτροπή Αξιολόγησης που [...] αποτελείται από: (α) ένα στέλεχος του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου [...] ως Πρόεδρο, (β) ένα στέλεχος του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη [...] (γ) ένα στέλεχος του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής [...] (δ) τον Πρόεδρο της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ή μέλος της Επιτροπής [...] και (ε) **τον Συνήγορο του Πολίτη ή Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη που υποδεικνύεται από τον Συνήγορο, ως μέλη**».
- Με το άρθρο 50 του Ν. 4960/2022 συστήνεται, στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Ειδική Επιτροπή για τη Συμμόρφωση με τα Θεμελιώδη Δικαιώματα. Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου αυτού: «η Επιτροπή αποτελείται από: (α) ένα στέλεχος του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου [...] ως Πρόεδρο, (β) τον Υπεύθυνο Προστασίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, (γ) ένα στέλεχος του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη [...] (δ) ένα στέλεχος του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής [...] (ε) τον Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας ή μέλος της ΕΑΔ [...] (στ) τον Πρόεδρο της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ή μέλος της Επιτροπής [...] και (ζ) **τον Συνήγορο του Πολίτη, ή Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη που υποδεικνύεται από τον Συνήγορο, ως μέλη**».
- Με επιστολή του προς τον Υπουργό Μετανάστευσης και Ασύλου²⁰³, καθώς και σε σχετικό δελτίο τύπου²⁰⁴, ο Συνήγορος του Πολίτη εξέφρασε έντονη επιφύλαξη για το κατά πόσον η συμμετοχή του, στα συλλογικά όργανα που ιδρύονται με τα άρθρα 49 και 50 του Ν.

203. <https://www.synigoros.gr/api/files/download/437333>.

204. <https://www.synigoros.gr/api/files/download/437332>.

4960/2022 «συνάδει με τη συνταγματικά κατοχυρωμένη ανεξαρτησία της Αρχής και τις σχετικές κατευθυντήριες αρχές της Επιτροπής της Βενετίας του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον θεσμό του Συνηγόρου» και εισηγήθηκε την επανεξέταση των ανωτέρω ρυθμίσεων.

Νόμος 4985/2022

«Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός Σωφρονιστικού Κώδικα – Τροποποιήσεις στον Ν. 2776/1999 και άλλες διατάξεις»

- Με το άρθρο 8 του Ν. 4985/2022 προστίθεται νέο άρθρο 6Α στο Σωφρονιστικό Κώδικα (Ν. 2776/1999), το οποίο ιδρύει και ρυθμίζει τη διαδικασία δικαστικής προσφυγής κρατουμένων για τις συνθήκες κράτησης. Σύμφωνα με την παράγραφο 6 του νέου αυτού άρθρου: «Οι αποφάσεις για τις προσφυγές του παρόντος άρθρου κοινοποιούνται, με επιμέλεια του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, **στον Συνήγορο του Πολίτη**».
- Με το άρθρο 9 του Ν. 4985/2022 τροποποιείται το άρθρο 8 του Σωφρονιστικού Κώδικα για τις αρμοδιότητες του Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών. Στην παράγραφο 3 του άρθρου αυτού ορίζεται ότι το Κ.Ε.Σ.Φ. αναλαμβάνει «την παρακολούθηση εκθέσεων και οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Επιτροπής Πρόληψης Βασανιστηρίων και Κακομεταχείρισης, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, **του Συνηγόρου του Πολίτη** και άλλων ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών και εισηγείται σχετικά στη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής».
- Με το άρθρο 47 του Ν. 4985/2022 τροποποιείται το άρθρο 52 του Σωφρονιστικού Κώδικα για τις επισκέψεις προσώπων και φορέων στα σωφρονιστικά καταστήματα. Στην παράγραφο 7 του άρθρου αυτού επαναλαμβάνεται η προϊσχύουσα ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία: «τα Σωφρονιστικά Καταστήματα επιτρέπεται να επισκέπτονται, μετά από προηγούμενη ενημέρωση του διευθυντή του καταστήματος κράτησης, η Διακομματική Επιτροπή της Βουλής για το σωφρονιστικό σύστημα και **ο Συνήγορος του Πολίτη**».

Προεδρικό Διάταγμα 80/2022

«Κώδικας Ατομικού Εργατικού Δικαίου»

- Στην κωδικοποίηση του ατομικού εργατικού δικαίου, που τέθηκε σε ισχύ με το Π.Δ. 80/2022, συμπεριλήφθηκαν (άρθρα 28, 54 και 64), ως είχαν, οι ήδη ισχύουσες ρυθμίσεις για την ειδι-

κή αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη ως φορέα παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Υπουργική απόφαση 2180/20.06.2022

«Συγκρότηση της Επιτροπής Παρακολούθησης των Εθνικών Προγραμμάτων των Ταμείων Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων»

- Στο άρθρο 1 της Υ.Α. 2180/20.6.2022 ορίζεται ότι, στην Επιτροπή Παρακολούθησης των Εθνικών Προγραμμάτων των Ταμείων Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων, μετέχει **«εκπρόσωπος του Συνηγόρου του Πολίτη»**.

Υπουργική απόφαση 510148/17.11.2022

«Οργανισμός Ανεξάρτητης Αρχής “Επιθεώρηση Εργασίας”»

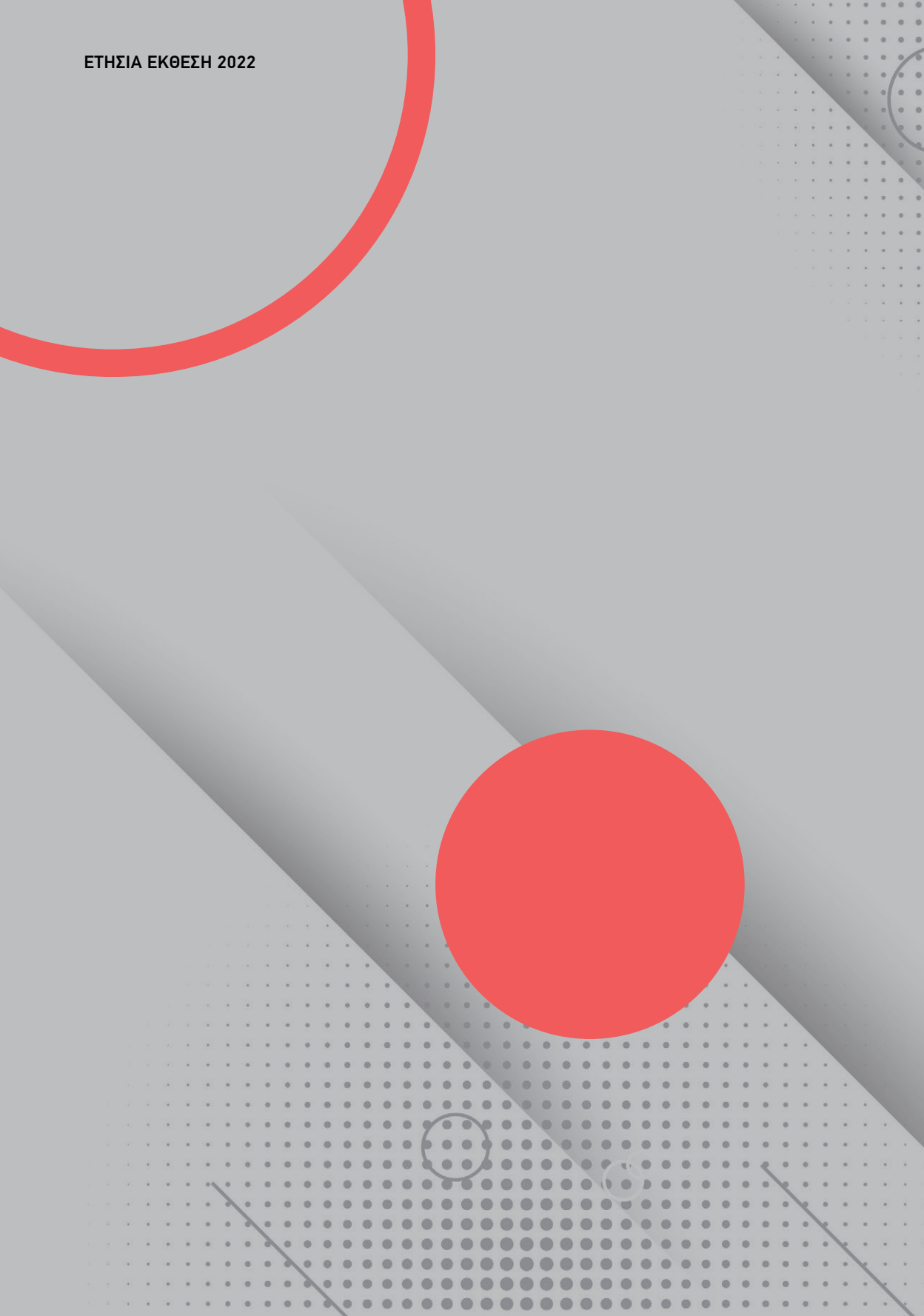
- Στα άρθρα 1, 7 και 20 της Υ.Α. 510148/17.11.2022 ρυθμίζονται αναλυτικά οι περιπτώσεις συνεργασίας της ιδρυόμενης αρχής με το Συνήγορο του Πολίτη, στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητάς του ως φορέα παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Επίσης εκδόθηκαν:

- Απόφαση Συνηγόρου του Πολίτη Φ10/15657/23.03.2022 «*Εσωτερικός κανονισμός της Ανεξάρτητης Αρχής “Συνήγορος του Πολίτη” για την ηλεκτρονική διακίνηση, έκδοση και διαχείριση εγγράφων*» (Φ.Ε.Κ. 1506B/30.03.2022).
- Κοινή απόφαση Υπουργού Επικρατείας και Συνηγόρου του Πολίτη 27270/18.05.2022 «*Διαδικασία ψηφιακής δημιουργίας ραντεβού για επικοινωνία με την Ανεξάρτητη Αρχή “Συνήγορος του Πολίτη” μέσω φυσικής παρουσίας, τηλεφωνικής επικοινωνίας ή τηλεδιάσκεψης*» (Φ.Ε.Κ. 2535B/23.05.2022).

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΤΟ 2022

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Το ανθρώπινο δυναμικό (επιστημονικό και διοικητικό) του Συνηγόρου του Πολίτη στις 31.12.2022 ανερχόταν σε εκατόν ενενήντα έξι (196) στελέχη, συμπεριλαμβανομένων του Συνηγόρου του Πολίτη και των έξι (6) Βοηθών Συνηγόρων, εκ των οποίων σαράντα έξι (46) άνδρες (23,47%) και εκατό πενήντα (150) (76,53%) γυναίκες. Το επιστημονικό δυναμικό αποτελείται από εκατό σαράντα (140) Ειδικούς Επιστήμονες (ειδικό επιστημονικό προσωπικό, Ε.Ε.Π.) και το διοικητικό δυναμικό από πενήντα δύο (52) στελέχη (διοικητικό προσωπικό, Δ.Π.).

Από το επιστημονικό δυναμικό, τριάντα επτά (37) άτομα (26,43%) είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, ογδόντα οκτώ (88) (62,86%) κάτοχοι τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών και δεκαπέντε (15) (10,71%) είναι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι. Από το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης δύο (2) άτομα (3,85%) είναι διδάκτορες, εικοσιένα (21) άτομα (40,38%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, εννέα (9) (17,31%) είναι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι., τρία (3) (5,77%) πτυχιούχοι Τ.Ε.Ι., δεκαεννέα (19) (36,54%) κατέχουν τίτλους σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και δύο (2) (3,85%) υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Το στελεχιακό δυναμικό καλύπτει ευρύ φάσμα επιστημονικών ειδικοτήτων. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται: ογδόντα οκτώ (88) νομικοί, δεκατέσσερις (14) πολιτικοί επιστήμονες, πέντε (5) φιλόλογοι, ένας (1) θεολόγος, εννέα (9) οικονομολόγοι, δέκα (10) κοινωνιολόγοι, οκτώ (8) αρχαιολόγοι, δύο (2) επικοινωνιολόγοι, πέντε (5) ψυχολόγοι, τρεις (3) γεωλόγοι, ένας (1) φυσικός, ένας (1) χημικός, ένας (1) χημικός μηχανικός, δύο (2) πολιτικοί μηχανικοί, δύο (2) επιστήμονες παιδαγωγικών σπουδών, ένας (1) επιστήμονας στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, ένας (1) γιατρός, δύο (2) τοπογράφοι μηχανικοί, έξι (6) επιστήμονες πληροφορικής, ένας (1) βιβλιοθηκονόμος, ένας (1) αρχιτεκτόνος, επτά (7) επιστήμονες διοίκησης επιχειρήσεων, επτά (7) επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, ένας (1) επιστήμονας διοίκησης μονάδων υγείας και δύο (2) δημοσιογράφοι.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ποττάκης Ι. Ανδρέας

ΒΟΗΘΟΙ ΣΥΝΗΓΟΡΟΙ

Θεοφυλάκτου Βαρβάρα

Κουφονικολάκου Θεώνη

Λυκοβαρδή Καλλιόπη

Μόσχος Ιωάννης

Σαββίδη Ευανθία

Φιλιππάκη Δάφνη

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγελάκη Δέσποινα

Αγγέλη Χριστίνα

Αθανασόπουλου Χαρίκλεια

Αλέστας Αριστείδης

Αμοριανού Σοφία

Αναστασίου Ελένη

Ανδρικήκη Κυριακή

Αντωνοπούλου Χρυσούλα

Αντωνίου Χρυσούλα

Αρσενοπούλου Ιωάννα

Ασημάκης Σωτήριος

Βαβουγιού Άννα

Βασιλαντωνοπούλου Βασιλική

Βίττης Νικόλαος

Βλάχου Αικατερίνη

Βορριά Πετρούλα

Βούλγαρη Θεοδώρα

Βουτσίνου Μαρία

Βρετού Βασιλική

Γαλννού Παρασκευή

Γερασίμου Στέφανος

Γεωργίτση Μεταξία

Γεωργοπούλου Μαρία

Γιαζιτζή Δήμητρα

Γκλοβάνου Ελένη

Δαραμάρας Κωνσταντίνος

Δεμοΐρου Ηλέκτρα

Διάφα Ελένη

Δουλαδίρης Νικόλαος

Δρόσος Σέργιος

Ζούβια Καλλιόπη	Μαρτσούκου Μεταξία
Θωμόπουλος Ευάγγελος	Ματανά Αναστασία
Καλαβάνου Άρτεμις	Μαυρογένη Μαρία
Καλαϊτζή Ασημίνα	Μαυρομάτη Ελευθερία
Καλαμπάκου Ελένη	Μονιούδη – Πικρού Ισαβέλλα
Καμένου Ειρήνη	Μοσχοπούλου Αλεξάνδρα
Καμπάς Ανδρέας	Μπαρτζελιώτης Κωνσταντίνος
Καραβόλου Μαρία	Μπαφέ Νίκη
Καραγεώργου Μαρία	Μπενέκου Ευανθία
Κετσιτζίδου Μαρία	Μπιγιάκη Λεμονιά
Κοντογεωργοπούλου Παυλίνα	Μπίλη Βασιλική
Κουβαριτάκη Ιωάννα	Μπλιάτη Μαρία
Κουτρουμάνη Αθηνά	Μποσδογιάννη Αγγελική
Κουτρούμπα Ελένη	Μπούσλη Ευφροσύνη
Κωστής Ιωάννης	Μπούτσελης Ιωάννης
Λαμπροπούλου Κυριακή	Μυτιληναίου Δήμητρα
Λεβέντη Αμαλία	Νικολακοπούλου Μαγδαληνή
Λεβεντοπούλου Μαρία	Νικολέντζος Αθανάσιος
Λιαδή Μαρία	Παιέση Μαρία – Μυρτώ
Λιάσκα Αιμιλία	Παλάσκα Ευνίκη
Λουκάκος Κυριάκος	Πανάγου Αιμιλία
Λυσανδροπούλου Όλγα	Πανοπούλου Αγγελική
Λύτρα Άννα	Παντελίδου Φωτεινή
Μαλεβίτη Αικατερίνη	Παπαδημητράκη Μαρία
Μαριδάκη Αδριήνη	Παπαδόπουλος Χαράλαμπος
Μαρκάκη Ευαγγελία	Παπαδοπούλου Ανδριανή
Μαρκετάκη Αικατερίνη	Παπαθανάσογλου Αντωνίνα

Παπαλουκά Δανάη	Σώρα Αγγελική
Παπανικολάου Ευανθία	Τακούρ Αρετή
Παππά Πανάγια	Τζώρτζη Αργυρώ
Πετούση Θεοδώρα	Τοπαλίδου Αναστασία
Πολύδερα Γρηγορία	Τριανταφύλλου Καλλιόπη-Αικατερίνη
Πρωτοπαπάς Μάριος	Τσάγκαρη Μαρία
Ραμματά Μαρία	Τσακιράκης Ευάγγελος
Ράππου Μαρία	Τσαπόγας Μιχαήλ
Ρουκουνάκη Ευθαλία	Τσελεκίδης Ιωάννης
Ρούτση Άννα	Φλιάτουρα Αικατερίνη
Σάρρας Σάββας	Φλώρου Χριστίνα
Σγάγιας Κωνσταντίνος	Χατζή Χρυσή
Σκυλλάκου Ευαγγελία	Χατζηράλλη Σαπφώ
Σταθοπούλου Αθανασία – Αλεξάνδρα	Χορμοβίτης Δημήτρης
Σταμπουλή Ελένη	Ψαλτάκη Μαρία
Στρατιδάκη Σαμάνθα – Λυδία	
Στώτη Ευανθία	

**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ**

Λαγιάκου Ελένη	Αρτοπούλου Σουσάνα
Αδαμαντίδου Ελένη	Βερβεράκη Κλεοπάτρα
Αδαμόπουλος Αναστάσιος	Βερδελή Αικατερίνη
Αθανασιάδη Ευρυδίκη	Βλάχου Διαμάντω
Ανδριάνη Ρόδω	Βράζος Δημήτριος
Αποστολίδου Άννα	Γιαννακοπούλου Ευαγγελία
Αποστολόπουλος Δημήτριος	Δελέγκου Βασιλική

Ευαγγέλου Πολυξένη	Παγουλάτου Μελπομένη
Ζάκας Αλέξανδρος	Παπαγεωργοπούλου Δημητρία
Καλαματιανού Μαρία - Αριστέα	Παπαδημητρίου Μαργαρίτα
Καμπύλης Παναγιώτης	Παπαδόπουλος Θεόδωρος
Κανδαράκη Ελένη	Παπαπαναγιωτάκη Κωνσταντίνα
Κανελλοπούλου Μαρία	Παπαπάσχου Ευαγγελία
Καφετζοπούλου Μαρία	Παχωπού Ιωάννα
Κιουλμπαλίδου Μαρία	Πέτσας Ιωάννης
Κοσμά Στέλλα	Πιερρής Αθανάσιος
Κούγια Χριστίνα	Πίτσου Αναστασία
Κρητικοπούλου Βασιλεία	Πολιτοστάθη Αλεξάνδρα
Κρητικός Γεώργιος	Ρουσινού Μαρία – Έλλη
Κωστογιάννης Γεώργιος	Σάκκη Ειρήνη
Λαπιέρης Σωτήριος	Σάλτας Παναγιώτης
Λιάνου Μαρία	Σωτηροπούλου Μαρία
Μαρκουλάκη Αικατερίνη	Τζαβάρα – Πίτση Χριστίνα
Μπαράκος Νικόλαος	Τριάντη Βασιλική
Μπρίλη Αικατερίνη	Χαΐνη Αλεξάνδρα
Νάκου Βιργινία	
Νικολόπουλος Δημήτριος	

**ΣΤΕΛΕΧΗ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2022 ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Ή
ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΕΙΕΣ**

Αντωνιάδης Κωνσταντίνος Ε.Ε.	Ευαγγελάτος Σπυρίδων
Αποστόλου Μαρία Ε.Ε.	Καραμήτρου Ζωή, Ε.Ε.
Βαμβακούλας Χρήστος, Ε.Ε.	Κιρίντσιτς – Ανδρίτσου Καρολίνα
Βερέμης Δημήτριος, Ε.Ε.	Κουφάκη Ιωάννα, Ε.Ε.

Κυριακάκη Ειρήνη, Ε.Ε.	Παπανικολάου Αικατερίνη, Ε.Ε.
Μαραγκάκη Ελένη, Ε.Ε.	Πούλου Σταματίνα, Ε.Ε.
Μαραγκός Χρήστος, Δ.Π.	Σαλαμαλίκη Αγγελική, Ε.Ε.
Μάρκου Ελένη, Ε.Ε.	Τσιούκας Γρηγόριος, Ε.Ε.
Μπακογιάννης Κωνσταντίνος Ε.Ε.	Φυτράκης Ευτύχιος, Ε.Ε.
Μπώλου Βασιλική, Ε.Ε.	
Παπαδημητρίου Σταματία, Ε.Ε.	
Παπαδοπούλου Ευγενία, Ε.Ε.	

ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2022 ΕΠΑΨΑΝ ΝΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Κουμαριανός Ευάγγελος
Μήλιος - Νικολάου Ανδρέας
Παπαδάκη Ρένα
Πρεβέντης Στέργιος

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Βράιλα Αικατερίνη
Ηλιοπούλου Κωνσταντίνα
Κοϊντόση Χριστίνα
Μακρή Παναγούλα
Παχνιστή Μαρία

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Α.Δ.Ε.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
Α.Δ.Ε.Τ.	Άδεια Διαμονής Ενιαίου Τύπου
Α.Κ.Α.	Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρία
Α.Ε.Ι.	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Α.Κ.	Αστικός Κώδικας
ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρία
Α.Μ.Κ.Α.	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
Α.Μ.Κ.Ε.	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
Α.Π.Δ.	Αναλυτική Περιοδική Δήλωση
Α.Π.Ε.	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
Άρ.	Άρθρο
Αριθμ.	Αριθμός
Α.Υ.Σ.	Ανώτατο Υγειονομικό Συμβούλιο
Α.Τ.	Αστυνομικό Τμήμα
Α.Τ.Ε.Ε.Ν.	Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας
Α.Φ.Μ.	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου

Βλ.	Βλέπε
Γ.Α.Δ.Α.	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής
Γ.Γ.	Γενική Γραμματεία
Γ.Ε.ΕΘ.Α.	Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
Γ.Π.Σ.	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.	Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
Δ.Ε.Ε.	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
Δ.Ε.Η.	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Δ.Ε.Θ.	Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης
Δ.Ε.Κ.Ο.	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
Δ.Ε.Υ.Α.	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης
Δηλ.	Δηλαδή
Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.	Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης
Δ.Π.	Διοικητικό Προσωπικό
Δ.Σ. ΑμεΑ	Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα των ΑμεΑ
Δ.Σ.Δ.Π.	Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού
Δ.ΥΠ.Α.	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
Ε.Γ.Σ.Σ.Ε.	Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας

Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ε.ε.α.	Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
Ε.Ε.Δ.Α.	Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Ε.Ε.Λ.	Εγκατάσταση Επεξεργασίας Λυμάτων
Ε.Ε.Π.	Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό
Ε.Ε.Τ.Α.Α.	Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης
Ε.Κ.Α.Β.	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας
Ε.Κ.Ο.	Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες
Ε.Κ.Π.Υ.	Ενιαίος Κανονισμός Παροχών Υγείας
ΕΛ.ΑΚΤ.	Ελληνική Ακτοφυλακή
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Ε.Μ.Ζ.Σ.	Εθνικό Μητρώο Ζώων Συντροφιάς
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Ε.Μ.Π.	Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης
Ε.Ν.Ε.	Ένωση Νοσηλευτών Ελλάδος
ΕΝ.Φ.Ι.Α.	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
Ε.Ο.Α.	Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση
Ε.Ο.Δ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας

Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
Ε.Ο.Χ.	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
Ε.Π.Μ.	Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες
Ε.Π.Π.Π.Α.	Ενιαίου Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας
Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ.	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Σ.Ε.Α.Α.	Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων
Ε.Σ.Η.Ε.Α.	Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών
Ε.Σ.Η.Ε.Μ.Θ.	Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Μακεδονίας – Θράκης
Ε.Σ.Π.Α.	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
Ε.Σ.Υ.	Εθνικό Σύστημα Υγείας
Ε.ΥΔ.Α.Π.	Εταιρεία Υδρεύσεως Αποχετεύσεως Πρωτευούσης
Ε.Φ.Κ.Α.	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
e – ΕΦΚΑ	Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
Ε.Χ.Ε.	Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας
Η.Δ.Ι.Κ.Α.	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης
Ην. Β.	Ηνωμένο Βασίλειο
Ι.Δ.Α.Χ.	Ιδιωτικού Δικαίου Αορίστου Χρόνου

Ι.Δ.Ο.Χ.	Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου
Ι.Κ.Υ.	Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών
κ.ά.	Και άλλα
Κ.Δ.ΑΠ.	Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης
Κ.Ε.Α.Ο.	Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών
ΚΕ.Δ.	Κέντρο Διαλειτουργικότητας
Κ.Ε.Δ.Ε.	Κώδικας Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων
Κ.Ε.Π.	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΕ.Π.Α.	Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας
Κ.Ε.Σ.Φ.	Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών
ΚΙΝ.ΑΛ.	Κίνημα Αλλαγής
κ.κ.	κύριοι
κ.λπ.	Και λοιπά
Κ.Ο.	Κοινοβουλευτική Ομάδα
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Κ.Υ.	Κέντρο Υγείας
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Κ.Υ.Ε.	Κατάστημα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος
Κ.Υ.Τ.	Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης

Κ.Φ.Ε.	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
Λ.Σ.	Λιμενικό Σώμα
λ.χ.	Λόγου χάρη
Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Μο.Π.Π.	Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Α.Ε.Δ.	Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού
Ο.Α.Σ.Ε.	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
Ο.Γ.Α.	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
Ο.Ε.Σ.	Ομάδα Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΛ.	Ολομέλεια
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Π.Ε.Κ.Α	Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Ο.Π.Σ.	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Μετανάστευσης
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

π.	Πρώην
Π.Α.Α.Υ.Π.Α.	Προσωρινός Αριθμός Ασφάλισης και Υγειονομικής Περιθαλψης Αλλοδαπού
παρ.	παράγραφος
ΠΑ.ΣΟ.Κ.	Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Β.Ο.	Πράξη Βεβαίωσης Οφειλής
Π.Ο.Τ.Α.	Περιοχές Οργανωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης
Π.Ο.Υ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
Προ.Κε.Κ.Α.	Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών
Π.Σ.Ε.	Πανελλήνιος Σύλλογος Εργοθεραπευτών
Π.Σ.Φ.	Πανελλήνιος Σύλλογος Φυσικοθεραπευτών
Πρωτ.	πρωτόκολλο
Π.χ.	Παραδείγματος χάριν
Ρ.Α.Ε.	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
Σ.	Σύνταγμα
Σ.Σ.Ε.	Συλλογική Σύμβαση Εργασίας
Σ.Α.Ε.Π.	Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων
Σ.Ε.Π.Ε.	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας

Σ.Μ.Ε.Α.Ε.	Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής Εκπαίδευσης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.	Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης
τ.	τέως
Τ.Ε.Ι.	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση
Υ.Δ.Ε.Α.Π.	Υπηρεσία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών και Αναπτυξιακών Προγραμμάτων
Υπ' αρ.	Υπ' αριθμόν
ΥΠ.Α.Α.Τ.	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
ΥΠ.Ε.Κ.Υ.	Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων
ΥΠ.ΕΣ.	Υπουργείο Εσωτερικών
ΥΠ.Υ.Τ.	Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
Φ.Π.Υ.Ε.	Φορείς Παροχής Υπηρεσιών Επιτροπείας
Φ.Υ.	Φάκελος Υπηρεσίας
Χ.Α.Δ.Α.	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων
χλμ.	Χιλιόμετρα
Χ.Μ. – Ε.Ο.Χ.	Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου

X.Y.T.A.	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
X.Y.T.Y.	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων
AOM	Εκτελεστική Επιτροπή της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου
AOMF	Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη και Διαμεσολαβητών της Γαλλοφωνίας
CPT	Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας
CRONSEE	Δίκτυο Συνηγόρων για το Παιδί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης
ECRI	Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας
ECRIS	Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου
ENO	European Network of Ombudsmen – Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων
ENOC	Δίκτυο Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού
ENYA	European Network of Young Advisors – Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εφήβων Συμβούλων
EQUINET	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα
FRA	Φόρουμ Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.
FReM III	Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων Αναγκαστικής Επιστροφής Αλλοδαπών
ICRC	Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού
IMPEL	Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας
IOI	Διεθνές Δίκτυο Συνηγόρων του Πολίτη
IPCAN	Independent Police Complaints Authorities Network – Δίκτυο Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας

JRO	Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις Επιστροφής
NEON	Δίκτυο Εθνικών Συνηγόρων για την ενέργεια
NPM	Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων
NRO	Εθνικές Επιχειρήσεις Επιστροφής
OPCAT	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας
SPT	Υποεπιτροπή του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων
UNWTO	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Χαλκοκονδύλη 17
104 32 - Αθήνα

(+30) 213 1306 600

www.synigoros.gr

ISSN: 1108 8206 ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ